

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Військовий інститут
Військовий гуманітарно-лінгвістичний факультет
Кафедра військової журналістики

**КОНТЕНТНО-ПОТОКОВІ МОДЕЛІ
ЯК ТАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ
КОМУНІКАЦІЙНО-КОНТЕНТНОЇ БЕЗПЕКИ**

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО ФОРУМУ
З КРИЗОВОСТІ КОМУНІКАЦІЙ

22-23 травня 2017 року

Київ-2017

УДК 355.451:[355.405.71:004.056](063)
ББК 66.4(0),30
К 64

Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 18 від 18 травня 2017 року)

Матеріали Міжнародного форуму з кризовості комунікацій «Контентно-потоківі моделі як тактичні інструменти комунікаційно-контентної безпеки» [Текст]. – К.: ВІКНУ, 2017 - 306 с.

Україна зараз є першою лінією зіткнення цивілізованого світу з глобальним гібридним тероризмом і стала полігоном практичного відпрацювання передових технологій та практик у сфері комунікаційно-контентної безпеки.

Пропонуються матеріали науково-практичного Міжнародного форуму з кризовості комунікацій, що вдруге проводиться у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Його авторами і учасниками є науковці та викладачі вишу, представники військових та цивільних засобів масової інформації, учасники АТО, вітчизняні та зарубіжні фахівці, експерти та технологи з питань комунікаційно-контентної безпеки, менеджмент креативних індустрій в оборонно-безпековому секторі. Наш форум традиційно є творчим майданчиком для дискусій та пошуку нових інноваційних рішень в царині ефективної боротьби з глобальним гібридним тероризмом.

Редакційна колегія:

Толок І.В., ген.-майор, к.пед.н., заслужений працівник освіти України

Прохоров О.А., п-к, к.пед.н., доц.

Параніч О.П., п/п-к,

Клубань О.М., заслужений журналіст України, проф.

Любовець Г.В., к.і.н., доц.

Король В.Г., доц.

Савенко В.М., член Співки журналістів України

УДК 355.451:[355.405.71:004.056](063)
ББК 66.4(0),30
К 64

У разі повного або часткового відтворення матеріалів посилання на видання є обов'язковим.

ЗМІСТ

Тематичний блок І

Комунікаційно-контентна безпека.

Держава. Суспільство. ЗМІ

Любовець Г.В., Король В.Г., Контентно-потоківі моделі як тактичні інструменти комунікаційно-контентної безпеки.....	11
Ажнюк Б.М., Мовна політика як чинник національної безпеки.....	22
Фіщенко Д.О., Інформаційна агресія в глобальному світі: формування стратегій спротиву як тактичних моделей контентних впливів.....	26
Малєєв К.С., Темпоральні й безстрокові стратегії як можлива основа для комунікативного дискурсу подолання гібридно-месіанської агресії проти України у її військовій та геополітичній компонентах.....	32
Король В.Г., Щодо окремих питань комунікаційно-контентної безпеки держави та суспільства.....	41
Любовець Г.В., Трансформація кризовості глобальних комунікаційних процесів в комунікаційно-контентні горизонти синергетичного партнерства.....	46
Вежель Л.М., Вежель Р.Ю., Комунікаційно-контентні трансформації публічних процесів: сектор безпеки.....	52
Клименко Б.В., Подолання кризи взаємодії в царині стратегічного функціоналу суб'єктів влади – запорука комунікаційно-контентної безпеки держави. Кілька методологічних зауважень.....	62
Левченко І.О., Віддекомунізації простору до деколонізації свідомості.....	67
Гайдук С.А., Морська державна політика. Проблеми та шляхи відродження морської могутності України через призму комунікаційно-контентної безпеки.....	74
Богдан Бабич, Деконструкція дискурсу російської пропаганди в військовій історії: Виявлення та нейтралізація лінгвістичних засобів фальсифікації історії Української дивізії “Галичина”.....	82
Хитров О.В., Регіональні інформаційні сервіси, як ключові інструменти доповненої реальності.....	91
Лорант Дьорі, Володимир Солов'ян, Праворадикальні поплічники Кремля. Центральноєвропейський зріз.....	94
Райхель Ю.Б., Фактор зарубешных СМІ в гибридной войне России против Украины.....	101

Тематичний блок II

Комунікаційно-контентна протидія агресіям: практичний досвід

Клубань О.М., Стратегічні комунікації: розбіжності між інтересами чи поєднання потенціалів?.....	109
Владимир Клабан, В Чехии начали адекватно реагировать на гибридные угрозы, исходящие от Российской Федерации.....	114
Карпюк Г.В., Публічна активність діаспори як дієвий засіб просування українського інтересу.....	118
Сай-Боднар С.І., Контентні маніпуляції представників «п'ятої» колонії в Україні як намагання легалізувати в публічному просторі «руський мір».....	122
Лысенко И.Д., Влияние динамик информационных технологий на способы фиксации внимания у потребителей медийного контента.....	125
Мазепа О.О., Кризовість динамічних комунікаційно-контентних агресій дієво нейтралізується результативними командами фахівців.....	128
Міхейченко А.М., Комунікаційно-контентна протидія агресору через призму інформаційно-медійної компоненти окремої бригади.....	135
Хлібович Т.М., АТО через фотоформати бачення межі людських можливостей, людського горя і людяності.....	140
Король Г.В., Інформація на передовій: фонові дані та дієвий контент.....	143
Соколова А.А., Роль аналізу контексту у виборі моделі позиціонування окремої бригади для впливу на формування престижу Збройних Сил України.....	147
Безрук А.П., Прес-офіцер як ключова фігура в ефективному функціонуванні стратегічних комунікацій та створенні мілітарного контенту.....	150
Зоріна Я.В., Військова преса проти глобального гібридного тероризму: потрібна модернізація.....	153
Медведев В.С., Об информационном покрытии и контенте в зоне АТО.....	155
Сегеда С.П., Деякі аспекти захисту особового складу від негативного інформаційного впливу.....	161
Віщун В.В., Залежність систем забезпечення національної безпеки від будовності їх суб'єктів.....	168
Сученко В.В., Юридичні сервіси безпеково-оборонного сектора України в умовах протидії глобальному гібридному тероризму.....	170

Тематичний блок III

Формування віртуально-публічних доданих реальностей. Технологічні рішення

Мокренчук О.В., Любовець Г.В., Король В.Г., Інформаційні резонанси: «порядок денний» маємо диктувати ми! Практика реалізації.....	177
Курбан О.В., Соціальні онлайн-мережі в роботі прес-офіцерів Збройних Сил України: проблеми та перспективи.....	184
Нестеренко С.О., Журналісти та ЗМІ як об'єкт маніпулятивних технологій у інформаційних війнах.....	187
Селезньов В.Д., Соцмережі у комунікаційно-контентному протистоянні: технології та персона.....	191
Забарило Є.О., Контентні горизонти креативних індустрій.....	195
Марушкіна І.Є., Дрон-журналістика в Україні: виклики та перспективи розвитку.....	209
Ділай А.Ю., Маніпулювання емоціями: комунікаційно-контентний вимір.....	214
Ажнюк Л.В., Параметризація заклику в лінгвістичній експертизі.....	215
Мацюк Г.П., Лінгвістичний аудит комунікацій в суспільстві як один із інструментів комунікативно-контентної безпеки.....	220
Білан М.Б., Практичні аспекти термінологічної стандартизації та лінгвістичного супроводу імплементації стандартів НАТО в діяльність ЗСУ як форпост безпекового сектору.....	223
Савчук Р.П., Реактивне інформування та методи його залучення в сегменти інформаційного простору України комунікаційно-контентних фонів АТО в інформаційні простори світу.....	225
Штогрін І.А., Війна online. Безпекові й інформаційні виклики.....	230
Карпенко В.М., Реалізація проєктів комунікаційно-контентної протидії гібридно-месіанським агресіям: практичний досвід.....	231
Якушик В. М., Саймонс Г., Вооружённый конфликт как кризис восприятия и коммуникации.....	237
Рогов П.Д., До питань протидії медіа-тероризму та забезпечення комунікаційно-контентної безпеки цільової аудиторії.....	243
Козлов Д.А., Особенности информационно-психологических операций РФ против Украины. Практический разрез.....	254
Васильченко О.М., Забезпечення ефективності інформаційно-психологічних операцій. Американський досвід.....	261
Марченко-Бабіч О.М., Увага до громадської думки за кордоном як фактор отримання інформаційної переваги.....	263
Рагнєв А.О., Аналіз основних напрямів забезпечення індивідуальної комунікаційно-контентної безпеки.....	265
Маркевич Д.П., Сучасна журналістика РФ як знаряддя комунікаційно-контентної агресії, спрямованої на суспільну свідомість.....	268

Тематичний блок IV

Військова журналістика як комунікаційно-контентне виробництво.

Стандарти. Досвіди. Альтернативи

(Реалізація теоретичних та практичних аспектів підготовки журналістських кадрів та фахівців інформаційно-медійних структур оборонного відомства в умовах проведення АТО)

Позняков О.П., “Внутрішні” і “зовнішні” комунікації в Збройних Силах України: спроба структурно-функціонального аналізу.....	273
Бакуменко Р.О., Проблеми комунікаційно-контентної безпеки через призму системи зв’язків з громадськістю ЗСУ.....	277
Сальнік М.В., Образ Героя Нової України у контенті проєктів Військового телебачення України.....	280
Гуцуляк Д.М., Діяльність прес-центру штабу Антитерористичної операції в контексті організації діяльності представників засобів масової інформації.....	283
Кондратенко А.В., Погляди щодо недоцільності роздержавлення військових засобів масової інформації на сучасному етапі.....	286
Литовченко С.М., Аспекти комунікаційної взаємодії між інформаційно-медійними структурами та підрозділами інформаційно-психологічних операцій Збройних Сил України.....	289
Соловій О.В., Трошкін Є.М., Сучасна українська військова журналістика: визначення основної місії в умовах загрози глобального гібридного тероризму.....	292
Прохоров О.А., Жарков Я.М., Супрунов Ю.М., Щодо проєкту програми навчальної дисципліни «Інформаційна безпека держави у воєнній сфері».....	296
Параніч О.П., Савченко А.О., Від стратегічних комунікацій до комунікаційно-контентної безпеки.....	299

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК I

**КОМУНІКАЦІЙНО-КОНТЕНТНА БЕЗПЕКА.
ДЕРЖАВА. СУСПІЛЬСТВО. ЗМІ**

Любовець Г.В.,

к.і.н., старший науковий співробітник лінгвістичного науково-дослідного центру (ВІКНУ),

Король В.Г.,

старший науковий співробітник лінгвістичного науково-дослідного центру (ВІКНУ)

Контентно-потоків моделі як тактичні інструменти комунікаційно-контентної безпеки

Світ сьогодні постав перед новими викликами загальнопланетній безпеці. Перманентні військові конфлікти, локальні війни, революції з переростанням в громадянське протистояння, які періодично виникали в різних куточках планети (переважно африканського континенту), викликали занепокоєння світової громади, але лише як осередки регіонального неспокою. Загалом безпекова ситуація ще на початку 2000-х виглядала стабільною.

Міжнародне співтовариство для врегулювання політико-територіальних та інших міждержавних суперечок виробило відповідні правила (міжнародне законодавство) та інституції, насамперед, ООН. До недавнього часу це вважалося цілком достатнім для вирішення (примусово чи на договірних засадах) глобальних та локальних світових проблем.

Однак цивілізаційна заспокоїливість світової громади, яка, очевидно, базувалась на мирній перспективі демократичного розвитку міжнародної спільноти на принципах технологічного удосконалення людства та синергетичності економіки і інформації як історичних передумов переходу до ноосфери (за В. Вернадським), фундаментальною основою якої є моральність, була зухвало зруйнована неоварварством путінського режиму.

Історія знає безліч прикладів періодичного намагання завоювання світу диктаторами або державними союзами. Лише минулого століття людство втратило, за різними оцінками, від 50¹ до 75 мільйонів осіб, які стали жертвами непомірних авторитарно-психічних імперських амбіцій А. Гітлера і Й. Сталіна. Урок, винесений із наймасштабнішого побоїща за історію людства, здавалось, був засвоєний і мав стати пересторогою для того, щоб подібне не повторилось.

1 Анастасія Зануда. Друга світова війна для України: нове осмислення. Електронний ресурс.

Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/05/150506_ukraine_ww2_az

Ілюзію мирного розвитку планети знищив путінський режим, одержимий віковичною імперсько-месіанською маніякальністю. Провівши «стройовий огляд» своїх сил та реакції Заходу на власній території (дві чеченські війни), Кремль точно вирахував на певному історичному відрізку безпорадну відстороненість міжнародної громади і здійснив напад на Грузію. Агресія проти України стала питанням часу.

Варто звернути увагу на те, що після «першої чеченської», коли в очах світу Московія постала в образі агресора завдяки професійній роботі медійників чеченського народу, у Москві досить швидко були зроблені відповідні висновки. Ідеологічно-інформаційна державна машина РФ, до того неповоротка і монументальна, трансформувалася в динамічну модель миттєвих реакцій і потужних (як всередині країни, так і на міжнародному рівні) медійно-пропагандистських проєктів.

Ці проєкти набули комунікаційно-контентної потоковості, яка поєднувалася з високими організаційно-координаційними можливостями Кремля на міжнародному рівні. Особлива увага приділялася традиційному застосуванню витончених ідеологем (які за умов сучасних технологічних рішень в інформаційно-медійній сфері стали відігравати роль своєрідних ідеологічно-ментальних нанореплікаторів). Тут слід зауважити, що по відношенню до України застосування повномасштабних, але часто прихованих, інформаційних агресій ніколи не призупинялось. Розуміння факту, що без Києва (України) Москві (імперії) не вижити, завжди було присутнє в московському Кремлі.

При цьому для нас є надважливим розуміння історично-ментального фону, який супроводжував ці агресії проти України (як, власне, і проти Європи). Досить точно це сформулював свого часу Д. Донцов: «...ідеологія російського комунізму, як і царизму, - се тільки різні форми одної і тої самої суті, одного і того самого з'явища загальнішого характеру, що не є нічим іншим, як воюючим із Заходом російським месіанством»¹.

Щодо дня сьогоднішнього, то науковці Національного інституту стратегічних досліджень свідчать про наступне: «...важливим елементом реконструкції імперської ідентичності є прагнення наповнити історичний образ Росії духовним, месіанським змістом»². Іще: «...важ-

1 Д.Донцов. Підстави нашої політики. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/Dontsov/BasesOurPolicy.html>

2 Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. К.: НІСД, 2017.-496с. с. 137

ливим складником ідеології російського месіанства є проголошення необхідності «захисту та звільнення Європи»¹.

Допомога, порятунк, спасіння, визволення – це неповний ряд історичних мемів Московії, які закладалися протягом тривалого часу в «обмежені ресурси людського мозку» російськoпідданих, щоб надалі стати рушійною силою «російського патріотизму» - набору монархічно-шовіністичних, агресивних або месіанських установок, які застосовувались Кремлем для захоплення територій і поневолення народів.

Протистояти інформаційно-пропагандистському гібридному месіанізму Московії ми можемо, лише усвідомивши глибину небезпеки, яка загрожує нам через історичні, мовні, ментальні, соціолінгвістичні, медійні тощо напрями цілеспрямованого впливу на свідомість пересічного українця і українського суспільства загалом.

Для розуміння розмаїття можливостей такої протидії через призму розгорнутої на державному рівні системи комунікаційно-контентної безпеки пропонуємо ознайомитись із орієнтовною тематикою потенційних наукових розвідок та функціональних напрямів (відповідно до теми і тематичних блоків, які розглядатимуться в ході міжнародного науково-практичного форуму).

Кризовість потокових різнодинамічних контентних комунікацій. Сучасна мирна цивілізація та неоварварство в перехідних станах

1. Криза комунікаційної інфраструктури та перманентність кризовості контентних потоків. Сприйняття. Стандарти. Перспективи.

2. Інформаційна безпека. Від статичної цивілізаційної геополітики до динамік глобальних геостратегічних викликів.

3. Мейнстрім глобальної безпеки мирного життя планети. Гібридно-месіанські агресії. Глобальний гібридний тероризм (геопозиційні полігони). Епоха тотального цинізму.

4. Від корпоративності комунікацій в кризових станах до потокових криз тотальної публічності.

5. Динаміки публічності. Справжні. Імітовані. Сценарно-модеровані.

6. Кризовість публічності в контентних динаміках та перевиробництві.

7. Кібердоктрина, інформдоктрина, комунікаційно-контентна стратегія України. Підвалини. Особливості. Перспективи.

8. Антимонopolьна парадигма концентрацій комунікаційно-контентного виробництва.

¹ Джеймс Глейк. «Що таке мем?» Електронний ресурс. Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/scho_take_mem/

9. Інфраструктурно-технологічні умови, особливості та стандарти цифрової соборності середовищ життя сталого геопозиційного ландшафту.

10. Архаїка, традиція, динаміки як різні вектори стилістик життя в безпековому секторі, держуправлінні, сучасних успіхах та мріях різних соціальних страт.

11. Геополітичні архаїчні традиції та геостратегії динамічної ситуаційності – в антагонізмах майбутнього для безпекового сектору державності.

12. Геостратегії безпекового функціоналу в архаїчному традиційному та динамічному державотворенні.

13. Структурна модель інформаційної безпеки. Від традицій кібердоктрини та інформаційної стратегії до інновацій комунікаційно-контентних сервісів та дизайну.

14. Координаційно-ситуативна інфраструктура комунікаційно-контентної безпеки.

Комунікаційно-контентна безпека. Держава.

Суспільство. ЗМІ

1. Комунікаційно-контентна безпека і державні ЗМІ. Роздержавлення радянських ЗМІ та функціональна місія державницьких ЗМІ в сфері безпекового сектору в умовах глобальних викликів глобального гібридного тероризму (ГГТ).

2. Координаційні сервіси безпекового сектору як зброя комунікаційно-контентного виробництва та міжнародного партнерства.

3. Суспільство як замовник сучасних стандартів інформаційної безпеки в паритеті функціоналу кібертехнологічних спроможностей та комунікаційно-контентних виробництв.

4. Журналістика чи комунікаційно-контентні сервіси та дизайни: де ховаються тренди сучасності?

5. Комунікаційно-контентні сервіси динамічно-поточної публічності. Соціолінгвістична експертиза, комунікаційно-контентний дизайн. Когнітивістика. Соціолінгвістичний аудит.

6. Формати і жанри в сучасних комунікаційно-контентних динаміках кросмедійних платформ.

7. Лінгвістичні технології тиражування акцентів, енергетик, стилістик та ритмів.

8. Охорона, попередження, заборона чи розширення можливостей в парадигмі комунікаційно-контентного виробництва.

9. Комунікаційно-контентна технологічно-кадрова синергія розширення можливостей середовищ життя за рахунок публічної легалізації.

10. Комунікаційно-контентні агресії. Прояви. Технологічні рішення. Шляхи нейтралізації.

11. Комунікаційно-контентна складова гібридно-месіанських агресій на етапі глобального гібридного тероризму. Україна. ЄС. Світ.

12. Міжнародні пули журналістів-фрілансерів: авторські центри якісної контентної дії чи біржі високопрофесійних комунікаційно-контентних тролів, мотиваторів, суїцидальних агрегаторів.

13. Біржі ререйтингового тиражування як технологічні ліфти інтелектуального генерування цинізму та нейтралізації інтелектуальної оригінальності.

14. Інтелектуальна власність на новину, статтю сюжет, мелодію, вірш, слоган, заголовок: перспектива чи руйнування медійного виробництва?

15. Журналістське его сенсації чи синергія партнерської взаємодії по втриманню уваги в умовах динамічного розсіювання публічних пріоритетів?

16. Позитив і негатив в публічній статистиці мобілізованих суспільств та в динаміках демократичних горизонтів партнерства.

17. Пост-права як виклик ефективності комунікаційно-контентної безпеки держави, суспільства та інституційності ЗМІ (четвертої влади в сучасних демократіях).

18. Комунікаційно-контентні агресії версійного характеру як альтернатива домінуванню на стратегічному рівні управління глобальною безпекою страткомами країн із традиційно-класичною демократією.

19. Геопозиційні віртуально-публічні додані реальності середовищ життя як інструмент сегментації путінської корпорації. Потенціал розширення публічності як фактор демонополізації публічної уваги в нейтралізації рецидивів глобального гібридного тероризму.

20. Від сенсаційності традиційної журналістики - ексклюзиву індивіда-універсала - до синергії креативно-інноваційних колективів постійної присутності.

21. Нова культура безпеки – це тренд партнерської перспективи чи завдання інститутів НАТО ?

22. Соціолінгвістична експертиза як матриця та модель динамічного сервісу для легалізації діалектичних специфік територій та соціумного виміру територіальної публічності.

23. Соціолінгвістичний дискурс творення середовищ комунікаційної ідентифікації через контентні формати підсилення потенціалів динамічного дискурсу як поєднання вікових страт середовищ життя громади, населеного пункту, міської агломерації, регіону, країни.

24. Культурно-антропологічні специфіки сприйняття динамік в соціолінгвістичних традиціях сприйняття реальностей публічного дискурсу високих динамік.

25. Соціолінгвістичне знання - як спосіб комунікаційно-контентного спротиву агресіям - катастрофічно відстає від ігротехнічних моделей методологів Кремля, які оперують суспільною увагою планети Земля. Як адекватно протистояти агресору?

26. Соціолінгвістичні індикатори мають імплементуватися в знання і жодним чином не бути маркетологічним інструментарієм втримання глобальної уваги.

27. Мирна цивілізація – це одне середовище міжнародного права чи 5 цивілізацій - за кількістю членів Радбезу ООН, які одноосібно можуть ветоувати волю всієї планети...

28. Те, що в традиційному минулому соціолінгвістичному розумінні називалось війна, конфлікт, гарячі точки має визнаватись всією мирною цивілізацією як полігони глобального гібридного тероризму:

Український полігон глобального гібридного тероризму;

Сирійський полігон глобального гібридного тероризму;

Антарктичний полігон глобального гібридного тероризму;

Нідерландський полігон глобального гібридного тероризму тощо.

29. Комунікаційно-контентна безпека як складова інформаційної, яка має напрями комунікаційно-контентних сервісів та контентних і комунікаційних дизайнів, динамік потокового характеру, аргументу, акценту, стилю, енергетик, ритмік тощо

30. Мовна концептосфера і суспільна увага – це складові безпекової відповідальності чи різні вектори різних глобальних процесів?...

31. Динаміки, потоки, вибухове контентне авторство – хто перший стане розуміти і розвиватися в мирній парадигмі співжиття громад, народів, націй, релігій, кліматів тощо?

32. Цифрова демократія і цифрове міжнародне право: перспектива людства чи лише технологічний тренд?

33. Гібридний мирний спосіб життя чи гібридний світ?

34. Сучасні технології глобалізації світу - позитив чи зброя проти мирного способу життя?

35. Четверта промислова революція – перспектива мирної цивілізації чи умова її знищення?

36. Контент як підготовлена інформація для публічного користування в процесі взаємодії різних соціальних елементів має потенціал зброї чи миру?

37. Тотальна публічність - це зло чи радість? Умови і характеристики продукування цих станів в сучасному глобальному світі.

38. Кризовість глобальних публічних комунікаційно-контентних процесів - зброя чи середовище перспективного розвитку мирної цивілізації?

39. Терміни постправа, позаінформаційне суспільство, психометрія, мережева методологія як результат соціолінгвістичного домінування кремлівських ігротехніків.

40. Еліти – це минуле чи цифрова перспектива для глобальної цифрової імперії планети обраних? Цифрові ігропрактики – розширення можливостей свободи, гідності, партнерства чи зручна система соціоказемату?

41. Стратегічні комунікації - антитеза ситуаційним сервісам публічних потокових динамік. Стратегія і тактика - доречні рівні сучасних глобалізованих публічних динамік

Комунікаційно-контентний спротив агресіям: практичний досвід

1. Комунікаційно-контентні агресії. Практичний досвід (не ІІСО). Цивілізаційні парадигми протистояння цинізму, ненависті, приниженням.

2. Імідж чи престижність професійного функціоналу як перспектива мотивацій легалізації інституційної мемуарності геопозиційного характеру. Ситуації. Оригінальності. Здивування. Натхнення.

3. Меми: лінгвістичні, міфічні, модні, ментальні, конфесійні, геопозиційні, культурно-вікові, ментально-історичні. Приклади форматів та каналів поширення.

4. Лінгвістичні ярлики-тролі. Технологія нейтралізації.

5. Гіперактивність та реактивність. Домінування чи слідування в комунікаційно-контентних динаміках. Приклади проблем. Досвіди нейтралізації.

6. Агресії, операції, виміри, стилі комунікаційно-контентної парадигми.

7. СІМІС в умовах глобального гібридного тероризму: український полігон. Тому що не війна.

- Різниця функціонала: місії минулого і сучасна практика СІМІС України.

- Якого роду знання потребуються для сучасного СІМІС України?
- Чому СІМІС незамінний на лінії зіткнення. Ситуації. Рекомендації.
- Бажане забезпечення для СІМІС і його зона відповідальності.
- Роль військової журналістики у функціоналі СІМІС.
- СІМІС України: атрибут громадянської війни, гібридної чи гібридно-месіанських агресій у форматі полігону ГГТ(глобального-гібридного тероризму).

- СІМІС як сервіс динамічних процесів в середовищі цивільних та військових, коли гібридність ситуацій тотальна, а не випадкова.

- СІМІС як середовище високого функціоналу та технологічне забезпечення в масштабах розбудови інфраструктурних військ глобального застосування.

8. Глобальний гібридний тероризм: український полігон. Тому що не війна.

9. Когнітивні аспекти та технологічно-креативні рішення військового перекладу на досвіді проявів глобального гібридного тероризму. Український полігон.

10. Технологічно-цифрові комплекси втримання уваги для мотивації розуміння складностей та фарисейства публічних гравців прихованих путінських версій українофобства.

11. Моделі публічно-контентних систем втримання уваги в масштабах підрозділу, бригади, сектору, роду військ, виду військ, сегменту безпекового масштабу, міжнародно-безпекового формату тощо.

12. Від ситуативно-турбулентної сенсаційності до системної публічної присутності як технологічно-креативного інструментарію втримання уваги на моделях динамічного позитиву.

13. Ефірна легалізація військово-цивільних адміністрацій як потужний потенціал досвіду утвердження справжнього українства в Україні.

14. Мовна концептосфера захисників миру від тотального цинізму в умовах АТО. Порівняльний аналіз трьох років військово-цивільного протистояння глобальному агресору.

15. Журналістика міжнародної спільноти в умовах АТО. Три роки пошуку.

16. Міжнародна журналістика в АТО. Міфи. Реалії. Перспективи.

17. Громади зони АТО в публічному дискурсі країн Заходу.

18. Театральне мистецтво зоні АТО. Пошуки. Знахідки. Досвід та анонси.

19. Театр як трибуна захисника мирної цивілізації. Паралелі героїв, катів, узурпаторів.

20. Театр в АТО. Формати участі, жанрові універсали. Людські відкриття.

Формування віртуально-публічних доданих реальностей. Технологічні рішення

1. Цифрові крос-медіа платформи публічних впливів. Рішення, алгоритми, кейси здобутки, провали, анонси.

2. Комунікаційно-контентні сервіси публічної присутності з позицій різних сегментів безпекового сектору.

3. Геопозиційно-цифрові моделі ідентифікації особливостей життя в режимі доби військово-цивільного характеру реалій зони АТО.

4. Цифрові платформи легалізації публічності в найменших соціумних вимірах сталої дії та цивілізаційного значення.

5. Віртуально-публічні додані реальності середовищ життя як фактор капіталізації майбутнього в сучасних динаміках дій та творчості як життя.

6. Ігрові стилістики віртуально-публічних доданих реальностей громад (мікрорайонів) в умовах високих комунікаційно-контентних небезпек.

7. Віртуально-публічна додана реальність як інструмент дієвості, нестандартності реалізації та продукування мрій, пов'язаних із соціумно-цивілізаційними величинами, що підсилюють державницьку місію геопозиційними характеристиками одномоментного перманентного творення публічного позитиву життя як виміру себе та оточення.

8. Технологічно-креативні рішення щодо творення віртуально-публічних доданих реальностей синергетичних поєднань волі, таланту, досвіду та бажань в парадигмі представлення публічних кластерів звичайництва через сумління справжності митців добра для щастя.

9. Технологічно-інфраструктурні умови для творення публічності через спонтанність та віртуальну спроможність ситуативних досвідів та можливостей сучасних соціумно-цивілізаційних секторів творення середовищ життя.

10. Кластери публічності як простори комунікаційного сподвижництва в продукуванні контенту навколо чи через коди населених пунктів.

11. Віртуально-публічна додана реальність маршруту по місцях енергетичних досвідних явищ та процесів не тільки історичного дис-

курсу, але й осучаснених антропологічно-соціумних новотворень місця, фаху, людини, інституту чи просто ситуації публічного резонансу.

12. Сукупність елементів державництва через інститути і статуси, але в динаміках та резонансах публічної уваги легалізації життя як унікального явища творення себе і життя навкруги.

13. Народна творчість, забави як інструментарій фіксації динамік та енергій часу через сприйняття та акумуляцію проблем для бачення виходів в житті людини, державних інститутів, території, світу (як цілого та взаємопов'язаного).

14. Творчі майстерні сегментованих традиційних мистецтв в динамічних процесах втримання віртуально-публічних доданих реальностей часу через настрої, випадок, місію, межу між минулим та майбутнім в наповнене сьогодення участі, а не спостереження.

15. Віртуально-публічні реальності: участь проти спостереження за традиційною публічністю минулого без майбутнього.

16. Мріяти як жити. Віртуально-публічні додані реальності капіталізації динамік в соціальному творенні мирної глобальної цивілізації партнерів.

17. Сусіди, партнери, спостерігачі, опоненти: капітал для розвитку середовищ життя в парадигмі віртуально-публічних доданих реальностей сьогодення.

18. Технологізація ресурсів глобальних технологічних сервісів, що служать можливостями для реалізації оригінальних стилістик віртуально-публічних доданих реальностей.

19. Музикально-віртуальні ряди можливостей та дефіцит віртуально-публічного бачення сьогодення для інституціоналізації функціоналу доданих реальностей в середовищах життя як динамічної сфери відтворення енергій динаміки часу.

Військова журналістика.

Стандарти. Досвіди. Альтернативи

- Військова журналістика. Зміна парадигм через впровадження ефективних стилістик в умовах перевиробництва та публічних динамік.

- Сенсації публічно-функціонального звияжництва в сегментах безпеково-оборонного сектору як поступ до наповнення життям публічних статусів героїв.

- Технології соціолінгвістичної фіксації новітніх станів умов та надзвичайних подій середовищ зони АТО.

- Соціолінгвістична культура безпекового дискурсу управління оперативно-стратегічного та оперативно-тактичних стилістик.
- Ліцензування соціолінгвістичного характеру з російської в епоху путінського менеджменту глобальним гібридним тероризмом (ГГТ).
- Прес-секретар військового підрозділу: піар-агенція, авторська контентна потуга, особистий сервіс-потенціал для командира чи функціонал комунікаційно-контентної дії: фіксація, супровід, орієнтування, анонсування, перспективне геостратегування. Варіант: зайва ланка традиційного функціоналу.
- Прес-секретар персони, процесу, місії, цивілізації: зміна парадигми функціоналу в умовах сучасних динамік і стилістик.
- Прес-служба силового відомства: комунікаційно-контентний офіс медіа-спроможностей, аналітико-прогнозна діагностика, тотальної публічної фіксації дій та процесів. Контентно-комунікаційні сервіси сценарно-версійної дії та композиційно-дизайнерські лабораторії втримання публічної уваги в різних масштабах динамічних резонансів позитиву мультифункціонального безпекового сектору.
- Функціонал прес-секретаря бригади. Сьогодення. Проблеми. Надії. Мрії. Рекомендації.
- Брендуння в публічному дискурсі сегментів безпекового сектору з позицій наскрізного функціоналу та окремо - підрозділів.
- Брендуння навчань та тренінгових сезонів як формати мотивацій для втримання уваги.
- Модель оптимальної технологічної лінійки для оперативно-тактичного публічного позиціонування в сучасних умовах АТО.
- Фото та відеофіксації. Особливості. Закономірності. Досвід. Поради.
- Аудіофіксація бойових зіткнень як формат доказовості реальностей сучасного протистояння в зоні АТО.
- Сценарії як формат фіксації новітніх процесів в безпеково-оборонному секторі України. Досвід для глобального світу.
- Креативні індустрії як потокові контентно-дизайнерські сервіси мотивації захисту мирної парадигми життя в масштабах глобального світу.
- Когнітивістика міфу, ритуалу бойових дій в зоні АТО з позицій учасника, стороннього, ветерана, науковця.
- Узагальнення досвіду комунікаційно-контентного супроводу безпеково-оборонних процесів в зоні АТО та АРК.
- Волонтерство як функціонал цивільного контролю за діяльністю безпекового сектору в умовах АТО.

- Становлення добровольчих батальйонів як відповідь на гібридність небезпек в глобальних масштабах цивілізаційного функціоналу та застосування технологій глобального гібридного тероризму.

- Знання, навички, компетенції бачення функціоналу сучасної комунікаційно-контентної автури, менеджменту, управлінських ланок.

- Специфіка, особливості, база підготовки спеціалістів у сфері смислових протистоянь (комунікаційно-контентної безпеки) в безпеково-оборонному секторі та цивільному житті.

- Журналістика військова і екстремальна. Особливості. Паритети. Перспективи. (Реалізація теоретичних та практичних аспектів підготовки журналістських кадрів та фахівців інформаційно-медійних структур оборонного відомства в умовах АТО).

Ажнюк Б.М.

директор Інституту мовознавства імені О.О.Потебні НАН України

Мовна політика як чинник національної безпеки

Мовне питання завжди перебувало в центрі українського державотворення і націєтворення. Порівняно з державним гербом, прапором, гімном, християнською релігією, що також є важливими носіями ознаками національної ідентичності, мова є вбудованим чинником: людина не може повноцінно існувати поза мовою, а мова не може бути безнаціональною. Мова біосоціальне явище – людина набуває її з молоком матері. Попри те, що мова є нематеріальним надбанням особи і нації, вона передається у спадок від покоління до покоління, так само як і земля, яка є матеріальним надбанням. Зв'язок мови з землею робить її геополітичним маркером – вона вказує на ареал присутності етносу і нації.

З часу ратифікації Україною Європейської хартії регіональних або міноритарних мов (далі Хартія) не стихає дискусія щодо того, які положення українського законодавства про мови відповідають європейським принципам, а які їм суперечать. Аналіз національних законодавств, міжнародних правових актів, експертних висновків міжнародних комісій, наукових публікацій та інших джерел¹ дає підстави сформулю-

¹ Детальніше див. Ажнюк Б.М. Європейські засади мовної політики /// Мовознавство. – № 2. – 2016. – С. 3-14.

вати принаймні чотири основні положення, якими визначаються європейські засади мовної політики:

- 1) державна мова – засіб забезпечення національної єдності;
- 2) захист і підтримка мов меншин;
- 3) двомовність з достатнім володінням державною мовою;
- 4) ефективність механізму забезпечення мовних прав.

Для європейців мова не національний скарб, а насамперед інструмент правовладдя й державотворення. На відміну від українців, що символну функцію мови розуміють як засіб збереження свого національного обличчя, європейський підхід є в першу чергу державоцентричним, і в другу чергу етно-ідентифікаційним. Для того, щоб закон діяв, держава зобов'язана донести його до відома громадян. Якщо людина не розуміє або погано розуміє мову, якою оприлюднено закон, вона не здатна його дотримуватись. Державна мова – не лише засіб спілкування держави з громадянином, громадянина з державою, особи з особою, а й видима ознака національної ідентичності. Завдяки такому поєднанню інструментальної й символної функцій мова є потужним засобом об'єднання людей у спільному національному домі. Закон Франції від 04.08.1999 р. «Про вживання французької мови» проголошує, що французька мова є основним елементом французької ідентичності і культурного надбання Франції¹. Стисло підсумувати європейське ставлення до двомовності можна словами відомого бельгійського філософа Філіппа Ван Парійса, який у сенсі нашого слова «народ» вживає терміни демос і етнос. Об'єднати населення країни в єдиний народ (у термінології Ф.Ван Парійса *demос*) можливо тільки завдяки спільній мові. Нею кожний може обговорювати рішення, які становлять спільний інтерес. Однак це не означає, що всі мають бути переплавлені в єдиний етнос (*ethnos*) зі спільною мовою як ядром спільної культури². Розвиток когнітивної лінгвістики й пов'язаних з нею напрямів соціолінгвістики й психолінгвістики дав поштовх новому етапові обговорення ідей, висловлених свого часу Йоганом Готфрідом фон Гердером, Вільгельмом фон Гумбольдтом, Едуардом Сепіром і Бенджаміном Уорфом про те, що кожний національній мові притаманні риси, які визначають унікальність мовної картини світу в її носіїв, особливості їх мислення і способів творення

1 Докладніше див.: Чердниченко О.І. Захист офіційної мови в національній державі // Мовознавство. — 2013. — № 5. — С. 32-34.

2 Van Parijs P. Linguistic diversity as curse and as by-product // X. Arzoz (ed.). *Respecting Linguistic Diversity in the European Union*. — Amsterdam, 2007. — P. 17.

нових знань¹. З цього погляду загибель будь-якої з мов є невідомною втратою для людства².

Вселюдська цінність кожної з мов, необхідність збереження мовного розмаїття й забезпечення мовних прав національних меншин не завжди сприймалися політиками й науковцями як перспективний напрямок мовної політики. Наприклад, у 1928 р. визначний французький лінгвіст Антуан Мейє писав: «Малі національні мови – це та стадія, через яку люди невисокої культури проходять, долаючи шлях до вселюдської цивілізованості. Множинність мов у нинішній Європі ... суперечить магістральному напрямку цивілізації»³. Сьогодні такі висловлення сприймаються як анахронізм. У цивілізованому світі порятунок малопоширених мов вважається не тільки правом їх носіїв, але й обов'язком держави щодо людства. В Україні права менш численних мовних спільнот захищені Хартією, щоправда для захисту кримськотатарської, урумської, румейської, гагаузької, караїмської та ряду інших мов зроблено ще надто мало.

Кореляція «право – обов'язок» є невід'ємним елементом цивілізованої мовної політики. Помилково вважати, що мовні права є прерогативою тільки національної меншини; не меншою мірою цим правом наділені й представники державотворчого етносу. Думка про те, що громадянин не є вільними від обов'язку володіти державною мовою, виразно звучить у експертному висновку Венеціанської комісії щодо Закону про державну мову Словацької Республіки (п. 132): «Захист і підтримка офіційної мови держави є законним інтересом, спільним для багатьох європейських країн. Він переслідує кілька законних цілей: насамперед він захищає громадський порядок, забезпечуючи доступ держави до суттєвої інформації і спілкування на її території та можливість втрутитися там, до це доречно, щоб нести відповідальність за те, що відбувається. Він гарантує розвиток ідентичності державної спільноти і забезпечує спілкування між складовими частинами населення. Він запобігає дискримінації громадян щодо задоволення своїх основоположних прав у тих ділянках, де особи, які належать до національних меншин, перебувають у більшості»⁴. Це положення є логічним продов-

1 Van Parijs P. *Linguistic Justice for Europe and for the World*. – Oxford, 2011. – P. 191.

2 Williams G. *Sustaining Language Diversity in Europe. Evidence from the Euromosaic Project*. – Basingstoke; New York, 2005.

3 Van Parijs P. *Linguistic Justice for Europe and for the World*. – Oxford, 2011. – P. 12.

4 Opinion on the Act on the State Language of the Slovak Republic adopted by the Venice Commission on its 84-th Plenary Session (Venice 15-16 October 2010) – [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2010\)080-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2010)080-e).

женням ключового принципу мовної політики, сформульованого в преамбулі Хартії, а саме: заходи підтримки регіональних або міноритарних мов не повинні здійснюватися на шкоду державним мовам і необхідності вивчати їх.

Протистояння між Україною і Росією, зокрема з питання статусу російської мови в Україні, призвели до появи в суспільній свідомості цілком виразних психологічних підтекстів: домагання офіційного статусу для російської мови асоціюється з анексією Криму, виправданням російської агресії, загрозою українській державності й національній ідентичності. У суспільстві зростає усвідомлення того, що «Закон про засади державної мовної політики», авторами якого є Сергій Ківалов і Вадим Колесниченко, був і залишається зняряддям російської зовнішньої політики.

Українська влада схильна вести обережну й нерішучу мовну політику. Проте зміни в суспільній свідомості впливають на зміну позицій ключових політичних гравців. Зокрема 5 квітня 2015 р. ЗМІ цитували слова президента П. Порошенка:, про те, що сьогодні три чверті населення України підтримує ідею єдиної державної української мови (<http://riafan.ru/234639-moskva-vyislushaet-kiev-tolko-v-prisutstvii-donbassa/>). Потужним каталізатором ефективності мовної політики є підтримка громадськості. В Україні зростає кількість недержавних організацій, що присвятили свою діяльність захисту української мови. З їх ініціативи при Міністерстві культури України 8 червня 2016 року (наказ № 404) створено Координаційну раду з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України. Уперше в українській історії з'явився орган, що має об'єднати зусилля громадськості й виконавчої влади у сфері мовної політики. При координаційній раді діє робоча група з мовного законодавства (керівник професор Володимир Андрійович Василенко), яка розробила проект закону «Про державну мову», зареєстрований групою народних депутатів у Верховній Раді України під номером 5670 (так званий «громадський законопроект»). Серед ключових положень, що відрізняють цей проект від «Закону про мови в Українській РСР» і чинного нині «Закону про засади державної мовної політики» варто відзначити такі:

1. Кожний громадянин України зобов'язаний володіти українською мовою як мовою свого громадянства.

2. Депутати всіх рівнів, посадовці, державні службовці і т. ін. призначаються на посади при наявності атестату про вільне володіння українською мовою.

3. Створюється державний орган, відповідальний за атестацію на знання державної мови для професійної діяльності у визначених публічних сферах.

4. Створюється служба мовних інспекторів з широким колом повноважень, підпорядкована уповноваженому із захисту державної мови.

5. Запроваджуються штрафи за невиконання вимог закону про державну мову (від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів із зростанням до 500 неоподатковуваних мінімумів при повторному порушенні).

Майбутнє мовного законодавства і мовної політики значною мірою залежить від позиції експертного середовища і громадської думки, від активності недержавних організацій і політичних сил. Як приклад можна згадати прийняття Кабінетом Міністрів України 26 квітня 2017 року постанови № 301 «Про організацію проведення атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою», яка за своїм змістом відповідає не чинному «Законові про засади державної мовної політики», а зазначеному вище громадському законопроектові 5670. Хоча розгляд цього законопроекту та двох інших законопроектів з питань мовної політики («Про мови в Україні» № 5556 і «Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні» № 5669) в Верховній Раді України відтерміновано на невизначений час, у недалекому майбутньому можна чекати нових кроків влади, спрямованих на зміцнення позицій державної мови шляхом прийняття рішень і розпоряджень, що не потребують законодавчого схвалення.

Фіщенко Д.О.,

керівник технологічно-аналітичної групи Дмитра Фіщенка

Інформаційна агресія в глобальному світі: формування стратегій спротиву як тактичних моделей контентних впливів

Перемога в будь-якій експансії, яка формується як геостратегічно-динамічна модель, залежить від правильності формування кейсів комунікаційно-контентних стратегій. Для того, щоб правильно сформулювати стратегію-інструмент, необхідно спочатку визначитись, що саме вона собою являє.

На цьому етапі робиться найбільша кількість системних технологічно-креативних помилок. Однією з характерних помилок є розуміння нових агресій (наприклад, путінської Росії проти України) лише як війни, метою якої є захоплення території і знищення комунікацій. При цьому протистоянню в інформаційному просторі відводиться вторинна роль, воно розглядається як щось на кшталт дискусії з інформаційного домінування (коли вирішальним фактором виступає кількість інформацій, яку одна сторона направляє в бік іншої). Тобто, закидування супротивника аргументами і фактами, які буцім то мають змінити ставлення базових та сателітних сил супротивника до оточуючого світу в царині змістів, смислів та сенсів. В такий спосіб інформаційну агресію в глобальному світі намагаються перетворити в певну форму академічно-потокового схоластичного дискурсу на тему урахування чи неврахування низки фактів та аргументів, що, зазвичай, не дає жодних результатів в глобальних масштабах протидії.

Інформаційна агресія в глобальній онлайн реальності, це не надання супротивнику нових фактів та аргументів, а нав'язування власного домінуючого трактування його фактів, які складають ідеологічні підвалини світогляду супротивника.

Інформаційна агресія в глобальному світі сучасності традиційно передує (часто іде паралельно) фізичній агресії. Однак сьогодні вона вже досить вагомо замінює мілітарну складову і стає методологічно уособленим наслідком реальної ситуативності військової моделі на різних геопозиційних аренах. Тому годі сподіватися, що супротивник в конгломераті різнорівневих людських сегментів дослухається до аргументів, навіть якщо вони будуть бездоганні. Інформаційна агресія ірраціональна, вона спрямована на знищення раціональної та ірраціональної віри в будь-які - реальні або придумані - факти.

Кожна інформаційна агресія в комунікаційно-контентній парадигмі глобального світу складається із трьох векторів:

- **вектор атаки** – це дії спрямовані на знищення або нав'язування власного трактування фактів чи міфів, які становлять світоглядні підвалини супротивника;

- **вектор оборони** – це дії, спрямовані на захист власних ідеологічно-ментальних підвалин від атак супротивника;

- **внутрішній вектор** – це дії спрямовані на побудову і модернізацію власних ідеологічних підвалин.

Крім того, в умовах сучасних динамік названі вектори посилюються ще одним фактором - глобального домінування в режимах гіперак-

тивності по втримуванню публічної уваги глобальних масштабів. Він одночасно супроводжує всі зазначені вектори інформаційних агресій.

Саме наявністю векторів інформаційна агресія в глобальному світі відрізняється від точкової інформаційної провокації. Остання, зазвичай, має лише один вектор – вектор атаки, і спрямований він, найчастіше, на нав'язування власного трактування ідеологічних підвалин.

В нинішньому цивілізаційному протистоянні між Росією та Україною є певні особливості, які, відповідно, зумовлюють характер сучасних інформаційних агресій. Основною особливістю є те, що Росія має потужний внутрішній вектор імперських традицій, які визначили існування масивних ідеологічних підвалин, так званого «руського міру». Україна в силу історичних обставин таких підвалин не могла створити. А сьогодні навіть не намагається розвивати такий напрям, бо в сучасних динаміках глобальних потреб, які сформував в Україні Майдан Гідності, це виглядало б приниженням української нації.

Тобто, путінська Росія воює (концентруючи державні, бізнесові, громадські зусилля) за мобілізаційну парадигму «руського міру», а українці звиятно воюють проти Росії і кожен за своє бачення мирної України. Це є поєднанням різнорівневих зусиль українського суспільства і загальною позитивним дійством, але досить нерентабельним в масштабах мирної цивілізації планети.

Соціологічні дослідження показують небачену різноманітність мотивації невдоволеності путінською (російською) політикою серед українців. Від повного несприйняття Росії як держави і росіян (як політичної нації), до претензій з приводу того, що дії режиму Росії спричинили падіння російськоорієнтованої влади в Україні і привели до влади «націоналістів»...

Відсутності загальних для всієї України ідеологічних догматів епохи сталих суспільно-політичних інтересів як базових рушіїв державництва призводить до того, що всю новітню історію наша держава жодного разу не мала суспільного консенсусу з приводу будь-яких суспільно-політичних питань. Відповідно, не був сформований і вектор історичного розвитку. Тому вона історично рухалась способом напівреволюційних конвульсій. Проте, такий стан речей мав і позитивний аспект – всі намагання Росії нанести інформаційний удар по ідеологічним підвалинам України закінчувались нічим, оскільки таких підвалин не існувало в традиціях таких сталих державних утворень як путінська РФ. Відсутність в Україні системного догматизму надавало діям путінської Росії певних ознак шизофренії – така собі агресія на пустоту. Це

лише дратувало українців, незалежно від їх світоглядних орієнтацій. Слід зауважити, що цінності Майдану Гідності путінці поголовно і досить креативно та технологічно ігнорують (стратегія ефективної нейтралізації). А нинішній український політикум досить мляво репрезентує саме ціннісні моделі в життя держави та суспільства.

Але нескінченно така ситуація існувати не може і Україні просто життєво необхідно на третій рік фізичної війни сформулювати декілька рівнів стратегій і почати проти політичного режиму Росії справжню інформаційну агресію в усіх напрямках глобальної онлайн реальності.

Розглянемо основні тези можливої стратегії цієї кампанії:

Вектор атаки.

Об'єктом інформаційної атаки проти Росії має бути комплекс ідей, які прийнято називати «руський мір». Ось основні положення російської концепції:

- Росія є наддержавою, яка за власним статусом є рівною США і більшою за всі інші країни, тому має право впливу на половину всього світу.

- Росія перемогла у Великій Вітчизняній війни, саме росіяни були основною силою перемоги.

- Росія найбільша слов'янська країна світу і це дає їй виключне право на вплив у інших слов'янських країнах будь-де.

- Росія є найбільшою православною країною світу і це дає їй право на духовне верховенство серед інших православних країн.

- Росія славетна древня імперія, тому має право впливати на держави, що входили колись до складу імперії і де живуть громадяни, які самоідентифікуються як “руські”.

Пропонується наступне трактування ідей «руського міру» Україною в контексті інформаційних ініціатив для публічного домінування:

- Так, Росія була наддержавою до 2014 року, але після захоплення Криму втратила цей статус. Справа в тому, що наддержавою вважається така, яка сама, без союзників, здатна вести успішну війну з будь-якою країною світу. Конфлікт із Україною лишив Росію такої можливості, оскільки Україна припинила сервісне обслуговування стратегічних ракет виробництва КБ «Південне», які є основною російською зброєю ядерного стримування. Зараз основою оборони Росії мають стати ракети типу «Булава», але вони за своїми технічними можливостями нікчемні. До речі, широко розрекламовані російські комплекси С-300 та С-400 також продемонстрували в Сирії свою безпорадність. На даний момент Росія не в змозі протидіяти ані Америці, ані Китаю. Якщо мати

на увазі інші види озброєнь, то, наприклад, флот Росії в 4 рази слабший за флот Австралії, а співвідношення російських сил із Блоком НАТО становить 1 до 14.

- Так, Радянський Союз переміг у великій Вітчизняній війні, яка була частиною Другої світової війни. Але перемогли всі республіки разом, а не одна Росія, яка ніколи не змогла б цього зробити самотужки. У цій війні Росія справді є рекордсменом, але рекордсменом по кількості зрадників-колаборантів. Так, *за офіційними російськими даними* на боці нацистів воювали 600 тисяч росіян, а за оцінкою фахівців до 1,5 мільйона. Для порівняння, офіційна Росія закидає, що з українського боку за Німеччину воювали одна дивізія – «СС Галичина» і два батальйони - «Роланд» та «Нахтігаль», що разом становить до 25 тисяч чоловік. Тобто, маємо неспівставні величини. До того ж, “руські” за логікою “зрадили” більшовицький режим, тоді як українці використовували німців як можливість отримати незалежну державу.

- Найбільшою слов'янською державою можна вважати колишній Радянський Союз, але після його розпаду такою державою стала Україна! Якщо спиратись на офіційні дослідження РАН «Генетичний портрет російської людини», слов'янська складова у сучасній Росії складає не більше 30-ти мільйонів осіб. Більшість же з тих, хто в Росії вважає себе слов'янами, за даними Російської академії наук генетично є фінотатарами. Якщо мати на увазі сприйняття і ставлення до інших народів, то росіяни чомусь вважають слов'янами болгар, які такими не є, і зовсім ігнорують поляків та чехів...

- Так, Радянський Союз міг вважатися найбільшою християнською православною державою, але після його розпаду такою державою стала Україна. В Росії нараховується близько 15 500 приходів російської православної церкви, а в Україні сумарно - до 22 000 приходів церков візантійського обряду, а це навіть більше ніж в російській православній церкві разом із білоруським екзархатом. За встановленою методикою - один приход вміщує близько 1 тисяч вірян. Виходить, що в Росії до 15,5 мільйонів вірних візантійського обряду, а в Україні таких близько 22 мільйонів. До речі, мусульман в Росії за офіційними даними приблизно 19 мільйонів, тому Росія не найбільша християнська православна, а поміркована мусульманська країна.

- Так, Росія в свій час була імперією де-факто, але ніколи не могла бути імперією легітимною, оскільки імператора має висвячувати на царство або Папа римський, або Вселенський патріарх. Але російських царів не висвячував навіть патріарх помісний, оскільки Петро I

патріаршество скасував і після цього російську церкву очолював Обер-прокурор священного синоду, тобто царський міністр. Ввівши в Росії «кальвіністську ересь», тобто, коли Церква є державною установою, цар Петро I юридично звів міжнародний статус російських царів до статусу «великих князів». Саме тому Романови не називались династією, а називались «домом Романових». Тобто Росія є країна із привласненою чужою історією і дуже сумнівною владою в плані легітимності.

Масоване і регулярне вкидання даних трактувань в російське суспільство неодмінно призведе до певного світоглядного шоку, на зразок того, який виник після дуже ефективного бомбардування Сирії Сполученими Штатами при повній безпорадності російської ПВО.

Вектор оборони.

Оскільки в Україні відбувається активна трансформація підвалин державності в новітню епоху глобальних геостратегічних динамік, то фактично, вектор оборони зводиться до системи різномасштабних тактичних дій та коментування реакції росіян на наші інформаційні атаки, або будь-які інші дії.

Внутрішній вектор.

Тут величезний пласт філософської роботи. Громадські і державні інституції мають усвідомити, що без формування світоглядних підвалин державності як мотиваційного фокусу глобальної перспективи ми приречені на спонтанний дрейф між центрами впливу та світоглядними теоріями світу і досить часто не у вищих форматах його цивілізаційності.

Фактор глобального публічного домінування.

Україна сьогодні потужний партнер світу і досить суттєвий контрибутор глобальної безпеки (зокрема, захисту від путінізму) не тільки в континентальній Європі. Україні в системі оборонно-безпекового сектору час кидати світоглядний якір і розпочинати планомірний поступальний ідеологічний рух у визначеному напрямку...

Малєєв К.С.,

науковий співробітник Інституту філософії НАНУ,
старший викладач кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Темпоральні й безстрокові стратегії як можлива основа для комунікативного дискурсу подолання гібридно-месіанської агресії проти України у її військовій та геополітичній компонентах

Перед нами нині постає завдання формування адекватного розуміння геополітичних, економічних, соціологічних та власне військових аспектів гібридно-месіанської агресії путінської Росії проти Української держави. Адекватна та повна картина осмислення явища агресії повинна дати підвалини для адекватного формування інформаційної політики, комунікативних структур держави та суспільних інформаційних резонансів задля формування та реалізації стратегії остаточного подолання агресії на теренах України та у світі.

Стратегія знешкодження так званих ЛНР и ДНР, яка реалізовувалася три літніх місяці 2014 року, виглядала цілком реалістичною, оскільки базувалася на безсумнівній військово-технічній і ресурсній перевазі української сторони. Відповідно, незалежно від реальних бойових достоїнств кожного підрозділу, загальний підсумок операції обіцяв бути переможним.

Постачання важкого озброєння та масовані обстріли українських військових підрозділів з боку Росії поставили під сумнів дієвість цієї стратегії. Введення регулярних підрозділів путінської армії після 24 серпня 2014 року – фактично, поставили на ній хрест. Ясно, що ресурсно Росія більш потужна країна, ніж Україна, і вона цілком в змозі забезпечувати обмежену війну на Сході України як завгодно довго. Ясно також, що, якщо ми й спроможемося стримувати в певних межах кремлівську агресію, то у нас не вистачить наявних ресурсів для того, щоби підкорити ситуацію на свою користь і остаточно військовим шляхом вирішити проблему звільнення окремих районів Донбасу, окупованих російсько-терористичними силами. Принаймні, якщо спиратися на ті ресурси, які наразі Україна може собі дозволити використовувати, і на ті «правила гри», що склалися на сьогодні.

Окрім всього іншого, недовга історія військово-політичного протистояння путінської Росії та України, і, ще раніше, протистояння на Май-

дані, показало, що Росія та її сателіти, не маючи можливості перемогти в межах наявних правил, кожен раз змінювали правила, з метою залучення раніше заборонених ресурсів. Що, природно, було повною несподіванкою для протиборчої сторони й приводило, з одного боку, до тактичного успіху, а з другого, до ескалації насилля, оскільки, природно, в більшості випадків опонуючі сили швидко знаходили адекватну відповідь.

Короткий перелік етапів ескалації:

- розгін і побиття мирних протестуючих на Майдані (відповідь – різке збільшення кількості протестуючих, окупація Майдану та створення загонів самооборони, будівництво барикад);

- застосування вогнепальної травматичної зброї та гранат із сльозогінним газом (відповідь – застосування «коктейлів Молотова», поставка димових і вогняних завіс на Грушевського);

- застосування загонів «тітушок» для тероризування городян і протестуючих (відповідь – створення загонів територіальної самооборони та загонів мобільного реагування на базі автомайдану);

- застосування вогнепальної летальної зброї, викрадення та вбивство активістів (відповідь – блокування доріг, захоплення адміністративних будівель в регіонах, озброєння протестуючих);

- снайперська стрільба по протестуючим, побійще 18-20 лютого (відповідь – дезертирство силовиків, переформатування більшості в парламенті, зміна Конституції, Майдан Гідності);

- протести в Криму (відповідь – контрпротести);

- збройне захоплення органів влади в Криму, проголошення так званого референдуму про приєднання до Російської Федерації, захоплення військових частин **(відповіді не надано, що призвело до втрати Криму Українською державою);**

- протести на Донбасі та в низці міст Південного Сходу (відповідь – контрпротести);

- збройне захоплення адміністративних будівель і деяких військових частин (на Донбасі відповіді не надано, у Харкові – силова зачистка будівель);

- проголошення ДНР, ЛНР, проведення так званого «референдуму», вбивства незгодних, напад та вбивства військових (відповідь – спроба використання окремих військових частин і Нацгвардії для наведення порядку, зачистка Маріуполя, розгром протестного руху в Запоріжжі, Херсоні, Одесі, Миколаєві, і т.ін.);

- застосування артилерії для обстрілів військових частин і міських кварталів (відповідь – застосування артилерії);

- застосування важкої бронетехніки проти блокпостів (відповідь – застосування важкої бронетехніки й артилерії, застосування авіації);
- масове постачання зброї, зокрема, й важкої, з Росії (відповідь – масоване застосування армії, Національної гвардії та добровольчих формувань, озброєння Національної гвардії важкою зброєю);
- масований обстріл українських військових і прикордонних частин важкою артилерією з боку Росії (відповідь – відведення українських військ від кордону);
- введення регулярних частин російської армії, сформованих з професіоналів (контрактників) і забезпечених штатною технікою. Але заперечення самого фактору їхньої присутності на території України (відповідь – укладення перемир'я).

Якщо йти за логікою подальшого залучення незадіяних ресурсів в цьому протистоянні, то у Росії теоретично залишаються такі варіанти підвищення ставок у тому випадку, якщо силове протистояння буде загрожувати поразкою:

- визнання факту війни з Україною та пряма агресія зі збільшенням кількості військ для боротьби з Україною до 50 – 100 – 150 тисяч осіб. Залучення до війни солдатів строкової служби;
- проведення мобілізаційних заходів і залучення для війни з Україною армії чисельністю в 2 млн. осіб (теоретично Росія може мобілізувати і більше, але в реальній ситуації вона не має ані командних, ані логістичних, ані інфраструктурних резервів для того, щоб прогнати, спорядити і, головне, розпорядитися такою армією);
- застосувати ядерну зброю.

Що стосується України, то у неї залишилися такі резерви:

- допомога з боку світового співтовариства, передусім, країн Заходу (включає в себе як пряму допомогу, так і тиск на Росію. Точний розмір такої допомоги визначити важко, враховуючи, зокрема, її ситуативний характер). Власне - це головний резерв, але він має той недолік, що його неможливо використовувати інструментально і в цьому сенсі практично неможливо керувати цим ресурсом.
- відкладена можливість проведення обмеженої мобілізації під виглядом зборів, навчань і т.ін. та формування на її основі війська розміром до 1 мільйону осіб (для того, щоб це стало можливим, потрібно провести відповідну реструктуризацію армії та доукомплектацію її зброєю, на що знадобиться, в кращому випадку, 6 – 8 місяців).
- відкладена можливість проведення повної відкритої мобілізації та формування армії кількістю до 5 млн. осіб (якщо почати працювати од-

разу, то проведення такої мобілізації та формування на її основі дієздатної армії можливе не раніше, ніж через рік).

- можливість тиснути на Росію та шантажувати її, регулюючи транзитні коридори у Придністров'ї й Криму. А також забезпечення Криму низкою життєвоважливих ресурсів.

Ще однією особливістю описуваної ескалації є та обставина, що у випадку, якщо застосування «заборонених» засобів було не тільки раптовим для іншої сторони, але й націлено на проведення завершеної операції в обмежений період часу, то протиборча сторона не знаходила адекватної відповіді на загрозу та програвала всю ситуацію. Приклад Кримської епопеї – яскраве тому підтвердження. Від початку застосування російського «спецназу» до повного вигнання українських військ та української адміністрації з півострова минуло близько місяця. За цей час Україна не знайшла адекватної відповіді на дії російських військ. А потім виявилось, що для того, щоб повернути ситуацію до початкового стану, потрібно самому завищувати ставку, тобто починати повномасштабну війну з Росією.

Навпаки, у тих випадках, коли «підвищення ставки» приводило до *тактичної переваги, але не призводило до остаточного успіху* на відповідному театрі бойових дій – рано чи пізно знаходився спосіб нейтралізувати таку тактичну перевагу.

Так само й інше, тобто неможливість виграти партію в межах сформованих правил протистояння та породжуване цією обставиною відчуття загрози поразки приводять до підвищення ставок. Це справедливо, насамперед, в тих випадках, якщо така загроза є очевидною впродовж тривалого періоду. Так, премиги Української армії, які вона демонструвала впродовж двох з половиною місяців, з початку червня і до кінця серпня, несли загрозу неминучої перемоги та остаточної зачистки Донбасу від сепаратистів та путінської терористичної агентури. Врешті-решт саме тривале усвідомлення цієї загрози та неможливість упоратися з нею вже легітимізованими засобами призвело до рішення використовувати регулярну російську армію.

І в цьому полягає дійсний урок. Довгі стратегії, які несуть пряму загрозу перемозі, не спрацьовують, особливо якщо ти обмеженіший у ресурсах, ніж твій противник. В цьому випадку дієвими можуть бути тільки короткі стратегії, що не залишають противнику часу на адекватне реагування та формулювання власної контрстратегії. Що, втім, було сформульовано ще в 70-і роки 19-го століття.

Можливі стратегії припинення кризи на Донбасі та військово-протистояння з Росією в умовах, що склалися

В результаті кризи 24–28 серпня 2014 р., фактичного розгрому південного флангу українських військ і розширення зони бойових дій на південь, вздовж російського кордону до Азовського моря, стабілізація фронту з мінімальними втратами для української сторони стала життєво необхідною. Теоретично ця стабілізація могла бути досягнута шляхом створення стійкої лінії оборони, однак в умовах фактичної втрати керування власними військами та розгубленості в керівництві АТО, спроба досягнути бажаного результату суто військовими методами призвела б до невиправданих втрат як людей, так і техніки та територій. Такий результат, своєю чергою, приводив до деморалізації Збройних Сил і до вельми неприємних довготривалих наслідків цієї деморалізації.

В цих умовах Мінські домовленості слід визнати найадекватнішою реакцією на ситуацію, що склалася. І хоча вони не призвели до повного припинення вогню та бойових дій, однак, встановилося дещо, що, за аналогією з «гібридною війною», можна назвати «гібридним перемир'ям» з перспективою переростання його в «гібридний мир». Таке «гібридне перемир'я» надвичайно вигідне українській стороні, оскільки забезпечує необхідні умови для реалізації будь-якої з можливих переможних стратегій в наявному протистоянні з Росією. Умови ці зводяться до кількох важливих пунктів.

1. Можливість утримувати «лінію фронту» з мінімальними втратами.

2. Утримання ситуації в стані невизначеності, причому, ця невизначеність має такий характер, що дає змогу Українській стороні в будь-який момент змінити «правила гри», до того ж, діяти при цьому легітимно як в очах міжнародних спостерігачів, так і в очах власного населення. При тому, що протилежна сторона такої можливості не має. Будь-яка видима ескалація з її боку призведе до посилення санкцій з одного боку, і до небажаних внутрішньополітичних наслідків в тому випадку, якщо в результаті такої ескалації не буде досягнуто швидкого та безсумнівного результату.

3. Ситуація утримується таким чином, що російська сторона змушена і надалі брехати як власному населенню, так і світовому співтовариству стосовно відсутності на Донбасі своїх військ та стосовно постачання зброї. Довготривала системна брехня в будь-якому випадку

буде послаблювати позицію путінського режиму як всередині країни, так і зовні.

Переходячи до власне стратегій слід відзначити, що можливі стратегії в наявному протистоянні навколо конфлікту на Донбасі можна розділити на дві категорії:

на темпоральні, - розраховані на реалізацію та досягнення результату впродовж певного терміну;

і на безстрокові, - розраховані на постійне покращення власного становища і накопичення ресурсів в очікуванні кращих часів і вдалого збігу обставин.

Темпоральних стратегій у ситуації, що склалася, видно тільки три:

- стратегія скидання баласту;
- стратегія фіксованої в часі мирної інтеграції Донбасу;
- стратегія збройного вирішення питання.

Стратегія скидання баласту, фактично виштовхування окупованих та керованих путінськими кадрами окремих територій з України з наступним юридичним оформленням подібного стану справ має низку недоліків:

- Росія сприйме такий крок як відверту ознаку слабкості та провокацію до подальшого розширення зони експансії;
- світ сприйме подібний крок як відверту слабкість і, відповідним чином, почне ставитися до України, що буде потім надзвичайно складно виправити.

Після анексії Криму ми вже дали привід думати про себе, як про слабких, і нинішні неприємності – безпосередній результат подібного іміджу, який і досі не виправлено.

- значна частина українського суспільства сприйме подібний крок як зраду з боку влади з усіма наслідками, що з цього витікають.

З іншого боку, існують цілком елегантні способи реалізації подібної стратегії, які знімуть більшість з вказаних недоліків, а також можуть принести деякі іміджеві дивіденди.

Так, зокрема, можна було б оголосити референдум у відповідних районах Донбасу про те, чи згодні місцеві жителі жити в державі Україна за законами держави Україна та підпорядковуватися волі більшості українського народу. З великої мірою ймовірності і Росія, і місцеві сепаратисти погодяться на проведення подібного референдуму під міжнародним контролем та спільним контролем сторін протистояння. У випадку, якщо результат цього референдуму виявиться позитивним, що малоймовірно, почати програму очищення Донбасу. Програма має по-

лягати у тому, що будь-хто, хто бажає отримати російське громадянство та емігрувати до Російської Федерації, отримує 5 000 чи 10 000 доларів підйомних від України. Але лише за умови, що якщо він протягом наступних 15 років буде виявлений на територіях України, то його чекає покарання у вигляді 5 років позбавлення волі.

У випадку, якщо результат цього референдуму виявиться негативним (що імовірніше), то вслід за ним варто провести загальноукраїнський референдум з питанням про виключення відповідних територій зі складу України і, відповідно, оформити процес розлучення.

Стратегія фіксованої за часом мирної інтеграції Донбасу. Власне, це та сама стратегія, що декларується Президентом та його оточенням. Сенс її полягає в тому, щоб, використовуючи тиск на Росію, що підтримується західним світом, дипломатичні та фінансові важелі, низку правових та політичних поступок, а також прямий збройний тиск поступово, крок за кроком, протягом трьох років інтегрувати окуповані райони Донбасу назад до України.

Така стратегія виглядає морально виправданою, оскільки базується на безперервній демонстрації власних мирних намірів у спробі виставити Росію та сепаратистів войовничими агресорами, а себе – жертвою. Крім того, така стратегія повинна заспокоїти Росію та Світ стосовно власної самооцінки керівництва України, яка видається зовнішнім спостерігачам настільки низькою, що не дозволить відновити активні наступальні операції.

Що стосується оцінки дієвості подібної стратегії, то вона досить-таки сумнівна. Принаймні, в рамках задекларованої мети – протягом трьох років мирним шляхом інтегрувати весь Донбас в Україну та ввести місцеві політико-правові реалії в українське правове поле. Справа в тому, що головний ресурс, котрий використовує в межах реалізації даної стратегії Україна – політичний, економічний та моральний тиск Заходу на Росію. І хоча такий тиск є надзвичайно дієвим ресурсом, однак, як саме і коли саме він насправді змусить перших осіб в Кремлі відмовитися від політики підтримки сепаратизму та політики дестабілізації України, і чи змусить взагалі – цілковито невідомо. Більше того, це в принципі не може бути відомо. А без такого знання – сама стратегія стає неповноцінною.

Правда, це лише в тому випадку, коли задекларовані цілі стратегії справді співпадають з реальними цілями.

Можливо, що ця стратегія є підготовчою частиною однієї з більш широких стратегічних концепцій. Чи то плавного переходу до одного

з варіантів нетемпоральних стратегій, чи то підготовкою до збройного вирішення ситуації на Сході України.

Можливе збройне рішення. Для того, щоб вирішити проблему Донбасу збройним шляхом, необхідно в найнезручніший для протилежної сторони момент увести в дію такі резерви, які дозволять повністю поставити під контроль українського уряду всю територію України на Сході в дуже короткий час. Час тут визначається тим, наскільки швидко путінська Росія може знайти та задіяти адекватні засоби протидії після того моменту, коли плани українського керівництва стануть очевидними. Попередньо цей проміжок часу можна оцінити від 3-х до 6-ти тижнів, в залежності від конкретних обставин, що будуть супроводжувати операцію «Звільнення». Зрозуміло, наприклад, що якщо вона почнеться в середині червня 2018 року, під час проведення чемпіонату світу з футболу в Москві, Кремлю знадобиться більше часу на пошук адекватних способів реагування.

Таким чином, збройне вирішення питання можливе тільки в тому випадку, якщо Україна несподівано задіє такі військові ресурси, котрі дозволять їй вирішити проблему воєнного розгрому бойовиків та російсько-терористичних військ, що їх підтримують протягом 2 – 3 тижнів. Потенційно такі ресурси існують. Це, по-перше, можливість відносно приховано мобілізувати для участі в короткостроковій операції до 1 млн. чоловік (за реальної потреби в 600 – 800 тис. чоловік), а по-друге, можливість підготувати та задіяти в операції значної кількості бронетехніки (імовірно, більше 1 000 одиниць), що робить виконання означеного завдання цілком реалістичним.

Таким чином, співвідношення сил в зоні бойових дій можна за короткий термін змінити до співвідношення 30 до 1 на свою користь, що дозволить не тільки швидко вирішити всі власне військові завдання, але і забезпечить первинний контроль над проблемними територіями.

Такого роду сценарії, у випадку їхнього успіху, не тільки підвищать реальний міжнародний авторитет та внутрішній престиж Держави Україна, не тільки створять передумови для справді рівноправного діалогу з Російською Федерацією, але і створять умови для початку змістовної роботи щодо вирішення проблеми Криму. Однак, вони не відносяться до різновиду безпрограшних ігор. На шляху їхнього здійснення стоїть довга низка перешкод. Найсуттєвішими з них варто вважати наступні:

- певна міра ймовірності того, що у випадку якихось збоїв у здійсненні розглядуваної операції Росія почне повномасштабну війну проти

України, оголосивши мобілізацію у себе, що може призвести до непередбачуваних наслідків. Імовірність такого розвитку подій вельми мала, однак, не варто повністю її ігнорувати;

- ресурси, що необхідні для військової перемоги на нинішній момент не можуть бути задіяні. Тобто, мобілізувати людей можна, і суспільство, що надзвичайно важливо, поставиться до цього з розумінням. Існують також і величезні склади озброєння та боєприпасів, але не існує ні командних, ні логістичних, ні інфраструктурних можливостей все це застосувати, особливо у стислі строки. Україні знадобиться не менше року напруженої роботи для створення таких можливостей. І це в умовах активної протидії з боку Росії, з одного боку, та вищої міри корумпованості та безголів'я державного апарату – з іншого;

- за сучасного стану економіки, державних та приватних фінансів така операція може виявитися непідйомною. Особливо, якщо взяти до уваги величезні витрати на відродження Донбасу, що будуть необхідними за умов успіху подібної операції. Відповідно, життєво необхідним стає негайне та вельми енергійне проведення економічних, інфраструктурних та інших реформ, ефект від яких повинен бути відчутним ще до початку заключної стадії операції. (З іншого боку, спроба реалізувати подібний план може стати основним двигуном реформ державного апарату та економічних стосунків у країні);

- і, насамкінець, політико-правові умови для проведення подібної операції повинні включати в себе досить суперечливі умови. По-перше, підготовчий період, котрий, як відзначалось, може виявитися досить довгим, не повинен супроводжуватися активними військовими діями. Це дорого і в будь-який момент загрожує несподіваними небезпеками. По-друге, умови співіснування України, проблемних регіонів та Росії в період підготовки до розглядуваної операції повинні виключати будь-які сумніви в тому, що застосування у випадку необхідності сили в будь-яких розмірах та формах, які Українська сторона вважатиме за потрібне – будуть повністю легітимним та виправданим. Відповідно, Україна не повинна допустити того, щоб її силові дії, у випадку якщо в них виникне необхідність, могли б бути представлені як агресія стосовно Росії, її громадян, її військовослужбовців або як замах на її міжнародні зобов'язання.

До всього іншого, це означає, що на Донбасі не може бути встановлений мир, який включав би в себе ДНР та ЛНР в якості суб'єктів цього миру. На території України не можуть опинитися легітимні військові підрозділи Російської Федерації в жодному разі. (В цьому сенсі легалі-

зації російських військових підрозділів на Донбасі небезпечніше самих цих підрозділів). Не можна допустити жодних офіційних зобов'язань Росії перед керівництвом ДНР та ЛНР.

Зрозуміло, що дотримання всіх цих умов робить неможливим стабільний мир в зоні конфлікту і, як вже було сказано, Україна в даний момент не зацікавлена в загостренні ситуації та переході до стану війни. Відповідно, доведеться до пори всіма можливими засобами підтримувати наявне сурогатне перемир'я (слід сказати, що поки що у Президента Порошенка це непогано виходить), яке в перспективі дозволить йому за певних обставин приймати доленосні рішення.

Король В.Г.,

доцент кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Щодо окремих питань комунікаційно-контентної безпеки держави та суспільства

Гібридно-месіанські агресії путінського режиму проти України не лише зруйнували міжнародну систему колективної безпеки, яка вибудовувалась у світі останні 70 років, а й змінили наше уявлення про поняття безпеки загалом і інформаційної зокрема.

Раніше ми інформаційний простір сприймали як щось цілісне і зрозуміле, таке, що допомагає нам орієнтуватися в подіях і часових вимірах. Це здавалось настільки зрозумілим, що даної дефініції ми не знаходимо в жодному документі стратегічного рівня.¹ Тому поняття інформаційного простору мало різні визначення. Зазвичай, дефініція визначалась як «сукупність баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами, що забезпечує інформаційну взаємодію організацій і громадян, а також задоволення їх інформаційних потреб».²

Вчені Інституту проблем реєстрації інформації Національної академії наук України трактують дане поняття як «сукупність інформа-

1 Лист №36/1-5 від 07.03.2017 щодо реалізації Указу Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://inau.ua/document/lyst-no361-5-vid-07032017-shchodo-realizaciyi-ukazu-prezydenta-ukrayiny-vid-25022017-no>

2 Єдиний інформаційний простір. Стаття з Вільної енциклопедії «Вікіпедія». Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Єдиний_інформаційний_простір

ційних ресурсів, технологій їх супроводження і використання, інформаційних і телекомунікаційних систем, які утворюють інформаційну структуру».¹

В Міністерстві оборони у 2014 році був прийнятий Військовий стандарт 01.004.004 – «Воєнна політика, безпека та стратегічне планування», де давалися визначення за напрямом «Інформаційна безпека держави у воєнній сфері. Терміни і визначення». Поняття «інформаційний простір» там трактується так: це «інформаційне середовище, в якому відбуваються інформаційні процеси та інформаційні відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів».²

Не зважаючи на різність викладення самого поняття інформаційного простору, ці визначення мають спільний методологічний знаменник, а саме технічно-статичне трактування явища. За умов існування інформаційного простору як сталої величини ієрархічно-монопольного характеру – а таке становище констатувалось до початку ХХІ століття – це сприймалось як абсолютно беззаперечні варіації формулювання єдиного поняття.

Однак у ХХІ століття світ став розвиватися зовсім іншими швидкостями, які ми можемо охарактеризувати поняттям «динамічні швидкості». На відміну від статички попереднього часу, коли на прийняття рішення відводились роки, півріччя, квартали, місяці, тижні, сучасні цивілізаційні чи просто суспільні процеси, особливо в інформаційному просторі, вимагають динамічної дії в партнерських комплексах функціональних моделей, тобто надшвидких: реакції, прийняття рішення і скоординованого реагування.

Якщо під цим кутом розглядати поняття інформаційного простору та інформаційного середовища, про що йдеться у визначенні воєнного стандарту, то ми пропонуємо визнати, що інформпростір та інформсередовище – це не тотожні поняття, а окремі самостійні частини, що можуть знаходитися в вертикально-ієрархічній взаємодії та одночасно мати горизонтальну незалежність і водночас - партнерську взаємодію.

1 Додонов А. Г. Компьютерные информационные системы и хранилища данных. Толковый словарь. /А.Г. Додонов, С.Р. Кожневский, Д.В. Ландэ, В.Г. Путятин. – К.: Феникс; ИПРИ НАН Украины, 2013. – 554 с. С. 170.

2 Військовий стандарт 01.004.004 (Видання 1). Воєнна політика, безпека та стратегічне планування. Інформаційна безпека держави у воєнній сфері. Терміни і визначення. – МО України. Затверджено наказом начальника Центрального управління метрології і стандартизації Збройних Сил України Озброєння Збройних Сил України – головного метролога Збройних Сил України від 27.02.2014 р. №1. С. 10.

Більше того, інформаційний простір ми пропонуємо розглядати як головну продуктивну складову сукупно-цивілізаційної діяльності людства, на відміну від усталеного розуміння його як результату лише семантичної діяльності людини.¹

Комунікації стали невід’ємним фактором нашого існування практично в режимі онлайн без будь-якої залежності від континентального, національного, суспільного чи фахового статусу. Ми сьогодні фактично наблизилися до межі, за якою, за визначенням В. Вернадського, настає нова ера – ера поєднання економічного та інформаційного вимірів, ноосфера, іншими словами, епоха знань чи, виходячи з нинішніх реальностей – цифрова та креативна економіка тощо.

Виходячи з цього, пропонується поняттю «інформаційний простір» надати методологічно-технологічну дефініцію як характеристику внутрішнього, тобто смислового, змісту цього явища.

Оскільки сучасний інформаційний простір поєднує декілька взаємопов’язаних складових, які є рівноцінними за своїм значенням, то це – «інформаційні ресурси (тобто вся документальна база, що зберігається в інформаційних системах), специфічні традиційні та цифрові інфраструктурні поєднання та потенціали, технологічно-стратегічні сервісні рішення та підходи, різнодинамічні та різномасштабні процеси комунікацій, тематично-ментальні традиції сприйняття контенту, оперативно-окреслений різновид публічних резонансів, контентні стилістики тощо».²

Таким чином, ми визнаємо сучасний інформаційний простір високодинамічною комунікаційною безмірністю, яка має практично необмежену джерельну базу та потужний взаємодоповнюючий вплив на учасників (об’єкти та суб’єкти – індивідів, окремі групи або співтовариства) комунікаційного процесу.

Якщо ми в цій загальноцивілізаційній безмірності розглядаємо безпековий сегмент, то доходимо висновку, що завдяки інтенсивності, системності, направленості та глобалізованості потоків інформації може модерувати чи ситуативно моделювати цілеспрямований комунікаційно-контентний вплив на стан ефективності державного

1 Інформаційний простір. Стаття з Вільної енциклопедії «Вікіпедія». Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційний_простір

2 Любовець Г.В., Король В.Г. Аналіз підходів до моніторингу інформаційного простору в Україні. Науково-виробничий журнал Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) “Держава та регіони”. Серія: “Соціальні комунікації», 2015, № 3. С.10-16. Електронний ресурс. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2015_3_4

управління, забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави.¹

За таких надзвичайних умов сьогодення виникає нагальна потреба державного рівня щодо адекватного реагування на відповідний інформаційний негатив, який має відповідні індикатори мобільної моделі контентного наповнення в масштабах доби, а саме - виклики, ризики та загрози. А для цього потрібно мати відповідні місіям та завданням технологічно-креативні системи та механізми своєчасного, а краще ви-переджального визначення цих індикаторів, їхньої класифікації та прогнозування суспільно-безпекового розвитку таких ситуацій і проблем.

На наш погляд, в сучасних умовах піку протистояння форматам гібридно-месіанських агресій найоптимальнішою виглядала б трирівнева система комунікаційно-контентної безпеки України: адміністрація Президента України – Рада національної безпеки і оборони – силові відомства, де ключова роль відводиться Міністерству оборони України.

Кожний з цих рівнів в такому випадку отримує свій функціонал, принципи координаційної взаємодії, базові напрями діяльності ситуаційних сервісів, механізми та процедури. Загалом досліджено та розроблено декілька десятків таких векторів, які об'єднуються в єдину координаційну модель. З окремими напрямками та механізмами ми пропонуємо ознайомитись.

Деякі базові напрями діяльності ситуаційних сервісів:

1. Прикладне відпрацювання моделей цифрових регламентів в мультифункціональному об'єднаному безпековому сегменті держави та рекомендаційні формати для цивільного використання.

2. Акумулявання ранжованих публічних резонансів наявних структурних сегментів діючої моделі інформаційного простору України через найменші геопозиційні величини територій з метою їхньої градації та ефективного використання для управлінсько-координаційних рішень різного характеру та масштабу. Комунікаційно-контентне прогнозування моделей публічних викликів, ризиків та загроз для будь-яких сегментів ринкового характеру в Україні.

3. Координація правової, комунікаційної, надзвичайної інформації як базової для творчих аналітичних центрів, які формують моделі та, за необхідності, сценарні рішення, що відповідають на виклики (унемож-

¹ Любовець Г.В., Король В.Г. Аналіз підходів до моніторингу інформаційного простору в Україні. Науково-виробничий журнал Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) “Держава та регіони”. Серія:

“Соціальні комунікації», 2015, № 3. С.10-16. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>

drsk_2015_3_4

ливлюють) ризики та загрози загальнонаціонального рівня та рівнів регіонального і міжрегіонального масштабів.

4. Індикація проявів сегментовано-комбінованих моделей органічного поєднання різних економічних укладів та різних промислових революцій на досліджувано-індікованих територіях.

5. Розробка індивідуально-цивілізаційних стратегій з творення в Україні середовищ життя як бази для прориву технологічно-інтелектуальних потенціалів України в глобальному поділі світового тренду з евристичного використання інтелектуальних можливостей вже не тільки людини, а геопозиційно фіксованого соціумного буття як паритетного комплексу геостратегій ойкуменізму.

6. Технологічні рішення щодо запровадження інфраструктурно-технологічної рівності в правах за умови сталої цифрової демократії на рівні не лише населеного пункту, а й громадянина в кожному населеному пункті без виключень.

Окремі механізми і процедури визначених функцій:

- аналіз поточкових контентів як механізмів обслуговування всіх видів публічно-представницьких дій (за спеціальних технологічних умов дає унікальну джерельну базу про реальності життя суспільства і держави);

- поєднання технологічного комплексу контекстного аналізу інформаційних резонансів (КАІР) із систематичними потужними соціометричними вимірами на засадах соціологічної технології ОМНІБУС та онлайн-соціологічна комплексна індикація публічного негативу;

- застосування в управлінських стилістиках розуміння того, що динамічна потокова контентна ситуація - це не сталі оціночні характеристики на засадах минулих статистичних міфів чи ярликів, а сучасні моделі контентних змінних, які можуть моделюватися різними рівнями контентної діяльності;

- Майданні цінності і постаті Героїв Небесної Сотні - це не випадковість і не історія, а мотивація і примус до того, що кожна особистість має право не стільки на виживання, скільки на найефективнішу самореалізацію в межах соборної європейської України;

- Комунікаційно-контентний багатоформатний зрежисований процес комплексів мотивацій до синергетично-партнерського комунікаційно-контентного творення правди середовищ життя України з врахуванням особливостей не тільки населених пунктів зони АТО, але й інших регіонів є найефективнішим демократичним захистом від брутально-попсової навали страхів і принижень з боку гібридно-месіанських агресій у форматах глобального гібридного тероризму;

- Формування технологічно-креативних рішень системно-методологічного характеру щодо публічної моди на контентні масиви з позицій конструктиву і захоплення, а не з позицій страху, тривожності і очікування небезпек;

- сприйняття публічних негативів не лінійно, в термінах статичного минулого, а в моделях, коли є показники негативу і позитиву як єдиного цілого (стратегічно-системна діяльність). При цьому знімається проблема розірваного кола публічної уваги, коли концентрація йде по шляху лінійного авралу;

- впровадження в управлінські системи держави, науки, місцевого самоврядування ідей зацікавлення елементами довготермінових перспектив, які можуть бути використані як для населеного пункту чи регіону, так і для держави чи геостратегічного партнера загалом;

- відстеження в Україні і в світі інтелектуально-творчих лабораторій, КБ, наукових закладів, бібліотек, архівів, наукових захистів на предмет ноу-хау, перспективності, проривності чи модернізаційної радикальності зміни векторів усталених процесів;

- творення ситуативних сервісів різної складності і навантаження, які б спростили побут, традиційні функції держави та органів місцевого самоврядування і тільки додавали можливостей з використання конкретних середовищ територій в інтересах громад і громадян на засадах традиційного гуманізму і свобод.

Любовець Г.В.,

к.і.н., доцент кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Трансформація кризовості глобальних комунікаційних процесів в комунікаційно-контентні горизонти синергетичного партнерства

Безпеково-оборонна корпорація України та світу знаходиться на вістрі динамік глобального життя. Амплітуда знищення життя в АРК і в зоні АТО (як і в Сирії, зокрема в зоні ІД) пресуються в секунди адресних та безадресних загроз та ризиків. Поки йде наша конференція гіпотетично має хтось вмерти там...

Тут і зараз ми знову на рубіконі нашої з вами місії професіоналів, що відповідають перед українською молоддю за майбутнє, поки вона

відстоює мир і свободу Батьківщини та світу в битві з гібридно-месіанським агресором.

Ми чесно маємо визнати і сприйняти все справжнє, що відбувається в Україні і світі із 2014 року. Повинні усвідомити перспективи та потенціали припинення агресії путінської Росії та відновлення територіальної цілісності країни. Маємо відпрацювати і реалізувати всі можливі формати дій щодо переведення в процеси утвердження миру - як сталого способу розвитку планети – нинішньої міжнародно-безпекової ситуації у світі.

Сьогодні ми з вами в середині буму глобальних технологій, що інтелектуалізують життя і надають безліч можливостей освітньо-досвідного та творчо-креативного характеру практично кожній людині, не кажучи вже про владні інститути чи громадські організації, зокрема міжнародного рівня.

Глобалізація світу через глобальні технології та глобальні виклики пришвидшила всі процеси суспільно-технологічного характеру, що нас з вами оточують у світі життя, причому без поділу на сфери у форматах промислової революції 4.0. Бо саме ці технології та динаміки зараз є не просто можливостями і потенціалами життя, але й водночас і глобальними технологіями немілітарної зброї, що стали викликами та прямими загрозами існуванню людини, а відтак і планети в руках глобальних гібридних терористів. Вони знищують вже не стільки людей традиційними мілітарними практиками, скільки суверенні державності, продукують страх не лише втрати фізичного життя, а страх щодо перспектив майбутнього мирного життя людей, націй, держав, континентів і планети загалом.

Ми живемо в епоху, яка на очах перетворюється із традиційно-сталого в динамічно-цифрову, де можливість комунікацій, реакцій, прийняття рішення і реагування відбувається в межах секунд і хвилин. Реальність вимірюється інформаційною потоковістю, де провідну роль відіграє не масштаб події чи персони, а можливість (за рахунок креативно-інноваційних рішень і технологій) найдовшого утримування уваги при відповідному акцентуванні.

Іншими словами, зазвичай, громадськість дізнається про «щось» в онлайн режимі, якщо це «щось» буде адекватно представлене в комунікаційно-контентних потоках, які несуть дані, що можуть і стають публічним контентним середовищем. Але тоді це пізнання відбувається вже через феномен суспільної уваги, яка вимірюється в такому випадку не стільки темою чи системою аргументів, скільки акцентами, стилістиками, енергетиками, баченнями тощо.

Водорозділом між адекватністю та неадекватністю виключної діагностики комунікаційної кризовості при аналізі зон військового протистояння в офіційному форматі АТО стала, на нашу думку, трансформація гібридно-месіанських агресій первинного етапу в процес ініціації путінською Росією форматів глобального гібридного тероризму на полігоні «Україна» та інших полігонах світу. Здійснювалось це спеціальними технологічно-ресурсними, методологічно-креативними-комплексами з використанням засобів масового динамічного комунікаційно-контентного терору, поточкових диверсій, брутальних домінуючих впливів завдяки проникненню у всі закриті безпекові системи через людину як носія цивільної комунікаційно-контентної публічності тощо.

Масштаби впливу цього комплексу світ відчуває, починаючи з 2007 року (виступ В. Путіна на Мюнхенській конференції безпеки) і до сьогодні (слухання справи Україна проти РФ в межах Міжнародного суду ООН в Гаазі), але в повній мірі ще не усвідомив. Однак вже можна констатувати, що саме кремлівський глобальний гібридний стиль новітнього комбінованого тероризму створив новий публічно-дипломатичний стан планетарного життя, який умовно назвемо планетарна стривоженість, або гібридний мир як спосіб цивілізаційної невпевненості в мирній сталості та перспективності життя. Відтепер це форма штучно-модельованого постійного існування кризовості глобальних комунікацій.

Тобто, глобальна мобілізаційна та руйнуюча комунікаційна катастрофічність як мета і навіть місія креативно-технологічних центрів московського кремля в царині комунікаційно-контентних потоків форматів гібридної терористичної направленості комунікаційної воєнщини досягнута. Путінська Росія реально втримує планету в стані гібридного (нестійкого сумнівного) миру, який характеризується перманентним тривожним очікуванням нової світової тотальної війни і, відповідно, рефлексивною, тобто позасвідомою відмовою від удосконалення розвитку мирних потужних громад (поки що окремих) за рахунок культурологічних, туристичних, духовних тощо аспектів життя. Таким чином, глобальні гібридні терористи намагаються повернути планетарний світ в стан постійного виживання як стандарту нової історичної епохи, тотальної недовіри, поширення різноманітних гібридизованих агресій, знищуючи цим перспективу та ефективність миру як технологічно-методологічного стану розвитку планети рівних людей в середовищах партнерського ноосферного виміру.

Нещодавно Україна отримала довгоочікуваний безвізовий режим з Європою, за яким мають бути встановлені такі ж відносини ще з 35

країнами світу. Трирічний термін, протягом якого українська влада давала постійні обіцянки суспільству про чергові терміни настання «безвізу» - це публічна кризова ситуація перманентного характеру чи комунікаційно-контентна катастрофа для влади як такої?

Щоб відповісти на це та інші питання, давайте повернемось в наше недалеке минуле. Тоді, в СРСР, за планового і узгодженого з партійними органами не лише народного господарства, але й будь-яких яких подій включно з особистим життям, навіть незначне відхилення в думках від «генеральної лінії» або просто нестандартна публічна ситуація викликала занепокоєння, тривогу в суспільстві і передчуття неминучої глобальної катастрофи.

Публічна криза в традиційних розуміннях соціумів, що вирости в радянському раю «реального соціалізму» прирівнюється до геополітичної катастрофи. Сама ж катастрофа класифікувалась як надзвичайна подія шокowego стану суспільства. Нерідко її сприйняття передавалось відчуттями близького апокаліпсису, тобто ліквідації або знищення всього, що існувало до цього.

Публічна криза в радянському розумінні - це синонім державної катастрофи. В китайському ж філософському дискурсі це динамічний процес індикативного попередження, що має два вектори розвитку: установлення нового порядку за ритуалами минулого (реальна логіка реальної катастрофи публічного дискурсу), та світла можливість позитивних змін, що торують перспективи майбутнього.

Поняття комунікації в радянському минулому не лише були відсутні, вони не могли існувати апіорі, оскільки процес взаємовідносин між соціальними групами чи окремими індивідуумами був абсолютно підконтрольний державі. А раз так, то вільне слововиявлення (як результат свободи (незалежності) особистості) не могло розвиватися за природними законами. Сприймати комунікації як шляхи до пошуку консенсусу (в перекладі з англійської це інфраструктурні шляхи-труби), точки, що поєднують, надають, ведуть чи розширюють можливості спілкування та контактування через присутність, обмін досвідами, враження у форматних подачах контентних композицій та дизайну тощо ми не навчилися досі, особливо як мова йде про державну службу.

Щодо кризових комунікацій, то вони на певному етапі незалежності країни (90-ті роки минулого століття) розглядались як прерогатива вузькоспеціалізованих фахівців з іноземною підготовкою і бекграундом.

Кризові комунікації досить часто сприймалися як публічні реакції на процеси, явища, події, що вийшли із під контроль корпоративної ор-

ганізації або за межі норм чи правил співжиття у всіх його проявах - від етичних до екологічних.

В часи, коли глобальні технології ще не торкалися в своїй масі функціоналу, направленого на людські можливості персонально та приватно, кризові комунікації були складовими антикризових сервісів, бо досить часто займалися локальними надзвичайними подіями, що в більшості випадків однозначно трактувалися як негативи - з позицій корпоративного виробництва, логістичних процесів доставки, безпечного функціоналу тощо.

Висновки.

1. Сьогодні в перманентній кризовості комунікацій через глобалізацію унікальних можливостей надважливо розуміти, що комунікаційно-контентна реальність – це відкрите глобальне (виключно динамічне) середовище публічних змінних (суб'єктивних та інституційно-суб'єктивних) до яких, передусім, відносяться саме інституції безпекового сектору, зокрема, Міністерства оборони, на всіх рівнях свого функціонування. Вони, ці змінні, вимагають комбінованої комплексної діагностики для ефективної дії не стільки на рівні управлінського менеджменту чи інфраструктури, а на рівні конкретного виконавця і найменшого військового підрозділу (як обов'язкового творця контентного формату чи жанрового напрямку, особливо якщо він на оперативній передовій реагування чи в процесі активного онлайн коментування) в ексклюзивних умовах військових дій.

2. Надважливо розуміти і те, що адекватні діагностичні комплекси за умов кризовості для ефективного функціоналу широкої координації постановок публічних завдань (тобто акцентувань, але в ціннісних межах) не має права втручатися у формулювання цих завдань в їхній завершній формі чи бути одночасно одним і тим же виконавцем навіть в обмежених ресурсах та кадрами підрозділах. Це буде звужувати потенціали та комунікаційно-контентні можливості для адекватності реакцій на кризи та перетворювати комунікаційний процес в примітивний бот-імітаторський вал. Тобто, і за таких умов впливи будуть, але лише кількісно-примітивні та в стилістиці гібридного терориста-агресора (маніпулювання фактами, руйнування їхньої автентичної природи появи, приниження, нищість, страх, бруталність тощо)...

3. Незалежно від нашого бажання, ми з вами зараз знаходимось в гущині динамік фонових даних, динамік що вимірюються композиційно-дизайнерськими практиками та моделями контентних форматів подачі досвідів, тобто знань і розумінь. Контентні потоки про життя

вимірюються в цьому випадку не тільки через професійне авторство, цей вимір нині формує і пересічний громадянин, який має в кишені один чи декілька гаджетів з функціоналом фіксації, продукування, передачі та контролю на вербальному рівні легалізації подій життя. З цими вихорами динамічних вимірів контенту і авторства в публічних страхах соціумного життя зовсім зруйнувалася статична шкала позитиву та негативу, яка у світі вже майже не формується корпоративно-професійними способами і тотально-монопольними статусами, а твориться в реальних соціумних конфігураціях середовищ життя. Саме вони диктують розуміння позитиву та негативу зараз.

Ці та багато інших аспектів трансформації життя в сучасному суспільстві доводять нам з вами, що комунікаційні процеси вже не діляться на кризові і без кризові. В сучасних динаміках і одночасному сонні мільйонів учасників апіорі увесь час є кризовим - як процес динамічної контентної потуги, яка докорінно змінила наше уявлення про стандарти та технологічні прояви публічного позитиву та негативу. Останні ж виросли в динамічні моделі-індикатори потокового контенту.

Сьогодні ж слід усвідомити, що кризовість комунікаційних процесів у військовій сфері нейтралізується адекватним станом на ефективно-гармонічні занурення у комунікаційно-контентні середовища людей, які вже не терплять простих лінійних рекламних технологічних рішень масового рівня чи системного брутального примушення (оскільки не використовуються мотивації, які враховують людський настрій та естетику сприйняття цільових груп).

Світ безкризових комунікацій продукує горизонтальне партнерство та прямує до систем опосередкованої фахової діагностичної індикації всіх публічних процесів за найвищих гіпердинамік (мирне та бойове середовище).

Практика продукування фейково-постановочного контенту, направленого технологіями гібридного тероризму путінізму на страх і припинення чи продукування традиційного лінійно-формального ІнСО, тільки доводить, що горизонтальні комунікаційно-контентні середовища замінюють монопольні ієрархії акумуляції страху та формалізму до можливостей професійного саморозвитку в системах партнерства всіх сегментів безпекового сектору та оборони України, особливо в умовах АТО на Сході країни та окупації АРК .

Вежель Л.М.,

доцент кафедри реклами і зв'язків із громадськістю Інституту журналістики

Вежель Р.Ю.,

аспірант кафедри реклами і зв'язків із громадськістю Інституту журналістики

Комунікаційно-контентні трансформації публічних процесів: сектор безпеки

Глобалізація, інформатизація і віртуалізація наприкінці ХХ ст. стали ключовими векторами еволюції сучасного суспільства, що суттєво змінили характер і закономірності розвитку ринків, технологій, гнучких мережових форм інтеркультурної і міжнародної взаємодії всіх елементів соціально-економічних систем¹. На першому етапі це можна класифікувати як детерміновано-універсальні (хоча часто лише формальні) характеристики сучасності. У перспективі ці явища отримали інші ознаки: надмірність даних, когнітивна індивідуалізація публічних дискурсів, розширення форматів жанрово-технологічних рішень доданих реальностей, синергетичні паралельності партнерств, відмираючі старі ієрархії аксіоматичних величин публічних статусів тощо.

Важливого значення у сучасному комунікативно-ноосферному вимірі розвитку людства набуває збільшення темпів та концентрація процесу медіатизації світу. Тобто, постійного процесу соціальних змін, упродовж якого значно зростає кількість доступних каналів отримання інформації, ЗМІ та ЗМК, їхнього використання людьми і, лише потенційно - їхнього прямого впливу на цих людей. Однак це не виключає і процесу паралельного існування соціумних агрегацій, каналів ЗМІ та ЗМК.

За визначенням вітчизняних дослідників інформаційних процесів А.Чічановського та О.Старіша², «інформаційний простір – це специфічне середовище, у якому в процесі інформаційної взаємодії трансформується контент взаємодії». Однією з властивостей є потоковість та динамічність, «...бо його елементна база існує й функціонує тільки у

1 Смолянук О.В. Маркетингові комунікації в Інтернеті [Електронний ресурс] /О.В.Смолянук. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.03/2015/Smolyanyuk_dis.pdf

2 Чічановський А. А. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем : підручник / А. А. Чічановський, О. Г. Старіш; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т журналістики. - К. : Грамота, 2010. - 567 с.

[164-165]

процесі, а тому інформаційне домінування» сталою контентною впливу «не може мати протяжний характер». Така властивість інформаційного простору, передусім мережевого, на нашу думку, є визначальною і влучно характеризує швидкість перебігу різних процесів, зародження нових явищ, формування тенденцій тощо.

У дослідженнях Г. Любовця та В. Короля ми зустрічаємо інший підхід до характерних особливостей інформаційного простору. Це інформаційні ресурси (тобто вся документальна база, що зберігається в інформаційних системах), специфічні інфраструктурні поєднання та потенціали, технологічно-стратегічні рішення та підходи, різнодінамічні та різномасштабні процеси, тематично-ментальні традиції сприйняття контенту, оперативно-окреслений різновид публічних резонансів, контентні стилістики тощо¹. Тобто, у даному випадку наголошується на структурній сегментації організаційно-регламентних характеристик існування та продукуванні потокового контенту, виходячи не з медіамонополії, а з реалій демократичного розвитку соціумів в умовах Майданної України. А це вже глобальні виміри можливостей, динаміка швидкостей публічної трансформації геостратегічних процесів та нові технологічно-антропологічні явища, які виступають формоутворюючими елементами нового міжнародного дискурсу.

Денні Салліван у статті “The Web Of Stream” вважає, що необхідно забути про Інтернет речей. «Однією з найгучніших революцій, яка відбувається на наших очах, є революція «інтернету потоків», що змінює традиційний формат публікації інформаційних матеріалів і реклами»². Динаміка контентних потоків настільки потужна, і водночас дисперсна, що змушує шукати нові методи орієнтування в інформаційному просторі, аналізу його особливостей та сприяє необхідності радикальної зміни управлінських парадигм, передусім, у царині безпеково-оборонного комплексу України.

Екосистема соціальних сервісів публічно-комунікаційного функціоналу продовжує дуже швидко рости і розвиватися, але не тільки в напрямі концентрації та монополізації. Соціальні медіа суттєво відрізняються від традиційних ЗМІ такими технологічними ознаками як

1 Любовець Г.В., Король В.Г. Аналіз підходів до моніторингу інформаційного простору в Україні.

Науково-виробничий журнал Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) “Держава та регіони”.

Серія: “Соціальні комунікації”, 2015, № 3. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2015_3_4

2 Danny Sullivan. The Web Of Streams [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://marketingland.com/web-streams-120690>

мультимедійність, інтерактивність, персоналізація та відсутність посередників. Вони змінюють логістичну модель створення, знаходження і споживання контенту, відкривають нову еру сервісів та функціоналу генерування новин у режимі реального часу з позицій динамічної резонансності, яка може бути представлена мультиперсональними величинами, що докорінно змінює стратегії та інструментарій процесу комунікації (фіксація, реакція, продукування квантової динаміки авторської присутності), створюють кардинально нові можливості для інформаційно-комунікаційних інтеракцій.

Деякі науковці безапеляційно наголошують на визначально-монопольній міжнародно-політичній ролі великих інтернет-компаній, таких як Google і Facebook, бо вони намагаються домінувати при формуванні напрямів подальшої еволюції глобальної інформаційної сфери, опосередковано впливаючи на суспільні процеси. Американські вибори 2016 року стали яскравим технологічно-логістичним прикладом виходу на арену політичного моделювання навіть в сталих демократичних суспільствах із знаним рівнем медіації за допомогою нової рушійної сили - соціальних мереж (короткого комунікаційно-контентного формату). Логістичні алгоритми видачі потокового контенту, підлаштовані індивідуально-фізіологічно до кожного, «бульбашка фільтрів» (filter bubble), проблема вузької контентної ехо-камери призвели до серйозних негативних наслідків федерального рівня для існуючих монополій сталого істеблішменту, який втратив первинні відчуття справжньої демократії. Марка Цукерберга звинуватили у тому, що соцмережа Facebook створює навколо користувачів інформаційний вакуум, іншими словами, технологічно занурює в приємний комунікаційно-контентний асоціативний ряд, надаючи споживачу лише персонально адаптовані до фізіології сприйняття «релевантні» публікації, відсікаючи протилежні думки так, що потік креативно фальшованих чи дійсно фальшивих новин став одним із технологічних чинників, який призвів до перемоги де юре, але не де-факто республіканця Дональда Трампа. Що найразючіше – такі підходи розділили США (електоральний масив) навпіл, тобто спричинили появу плацдарму для дезінтеграції федерації США.

Керівництво мережі 27 квітня 2017 року опублікувало звіт¹, в якому визнає, що влада і політичні сили різних країн намагаються через Facebook маніпулювати громадською думкою з «геополітичною ме-

1 Соколов С. Facebook: уряди різних країн ведуть у соцмережі пропаганду [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.dw.com>

тою» політологічних експансій як новітніх форматів агресій, що стало вже нагальною безпековою проблемою глобального світу. Вказано також на технологічно-креативне створення сотень штучних профілів для «хибного роздування» (тиражування мультиприсутності) важливості окремих тем до тотального їхнього домінування в динамічних дискурсах, збирання паролів користувачів обманним шляхом (хакерство фінансове, політичне, геостратегічне тощо), кампанії з координації «лайків» для вірусної промоції дописів, значну кількість модерованих груп для прямої та прихованої пропаганди, а також поширення шокуючого контенту: расистських матеріалів і таких коментарів, що розпалюють ненависть. Діяльність подібних мережесервісів маніпулювання та комунікаційно-контентних агресій геостратегічних масштабів спрямована не тільки на підтримку чи дискредитацію тих чи інших ідей або електоральних кандидатів, але і на створення в глобальному світі людей контентної енергетики та атмосфери непорозуміння та недовіри, задрощів, ненависті загалом, що прямо впливає на функціонування безпекових систем всіх рівнів та потенціалів.

Глобальна компанія Google потрапила під шквал аргументованої критики, коли виявилось, що зміни у роботі алгоритмів призвели до поширення фейкових новин за результатами пошуку. Компанія враховує CTR у ранжуванні і на кожній позиції в пошуковій видачі очікується певний рівень клікабельності. Якщо результат отримує більше переходів, він зазвичай займає вищу позицію, беззастережно до якості контенту.

Незважаючи на заклики до цифрової рекламної індустрії щодо нетерпимості до фейків та шахрайства, сайти, що займаються дезінформацією, як і раніше заробляють на великих рекламних мережах, у тому числі активно беручи участь у програмі Google AdSense.

Не встиг вщухнути скандал навколо «виборчих фейків», як The Guardian опублікував дослідження про видачу Google за запитами. При цьому журналісти провели експеримент і перевірили, як пошуковик формує блоки із відповідями (англомовна версія). Наприклад, на запит «Як стався Голокост?» у топ результатів виводилися сайти зі статтями, що заперечують злочини нацистів. Ця контрверсійність ставала домінуючою в притягненні уваги, а реальна аргументація, особливо академічного змісту, програвала технологічному агрегатору. Домінування заперечення Голокосту вигідно багатьом геостратегічним силам на планеті, які досить вправно дезорієнтують молодь в історичних питаннях, формуючи комунікаційно-контентні коаліції і розколюючи соціумні систе-

ми країн, народів і навіть континентів. А це вже цифрова реальність і виклик безпековому сектору всієї мирної цивілізації. Виявилося, що Google дає дивні відповіді на запити «чи планує Обама переворот?» і «хто винайшов сходи?». У відповідь на ці запити пошукова система до недавнього часу показувала фактбокси із твердженнями, що Барак Обама планує здійснити комуністичний переворот у США і що сходи винайшли у 1948 році¹.

Існує аксіома, що українці використовують Google як базове джерело інформації. Але є версія українського адміністрування, а є російського, що автоматично включає виклик когнітивних диверсій поряд із вище зазначеними фальсифікаціями та дезінформаціями, підмінює комунікаційно-контентну об'єктивну реальність і ускладнює її адекватне відображення в динаміках суспільно-політичного, суспільно-економічного та безпекового розвитку України. А відсутність власної національної мультифункціональної та креативно-технологічної пошукової системи на засадах повної мовної концептосфери, на чому неодноразово акцентували увагу у своїх дослідженнях практики та науковці з комунікаційно-контентної безпеки Король В.Г. та Любовець Г.В., це - глобальний виклик адекватного функціонування сектору безпеки України. Бо сучасний інформаційний простір – високодинамічне комунікаційне середовище, що функціонує за принципом превалювання цілодобових вертикальних та горизонтальних зв'язків, має практично необмежену джерельну базу та потужний взаємодоповнюючий вплив на учасників (об'єкти та суб'єкти – індивідів, окремі групи або співтовариства) комунікаційного процесу². Цінність тематичних даних інформації (кінцева величина) трансформується до нівелювання новизни сутностей. Вона все частіше залежить не від монополізованого виробництва та дистрибуції, а від масштабності координаційно-розширених можливостей вчасного та якісного споживання контенту в динаміках глобально-го світу одночасно.

У серпні 2015 року була оприлюднена доповідь про SEME (Search Engine Manipulation Effect) в авторитетному журналі Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS), в якій йде мова про те, що корпорація Alphabet володіє майже монополією на інтернет-пошук у США: 83% американців використовують цю пошукову систему згідно з до-

1 Google змінить алгоритм для боротьби з фейками [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-39712536>

2 Сучасні комунікаційно-контентні процеси в безпековій сфері : навчальний посібник / Клубань О.М., Курбан О.В., Любовець Г.В., Король В.Г., Савчук Р.П. — Київ: ВІКНУ, 2016. — 170

слідженням Pew Research Center. Якщо Google підтримає одного з кандидатів на виборах, то його вплив на виборців, які ще не визначилися, зумовить їх проголосувати за цього кандидата. У більшості країн Google виконує 90% всього онлайн-пошуку, що дає компанії глобальну можливість кардинально впливати на 25% національних виборів. Науковці «Data For Good» проаналізували 1542 унікальних відео кандидатів на пост президента Франції (період 27 березня - 10 квітня) і виявили - відео Жан-Люк Меланшона, Ле Пен і Франсуа Асселіно становлять майже 60 % , що згадуються в назвах найбільш рекомендованих¹.

Нещодавно пошуковий Baidu, китайський еквівалент Google, запропонував військовим взяти участь у проєкті China Brain (Мозок Китаю). Це передбачає запуск так званих алгоритмів глибинного навчання даних користувачів пошукових систем. Тобто пошукова компетенція стає важливою безпековою функцією, в основі якої є декілька альтернативних мовних концептосфер, що вимагають від сектору безпеки нового комунікаційно-контентного функціоналу загальнонаціональних масштабів. Крім цього, планується проведення соціального контролю. Згідно з останніми повідомленнями, кожен громадянин Китаю отримає так званий «рахунок громадянина» (Citizen Score), який визначить, за яких умов вони мають право на позики, робочі місця або туристичну візу в інші країни. Такий індивідуальний моніторинг передбачає інтернет-серфінг людей і поведінки їхніх соціальних контактів².

Китайський уряд планує найняти 20 000 спеціалістів для створення власної цифрової Вікіпедії, імовірно, у форматах віртуально-доданої реальності. Команда має підготувати 300 000 записів на 1000 слів. Запуск проєкту планується на 2018 рік під назвою «Китайська енциклопедія» (Chinese Encyclopedia), що має стати майданчиком для обміну науково-технічними знаннями та джерелом інформації про історичну спадщину та досягнення китайської культури³.

Основними пошуковими системами для України є Google (65,8%) та Яндекс (32,9%)⁴. Саме російська компанія 26 березня 2017 року опини-

1 Does YouTube's Algorithm Promote Populist Candidates in the French Presidential Elections? [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://mediashift.org/>

2 Will Democracy Survive Big Data and Artificial Intelligence? [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.scientificamerican.com/article/will-democracy-survive-big-data-and-artificial-intelligence/>

3 Перегнати «Вікіпедію»: Китай працює над створенням власної онлайн-енциклопедії [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/web/online_media/obignati_vikipediyu_kitay_pratsyue_nad_stvorenyam_vlasnoi_onlaynentsiklopedii/

4 Лисовский А., Макарук М. Гибридные войны: скрытая угроза «Яндекса» (инфографика) [Електронний

лася в центрі скандалу, пов'язаного з діяльністю Навального та акціями проти корупції. Інформація про події з'явилася в топі Яндекс тільки після 14.00, приблизно до 17.00 в топ-5 - сюжетів про мітинги не було. Пошуковик звинуватили у цензурі та маніпуляції з видачею новин. Подібна діяльність проводиться і в Україні, коли у топи потрапляють меседжі пропутінського наративу. У Яндекса більше 20 сервісів для нібито бізнес-аудиторії, які вирішують найрізноманітніші завдання - від реклами і аналітичних інструментів до спеціальних рішень в телефонії і доставки товарів чи пасажирів таксі. Компанія ділиться з бізнесом своїми технологічними рішеннями - синтез і розпізнавання мови, API геосервісів, аналіз даних. Крім того, 24 листопада 2016 року рекламна мережа Яндекса повідомила про план переходу на коди RTB - технологія аудиторних (для кожного користувача) покупок цифрової реклами на програмованих онлайн-аукціонах у режимі реального часу (поки користувач завантажує сторінку). Сьогодні використання cookies та pixel tag є індустріальним стандартом персоналізованого ранжування для «втримання» споживача. На ринку присутній цілий набір DMP, багатофункціональних платформ для рекламодавців, агентств, паблішерів, що дозволяють зберігати, обробляти, збагачувати і аналізувати формально-логістичні та фізіологічно-психологічні дані користувачів в інтернеті. У межах цієї псевдоекосистеми (обхід усвідомленого вибору та бачення альтернатив) рекламні агентства підключають і завантажують дані клієнтів, також дані поставляють оператори, інтернет-провайдери, великі портали, а бренди (від політичних до комерційних) можуть безпосередньо співпрацювати з технологічними платформами¹. На жаль, домінуюча більшість в публічних динаміках DMP, що представлені в Україні, російські (AmberData, AdRiver, Avito тощо).

Аналізуючи специфіку функціонування Programmatic ми дійшли висновку, що ті країни, де найбільший відсоток використання цього технологічного формату, постраждали від «бомбардування» фейковими новинами (рис.1)². А діяльність DMP (Data Management Platform), що мають потужну базу даних, повинна регулюватися відповідним законодавством глобальної юрисдикції, бо невідомо, хто і як буде використовувати персональну інформацію про кожного з нас. Це стає

ресурс]- Режим доступу: <https://informnapalm.org/35808-gibridnye-voyny-yandeks/>

1 Performance Programmatic: по-прежнему миф или уже реальность

[Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://adindex.ru/publication/opinion/internet/2017/05/2/159559.phtml>

2 Penetration rate of programmatic advertising in selected countries in Europe in 2017 [Електронний ресурс] -

Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/648092/programmatic-ads-market-share-europe/>

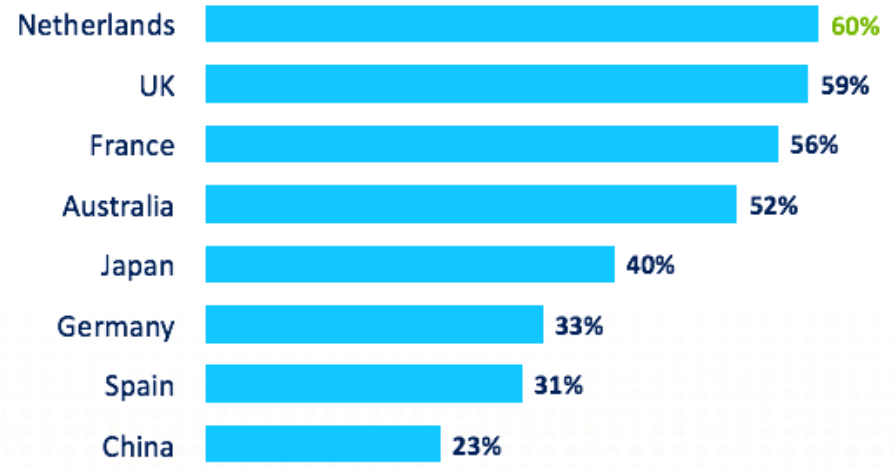

Рис.1. Витрати на Programmatic ad у відсотках % від загального обсягу цифрових витрат

викликом для безпекового функціоналу при його стратегічних трансформаціях.

Боти у бізнесі, політиці, а також у дезінформаційній діяльності - звичне явище. Так, 2 місяці тому був зафіксований випадок, коли з фейкового Facebook- аккаунту віце-адмірала, командувача ВМС України Ігоря Воронченка, велося листування за допомогою чат-бота.

Меми, он-лайн обговорення, ініційоване ботами, автоматичне поширення хештегів тощо – атрибут сучасних виборчих кампаній. З концентрацією уваги на майбутніх президентських виборах у Франції, заяви про втручання Росії та фейкові новини @DFRLab почала відслідковувати діяльність на Twitter видань - @sputnik_fr та @RTenfrancais. Проведений аналіз ілюструє чотири основні категорії фоловерів: прихильники націоналістичних партій та політики ізоляціонізму, особливо кандидата в президента Франції Марін Ле Пен (Національний Фронт); прихильники Росії та її міжнародних союзників, зокрема Сирії; опоненти центристського кандидата Еммануеля Макрона; автоматизовані «боти». Щодо діяльності ботів, то згідно з висновками березневого сканування: в 50 найбільших облікових записах, які згадують або ретвітять @sputnik_fr, було опубліковано 10 171 твітів (28% всіх згадувань). Тільки у першій десятці згадано це 5 271 раз (14 % від загальної кількості)¹.

1 The Kremlin's Audience in France [Електронний ресурс] - Режим

Посольство Росії у Великобританії, яке раніше брало активну участь у Trump Meme - війні, публікувало жартівливі вірші про Терезу Мей, інноваційно підійшло до процесу перетворення своїх твітер-фоловерів у автоматизованих інформаційних ботів. «Русский дипломатический онлайн-клуб» пропонує прихильникам надати доступ до облікового запису додатку Tweetsquad. Після цього з профілів починають публікуватися ретвіти для створення видимості (астротерфінг) широкої підтримки Росії в соцмережах. Хакерська атака на аналітичну групу Twitter Counter, в результаті якої тисячі акаунтів почали поширювати твіти зі свастикою і повідомленнями на підтримку Ердогана, продемонструвала, що повідомляти інформацію про цифровий запис різним сервісам – це йти на певний ризик¹.

Поки міжнародна спільнота лінійно усвідомлює, а потім комічно «полює» за фейковими новинами, що призвели до створення глобальної індустрії маркетингу альтернатив (News Integrity Initiative \$14 млн., \$100 млн. на підтримку журналістики розслідування, \$ 4,5 млн. отримує International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ) тощо), вчені почали досліджувати новий етап digital-ери - автономний, коли інтелектуальні технологічні системи будуть працювати без участі людини.

Ефективні технологічно-креативні рішення Кремля в комунікаційно-контентних потоках стали проблемою цивілізованого світу і не тільки лідерів провідних країн, але й таких світових інституцій як ООН, ОБСЄ, НАТО тощо. Потужна технологічно-комбінована екосистема скоординованих сервісів, сотні платформ і спільнот, інноваційні підходи до продукування контентних потоків нейтралізації, придушення незалежних голосів та джерел в режимі насичення публічного простору державними меседжами через добре оплачуваний апарат (понад \$1,2 млрд.)², від кремлівських телеканалів до професійних Twitter-тролів, дають можливість впливати на світовий порядок денний і часто навіть домінувати, продукуючи моду на відповідні комунікаційно-контентні стилістики.

На жаль, різні гілки влади в демократичній Україні ще до цього часу оперують традиційно тотальним використанням лінійних вертикаль-

доступу: <https://medium.com/dfrlab/the-kremlins-audience-in-france->

1 Twitter users volunteer to be Russia's latest weapon in the information wars [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.theguardian.com/technology/2017/mar/16/twitter-users-volunteer-to-be-russias-latest-weapon-in-the-information-wars>

2 Верстюк І. Говорить і показує Москва [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://magazine.nv.ua/ua/article/post/26651-govoryt-y-pokazyvaet-moskva#>

но-номеклатурних технологій іміджмейкерства епох минулого, послугуються рекламними та ПР-послугами, не усвідовлюючи, що сучасна динамічна потоковість контенту в режимі реального часу, інтерактивність, дігіталізація вимагають ситуативно-скоординованого стратегічного орієнтування в резонансах можливостей та трендах публічних негативів (викликів, ризиків, загроз) на всіх суспільно-державних рівнях інформаційного простору країни. Неадекватне використання наявного кадрового потенціалу та адекватних масштабів підготовки комунікаційно-контентного персоналу: прогностичних аналітиків, соціологів-стратегів, технологів оперативно-масового рейтингу і ререйтингу, спеціалістів з контентних потоків різної класифікації, комунікаційно-контентних дизайнерських груп безпекового застосування – поглиблює проблему та унеможлиблює ефективну координацію процесів в суспільно-політичних середовищах України різного функціоналу.

Сьогодні країна потребує створення на партнерських засадах з геостратегічними спільнотами потужного аналітично-прогностичного комплексу з сервісом ситуаційного формату для верифікації викликів, ризиків та загроз в сучасних динаміках комунікаційно-контентних процесів з використанням технологічної системи, яка б ранжувала і ідентифікувала особливості комунікаційно-контентних складових інформаційного простору України, якими живуть територіальні громади.

Клименко Б.В.,

директор видавництва «Київ – Париж – Дакар»

Подолання кризи взаємодії в царині стратегічного функціоналу суб'єктів влади – запорука комунікаційно-контентної безпеки держави.

Кілька методологічних зауважень

Солон виділяв як обов'язкову і суттєву ознаку громадянина таку: «Хто під час розбрату в державі не стане зі зброєю в руках ні за тих, ні за інших, той піддається безчестю і позбавляється громадянських прав (тобто продається у рабство – М.Петров)»

(Аристотель. Афінська політія, 8.5.)

1. Передбачається, що в державі Україна, існує суб'єкт державної влади, котрий несе відповідальність:

за формулювання змісту поняття комунікаційно-контентної безпеки як складової частини державної політики у безпековій сфері в мирний і воєнний час;

за розподіл повноважень та координаційних механізмів реалізації між іншими суб'єктами державної влади щодо забезпечення цієї безпеки у мирний і воєнний час і контроль над здійсненням або не здійсненням цих повноважень.

2. Передбачається також, що суб'єкт державної влади, наділений відповідальністю за відсутність або неналежне формулювання державної політики в галузі комунікаційно-контентної безпеки, а отже і її втілення, має нести сувору відповідальність за відсутність ефективних дій в галузі комунікаційно-контентної безпеки під час війни або інших безпекових викликів сучасності.

3. Суб'єктами державної влади виступають відповідні посадові особи, які здійснюють визначені законодавством функції у сфері національної безпеки і оборони. Найлогічнішою державною ієрархією виглядає вертикаль: Президент (Верховний Головнокомандувач Збройних Сил) – РНБОУ – Кабінет Міністрів – Міністерство (центральні органи виконавчої влади, які є складовими сектору безпеки і оборони).

4. Як впливає із затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України 14.01.2015 № 2 «Положення про Міністерство інформаційної політики України»:

«1. Міністерство інформаційної політики України (МІП) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

МІП є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах інформаційного суверенітету України, державного іномовлення та інформаційної безпеки».

В Доктрині інформаційної безпеки, затвердженої Президентом України в лютому 2017 року йдеться про те, що на Міністерство інформаційної політики України мають бути покладені в установленому порядку організація та забезпечення, зокрема:

«формування поточних пріоритетів державної інформаційної політики, контролю їх реалізації;

координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України;

урядових комунікацій;

кризових комунікацій, зокрема під час проведення антитерористичної операції та в особливий період;

вжиття заходів в інформаційній сфері, пов'язаних із запровадженням правових режимів надзвичайного чи воєнного стану».

5. Отже, вся повнота влади в галузі інформаційної політики взагалі (і комунікаційно-контентної безпеки, зокрема) над армією державного чиновництва лежить на Міністерстві інформаційної політики. Державні чиновники – люди дисципліновані, і діють відповідно до нормативно-правових документів та посадових обов'язків. Але лінійне (традиційне) виконання обов'язків зараз, коли суспільство живе цінностями Майдану і захищає їх на передовій, має відійти в минуле, а на зміну йому повинна прийти креативно-мотивована діяльність державного службовця.

6. Як узнати, що в Україні йде війна? Логічним би виглядало створення окремого розділу, присвяченого АТО на сайті президента України (<http://www.president.gov.ua/>); на Урядовому порталі (<http://www.kmu.gov.ua/>); на офіційному порталі Верховної Ради України (<http://rada.gov.ua/>), в якому містилися б матеріали, які розтлумачували, що проти України ведеться загарбницька агресивна війна ядерної держави, підписанта Будапештського меморандуму Російської Федерації.

А от на сайті Міністерства інформаційної політики існує розділ «АТО». Тут ви знайдете рубрики «Інформаційна війна», «Волонтерські організації», «Урядові проекти», «Інфографіка». Але, на жаль, так і не дізнаєтеся, чим же є з точки зору сучасної державної політики України «антитерористична операція», що таке «інформаційна війна» і таке інше.

В рубриці «Інформаційна війна» ви знайдете «Інтернет-ресурси, цінні в умовах інформаційної війни».

В рубриці «Волонтерські організації» подається список волонтерських організацій!

В рубриці «Урядові проекти» містяться «Інтернет-ресурси для громадян, що переселяються з зони проведення АТО».

Існує також інфографіка, але вона чомусь лишще за 2015 рік.

Викликає здивування, що окремої рубрики про АТО немає на сайтах обласних і районних державних адміністрацій. Те ж саме стосується і інформації про НАТО.

7. Аналіз практично усіх сайтів обласних державних адміністрацій і обласних рад доводить, що інформації про те, що країна веде битву із гібридно-месіанським агресором – путінським імперським режимом ви на жодному з них не знайдете!

Є багато сайтів, на яких дається офіційна інформація про центр допомоги АТО, але немає жодного, на якому відвідувачам сайту – громадянам України, яких обслуговують облдержадміністрація і облрада, було б розтлумачено, а звідки ж взяли стільки вбитих, пораних, покалічених і біженців?

Невже це не є складовою комунікаційно-контентної безпеки держави? Адже державна інформаційна політика, як на мене, має передусім займатися питаннями комунікаційно-контентної безпеки, щоб запобігти масованій агресії ворога на свідомість наших громадян.

8. «Стаття 1. Державна служба та державний службовець» Закону України «Про державну службу» гласить:

«1. Державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо:

1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів;

2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів»;

Здавалося б, після прийняття РНБОУ Рішення «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 29 грудня 2016 року і затвердження її Президентом Указом від 25 лютого 2017 року № 47/2017, ця робота мала активізуватися і, передусім, у публічному полі.

Однак наразі цієї активізації не видно. Тільки на сайті Запорізької ОДА мені вдалося знайти в розділі «Євроатлантична інтеграція» такі рубрики: «Україна – НАТО», «Актуально про НАТО», «Корисні посилання». Втім, у рубриці «Актуально про НАТО» (<http://www.zoda.gov.ua/article/1982/aktualno-pro-nato.html>) зустрічаємо матеріали з сайту МЗС України:

«Розвиток конструктивного партнерства України з НАТО (за матеріалами офіційного веб-порталу Міністерства Закордонних справ України)»;

«Офіційні документи (за матеріалами офіційного веб-порталу Міністерства Закордонних справ України)»;

Найбільше ж вразило те, що у рубриці «Корисні посилання» подибуємо посилання на пряму на підрозділи НАТО:

«Організація Північноатлантичного договору» – «North Atlantic Treaty Organization» <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>

«Парламентська Асамблея НАТО» – «NATO Parliamentary Assembly» <http://www.nato-pa.int/>

«Асоціація Атлантичного договору» – «Atlantic Treaty Association» <http://atahq.org/>

Виникає питання, а що, Запорізька ОДА, на відміну від усіх решти ОДА, має якийсь специфічний інтерес до НАТО, що не стала чекати від когось спеціальної вказівки?

9. А те, що ситуація із комунікаційно-контентною безпекою в державі потребує активізації на всіх рівнях державної, в тому числі і військової служби, може свідчити такий дрібнесенький приклад.

У Печенізькому районі Харківської області під час службової наради з питання «Основи територіальної оборони району, проблеми її підготовки і ведення» заступник військового комісару Печенізького районного військового комісаріату з територіальної оборони підполковник Сергій Володимирович Драган ознайомлював присутніх «з основами територіальної оборони України, проблемами її підготовки і ведення з урахуванням досвіду та уроків локалізації, нейтралізації та ліквідації внутрішнього воєнного конфлікту» (<http://www.pechenigi-rda.gov>).

ua/2011-05-17-18-40-33/c-l-r.html). Тут вже до проблематики комунікаційно-контентної безпеки, поза сумнівом, має підключитись СБУ.

10. Подолання кризи у комунікації між суб'єктами державної влади – запорука досягнення комунікаційно-контентної безпеки.

Майже півтора року тому, у січні 2016 року, Міністерство інформаційної політики презентувало Концепцію реформи урядових комунікацій. Треба віддати належне фахівцям міністерства, які провели глибоку науково-дослідницьку роботу та визначили больові точки сучасного стану інформаційної сфери держави. Серед основних проблем цього напрямку, на думку міністерства інформаційної політики, є такі:

- “– немає єдиної системи комунікаційного менеджменту в Уряді;
- чинне законодавство та більшість державних процедур не відображають сучасних потреб;
- немає загальної функції стратегічних комунікацій, більшість функціоналу спеціалістів зводиться до тактичних дій, які частіше реактивні та направлені на вирішення поточних проблем. Відсутні прогнозування та стратегічне планування, що ґрунтуються на запиті від громадськості;
- відсутня внутрішня комунікація, не налагоджена співпраця між відділами, деякі міністерства не йдуть на комунікацію та співпрацю із іншими міністерствами;
- міністерства націлені на донесення своїх повідомлень, які інколи не корелюють із стратегією чи політикою Уряду і це призводить до дуже низької обізнаності щодо останніх;
- немає цілісної системи передачі знань та навичок, єдиних баз даних – кожна команда починає все з нуля;
- чинна система заохочень та мотивації персоналу не спонукає до впровадження необхідних змін”. (<http://mip.gov.ua/news/890.html>)

Створення нової системи урядових комунікацій, на думку спеціалістів міністерства інформаційної політики, займе два роки (2016-2017). Тобто, зараз якраз триває тестування нових підходів до інформаційної роботи в системі виконавчої влади. Сподіваємось, що вже найближчим часом ми зможемо побачити нову систему в дії. І тоді проблеми, про які говорилось вище, відійдуть в минуле.

Левченко І.О.,

політичний оглядач, член Експертної ради ЦДАКР

Від декомунізації простору до деколонізації свідомості

Деякі аспекти комунікаційно-контентного протистояння в українському суспільстві

В умовах гібридно-месіанської агресії путінської Російської Федерації проти України вже не для кого не є таємницею, що полем битви за нашу Вітчизну є не тільки «тонка червона лінія» збройного протистояння на Донбасі, але і вся територія країни. Більш того, полем цієї битви є й інші – віртуальні – світи: від інформаційного простору до свідомості суспільства, його окремих груп і навіть окремого індивіду з найвіддаленішого від лінії мілітарного зіткнення населеного пункту.

І на цьому полі бою протистоять не танки і гармати, а культурні коди, соціоантропологічні особливості, ментальності, цінності і, в ширшому розумінні, бачення картини свого та глобального світу. Зброєю тут є інформація у всій повноті комунікаційно-контентних проявів, а ціллю – колективна (соціумно-сегментована) та індивідуальна свідомість. Отже для перемог (а в комунікаційно-контентному вимірі - це домінування в публічній увазі сукупностей соціумів) ми повинні чітко уявляти собі хто ми і звідки, чому на нас напали і яка ціль агресора, чому він агресор не тільки для нас, чого хочемо ми і до чого прагнемо.

Треба визнати, що до сьогодні українське суспільство залишається постколоніальним і постгеноцидним, а його ментальна трансформація відбувається занадто повільно і складно саме в елітах, бо громади на Майдані гідності проявили своє бажання до радикальних змін та фундаментальних трансформацій. Парадокс полягає в тому, що російська агресія і стала можливою (як геостратегічний факт) завдяки такому контрверсійному стану українського суспільства, але вона ж і створила умови для прискорення трансформаційних процесів у ньому. В таких умовах задача держави полягає в тому, щоб творити сприятливі інституційні та правові умови для швидких суспільних трансформацій. А наукове і експертне співтовариство, громадські діячі повинні допомогти суспільству вибудувати цю позицію у відносинах із державою. Адже наші політико-економічні еліти самі є глибоко дезорієнтованими практиками постколоніального колабораціонізму та постгеноцидними

фобіями і комплексами войовничого хуторянства і до самотрансформації, як виявляється, придатні слабо.

На сьогодні, на думку автора, найбільш вдалою реалізованою державою трансформацією став процес декомунізації. Треба зазначити, що вже у 1991 році з набуттям Україною незалежності багатьом було зрозуміло, що без декомунізації громадського простору неможливо декомунізувати суспільну та індивідуальну свідомість. А отже неможливо і побудувати справді успішну і незалежну Україну. Вже тоді українська держава та відроджена незалежність українського народу потребувала свого маркування українського простору, відчувала необхідність скинути марево постколоніальної радянщини зі свого національного тіла. А сьогодні, після трьох років війни за нашу свободу проти російського агресора, це усвідомлення набагато ясніше.

В результаті Революції гідності вже всім стало зрозуміло, що декомунізація є невідворотною. А наступна російська агресія тільки ствердила таку позицію. У суспільній свідомості почала формуватися слушна думка про те, що, живучи на умовній вулиці «Леніна» і бачачи щоденно з вікна чергового кремлівського істукана, неможливо побудувати успішну Українську Державу. Але рано чи пізно по такій умовній вулиці «Леніна» обов'язково проїде російський танк, і сумувати за втраченим шансом ти будеш у підвалі під розриви російських «Градів» на тій самій умовній вулиці «Леніна».

Оцінюючи сьогодні прийняті навесні 2015 року декомунізаційні закони, можна сказати, що сама процедура в них була прописана досить добре. На відміну від більшості українських законів, вони містили мінімум двозначностей та шпаринок для обходу або ігнорування їхніх положень. Закон повністю унеможлилював бездіяльність або імітацію його виконання, встановлював чіткі межі. З іншого боку, положення закону передбачали врахування суспільної думки і залучення громадської ініціативи. Наприклад, нова назва Кіровограду – Кропивницький – не була придумана в нетрях Інституту національної пам'яті, це був один з варіантів, запропонований місцевими активістами. До речі, ІНП схилявся до іншої назви – Інгільськ.

В результаті декомунізації за даними ІНП, позбулися тоталітарних назв майже 51,5 тисяч об'єктів топоніміки в містах, селищах і селах. Було демонтовано 2389 пам'ятників і пам'ятних знаків, з них Леніну – 1320. Своєю чергою, Верховна Рада України перейменувала 25 районів та 987 населених пунктів (з них 32 міста). При цьому, парламент України переважно спирався на пропозиції місцевих громад щодо но-

вих назв міст та сіл. Процес декомунізації продовжується і зараз, адже кремлівсько-більшовицький режим рясно помітив нашу територію.

У поточному році декомунізаційні закони виступили в ролі надійного хвилерізу, об який розбилися організовані на догоду Кремлю хвилі «победобесія», приступи якого характерні для першої декади травня. Наприклад, зараз за демонстрацію символів радянського тоталітаризму можна отримати до 5 років з конфіскацією...

Очікувано декомунізація зіштовхнулася із тихим саботажем з боку деяких місцевих компрадорських еліт та горезвісної п'ятої колони. В хід йшло все: бездіяльність, підбурювання страхів і залякування населення примарними проблемами. Але найнебезпечнішим в процесі декомунізації став не саботаж, а уникання і протидія «українізації» територій, які видумували собі «квітучі», «веселі» та «сонячні» назви. Також в діях місцевих компрадорських еліт чітко прослідковується намагання максимального збереження радянізованих просторів, які по суті є природним елементом просторів російсько-імперських. Саме на таких просторах і базується сучасна ідеологія російської агресії. На цих умовних і, нібито, нешкідливих «катеринах» і «елісаветах», «асвабадітелях жукових і ватутіних», «художньо-цінних щорсах» стоїть російський неоімперіалізм.

Наприклад, міська влада Харкова показово проігнорувала всі позиції місцевих активістів по увічненню пам'яті учасників визвольних змагань 1917-20 років, сторіччя яких ми зараз святкуємо. В результаті, місто, яке має, мабуть, найбагатшу на українські постаті і події історію на Сході нашої країни було свідомо позбавлене свого нового, суто українського топонімічного обличчя. Подібне відбувалося і в Одесі, але там влада міста, вдавшись на початку до саботажу, почала вже реагувати на зміни, які були прийняті на рівні облдержадміністрації.

Отже, процес декомунізації актуалізував і проблему деколонізації, як українського державного простору, так і свідомості його громадян. Треба зауважити, що необхідність деколонізації не така явна, адже постколоніальна свідомість українського суспільства більш прихована, вона глибше вкорінена, а її межі розмиті. Починаючи процес деколонізації, треба чітко усвідомити, що головним противником тут є пресловутий «руський мір». При цьому, необхідним є розуміння того, що «руський мір» це не тільки той апокаліпсис, який відбувається на окупованих територіях Донбасу і Криму, це не тільки неприкритий фашизм в словах таких одіозних діячів, як Жиріновський або Дугін. На іншому фланзі від «гіві і моторол» стоїть «мір» Пушкіна, Лермонтова, Толстого, і навіть

Макаревіча. І ці дві його сторони єдині і нерозривні у своїй повноті. В сучасній російській агресії проти України квінтесенцією цього єднання стали інтелектуали-неоімперці на кшталт сумнозвісного Гіркаша, які зі зброєю в руках та з Єсенініним на устах прийшли на нашу землю для того, щоб нас вбивати. І це треба чітко розуміти.

Але треба готуватися до того, що деколонізація зустрічатиме ще більший спротив, ніж декомунізація. Як приклад – ситуація із перейменуванням вулиці Льва Толстого в Києві на честь видатного діяча українського національного руху Євгена Чикаленка. Опір цій громадській ініціативі з боку «рускокультурнава» плебса йде шалений. І такими «Толстими» щільно покриті мапи наших міст і містечок. І справа не в тому, що вони апріорі погані: вони і не хороші, і не погані, вони – чужі. І їх критично забагато. Цей «хороший російський мір» не лишає місця для українського всесвіту, який для нас об'єктивно повинен бути на першому місці. Більш того, завжди треба пам'ятати, що цей «мір» – це світ нашого ворога. Толеруючи його ми толеруємо наших ворогів, отже – стаємо слабші.

А свій український всесвіт ми ще повинні для себе відкрити, бо він і досі перебуває під товстими нашаруваннями російського імперіалізму. І це стосується не тільки оточуючого нас топонімічного простору. Ми не знаємо глибини своєї музичної традиції, намагаємось не помічати національну ренесансну і барокову філософську школу, ще не до кінця відкрили і усвідомили для себе культурний спадок Розстріляного Відродження, не кажучи вже про більш давні пласти національної «нефольклорної» культури.

Ми банально не знаємо своєї історії, часто оперуючи чужими історичними концепціями. Наші великі правителі давньої України-Руси чомусь і досі в нашій уяві з настирливістю шизофреніка ломляться через тисячокілометрові лісові хащі, щоб покняжити у забутих Богом, і можливо існуючих лише в уяві Карамзіна, Суздаль та Рязані. Ми сором'язливо замовчуємо існування Королівства Руського, нівелюємо роль і поступ Великого Литовсько-Руського князівства, яке і за формою і за змістом було для нас СВОЄЮ державою.

В нашій уяві українське козацтво досі виступає у формі козака-голодранця в малинових шароварах, який танцює гопака і п'є горілку, а не шляхетського рицарського стану тогочасного народу руського, яким воно було насправді. «Сармато-руси» та «вогнисте військо» – саме так називали їх сучасники як на Заході, так і на Сході. А його головною цінністю була ВОЛЬНОСТЬ. Специфічна соціально-правова категорія,

якій в сучасній лексиці більш відповідає заїжджена дефініція «права та обов'язки», але з потужним моральним і духовним началом. Заради вольності велися війни, вона займала одне з центральних місць в творчості українських мислителів XVII-XVIII століть, таких як Антін Радивилівський та Григорій Сковорода.

Звідси і незнання своєї військової традиції, і ті непорозуміння, які виникають між чиновниками силових відомств і громадськими активістами: істориками, геральдистами, дизайнерами і технологами, які вже два роки намагаються придати нашій воюючій армії питомо український і, водночас, сучасний європейський вигляд.

Окремого підходу потребує регіональний аспект деколонізації. Адже, якщо східні регіони України були більш «радянізовані», то південні – більш «імперіалізовані». Для того, що б «руський мір» не мав тут шансів, пересічний одесит повинен знати і пишатися тим, що перша письмова згадка про Кацюбіїв – замок-порт Великого Князівства Литовського і Руського, датується 1415 роком. А до розбудови тут потужної фортеці доклався і величний рід князів Острозьких – некоронованих правителів Руси-України 14-17 століть. Так само про Дашів мають знати мешканці сучасного Очакова, про Більковичі – мешканці Херсона. Про те, що Маріуполь заснований вигнаними російською короною з Криму греками на місці старовинної козацької фортеці Домаха, яка прикривала устя Кальміуса. Про те, що на європейських мапах 17 століття на місці сучасного Миколаєва спокійно собі існувало укріплене козацьке містечко Виноградна Круча.

Для Українського Півдня також існує нагальна необхідність наукового переосмислення його античного періоду. Адже його давня історія це, не дай Боже, «потьомкінські деревні», і навіть не тільки шляхетні герці запорожців і кримських татар, які, без сумніву, мають право на виключну національно-культурну автономію на своїх історичних землях. Передусім – це тисячолітнє існування тут Еллінського Світу – основи сучасної Європейської Цивілізації. І наші пращури знаходились у постійному контакті з цим світом, були його природною частиною. Саме про це ми повинні заявляти в повний голос світові, оскільки є його достойними спадкоємцями. Адже всі сучасні європейські нації є сплавом еллінської основи та, зазвичай, півторатисячолітньої національної історії, возвеличеної та відрефлексованої до останнього кельтського гудзика.

Взагалі, на регіональному рівні існує нагальна потреба створення своїх локальних українських просторів, локальних історичних пам'ятей,

які б були органічно вписані в загальнонаціональний український контекст. При цьому, вони повинні базуватися на місцевому матеріалі (якого абсолютно достатньо), актуалізувати в межах українського світу локальні події і постаті, найзначиміші з яких навіть потребуватимуть такої собі «канонізації» в суспільній свідомості. Кожен громадянин в будь-якому куточку нашої країни повинен відчувати себе частиною великого і величного цілого. І якщо, наприклад, керівництво Харкова не хоче відкрити його українське обличчя, то за нього це повинна зробити держава.

Окремо треба зупинитися на столиці нашої країни – Києві. Можна з впевненістю сказати, що саме Київ багато в чому є об'єднувачим і, навіть, сакральним місцем, яке єднає схід і захід, південь і північ нашої країни. Отже, керівництво міста повинно розуміти, що Київ не просто велике місто – це столиця держави, її обличчя і приклад для інших. А керівництво країни – не віддавати все на відкуп міській владі, прикриваючись самоврядуванням.

Отже Київ потребує яскраво вираженого державницького обличчя. Воно повинно демонструвати велич і древність «українського світу», але водночас – сучасність і спрямованість в майбутнє. Київ – це місто сучасних технологій і великих швидкостей, яке дає безліч можливостей і є зручним для життя. Але одночасно, це місце загальнонаціональних меморіалів, національних пантеонів, сакральних місць пам'яті, духовних та історичних святинь українського народу, витоків його державності. Києву потрібен свій Акрополь на Старокиївській горі і свій Лувр – на Печерській. Благо, що свій Афон у нас є, але питання – чи він наш?

Іншими словами – Київ потребує не тільки зручних розв'язок транспорту та «метро на Троєщину», але і музеїфікації та меморіалізації. А, можливо, і нового, суто українського монументалізму. Адже як з'ясувалося, українське суспільство виявилось не готове до увічнення героїв Революції Гідності в стилістиці постмодернізму. То може доречно створити свій сучасний український неоампір? Тоді, дивись, і добудуємо свою Гёшек тёре (площа героїв в Будапешті)...

Найкращою ілюстрацією поточного стану речей є таке собі невеличке журналістське розслідування Ірини Костенко та Марини Остапенко. Ці журналістки протягом цього року відвідували планові екскурсії, які проводяться в таких сакральних для всіх українців святинях як Софія Київська та Печерська Лавра. Результат – приголомшливий. Не кажучи вже про російську мову екскурсіводів, зміст екскурсій – це набір радянсько-російських штампів і концептів. Без вдавання в деталі, їх статті можна знайти на сайті «Радіо Свобода», можна зазначити, що

ці святині абсолютно позбавлені українського контексту, вони існують повністю поза ним. В екскурсіях навіть відсутні слова Україна, український, українці, національний – автори звернули на це увагу.

І це тільки краєчок товстезної постколоніальної ковдри, під якою присипає Україну наш північний сусід. Ну, а далі все за Шевченком... Тут і вже згадана музейна справа, і екскурсійна діяльність, замовчування і відсутність інформації про своє. Українські діти в музичних школах до цих пір вчать піонерські марші і російські народні мелодії. Співають в школах і садочках про «крилатіє качелі», «учат в школе» і «бегут неуклюже». Це не кажучи про те, що, наприклад, виховання в системі військових ліцеїв, за невеликим виключенням, до недавнього минулого базувалося на трьох китах: «великай победє», «слави русскава оружія» і «верних кадетах Імператора».

Отже, без участі держави українському суспільству буде важко. Робота з деколонізації більш масштабна і кропітка, вона потребує зусиль і координації різних державних інституцій. Роль ініціатора і координатора деколонізаційних процесів може взяти на себе Інститут національної пам'яті, адже, позитивний досвід декомунізації він має. Його керівництво тільки повинно усвідомити, що роль вітчизняного ІНП простягається набагато далі в глиб нашої історії, на відміну від його східноєвропейських собратів, які обмежені тоталітарним минулим. Важлива роль також має бути відведена і Мінкульту, і Міносвіти, можливо, отримає сенс і існування і такого загадкового, в плані діяльності, державного інституту, як Мінінформполітики.

Адже успішність просування «українського всесвіту» багато в чому залежить від успішності створення його привабливого і цікавого образу, ґрунтового і глибокого, великого і величного. В сучасних умовах це і відео-, і аудіо-, і графічні і монументальні образи, які є ключовими в формуванні суспільної думки. Отже інформація, інформація, і ще раз інформація – контент і оптимальні форми його подачі. Вище перелічені державні інститути, на думку автора, мають не тільки широкі адміністративні і професійні можливості для реалізації відповідної політики, але й певні фінансові ресурси, у вигляді національного культурного фонду, грантових коштів на реалізацію проектів в інформаційній сфері. Не кажучи про абсолютні переваги адміністративно-командної системи в сфері освітньої і виховної діяльності держави, систему державних медіа тощо. За досвідом декомунізації буде не обійтися і без відповідних законодавчих ініціатив, як ефективного засобу «лагідної» українізації.

Окремо треба наголосити про необхідність довести до логічного завершення створення нового обличчя вітчизняного війська, наповнити українськими сенсами систему мотивації військовослужбовців, їх патріотичного виховання, привести до притомного державницького стану систему військових ліцеїв тощо.

Ну і, звичайно, ні в кого не повинно викликати жодних суперечок те, що побудувати український всесвіт можна тільки українською мовою. Дискусій тут бути не може в принципі. Отже зупинятися на цьому автор вважає недоречним.

Таким чином, можна сказати, що декомунізована Україна потребує і деколонізації. Бо різниця між умовною вулицею «Леніна» та умовною вулицею «Пушкіна» для російського агресора може бути не такою вже й великою.

Гайдук С.А.,

віце-адмірал, командувач ВМС України (2014 – 2016 рр.)

Морська державна політика. Проблеми та шляхи відродження морської могутності України через призму комунікаційно-контентної безпеки

У сучасному світі глобальних геостратегій сьогодні неможливо уявити країну, що має вихід до морів, без пріоритетного розвитку морського сектору і впровадження зваженої та дієвої **МОРСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДОКТРИНИ**, яка набагато ширше будь-якої корпоративної політики.

Не дивлячись на те, що Чорне море залишається перехрестям традиційних шляхів Схід — Захід і Північ — Південь, Азово-Чорноморський регіон перетворився на «чутливу» геополітичну зону в сучасних геостратегічних динаміках можливостей та ресурсів як у сенсі зосередження серйозних економіко-технологічних інтересів та найбільших логістичних можливостей провідних країн світу і регіону, так і за конфліктогенністю статичних та динамічних джерел напруги.

Проте, за часів незалежності, Україна практично втратила первісні лідируючі позиції партнерської морської держави. Та ще не втрачена можливість стати впливовим регіональним гравцем, завдячуючи саме морській складовій у всій сучасній комбінаторній моделі потенціалів, що є в Україні.

Довідково. Після розпаду СРСР Україні дісталось близько 1/4 морської інфраструктури. За питомими показниками вантажомісткості та вантажопідйомності на душу населення торговий флот України зіставляли з флотами Франції, Іспанії, Туреччини та Польщі.

Від розподілу ЧФ колишнього СРСР Україна отримала 40 бойових кораблів та катерів, 100 суден забезпечення.

На українських верфях будувалося 40% кораблів і суден колишнього СРСР. І досі досить часто путінська РФ представляє наші виробничі комплекси в морській царині своїми тільки тому, що майже повністю викупувала річний обсяг виробленої продукції, як це було донедавна із Миколаївським державним підприємством Науково-виробничого комплексу газотурбовиробництва - ДП НВКГ «Зоря» - «Машпроект»

А хтось задумувався чому так сталося?

Чому Україну, яка в нелегкому процесі неадекватного поділу отримала таку «морську спадщину» від СРСР, Міжнародна Морська організація (ІМО) перестала включати до своєї Ради навіть в групі третіх країн, що беруть участь в міжнародному судноплавстві?

Чому український політикум а за ними і геостратегічні партнери «системно забувають» про водні ресурси як глобальні потенціали перспектив трансформації геостратегічного майбутнього України, які знаходяться в її межах. Адже природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони є об'єктами міжнародного права власності Українського народу, а це ще більше додає нам ситуативної ваги і перспективи сьогодні на дипломатичних рівнях при комунікаційно-контентному моделюванні сценаріїв захисту України скрізь по світу. А разом з тим, ми ще й досі не згадуємо про цілі галузі національної економіки, які пов'язані з морською діяльністю та в нашій державі не мають «право на життя», про мільйони спеціалістів морської галузі, які «жебракують по світу» в якості дешевої робочої сили.

Довідково. Розподіл запасів вуглеводнів складає: 70% берегові родовища та 30% родовища шельфу Чорного та Азовського морів. З них видобуто 67% запасів та 4% відповідно. У виключній (морській) економічній зоні України, за оцінками фахівців, зосереджено 1,2 трлн. м³ газу та 237 млн. т нафти.

Довжина внутрішніх водних шляхів України складає 4400 км.

За кількістю моряків Україна займає шосте місце у світі і в той же час є однією з найбільших країн-постачальників «дешевої робочої сили» на світовий ринок праці моряків.

Чому захист національних інтересів на морі та готовність адекватно реагувати на загрози національній безпеці України з морського напрямку залишаються лише декларацією або оптимізуються до точкових рішень нестратегічного масштабу?

Довідково. За часів незалежності було списано та утилізовано 19 бойових кораблів і катерів, 45 суден забезпечення, а побудовано всього 5 та й то за аналоговими радянськими проектами. В той же час, 65% бойового потенціалу ЧФ РФ складають крилаті ракети, які спроможні вражати як морські, так і берегові цілі.

Чому в 1993 році сукупний дедвейт торговельного флоту України нараховував 6177 тис. тон, частка українського флоту у світовому торговельному флоті складала 0,9% (25 місце у рейтингу), а в 2014 році – 3081 тис. тон, частка вітчизняного флоту у світовому торговельному флоті становила вже 0,2%? І що цікаво, з цього дедвейту на судна під українським прапором припадає лише 450 тис. тон, а решта 2631 тис. тон – на судна під іноземними прапорами.

Довідково. Динаміка обсягів перевезень вантажів морським транспортом в Україні має тенденцію до скорочення майже в 8 разів (з 53,2 млн. тон у 1990 році до 6,7 млн. тон у 2016). Нині частка морських перевезень у загальному обсязі вантажних перевезень в Україні становить близько 1%.

Аналіз морської справи незалежної України приводить до висновку, який, на жаль, є невтішним – СИСТЕМНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ДОКТРИНАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОГО масштабу В УКРАЇНІ наразі НЕ ІСНУЄ. І навіть в публічному дискурсі ця проблематика зводиться до деяких проєктів нестратегічного масштабу, а це вже можна характеризувати як ІМІТАЦІЮ. І це не критиканство, не «зрада» – це факт!

Як аргумент – два приклади державних управлінських рішень з різницею в сім років:

травень 2008 року – Указ президента України від 16 травня 2008 року №463/2008 «Про рішення РНБО України «Про заходи щодо забезпечення розвитку України як морської держави».

липень 2009 року – виступ президента Віктора Ющенка в Севастополі на Дні флоту: «Україна за своїм географічним положенням, за своїм політичним та економічним потенціалами являється і зобов'язана бути великою морською державою. Це справа нашої національної честі. Ця задача – один із пріоритетів державної політики ...».

Указ президента України не будучи реалізованим, втратив силу.

травень 2015 року – Указ президента України від 26 травня 2015 року №287/2015 «Про рішення РНБО України «Про Стратегію національної

безпеки України»: формування адекватних загрозам військово-морських спроможностей; забезпечення оборони морського узбережжя; розвиток необхідної інфраструктури базування ВМС, а також її відновлення в Криму після повернення тимчасово окупованої території.

Кабінету Міністрів України затвердити у тримісячний строк нову редакцію Морської доктрини України.

липень 2016 року – виступ президента Петра Порошенко в Одесі на Дні флоту: «... системне нарощування військово-морського потенціалу України, який би забезпечив захист портів, надійний захист морського узбережжя та морських комунікацій, захист національних інтересів на морі. Ми повинні зламати негативні тенденції минулих років і зробити все можливе для відродження ВМС держави. Сьогоднішній день – це точка відліку реальної відбудови флоту».

Стратегічні документи, які повинні визначати морську політику держави на морі з урахуванням нових глобальних викликів, ризиків та загроз, а саме, Закон України «Про морську політику», Морська доктрина, Стратегія розвитку морської діяльності та Національна транспортна стратегія України до цього часу не опрацьовані. Ми втрачаємо темп в комплексній галузі, яка є державоутворюючою та геостратегічно-статусною, яка має довгу амплітуду дії. Тому навіть один втрачений рік, це дезорієнтація професіоналів та суспільства загалом на десятиріччя.

Давайте спробуємо розглянути питання державної морської політики в масштабах сучасних динамік геостратегічних викликів, ризиків та загроз.

Українська морська національна ідея має глибоке історичне коріння. Варто згадати, що княжа Русь виникла завдяки контролю над стратегічною магістраллю «із варяг у греки», що з'єднували Балтійське і Чорне моря. І після краху княжої держави, українці, керуючись національним геополітичним інстинктом, століттями знову пробивалися до морського узбережжя, колонізуючи південні терени козацько-селянським рухом шаблі та плуга.

Державна морська політика це система врегульованих зовнішніх та внутрішніх суспільних відносин, що виникають у процесі провадження морської діяльності, реалізації національних інтересів України у морській сфері. Суб'єктами державної морської політики виступають держава і суспільство.

Головний закон геополітики (в традиціях минулих статик геостатусів) розкривав антагоністичне протистояння таласократії (морська сила) та теллутократії (сухопутна сила). Тоді дуалізм цих сил ставив

Україну перед застарілою проблемою геополітичної самоідентифікації, бо тоді, в епоху без глобальних технологій та динамік, поділ країни на доміанти мав величезне значення. Зараз, в епоху глобалізації, де макромаркери безпеки та індивідуальний підхід до потенціалів став альфою і омегою глобального успіху, за наявного в Україні морського потенціалу не може бути дискусії щодо поділу на морську та сухопутну компоненту. Без морської складової держави України може реально не стати. Особливо це видно в комунікаційно-контентних вимірах протистояння глобальної цивілізації новому путінському неоварварству, яке саме морською складовою намагається зараз притиснути цивілізований світ до стінки. Постає глобальне питання — яким має бути бачення морської перспективи державою та суспільством?

Наглядною характеристикою гостроти цих державницьких проблем може слугувати геополітична теорія адмірала ВМС США Альфреда МЕХЕНА, який стверджував, що рушійною силою прогресу є конкуренція між морськими і сухопутними силами та розглядав «змагання між націями за володінням морем», як такі, що досить часто закінчуються війною або військовими конфліктами.

Довідково. Яскравий приклад – анексія Криму, війна на Донбасі, в тому числі за території, які прилягають до Азовського моря, кремлівський проект «Новоросія» – Україна без моря.

Традиційно для аналізу геополітичного статусу держави Мехеном було запропоновано наступні критерії:

- географічне положення держави;
- «фізична будова» та розмір території держави;
- чисельність населення;
- національний характер;
- політичний характер правління.

Для незалежної України всі критерії притаманні, за виключенням одного – політичного характеру правління та політичної волі (системно-функціональної публічності комунікаційно-контентного характеру, яка передбачає провідну роль в цьому процесі громадян), тому в суспільстві (на догоду конкурентам і агресору) безроздільно домінують постулати непотрібності військового та цивільного флотів, нерозуміння того, що РОЗВИТОК ЇХ Є ПРОЦЕСОМ ТРИВАЛИМ, КРОПІТКИМ ТА ЗАТРАТНИМ, А найГОЛОВНіше – БЕЗПЕРЕРВНИМ. Ось тут і стає питання до комунікаційно-контентної безпеки держави. Ми не маємо права продукувати дискурс агресора про неможливість мати в Україні морські сили різного функціоналу, зокрема підводні.

Маємо стверджувати потенціали і перспективи морського майбутнього країни.

При сприятливому збігу всіх вище перерахованих критеріїв в дію вступає досить проста формула:

$$SP = N + MM + NB,$$

тобто МОРСЬКА СИЛА (Sea power) = ВМС (Navy) + ТОРГІВЕЛЬНИЙ ФЛОТ (Merchant marine) + ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКІ БАЗИ АБО ПОРТИ (Naval bases).

Гіркий досвід ігнорування державної морської стратегії нікого і нічому не вчить – практично знищено Чорноморське морське пароплавання (від автора – MM), в минулому, лідер морської галузі держави та доведено до критичного стану ВМС і морські частини ДПС України (від автора – N).

Нажаль, чітко вимальовується картина «результативності в лапках» нав'язування суспільству популістських заяв про відродження морського потенціалу держави, імітації морської політики, «реформаторства в ногу з часом».

Тому, й здається все просто – всього три доданки, а сума не сходиться?

Не треба бути експертом в морській справі, щоб зрозуміти, що:

ФЛОТ є одним із ефективних інструментів зовнішньої політики держави: військово-морський флот – це силовий елемент зовнішньої політики, що важливо для забезпечення національної безпеки держави, а цивільний флот – економічний інструмент, який забезпечує захист національних економічних інтересів. Знання та динамічний публічний дискурс про УКРАЇНСЬКИЙ ФЛОТ, зокрема, у світі, є надпотужна мотивуюча технологічна платформа для геостратегій сучасних масштабів. Такий підхід потрібно реалізовувати попри всі негаразди і тимчасові труднощі.

БУДІВНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНОГО ФЛОТУ за значимістю, масштабістю та складністю економічних, технологічних і соціальних завдань Є ПРОБЛЕМОЮ НЕ ВІДОМЧОЮ, А ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЮ, яка не повинна залежати від політичних або бізнесових амбіцій і особливо масштабів мислення;

відсутність стратегічних «морських» документів – ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО МОРСЬКУ ПОЛІТИКУ», МОРСЬКОЇ ДОКТРИНИ, СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАНСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ, не дають можливості чітко визначити напрямки її розвитку, розробляти та приймати державні цільові програми її фінансування, як приклад, ДЕРЖАВНУ

ЦІЛЬОВУ ПРОГРАМУ РОЗВИТКУ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ, планування функціонування цілих галузей національної економіки, які пов'язані з морською діяльністю;

відсутність державного органу – МОРСЬКОЇ КОЛЕГІЇ, керованої на засадах партнерської координації Президентом, головою уряду України, або парламентським комітетом, який би об'єднав, спільною ідеєю «відродження України як морської держави», професіоналів державницького рівня в галузях: військово-морського та цивільного флотів, суднобудування, судноремонту, корабельного обладнання та озброєння, морського та річкового торговельного судноплавства, портової і морегосподарської діяльності, гідрографії, проектування, фінансів і права тощо, не дозволяє на якісному експертному та професійному рівні сформулювати основні напрямки морської державної політики і забезпечити їх реалізацію, сформулювати постійно діючу комунікацію в сучасних динаміках для привертання уваги керівництва держави і громадянських спільнот до стану та перспектив розвитку національного флоту, актуалізувати вирішення питань реалізації проектів, напряду пов'язаних з відродженням флоту і вже в реаліях геодинамік, а значить і геостратегій, використовувати синергетичний потенціал суспільства, держави і партнерської міжнародної спільноти.

Довідково. 1995 рік – створено Комісію з питань морської політики при Президентові України. В 2000 році комісія була ліквідована в ході проведення адміністративних реформ.

2004 рік - постановою КМУ створено Координаційну раду з питань розвитку морської індустрії. Рада, не почавши працювати, була ліквідована в 2005 році.

необхідно закінчити «морське та сухопутне протистояння» в сучасних цивілізаційних динаміках і, на кінець, знайти порозуміння в безспірній істині, що лише гармонійний розвиток всіх галузей морського пулу гарантують захист недоторканності та національну безпеку держави. «Кавалерійським наскоком», навіть при необмеженому фінансуванні флот не збудувати;

потрібна морська консолідація української нації (масштабними комунікаційно-контентними комплексними рішеннями), яка дозволить посилити позиції України як морської держави, інтегрувати всі складові морської діяльності до відповідних європейських та світових структур, формувати суспільно-економічні засади сталого провадження та розвитку всіх складових морської діяльності.

Двадцять шостому президенту США Теодору РУЗВЕЛЬТУ належать слова: «Флот може стати реальною потужною силою тільки у ви-

падку, коли він створюється систематично та цілеспрямовано. Народ в значній мірі повинен розуміти і підтримувати жертви, яких неминуче доведеться принести для створення настільки дорогого засобу, яким є флот. Необхідні люди, здатні створити флот. Мають бути політики, що розуміють, для чого потрібний флот країні. Мають бути науковці, інженери, промисловці, здатні спроектувати і побудувати кораблі. Нарешті, потрібні моряки, здатні створити з кораблів боєздатну силу і грамотно використовувати її».

Підсумовуючи виступ, хотів би відмітити, що відповідно до сучасних геополітичних та геостратегічних процесів, які відбуваються у Азово-Чорноморському регіоні, Україні необхідна чітка регіональна політика-позиція, політика-ініціатива, модераторство успіху геостратегічними партнерами, які б забезпечувала нашої державі ефективну реалізацію національних інтересів, давала б змогу посісти гідне місце серед чорноморських держав.

Шляхами реалізації цієї державницької стратегії можуть бути – тільки відродження морської могутності, бо відмова від статусу морської держави веде за собою відмову від державності. В цих процесах потужним чинником є комунікаційно-конентна складова інформаційної безпеки, бо саме резонансні публічні змісти, сенси та акценти часто рятують державні програмні звершення від забуття та ігнорування бюрократами всіх стилістик та практик. Досить часто від нас з вами залежить масштаб трансформацій держави. Морська справа – це наша загальна Відповідальність

Богдан Бабич

доцент Центру перекладознавчих досліджень
Лідського університету (Великобританія)

Деконструкція дискурсу російської пропаганди в військовій історії: виявлення та нейтралізація лінгвістичних засобів фальсифікації історії Української дивізії “Галичина”

Сучасна гібридна війна визначається координованим використанням військових операцій, дій у кіберпросторі, а також засобів ідеологічного впливу, що спрямовано на маніпулювання внутрішньою та міжнародною громадською думкою та на досягнення вигідних агресору політичних змін. Центральне місце займає саме ідеологічний компонент протистояння (на відміну від традиційних військових конфліктів), а застосування військових засобів та кібератак формується та обмежується політико-ідеологічними факторами. В ідеологічному компоненті агресії взаємодіють два основні фактори¹:

(1) Створення сприятливого для країни-агресора контентного інформаційного поля для подальшого розв’язування на його основі інформаційних атак. Таке поле створюється в довготерміновій перспективі засобами політичного, економічного, культурного, мовного тиску і заповнюється контентом що пропагує ідеологію держави-агресора, легітимізує її так звані геополітичні інтереси і виправдовує методи гібридного тероризму для їх досягнення.

(2) Власне інформаційні атаки, що здійснюються на основі раніше створеного інформаційного поля, такі як (а) координоване поширення фейкових новин (fake news) в засобах масової інформації та соціальних мережах; (б) політика пост-правди (post-truth), яка фальсифікує об’єктивні факти, дискретитує незалежні джерела перевіреної інформації та апелює до ксенофобії, масових страхів, емоцій та упереджень, зміщує акценти та спотворює інтерпретацію фактів; (в) поришення пропагандистських меседжів для радикалізації та набору найманців для майбутніх військових та інформаційних операцій. Інформаційні атаки

1 Савчук, Р.П. (2016). Специфіка лінгвістичних впливів в епоху глобального гібридного тероризму // Тези доповідей Міжнародного форуму з кризових комунікацій «Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії» / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ. – с. 15

здійснюються як через інформаційні ресурси країни-агресора, такими як ЗМІ, дипломатія, наймані групи користувачів соціальних мереж (інтернет-тролів), замовнені статті та сюжети в іноземних ЗМІ, а також і через ресурси країни-об'єкта гібридної агресії¹ або іноземних держав – так звані “корисні ідіоти”, радикальні політичні групи що розділяють політику та цінності агресора.

В доповіді ми розглядаємо методи протидії російській пропаганді першого типу: створенню проросійського контентного інформаційного поля, що відбувається в військово-історичному інформаційному просторі. Зокрема ми аналізуємо ідеологічну протидію українського історичного дискурсу російському “победобесію”, тобто російській інтерпретації історичних подій та літературно-пісенного доробку часів Другої світової війни в ключі міфологізації “великої перемоги”, “священної війни”, виняткової ролі Росії у “звільненні Європи”, в ключі належності України до російського тоталітарного історико-культурного простору і заперечення її культурної ідентичності, а також – в ключі виправдання сталінізму та його рис у сучасній російській тоталітарній ідеології, таких як відсутність справжнього політичного вибору, прийняття російським суспільством корумпованості своєї вищої політичної влади, так звана “керована демократія”, намагання нав'язати Україні радянсько-тоталітарну систему цінностей та модель політичного розвитку.

Лінгвістичні засоби російської пропаганди

Сучасні дослідження російської пропаганди відзначають широке використання нею лінгвістичних засобів впливу на масову свідомість, та реципієнта, що вживаються з метою створення альтернативного концептуального простору, формування проросійської ідеологічної системи для спотворення мовної дійсності, термінологічного викривлення об'єктивних фактів². Напр., громадській думці західних країн систе-

1 Савчук, Р.П. (2016). Специфіка лінгвістичних впливів в епоху глобального гібридного тероризму // Тези доповідей Міжнародного форуму з кризових комунікацій «Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії» / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ. – с. 15

2 Білан, М.Б., (2016). Інтерпретативні позиції перекладача як фактор спотворення смислу повідомлення // Тези доповідей Міжнародного форуму з кризових комунікацій «Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії» / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ. – с. 46-47.

Марченко-Бабіч, О.М., (2016). Особливості формування суспільної думки у провідних зарубіжних ЗМІ стосовно військового конфлікту на сході України // Тези доповідей Міжнародного форуму з кризових комунікацій «Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії» / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ. – с. 48.

матично нав'язується меседж про корупцію в Україні¹, що часто виражається засобами пресупозиції, наприклад у виразі:

“Ukraine’s corrupt elites make a mockery of western support” (Newsweek)

“Українська корумпована еліта є насмішкою над допомогою Заходу”,

тобто новий меседж презентується як частина інформації, що має бути попередньо відомою реципієнтові, хоча насправді ця інформація ніде контекстно не аналізується і не порівнюється з системою пов’язаних фактів, таких як рівень корупції в Росії, в інших пост-соціалістичних країнах або в історичній перспективі, у порівнянні з рівнем української корупції в недавньому минулому. В даному виразі лінгвістична структурна функція словосполучень *Ukraine’s corrupt elites* “українська корумпована еліта” та *western support* “допомога заходу” є тотожними, що не дозволяє реципієнтові відразу побачити різницю в їхньому неоднаковому прагматичному навантаженні та комунікативній функції. Протидія когнітивно-лінгвістичному впливу російської пропаганди передбачає формування та захист власної концептосфери українського контентного інформаційного простору², заповнення інформаційного поля власним контентом з високим ступенем впливу на масову свідомість³.

Однак, ефективна реалізація цих завдань вимагає встановити внутрішні механізми, як саме власний український культурно-мистецький контент може протидіяти меседжам пропаганди російського гібридного тероризму, що в майбутньому дозволить (а) сформувати критерії належності контенту до власного інформаційного простору, (б) оцінити його ефективність у протидії конкретним меседжам російського інформаційного поля і (в) визначити оптимальну модель для формування та захисту українського контентного інформаційного простору.

Характерною рисою російської військово-історичної пропаганди також є використання лінгвістичних засобів для нав’язування суспільству, міжнародним ЗМІ, культурно-мистецькій та науковій громад-

1 Ділай, А.Ю. (2016). Комунікаційно-контентна боротьба Кремля за свідомість пересічних громадян західних країн // Тези доповідей Міжнародного форуму з кризових комунікацій «Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії» / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ. – с. 54-57.

2 Білан, М.Б., (2016). Інтерпретативні позиції перекладача як фактор спотворення смислу повідомлення // Тези доповідей Міжнародного форуму з кризових комунікацій «Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії» / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ. – с. 47.

3 Савчук, Р.П. (2016). Специфіка лінгвістичних впливів в епоху глобального гібридного тероризму // Тези доповідей Міжнародного форуму з кризових комунікацій «Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії» / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ. – с. 19.

ськості міфологізованої системи концептуальних вимірів, категорій і асоційованих цінностей, котрі повинні позитивно сприйматися прогресивною громадською думкою, але не мають нічого спільного з реальними історичними фактами чи з реальним сприйняттям історичних подій їхніми учасниками. Наприклад, концептуальна категорія “визволення” країн Східної Європи та України від фашизму ніяк не поєднується з масштабами політичних репресій, військових злочинів проти мирного населення, вчиненими радянською армією та комуністичними режимами на зайнятих Росією територіях до і після Другої світової війни, що часто на порядок перевищують масштаби нацистських злочинів. В російському військово-історичному дискурсі ці категорії представлені незалежно, хоча учасники історичних подій бачили “визволення” України та Європи в контексті не менш масштабних російських злочинів, що сталися або мали статися в відносно короткому проміжку історичного часу, таких як насильницька колективізація, масова депортація, розстріли та репресії проти мирного населення, голодомор та депортація кримських татар в Україні, придушення східно-берлінського, будапештського та празького повстань, протестів польських профспілок в країнах так званого соціалістичного табору, тому не могли сприймати просування радянської армії та загонів НКВД на схід у звичайній позитивній інтерпретації, пов’язаній з терміном “визволення”.

Ці методи засновано на традиційних “пост-правдивих” засадах російської пропаганди, що маргіналізують реальні факти та проголошують принцип підпорядкування об’єктивної істини владі⁴ – істинним є все, що реалізує та зміцнює тоталітарну владу та поширює її міжнародний вплив. Ідентичні методи “пост-правди” зараз широко застосовуються Росією в інтерпретації сучасних подій та виправданні власних військових злочинів, таких як застосування хімічної зброї в Сирії⁵.

Лінгвістична фальсифікація історії Української дивізії “Галичина”

Аналогічно, російська пропаганда оперує категорією “колабораціонізму” щодо учасників українського визвольного руху 1942-1953 років – Української повстанської армії та Української дивізії “Галичина”, що нав’язує ототожнення національного українського опору з колабораціонізмом в окупованих європейських країнах, таких як Франція.

4 Scruton, R. (2017). The Russian way of lying. A philosophical perspective on post-Soviet propaganda. The Spectator. 23 March 2017. URL: <https://life.spectator.co.uk/2017/03/russian-way-lying/>

5 Wintour, P. (2017). Russian and western dispute over Syria chemical attack further muddies truth. The Guardian, 25 April 2017. URL: <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/25/syria-chemical-attack-investigation-russia-opcw>

Зараз міф про “колабораціонізм” УПА вже не сприймається серйозно вченими-істориками та дедалі більшою частиною українського суспільства: історичні паралелі тепер проводяться між боротьбою УПА та сучасними подіями на сході України, коли суспільство в обох випадках створило власну добровольчу армію що боролася за його майбутнє і засвідчила неприйняття суспільством моделі російського політичного насильства.

З іншого боку, Українська дивізія “Галичина” досі піддається систематичній дискредитації російською пропагандою, в тому числі в міжнародному науково-історичному контексті, такою мірою що навіть українські історики обговорюють питання “виправдання” учасників цього формування, або ніби-то “суперечливого” рішення британського уряду не репатріювати дивізію назад до СРСР¹, тощо. Серйозним недоліком такого підходу є перебування науковців в полі нав’язаних ідеологічних концептів, пошук відповідей на питання поставлені російською пропагандою з ідеологічної платформи “країни-переможця”, котра ніби має моральне право судити інші народи та замовчувати або виправдовувати власні не менш жорстокі злочини. Більш науково виправданим має бути контекстуалізований підхід, виходячи з політичної ситуації тієї епохи² та сприйняття подій їхніми учасниками в контексті завдань що стояли перед українським суспільством та його добровольчими збройними формуваннями саме того часу, а не співвідносно з завданнями міфічної “нової історичної спільності – радянського народу”, що навіть згідно з радянською істориографією ніби-то нарешті виник у 1980-х роках, але чомусь ретроспективно проектується на суспільство 1940-1950-х років. Такий підхід передбачає вихід за межі російсько-пропагандистського дискурсу, його свідому деконструкцію, та побудову нової системи концептів виходячи з повної сукупності пов’язаних між собою історичних фактів та їх інтерпретації учасниками історичних подій.

Одним з лінгвістичних засобів дискредитації Української дивізії є Галичина терміни з “СС” (іноді – “Ваффен СС”, “зброї СС”), що також використовується українськими дослідниками. Проблема полягає в тому, що поза історичним контекстом в повсякденній мові терміни з “СС” містять пресупозицію, що ніби-то дивізія була каральним формуванням, на зразок айнзацгруп СД/СС і відповідно, ніби має нести

1 Khromeychuk, O. (2013) ‘Undetermined’ Ukrainians: Post-War Narratives of the Waffen SS ‘Galicia’ Division. Oxford, Peter Lang, xix + 197 pp.

2 Khromeychuk, O. (2013) ‘Undetermined’ Ukrainians: Post-War Narratives of the Waffen SS ‘Galicia’ Division. Oxford, Peter Lang, xix + 197 pp.

відповідальність за колективні військові злочини проти мирного населення. Більшість істориків визнає, що ця пресупозиція є нічим іншим як свідомим спотворенням історичних фактів, але не усвідомлює, що вживання цих термінів в російському військово-історичному інформаційному просторі для неісториків створює таку пресупозицію. За свідченням вояка УПА і згодом – дивізійника Романа Дубиняка, що зараз проживає в Великобританії (особисте спілкування), українці завжди називали формування “Українська дивізія”, темін “зброї СС” звичайно не використовувався, оскільки мав технічне значення, вказуючи лише на адміністративне підпорядкування. Частини Вермахту та “зброї СС” виконували однакові бойові завдання на фронті, отримували одниковий бойовий вишкіл, не виконували каральних операцій проти мирного населення. Практична різниця полягала в тому, що до частин “зброї СС” добиралися більш дисципліновані та мотивовані вояки та старшини, там навіть можна було не замикаати шафи з особистими речами, у той час як в частинах Вермахту це робили, бо були випадки крадіжок.

Аналіз пресупозицій концепту “колабораціонізм” в контексті системи історичних фактів

Іншим прикладом лінгвістичних засобів дискредитації Української дивізії Галичина є застосування до неї категорії “колабораціонізм”, якою оперують навіть сучасні провідні українські історики¹, одночасно вказуючи що це формування “одноосібно стоїть серед інших військових груп що воювали на боці Німеччини”². Насправді, категорія “колабораціонізму” так само має лінгвістичну пресупозицію “симпатизування нацизму” та імпліцитно ототожнює дивізію з такими власне колаборантськими формуваннями як Російська визвольна армія (РОА). Засобом протидії такій інтерпретації є систематичне представлення пов’язаних фактів про дивізію “Галичина”, які не вкладаються в модель колабораціонізму Деякі з цих фактів спираються на свідчення Романа Дубиняка, як учасника цих подій:

(1) Українська дивізія формувалася навесні та влітку 1943 року, коли в українському суспільстві вже було чітке розуміння того, що

1 Гунчак, Т. У мундирах ворога – К.: Час України, 1993. – 208 с.

Khromeychuk, O. (2013) ‘Undetermined’ Ukrainians: Post-War Narratives of the Waffen SS ‘Galicia’ Division. Oxford, Peter Lang, xix + 197 pp.

2 Khromeychuk, O. (2013) ‘Undetermined’ Ukrainians: Post-War Narratives of the Waffen SS ‘Galicia’ Division. Oxford, Peter Lang, xix + 197 pp.

Німеччина програє війну. На відміну від російських або французьких колаборантів дивізійники не чекали вигоди від співпраці з німецькою окупаційною владою, а мали на меті отримати зброю та пройти професійний військовий вишкіл, і далі воювати в інтересах українського суспільства, яким би чином не розвивалися події далі.

(2) За сучасними мірками, кількість добровольців, що виявили бажання записатися в дивізію була вражаючою – тільки з території сучасних чотирьох областей записалося 84 тисячі (з яких в дивізію було прийнято 17 тисяч). Цей феномен потребує розуміння з точки зору учасників цих історичних подій: в той час українське суспільство не було частиною “радянського народу”, що ніби-то з нетерпінням чекав “визволення” радянською армією – як це намагається представити російська пропаганда. “Золотий вересень” 1939, насильницька колективізація, депортації та розстріли відбувалися лише 3-4 роки тому і пов’язувалися з “визвольним” приходом радянської армії, що мав ось-ось повторитися. З іншого боку, на той час голодомор 1932-1933 років в східній Україні відбувся 10 років в минулому, а визвольні змагання 1917-1922 – лише 20 років тому, і багато добровольців бачило прямий зв’язок між цими подіями: у 1917-1922 роках більшість українського населення відсиджувалось “на печі” замість того, щоб брати в руки зброю, або ж – повірило російській більшовистській пропаганді. Голодомор та масові репресії стали прямим наслідком такої безвідповідальної особистої позиції багатьох. Українське суспільство не повинно було ще раз повторити ту ж саму помилку.

(3) Оскільки на той час “радянського народу” як політичної чи ідеологічної єдності не існувало не лише в західній, але і в східній Україні, і цей концепт був ретроспективно накинута російською пропагандою вже після війни, то за логікою істориків, котрі використовують термін “колабораціонізм” щодо Української дивізії, потрібно було б назвати колаборантами також всіх українців, що воювали в складі радянської армії – радянські злочини проти українського суспільства цілком співвідносні і навіть перевищують масштаби нацистських злочинів, і російський більшовизм масово сприймався як елемент ворожий для українського суспільства. Різниця полягала лише в тому, що дивізійники йшли в бій “за Україну”, а українські солдати радянської армії – часто “за Сталіна”.

(4) Звинувачення УПА в колабораціонізмі з нацистами, згідно з думкою більшості істориків, є безпідставними, про що свідчить проголошення Акту відновлення Української держави у червні 1941 р., всу-

переч німецькій окупаційній владі, заклик Степана Бандери до збройної боротьби проти німецької окупації, наступні арешти великої групи учасників українського опору, в т.ч., С.Бандери і та його подальше перебування в німецькому концтаборі, збройна партизанська боротьба УПА з німецькими військами протягом всієї війни. З іншого боку, в цьому випадку, неофіційна співпраця дивізійників та вояків УПА викликає численні концептуальні невідповідності в моделі “колабораціонізму” дивізії. Наприклад, чому провід УПА, що перебував в підпіллі і вів збройну боротьбу проти німецьких військ, підтримував створення дивізії, що перебувала у складі німецьких військ, чому мали місце таємні зустрічі командування УПА та дивізії, чому дивізійники навмисне набирали декілька зайвих комплектів боєприпасів та таємно передавали їх воякам УПА – очевидно, що обидва формування мали спільну мету – збройно захищати інтереси українського суспільства і жодним чином не симпатизували ідеології чи методам нацизму. Керівництво УПА вважало що завдяки дивізії українці мають змогу пройти високопрофесійний німецький військовий вишкіл, отримати зброю і далі боротися за українські інтереси.

(5) Таким чином, створення Української дивізії “Галичина” у вимірах українського військово-історичного інформаційного простору ми можемо розглядати як успішне створення першого високопрофесійного українського військового формування. За свідченням Романа Дубиняка, що мав досвід перебування в частинах УПА, а згодом – дивізії “Галичина”, УПА мало добрий, але менш професійний вишкіл, порівняно з Українською дивізією, де кожен вояк вмів виконувати не лише свої безпосередні обов’язки, але й обов’язки своїх побратимів та командирів, також знаходячись в обороні вмів поставити перед собою міну, і зняти її переходячи в наступ. На відміну від УПА, дивізія мала власну артилерію та організоване забезпечення боєприпасами. Генерал Шухевич розумів військове значення такою високоорганізованого формування, не мав сумніву у його відданості українській справі і готовності в разі потреби приєднатися до збройної боротьби за Україну.

(6) У прихильників моделі “колабораціонізму” Української дивізії Галичина найбільший когнітивний дисонанс виникає у зв’язку з перебуванням дивізії у так званому британському полоні в Італії у Ріміні та подальшого переїзду близько 11 тисяч дивізійників до Великобританії. Умови здачі та перебування в полоні є чи не найбільшою насмішкою над російською пропагандою. В історичних документах також важко знайти пояснення багатьом цим фактам, наприклад, чому дивізія перей-

шла саме в Британську зону відповідальності, чому не лише старшини, але і всі вояки були відправлені до Італії зі зброєю (!), чому старшини зберігали зброю навіть перебуваючи в таборі, а вояків врешті ввічливо попросили здати зброю, оскільки “війна вже скінчилась, то зброя вам вже не потрібна” – на таке поводження не заслуговували навіть полонені німецькі генерали, а чомусь отримали “полонені колаборанти”, чому з’єднання практично в повному складі переїхало з Італії у Великобританію, і багато вояків також привезли з собою своїх молодих італійських дружин, що на той час вже вивчили українську мову і навіть зараз продовжують ходити до українських церков, врешті навіщо товариство придбало колишню американську військову базу в Дарбіширі, де організувало літній табір для “Пласту”. Дивізійники дають відповіді на деякі з цих питань, і було б цікаво підтвердити їх іншими історичними джерелами. Згідно з розповіддю Романа Дубиняка, командувач Української Національної Армії генерал Шандрук невдовзі після Першої світової у Польщі війни врятував життя полковника і майбутнього маршала Великої Британії лорда Гарольда Александра, у 1945 – командувача 15-ої союзницької групи армій, що перебувала в Італії на Австрії. По закінченні війни Шандрук попросив лорда Александра допомогти дивізії, на що той відгукнувся і попросив дивізію перейти в Австрію в розташування 8-ої британської армії.

(7) В історичних джерелах досі не вказується важливий факт довгострокового військового співробітництва між вояками Української дивізії “Галичина” та британських Збройних сил. Дослідження історії дивізії лише зазначають що дивізійники інтегрувались в цивільне життя, а частина їх у 1950 році отримала змогу виїхати до Канади¹. Але насправді близько 950 дивізійників сформували український підрозділ у збройних силах Великобританії: ‘Bomb disposal unit’, який займався розмінуванням територій замінованих у час війни а також військових полігонів. За час існування підрозділу не сталося жодного нещасного випадку пов’язаного з розмінуванням, і українці часто знаходили боєприпаси не виявлені іншими підрозділами що розмінували територію перед ними. У 1950-х роках частина вояків підрозділу виїхала в Канаду, але близько 400 дивізійників продовжували служити як український батальйон у складі Королівських збройних сил до 1980-х років. Дивізійники зробили значний внесок у підвищення обороноздатності та про-

1 Khromeychuk, O. (2013) ‘Undetermined’ Ukrainians: Post-War Narratives of the Waffen SS ‘Galicia’ Division. Oxford, Peter Lang, xix + 197 pp.

фесіоналізму британської армії – підрозділ також займався підготовкою саперних частин Королівських інженерних військ та сил спеціального призначення, які брали участь у військовій операції на Фолклендських островах. У вільний час підрозділ також проводив культурно-просвітницьку роботу, співпрацював з українськими суботніми школами, молодіжною організацією “Пласт”. Факт служби вояків Української дивізії в Королівських збройних силах свідчить про розуміння Міністерством оборони та урядом Великобританії принципової відмінності між європейськими колаборантами та Українською дивізією “Галичина” та про високу оцінку військового професіоналізму дивізійників.

Роман Дубиняк демобілізувався у 1986-у році у званні старшого воррент-офіцера. Перебуваючи на службі він готувався до того, що можливо братиме участь у військовому конфлікті з Росією або долучиться до збройної боротьби за незалежність України. Він досі не прийняв Британське громадянство, вважає що спершу має отримати український паспорт.

Як висновок зазначимо, що системно організовані історичні факти, представлені в контексті їх сприйняття учасниками історичних подій можуть успішно протидіяти меседжам російської пропаганди в військово-історичному інформаційному просторі у випадку якщо вони спрямовані на деконструкцію концептуальної системи російського ідеологічного дискурсу через перевірку пресупозицій концептів, закладених у міфах російської пропаганди. Український військово-історичний інформаційний простір таким чином може створювати та захищати систему власних концептуальних категорій.

Хитров О.В.,

медіа-експерт, політтехнолог

Український Центр Європейської Освіти

Регіональні інформаційні сервіси як ключові інструменти доповненої реальності

Останні десятиліття стрімко принесли в життя суспільства цифрову реальність, яка зумовлена не лише появою певних баз даних, що стосуються як державних інституцій, так і пересічних громадян, але й розвитком інформаційних технологій (сервісів), які спонукають особу все глибше занурюватися у створені штучно цифрові реальності, не

лише користуватися т.з. «банками інформації», чи стрічками новин, але й вступати до цифрових спільнот, шукати партнерів, вести бізнес, отримувати освіту, робити покупки. Одним із ключових інструментів цифрової епохи є соціальні мережі, бо завдяки їм створені цілі соціуми (мережі) – за професійною, психологічною, географічною та іншими ознаками.

Масштабність, ефективність, доступність та інші переваги, які, безсумнівно, мають соціальні мережі, відкрили нові можливості для спеціальних служб, щоб використовувати їх для створення доповненої реальності та маніпулювати свідомістю, використовуючи т.з. «альтернативні факти», вводячи коментарі «правильних» експертів, та навіть просто граючи на емоційному стані людини. Тож додана (доповнена) реальність, функцію якої частково виконують такі мережі, як Вконтакте, Однокласники, Facebook та інші, використовується з метою маніпуляції свідомістю, агресії, пропаганди, введення в оману споживача інформації не лише на рівні індивідуумів, але й всього суспільства. Принаймні, в колах медіа-експертів, у інших професійних спільнотах цей момент, у більшості випадків, вже не піддається сумніву.

Україна, насправді, стала полігоном для випробування та повномасштабного використання новітніх інформаційних технологій для досягнення цілком зрозумілих завдань. Питання, яким чином з цим можливо боротися, і що варто робити для протидії, здається, залишається без конкретної відповіді з боку інституцій влади, принаймні, публічна складова можливої реакції не відома широкому загалу, хоча якраз публічність є одним із інструментів боротьби з маніпулятивними технологіями. Вочевидь, якщо мені відомо хто, як і коли мною намагається маніпулювати, то я зможу хоча б проігнорувати такі спроби. Нажаль, у більшості випадків, які доводиться спостерігати у соціальних мережах, індивідуум, навіть за наявності вищої освіти та високого соціального статусу, не обезпечений, наприклад, від поширення ним же шкідливого контенту із сумнівних джерел, який «упаковано» у привабливий формат та зачіпає індивідуума емоційно.

Таким чином, соціальні мережі, як варіант доповненої реальності вже є невід’ємною частиною нашого життя, в якому питання приватності досить швидко втрачає сенс. З іншого боку, не слід розглядати подібні зміни у нашому житті, особливо щодо появи нових технологічних рішень цифрового характеру та створення додаткової (доповненої) реальності, як суцільний негатив. Наша цивілізація впевнено йде до тотального оцифровування, динаміка цього процесу обліковується навіть

не роками, бо майже щомісяця з'являється інформація про нові технологічні рішення та наукові відкриття. Тож варто не лише розібратися у суті цифрових інструментів, ставати дедалі «медіаграмотнішими», але й широко використовувати ці інструменти для вирішення нагальних питань і держави, і громадянина. Найкраще тут може підійти яскравий приклад Естонії, яка впродовж останніх років зробила рішучі кроки до електронного урядування та електронного громадянства.

Проте в умовах т.з. гібридної війни, в яку втягнуто Україну, питання про створення доповненої реальності в масштабах держави, як би це не виглядало анахронічно, має бути пріоритетним для державних інституцій, бо спільноти та індивідууми вже успішно справляються із цим завданням самостійно. При цьому, якщо завдяки реформуванню деяких напрямків, наприклад, Міністерством юстиції України вже створено прецедент щодо передачі певних функцій елементам доповненої реальності (електронний шлюб, отримання довідок, тощо), то на рівні адміністративно-територіальних одиниць (область, обласний центр), вочевидь, немає концептуального розуміння, чи бажання, чи можливості створювати подібні проекти.

Безперечно, позитивними є факти, коли міські адміністрації Львова, Дніпра, Рівного заявляють про підтримку ІТ-напряму та дають можливість ІТ-спільноті реалізовувати власні проекти. Як правило, такі проекти спрямовані на вирішення нагальних питань життя територіальної громади, реалізації необхідних сервісів для спрощення процедур та протоколів, що дозволяє вивільнити бюджетні кошти та скоротити час на отримання тієї чи іншої послуги. Такі сервіси вдало доповнюють реальність, в якій ми живемо та додають оптимізму для реалізації інших творчих процесів.

Ще раз підкреслюю, що такі позитивні приклади, на жаль, є поодинокими та не системними у масштабах держави, не зважаючи на доволі високий рівень фахової підготовки ІТ-спеціалістів з України, яких цінують у цифровому світі. Очевидно, що найкращою протидією інформаційним атакам з боку деструктивних сил є створення, в першу чергу, високотехнологічних та перспективних сервісів у межах доповненої реальності. У такому випадку споживач Інтернету матиме більше причин використовувати мережу для вирішення власних потреб (бізнес, адміністрування, банкінг, покупки, розваги, освіта, тощо), та менше піддаватиметься впливу деструктивної пропаганди.

Яким чином місцеві адміністрації можуть активізувати процес створення інформаційних сервісів у межах доповненої реальності? Та чи

потрібне для цього масштабування загально-національного плану? Думаю, що відповіді на ці запитання так, чи інакше, будуть шукати усі, хто буде обраний територіальною громадою для адміністрування території. Найкращим рішенням у цьому напрямку може бути створення територіальних аналітичних центрів, які мали б функцію моніторингу інформаційного поля території у всіх його проявах. Такі центри повинні мати певну автономію, можливість створення інформаційних баз та сервісів для використання як органами самоврядування, так і різноманітними спільнотами, в т.ч. – освітніми. Очевидно, що фінансування для такого напрямку може бути як з місцевого бюджету, так і від донорських організацій, особливо в рамках діяльності Ради Європи та ЄС. Принаймні, потенціал для створення подібних рішень є, але ще має бути розуміння, як цими рішеннями користуватися.

Лорант Дьорі,

Political Capital, Угорщина,

Володимир Солов'ян,

Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, Україна

Праворадикальні поплічники Кремля. Центральноєвропейський зріз

У розпал війни в Перській затоці генерал збройних сил США Джон Шалікашвілі у відповідь на питання про те, чи є перемога близькою, відповів: «Ми не перемагаємо, поки CNN не повідомить про те, що ми перемагаємо». Хоч з того часу пройшло чверть століття, цей вислів американського військового може вважатися девізом сучасної війни...

Стрімкий розвиток засобів масової комунікації, особливо після проникнення соціальних мереж в усі закутки нашого повсякдення, надав інформаційним війнам тотального характеру. Сьогодні кожен з нас є об'єктом щоденних інформаційних атак та впливів, маніпулятивну природу яких не завжди вдається розпізнати і усвідомити. Тож у військових штабах глобальних світових гравців давно збагнули, що домінування в інформаційному просторі супротивника може принести більші дивіденди, ніж успіхи на полі бою.

Відповідно, інформаційна війна стала вістрям гібридної агресії Росії проти Заходу задовго до анексії Криму. Дехто вважає точкою відліку цього протистояння «Мюнхенську промову» Путіна 2007 року, інші

вказують на грузинсько-російську війну роком пізніше... Однак цілком очевидно, що саме українська Революція Гідності запустила процес токсичної реакції в пробірці кремлівської пропаганди, різкий сморід якої рознісся всім світом.

Руйнівний потенціал російської пропаганди став неприємною несподіванкою для західних столиць. В той же час, європейська бюрократія виявилась неготовою до численних безпекових викликів, які скаламутили тихі води європейської політики. Чи зможе Брюссель відновити керованість союзного корабля під натиском Росії - покаже час.

Але складні суспільно-політичні процеси в Центральній Європі, пов'язані з конструюванням національної ідентичності в умовах ідеологічного вакууму Західної цивілізації, вочевидь, лише ускладняють життя євроциновникам. Відлунням західноєвропейського правого та лівого політичного популізму в регіоні стала актуалізація місцевими елітами концептів національної пам'яті, які протиставляються більш тісній інтеграції з інституціями ЄС.

Цим настроєм відкрито підіграє Москва. Аналогічно до своєї стратегії щодо Чорноморського регіону чи Балкан, Росія підживлює суспільні фобії в країнах Вишеградської четвірки, які повернулись до лона Заходу лише після розпаду соцтабору – за мірками європейської історії майже «вчора». Тому в Центральноєвропейських країнах російська пропаганда намагається реанімувати фантомні болі, коріння яких пронизує все ХХ століття - період боротьби і поразки демократичної традиції державотворення в умовах нерівної конкуренції з тоталітарними системами.

Така стратегія дає свій результат - серед радикалізованої частини суспільств регіону зростає переконання, що панєвропейський проект виявився затісним для збереження суверенітету окремої держави. Підтримуючи місцеві ревізійністські налаштовані сили у фінансовій, організаційній та ідеологічній площинах, Кремль діє за відомою формулою геополітики – розділяй і владаруй. Та, оскільки нині у Москви немає ресурсу для відновлення прямого управління над колишніми васалами Варшавського договору, їй залишається тільки «розділяти».

Поплічниками Кремля у цій діяльності стали мережі правих радикалів в країнах Вишеградської четвірки та Австрії. Тому для країн ЄС залишається вкрай актуальним питання ідентифікації основних про-російських акторів регіону.

Якщо й не вичерпну, то однозначно ґрунтовну відповідь на це питання дає дослідження «Діяльність проросійських екстремістських груп в Центральній та Східній Європі», здійснене групою міжнародних експертів, що працювали у відповідному проєкті угорського інституту політичного консалтингу та аналізу «Політичний капітал» (Political Capital Policy Research and Consulting Institute). До роботи над аналітичними записками щодо визначення проросійських впливів у середовищі радикальних націоналістів Австрії, Чехії, Угорщини, Словаччини та Польщі було залучено 15 експертів саме з країн, які потрапили у фокус вивчення. У кожній із цих країн питання кураторства та підтримки Кремлем діяльності цих осередків набуло якщо не критичного, то без сумніву загрозливого характеру.

Пропонуємо здійснити стислий аналіз та підсвітити головні реперні точки результатів цих досить нетривіальних та сміливих у наш час досліджень.

Австрія

Флагманом проросійських організацій в Австрії є ультраправа Австрійська партія свободи (АПС), яка має сьогодні 38 із 183 місць в нижній палаті австрійського парламенту - Національній Раді. При цьому переорієнтація керівництва партії на зближення з Кремлем відбулася ще в 2007 році, однак саме після анексії Криму контакти інтенсифікувалися в рази. Так, нещодавно АПС уклала угоду про взаємодію та координацію з «Єдиною Росією», а останньою антиукраїнською акцією австрійських правих адептів Путіна став візит представників партії на «Ялтинський міжнародний економічний форум», який проводила окупаційна влада Криму.

Як відзначають автори аналітичної записки про вплив Росії в середовищі європейських правих Австрії, співпраця АПС із Кремлем базується на ультраконсервативних цінностях, які протиставляються «декадентському» та корумпованому Заходу. Крім того, АПС не лише легітимізує внутрішню та зовнішню політику Російської Федерації, а й пропагує тези про моральну «перевагу» Кремля над Заходом.

З огляду на ворожий до України дискурс, у межах якого діє АПС, цілком предметне занепокоєння викликає зростання підтримки партії серед австрійських виборців напередодні парламентських виборів, які відбудуться наступного року. Так, соціологічні опитування наприкінці 2016 року фіксували зростання електоральної підтримки АПС до рекордних для цієї партії 35% (на попередніх виборах 2013 року націоналісти отримали 20,5%). До речі, в другому турі президентських ви-

борів (травень 2016) кандидату від АПС забракло всього лише 30 тисяч голосів для перемоги.

Втім мережа російського лобі в Австрії не обмежується рамками політичних партій. Вплив Кремля простежується серед крайньоправих молодіжних рухів, серед яких здобувають популярність ідеї євразійства. Ідеологічна платформа Олександра Дугіна знаходить прихильників серед членів ісламофобської організації «Ідентитариський рух» (Identitarian Movement), австрійська філія якої була заснована в 2012 році. Ця структура зберігає потенціал до застосування насильства і, як зазначають австрійські експерти, володіє значним мобілізаційним резервом.

Іншим прикладом є заснований у 2014 році Інститут ім. Суворова у Відні, який відіграє роль сполучної ланки між проросійськими ультраправими групами і християнсько-фундаменталістськими колами. У схожому фарватері діє Центр континентального співробітництва (Center for Continental Cooperation), джерела фінансування якого частково знаходяться в Росії. При цьому обидві організації мають тісні зв'язки з Ідентитариським рухом в Австрії.

Чехія

Чеська Республіка є однією з небагатьох країн ЄС, в якій відверто проросійські заяви час від часу звучать з вуст представників політичної еліти. Так, серед українців недобру славу «друга Путіна» здобув чеський президент Мілош Земан. Гідну «конкуренцію» йому складає лідер партії «Свобода і пряма демократія» Томіо Окамура, який нещодавно «відзначився» заявою про те, що ЄС «покарав Росію за злочини українських фашистів з Києва».

Серед парламентських партій Чехії традиційно орієнтується на Москву Комуністична партія Чехії і Моравії. В той же час на проросійських позиціях стоять ідеологічні вороги комуністів - крайні праві партії «вулиці» - «Свобода і Пряма Демократія», «Національна Демократія» і «Робоча партія соціальної справедливості».

Однак на думку авторів дослідження, більш пильної уваги в контексті гібридних технологій впливу Кремля заслуговують місцеві парамілітарні структури. Навряд чи є простим збігом та обставина, що чеські воєнізовані рухи «Резерв Чехословацьких солдат» (The Czechoslovak Soldiers in Reserve) та «Національна самооборона» (National Home Guard) виникли після анексії Криму, а саме в 2015 році.

Перша організація в своєму «меморандумі» закликає до неучасті Чехії в діяльності НАТО, яка може бути «спрямованою проти слов'ян-

ських націй». Як відзначають експерти «Політичного капіталу», до лав цієї організації входять переважно колишні військові, а їхній вишкіл проводиться з використанням летальної зброї. Друга структура, «Національна самооборона», була створена членами Націонал-демократичної партії у відповідь на міграційну кризу 2015 року для «захисту» Чехії від напливу мігрантів. Між іншим, у березні 2016 року делегація цієї організації відвідала так звану ДНР. Після цього, 1 вересня, в одному з найбільших міст Чеської Республіки Остраві відкрилось «консульство» ДНР. Варто відзначити, що на початку квітня Обласний суд міста Острава прийняв рішення про початок процедури ліквідації «представницького центру ДНР» на території Чехії. Однак та обставина, що чеській владі знадобилось півроку для закриття бутафорського «консульства» бойовиків, вказує на слабкий інструментарій протидії гібридним загрозам з боку Росії, а також брак усвідомлення масштабу відповідних загроз.

На переконання авторів дослідження про зв'язки Кремля та чеських націоналістів, хоч членами цих організацій є лише кілька сотень людей, подібні структури можуть в потрібний момент дестабілізувати ситуацію ксенофобськими діями щодо мігрантів, чим неодмінно скористається Кремль та проросійські політсили всередині країни.

У 2015 році Чеська контррозвідка («Інформаційна служба безпеки») у щорічному звіті повідомляла, що «кремлівські лобісти» працюють на провокування соціальної і внутрішньополітичної напруженості в Чехії, а їхня мета – зруйнувати єдність НАТО і ЄС для того, щоб ізолювати Україну на міжнародній арені.

Така активність Москви стала поштовхом для заснування в Празі «Центру боротьби з тероризмом і гібридними загрозами». Організація розпочала роботу в поточному році, а до завдань її співробітників, підпорядкованих МВС Чехії, належить спостереження за підозрілими публікаціями та ідентифікація фейкових профілів і новин.

Угорщина

Експерти угорського інституту «Політичний капітал» зауважують, що Угорщина стає загальноєвропейським осередком альтернативних правих (alt-right), що створює сприятливий фон для дезінформаційної діяльності Кремля.

Яскравий приклад синтезу угорських радикальних націоналістів та російських пропагандистів - «Молодіжний рух 64-х округів» (HVM), який вимагає відновлення кордонів Угорщини, що існували до розпаду Австро-Угорської імперії (на той час до адміністративного складу Угор-

щини належало 64 округи). У зв'язку з цим представники даної структури стверджують у своїх заявах, що Закарпаття не є частиною України та обіцяють захищати тамтешню угорську меншину. Можливо, саме з такою «метою» «Молодіжний рух 64-х округів» організовує в Угорщині пікети на підтримку сепаратистів на сході України.

Угорська неонацистська організація «Рух національний фронт», діяльність якої становила небезпеку для міжнаціонального порозуміння, була розпущена після того як 26 жовтня 2016 року її лідер Іштван Дьоркош вбив поліцейського. Слідство встановило, що ця організація мала тісні зв'язки з російськими дипломатами і службами (в журналістських розслідуваннях йдеться навіть про навчання з бойової стрільби, які «Рух національний фронт» проводив спільно з росіянами, що діяли під дипломатичним прикриттям).

Геополітичні зусилля Росії і цілеспрямована пропаганда підживлює угорські націоналістичні наративи щодо повернення втрачених територій - Закарпаття та Трансільванії. Така риторика ідеально вписується в стратегію Росії, яка полягає у «розмиванні» кордонів в регіоні через реанімацію та підживлення старих територіальних суперечок. За оцінкою авторів дослідження, в майбутньому на основі цих протиріч Москва може спробувати створити нові заморожені конфлікти.

Словаччина

Подібно до решти країн Вишеградської четвірки, в Словаччині на передовій російської пропаганди опинилась ультраправа «Народна партія — наша Словаччина», яка на минулих парламентських виборах (2016 р.) залучилась підтримкою 8% виборців, що на 6,5% або на 160 тис. голосів більше порівняно з результатами попереднього волевиявлення. Лідер цієї партії Маріан Котлеба, порівнював український Майдан з діями «терористів» та став ініціатором петиції про вихід Словаччини з ЄС і НАТО.

Однак найбільш помітною особливістю співпраці Кремля та словацьких праворадикальних парамілітарних угруповань є активний рекрутинг місцевих «пасіонаріїв» для подальшого залучення до терористичної діяльності на Донбасі у складі збройних формувань сепаратистів. Відтак, аналітики «Політичного капіталу» звертають увагу на діяльність Школи підготовки тілоохоронців (The Private Secondary Professional School for the Protection of Persons and Properties) у Братиславі. Зокрема, стверджується, що в установі широко поширені антизахідні і антинатовські настрої. Ця обставина є цілком закономірною, адже, школа була заснована таким собі Штефаном Куріллою - сертифікованим інструктором російської системи «Спецназ» (створеної

для спецпідрозділів міністерств оборони і внутрішніх справ Російської Федерації). Більш того, колишній очільник школи, Йозеф Ганджала, є членом «Асоціації Словацьких військових», яка виступає із засудженням відправки словацьких військових до Латвії в рамках зобов'язань щодо стримування Росії в Балтійському регіоні, відповідно до рішень Варшавського саміту НАТО.

Та незважаючи на це, в Школі продовжується навчання поліцейських муніципальної поліції, митної служби і військової поліції. Завдяки таким близьким стосункам з інститутами безпеки Словаччини, проросійські агенти впливу отримують додаткові канали впливу.

Польща

Стратегія російської пропаганди в Польщі насправді не спрямована безпосередньо проти прозахідної геополітичної орієнтації, адже вороже ставлення до зовнішньої політики Кремля в польському суспільстві вкорінене значно глибше, ніж в інших країнах Вишеградської четвірки та Австрії. Відповідно, мета Росії полягає у створенні напруги та обопільних провокацій на польсько-українському прикордонні, провокуванні конфліктності в сфері національної пам'яті між двома народами.

Тож автори дослідження про зв'язки польських націоналістів з Кремлем звертають увагу на діяльність пропутінської партії «Зміна» (Zmiana). До цього прокремлівського проекту увійшли колишні члени партій «Самооборона Республіки Польщі», «Комуністична молодь Польщі» та представники групи ультраправих націоналістів «Фаланга». На чолі союзу проросійських сил Польщі опинився одіозний місцевий політик Матеуш Піскорський, який раніше був спостерігачем на Кримському «референдумі» та запрошував представників сепаратистів Донбасу до Польщі «розповісти про своє бачення війни на сході України». В даний час польська контррозвідка вивчає особу Піскорського за звинуваченням у шпигунстві на користь Росії.

В той же час, за оцінкою експертів інституту «Політичний капітал», такі антиукраїнські організації як «Національне відродження Польщі» та «Національно-радикальний табір» (неонацистська організація) не можуть бути звинувачені в симпатіях до Росії. Однак їхні вкрай напружені стосунки з українською громадою в Польщі та вороже відношення до ЄС опосередковано грають на руку Москви. В цьому і є принципова особливість «польського фронту» Кремля – на відміну від сусідів по Вишеграду та Австрії, де Кремль намагається виглядати «другом» та «альтернативою Заходу, що загниває», в Польщі підтримка та резо-

нування антиросійських настроїв чітко лягає у концепцію створення осередків нестабільності, зокрема, щодо дестабілізації України через стимулювання антиукраїнського наративу над Віслою.

Матеріал підготовлено в рамках діяльності міжнародного інформаційного консорціуму з протидії пропаганді РФ «Бастіон».

Райхель Ю.Б.,

обозреватель газеты «День» (м.Дніпро)

Фактор зарубежных СМИ в гибридной войне России против Украины

Фронт противостояния нашей страны с Россией проходит не только на полях сражений, но также в политической, дипломатической, экономической и других сферах. При этом политический фактор выходит на первый план.

Как сказал Черчилль, хуже, чем воевать вместе с союзниками, может быть только одно — воевать вообще без союзников. Для Украины в дипломатической сфере стоит две важные задачи. Во-первых, приобрести как можно больше, если не союзников, то партнеров, на поддержку которых можно рассчитывать в расширительном смысле этого понятия и, во-вторых, добиваться максимальной дипломатической и в более общем смысле, политической, экономической, финансовой изоляции России.

Два отмеченных момента в конкретных условиях агрессии и оккупации Россией нашей территории, ведения против нашей страны военных действий ее армией, приобретают важнейшее значение. Все это прекрасно понимают в Москве и прикладывают титанические усилия для выхода из изоляции.

В силу психологии экспансионизма, доминирующей в московских и кремлевских коридорах власти, российское руководство затевает и осуществляет новые внешнеполитические авантюры, в частности, на Ближнем Востоке и в Северной Африке. Расширяя свои внешнеполитические авантюры, Кремль стремится показать свою военную силу и тем самым принудить Запад к поиску компромисса с ним подобно мюнхенскомуговору и раздела мира по ялтинским критериям.

Все это определяет важность для Украины формирования союзнических и партнерских отношений с возможно большим числом стран во всех частях света.

Для этого совершенно недостаточно заручиться поддержкой только со стороны руководства соответствующих стран, хотя это очень важно. В демократических государствах Запада — это понятие не географическое, а политическое — большое влияние имеет *public opinion* — общественное мнение. Его просто обязаны принимать во внимание правительства и другие государственные органы. В том числе и при принятии решений во внешнеполитической сфере.

В формировании общественного мнения важнейшую роль играют средства массовой информации. Под этим мы понимаем все виды СМИ: бумажные, электронные, социальные сети. Для целей настоящего рассмотрения к ним отнесем также доклады и исследования авторитетных организаций, *think tanks* — мозговых центров, в том числе специализированных организаций ООН. Хотя они не имеют широкого распространения и чаще всего рассчитаны на специалистов и подготовленных читателей, тем не менее, они часто используются в дипломатической, судебной, экономической и финансовой практике и цитируются во влиятельных СМИ, имеющих мировое распространение.

Очевидное значение средств массовой информации заставляет заинтересованные правительственные организации прилагать значительные усилия для распространения своих политических представлений, а также для целей пропаганды. В последнем случае не только для внутренней, но также, и это для нас очень важно, и внешней аудитории.

Не последнюю роль в последнем факторе имеет географическое распространение, своего рода охват аудитории. С этой точки зрения СМИ можно классифицировать следующим образом.

Страна, регион	Ареал распространения
Россия	Постсоветское пространство, Европа, Северная Америка, Азия (частично)
Западные государственные СМИ на русском и украинском языках, а также на языках стран СНГ	Постсоветское пространство, Европа (частично), Азия (частично)
Общественные СМИ	Европа
Частные СМИ	Европа, Азия, Австралия

Приведенная классификация имеет приблизительный характер и иллюстративное назначение. Тем не менее, в определенном смысле она

дает представление о характере воздействия и важности фактора СМИ в реализации задач украинской дипломатии.

Отметим, что российское руководство тратит значительные финансовые и организационные ресурсы для ведения пропаганды не только внутри страны, но и за ее пределами. Для этого специально создаются новые структуры, наряду с уже существующими много лет, для вещания в эфире и в социальных сетях на многих языках. В первую очередь, на главных европейских, а также арабском, персидском и т.д. Объектом воздействия являются многочисленная российская диаспора и русскоязычные эмигранты из стран СНГ. Это относится не только к Европе или Северной Америке, но также к странам Ближнего и Среднего Востока, а также Юго-Восточной Азии, в частности, Таиланду.

В Великобритании, США, Германии, Франции, Канаде и других странах Европы и Азии функционируют государственные СМИ для вещания на зарубежные страны. Примером может служить иновещание BBC, Голос Америки, Радио Свобода, Deutsche welle — Немецкая волна, Radio France internationale — Международное радио Франции, Голос Израиля и т.д. Основное назначение этих СМИ, большая часть из них ведет передачи в интернете на русском и украинском языках, информирование и доведения до пользователей и слушателей точки зрения соответствующего правительства. В соответствии с канонами западной журналистики дается относительно объективная информация, а в комментариях присутствует и противоположная точка зрения.

В целом указанные СМИ отличает лояльное отношение к Украине, а критические замечания в большей мере относятся к затягиванию процесса реформ по демократическим образцам. Это же относится и к критике, по большей мере благожелательной, просчетов и неудач украинской дипломатии и экономики.

Общественные СМИ, примером может быть внутреннее вещание BBC или немецкие телеканалы ARD и ZDF, вещают внутри своих стран и занимают объективистские позиции.

Позиция частных СМИ отличается значительным разнообразием. Для наших целей наиболее важна позиция, в частности, влиятельных газет в главных странах Европы и Северной Америки. При этом необходимо учитывать, что по коммерческим соображениям в этих СМИ в первую очередь отражаются текущие и наиболее важные политические события для соответствующей страны. Следует признать и учитывать, что украинская тема в последнее время ушла с позиции наиболее важной и интересной.

Вторым фактором является то, что именно важнейшие частные СМИ являются объектом внедрения пророссийской и российской пропаганды под видом объективности. Характерно, что события на Донбассе и Крыму не очень часто становятся предметом информации и комментариев, а если и становятся, то, скорее всего, из-за коррупции или политических скандалов в Киеве.

С другой стороны, именно эти СМИ украинскими политиками и олигархами используются как инструмент внутривнутриполитической борьбы и введение в международное информационное пространство пропагандистских материалов, противоречащих проводимой государственной политике и служащих дополнительным аргументом для российской пропаганды и этих же изданиях. Примером может служить статья Пинчука во влиятельной деловой американской газете *The Wall Street Journal*. В отличие от таких авторитетных изданий как *The New York Times* или *The Washington Post* эта газета более лояльно относится к президенту Трампу. Видимо, этот факт не в последнюю очередь и определил выбор издания для публикации. Отрицательное значение этого действия в полной мере еще предстоит оценить, но в любом случае оно имело негативное воздействие.

Агрессивный характер российской пропаганды встречает определенный отпор в важнейших СМИ стран Восточной Европы. Среди них следует отметить страны Балтии, Польшу, в некоторой степени Румынию. В то же время российское влияние серьезно ощущается в Словакии, Чехии, Венгрии, Болгарии, Сербии, Греции. Этому есть рациональные объяснения политического, экономического, исторического и психологического характера. Среди них отметим исторические представления о России как о защитнице южных славян в Болгарии и Сербии. В то же время в Черногории, Словении и Хорватии представление о России существенно изменяется в негативном направлении.

Важность фактора зарубежных СМИ для формирования целостного и позитивного имиджа Украины трудно переоценить. Если наше государство реально занимается созданием партнерских, не будем пока говорить о союзнических отношениях, с ближними и дальними соседями, то доведение информации до общественного мнения через СМИ является приоритетным делом. Не менее важным, чем успехи на фронте в освобождении от оккупации нашей территории.

При этом нужно учесть, что определенная часть населения Украины, сейчас не говорим об оккупированных территориях, находится под воздействием как российской пропаганды, так и действий российской

агентуры, в том числе и в украинских СМИ определенного политического направления.

Представляется, что до настоящего времени у украинского государства отсутствует комплексная программа доведения нашей информации, в первую очередь, до зарубежного читателя и слушателя. Она должна включать в себя организационные, материальные, информационные и, не будем этого бояться, пропагандистские компоненты.

В первую очередь необходимо обеспечить наших граждан на оккупированных территориях качественной и правдивой информацией о политической, экономической, финансовой, культурной ситуации в Украине. Мы должны четко осознавать, что там население находится не просто под влиянием российской пропаганды, но также в обстановке мифов, созданных еще в советские времена и тщательно поддерживаемых и культивируемых российской властью. Даже начало украинских передач по радио на Крым вызвало буквально панику в Москве, Симферополе и в оккупированном Донбассе. Иначе как понимать истерические призывы к российской власти обеспечить глушение украинских радио- и телепередатчиков.

Во-вторых. Необходимо создать полноценное украинское радио- и телевещание для зарубежных стран. Также важно уделить необходимое внимание интернету и социальным сетям. Откровенно фейковым российским публикациям следует противопоставить информационно насыщенный контент правдивых сообщений и комментариев.

В-третьих. Представляется, что наша власть не уделяет достаточно внимания информированию на русском языке. Это в первую очередь относится к странам бывшего СССР. Хорошо бы организовать вещание, хотя бы в интернете, на национальных языках. В данный момент информационное пространство Центральной Азии, частично Южного Кавказа, а также Беларуси и Молдовы заполнено откровенной российской пропагандой. В этих странах присутствует искусственно созданный негативный имидж Украины, событий в нашей стране и вокруг нее. Следует отметить, что руководство центральноазиатских государств не поддерживает российский экспансионизм, о чем, в частности, говорит факт того, что Казахстан воздержался в Совете Безопасности ООН при важном для России голосовании, но в информационном смысле московской пропаганде не противостоят.

Центральная Азия — важнейшие для России регион, ее мягкое подбрюшье и для Украины очень важно присутствовать там в информационном пространстве.

Кстати, украинское русскоязычное вещание необходимо для информационного воздействия на русскоязычную общину в европейских странах, в первую очередь в Великобритании и Германии, а также на Ближнем Востоке. В частности, в Израиле и Ливане.

При этом не следует забывать об украинцах в России и других странах ближнего зарубежья. Если в Эстонии при весьма немногочисленной украинской общине организованы радиопередачи на государственном радио на украинском языке, то важнейшая задача Киева охватить такими передачами всю украинскую диаспору.

В-четвертых. Срочно необходимо полноценное иновещание на главных европейских языках и для наших ближайших соседей на их языках. Это несложно сделать при наличии носителей языков соседних стран в Украине. Нельзя отдавать страны Восточной Европы в информационное поле российской пропаганды.

В-пятых. В наиболее авторитетных мировых СМИ должны появляться материалы из Украины. Здесь не идет речь о примитивной пропаганде, она будет отторгаться. Следует обеспечить их качественной информацией в соответствии с канонами западной журналистики.

Мы форпост современного противостояния гибридно-месианским агрессиям путинизма в мире (часто и упрощенно именуемой гибридной войной), в которых фактор информационного воздействия является ключевым. Недооценка его приводит к тому, что имидж Украины, а в следствии и престиж ее как государства, формируется часто враждебными силами и откровенной пророссийской и засланной российской агентурой.

В результате мы не всегда можем получить необходимую политическую поддержку от наших партнеров в мире.

Ссылки на недостаток средств необходимо отклонить. Отсутствие мощного отпора традиционному российскому комплексу пропаганды и технологий виртуальных коммуникационно-контентных доминирований приводит к более значительным потерям, в том числе и материального свойства.

Чем быстрее наша страна в полной мере оценит значение информационного фактора, в частности, СМИ, тем быстрее мы добьемся победы на фронте, освободим нашу территорию и наших граждан от оккупации.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК II

**КОМУНІКАЦІЙНО-КОНТЕНТНА ПРОТИДІЯ
АГРЕСІЯМ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД**

Клубань О.М.,
заслужений журналіст України,
професор кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Стратегічні комунікації: розбіжності між інтересами чи поєднання потенціалів?

Звертаючись сьогодні до обговорення кризовості комунікацій, як однієї із найважливіших тем в складному та багатогранному процесі існування сучасного інформаційного суспільства та функціонування його інституцій, ми розглядаємо комунікаційно-контентну безпеку саме через призму гібридно-месіанських агресій пропагандистського типу, які розгорнуті проти всієї світової цивілізації та, зокрема, України, путінською Росією. Ми фіксуємо застосування широкого набору інструментів впливу на свідомість з метою створення спеціальної уявної реальності. Ця віртуальна реальність повинна спрямовувати вибір окремих індивідів та цілих соціальних груп на користь кремлівського месіанства, яке своїм корінням сягає в глибоке історичне минуле, а разом з тим руйнувати для цих соціальних груп уявлення про світовий порядок, створюваний протягом багатьох років зусиллями не одного покоління і закріплений міжнародним правом у вигляді конвенційних домовленостей. “Путінська псевдо-реальність” протягом вже двох десятиліть формує альтернативне бачення цивілізаційного майбутнього в процесі його розвитку, нав’язує погляд на нього з позиції імперії в стадії спроби її чергової реінкарнації.

Сценарні плани довгострокової дії щодо реалізації власних ідей передбачають застосування цілого комплексу сил і засобів, від фінансової підтримки певних політичних сил в численних країнах – до створення розгалуженої мережі інформаційно-медійних проєктів, чий контент в потрібному ракурсі мав би постійно наповнювати публічні інформаційні поля різного рівня. Ми давно спостерігаємо за тим, яким чином це відбувається у нас в країні. Тепер ми бачимо кремлівську пропаганду в дії й поза межами України, у наших найближчих сусідів. В багатьох європейських країнах державні інституції вже мають проблеми зі ЗМІ, що користуючись комфортними, навіть, я би сказав, тепличними умовами розвинених демократичних систем, потужно фінансуються за рахунок російських олігархів. Такі ЗМІ створюють згадану віртуальну реальність і вже впливають на значну частину населення з метою реалізації власних сценарних планів на цих територіях через

симпатії електорату, який в демократичних країнах і створює політичну картину.

З метою ефективного впливу на саму широку аудиторію, з використанням для цього публічних інформаційних полів різного рівня, агресор активно і потужно застосовує весь арсенал традиційних функцій – від інформування, комунікації, ідеології, релігії, культури і сфери розваг до суто організаційного впливу. Саме на останній позиції хотів би загострити увагу.

Сьогодні люди вірять, що вирішення багатьох проблем, зокрема, пов'язаних з розповсюдженням глобального гібридного тероризму, лежить швидше в технологічній, а не у політичній площині. Володіючи останніми досягненнями науки і техніки, нанотехнологіями, потужними і надсучасними засобами кібербезпеки, ми отримуємо неабиякі можливості протидіяти будь-яким різновидам агресій, серед яких особливе місце займає комунікаційно-контентна, зі своїм специфічним арсеналом сил і засобів. Разом з тим, як і багато років, століть і навіть вже тисячоліть досі перемога суто технологічної складової залишається сумнівною без перемоги організаційної.

Звертаючись до історії, знаходимо багато прикладів того, як чітко організована система, маючи на озброєнні ефективні для свого часу організаційно-технологічні рішення, перемагала у протистоянні більш розвинені з погляду розвитку науки та соціального прогресу спільноти. Так, досконалій військовій машині Риму, якій не було рівних в історії, але озброєння якої, фактично, не змінювалось століттями, не зміг протистояти Карфаген, який нічим технологічно не поступався супротивнику. Як стверджують історики, переваги римлян мали організаційний характер, їхня військова організація базувалася на залізній дисципліні. Технологічної переваги над візантійцями не мали й османи, заволодівши Константинополем і зробивши його столицею своєї імперії. Значно випереджаючи своїх сусідів в галузі розвитку науки та техніки, навіть маючи в своєму арсеналі порох, Китайська імперія розвалилася під тиском більш вишколених у військовому розумінні кочівників. Феномен Наполеона полягав не в застосуванні його армією новинок озброєння, якими так пишалися горді британці. Дивно, але колишнього офіцера артилерії це мало цікавило, попри намагання винахідників зброї добитися від нього фінансування їхніх проєктів. Перемоги імператору французів приносили на своїх багнетах його гренадери завдяки генію стратегічного мислення та своєчасного і гнучкого застосування ефективних оперативно-тактичних рішень в управлінні військами,

котрі меншою чисельністю але завдяки вмінню, блискуче маневрували на полі бою силами та засобами.

Звертаючись до українського військово-професійного досвіду, слід нагадати, як протягом десяти років найбільш військово-технічно розвинені на той час регулярні європейські армії Франції та Іспанії змагалися за володіння фортецею Дюнкерк, яка була ключем від Ла-Маншу. Проте, всього дві тисячі запорозьких козаків, найнятих кардиналом Мазаріні, маючи в своєму арсеналі, фактично, легке для того часу озброєння, менш ніж за місяць здобули французам, здавалося б, неприступну фортецю. І все завдяки винахідливості, вишколу та військовій хитрості, що поєднується в єдиному узагальнюючому понятті – *досконала військова організація*.

Після того, як наука, промисловість і технології тісно переплелися, світ став швидко змінюватися. Ми це спостерігаємо і в постіндустріальному періоді на значно вищому рівні цивілізаційного розвитку. І якщо успішна реалізація американцями проекту «Мангеттен» дозволила в 1945 році за два тижні закінчити Другу світову війну, зберігши мільйони солдатських життів, то сьогодні ми є не просто свідками, а учасниками цивілізаційного протистояння, фактично Третьої світової, де глобальний гібридний тероризм застосовує новітню технологію у вигляді комунікаційно-контентних агресій, набагато потужнішу, найбільш вишукану і небезпечну, ніж ядерна. Тому що ця інтелектуальна зброя масового знищення уражає свідомість людей, руйнуючи саме уявлення про людські цінності та системи колективної безпеки, що формувалися століттями. Ця надзвичайна зброя вщент руйнує саме уявлення про цивілізацію.

В умовах сучасного світу лінія фронту між добром і злом проходить не тільки там, де український солдат мужньо відбиває жорстокі вогневі атаки підступного ворога на сході України, ціною власного життя відстоює кожен метр рідної землі. Більш вишуканими є потуги ворога нанести ураження суспільній свідомості в інформаційному просторі не тільки України, а й далеко за її межами, створюючи віртуальну реальність, яка руйнує весь світовий устрій з його демократичними і гуманістичними цінностями.

Кваліфіковано аналізуючи контент публічних інформаційних полів, експерти можуть досить чітко визначити існуючі виклики, ризики та загрози і оперативно надати пропозиції щодо нейтралізації їх ще на етапі розгортання шляхом створення власних сценарних планів довгострокової дії. Прогнозуючи потуги противника, можна навіть не просто

вистрибнути з фарватеру, яким він намагається вести, а нав'язати йому свою гру і ефективно діяти на упередження.

Розуміючи це, і передбачаючи той дискомфорт, який йому можуть створити, агресор вдається до руйнації самої системи стратегічних комунікацій, або перешкоджає її створенню в тому вигляді, в якому вона стане для нього небезпечною.

Для цього можуть застосовуватися різні методи, починаючи від діяльності агентів впливу, до відсутності професіоналізму у опонентів та створення відвертих корупційних схем, в яких часто задіяні і перші, й другі.

Безумовно, насамперед - це поле діяльності для спецслужб. Але ми повинні мати уявлення про всі вогнища, звідки може надходити небезпека, щоби завдяки публічності і активним діям своєчасно їх нейтралізувати та завадити агресору обеззброїти нас.

Подібні технології не є сучасним винаходом і працюють давно, модернізуючись на кожному новому витку цивілізаційного розвитку і застосовуються в різних сферах суспільної діяльності. Всім добре відомий афоризм: «Мафію знищити неможливо, її можна лише очолити». Певно, керуючись саме цим висловом, на пострадянському просторі організовану злочинність ніхто й не намагався ліквідовувати - її успішно взяли під свій контроль спецслужби та правоохоронці.

Сценарій, який дещо намагаюся деталізувати, може бути застосований для будь-якої країни. Не факт, що це винайдено на Лубянській площі в Москві, але саме вихідці звідти не оминуть цим скористатися в своїй практиці.

Отже, намагання ефективно протидіяти агресору вимагає активно-го, постійного і потужного функціонування системи стратегічних комунікацій в процесі сучасних динамік, коли ситуація змінюється кожної хвилини і нам необхідно адекватно реагувати на її розвиток двадцять чотири години на добу в режимі он-лайн для оперативного прийняття необхідних управлінських рішень.

Будемо вважати, що ми маємо концептуальне бачення цього процесу, принаймні, прийняті директивні документи, створено необхідний функціонал для їхньої реалізації з відповідним кадровим наповненням, але ми чомусь постійно «б'ємо в штангу» і вимушені тільки давати «от-ветку», а не нав'язувати противнику свій сценарій дій. Наша активність «зашкалює», особливо в соціальних мережах, на нашому боці цілий волонтерський рух, котрий об'єднав бійців інформаційного фронту. В усіх державних інституціях створено функціонал, який відповідає за

інформаційно-медійну підтримку діяльності. Постає питання: в чому проблема? А диявол криється в деталях. Все це, що ми маємо, сама сутність процесу спрямована на сервісне забезпечення окремих посадових осіб та їхніх управлінських рішень, які іноді не відповідають інтересам відомства, суспільства і держави. Годі й сподіватися на позитивний результат і тоді, коли нам в царину безпеки і оборони намагаються втиснути технології маркетингу та реклами, притаманні суто бізнесовій сфері.

Спостерігаємо також, як більш просунуті у сфері стратегічних комунікацій партнери охоче надають допомогу: методичну, матеріальну, фінансову тощо. Але вони давно не стикалися з подібними цивілізаційними потрясіннями, особливо, з вишукано створеними сучасним глобальним гібридним тероризмом. Тому самі повною мірою не розуміють, що ж відбувається насправді.

Діючий функціонал час від часу звітує про свою роботу проведенням різноманітних PR-акцій, презентує ніби цікаві інформаційні проекти, демонструє яскраво виражену публічність усіх дій, але бажаного результату у протидії агресору не спостерігається. Більше того, агресор продовжує нав'язувати свою ініціативу. Тобто, спостерігається така собі імітація процесу, який не вирішує головного завдання самого функціонування стратегічних комунікацій – системного, послідовного, потужного і ефективного.

Не вдаючись у тонкощі технологій, зазначимо, що противник фактично контролює ситуацію, блокуючи небезпечні для нього ініціативи, перешкоджає просуванню інноваційних рішень та застосуванню прогресивних технологій, продовжуючи при цьому активно нав'язувати потрібний йому контент в публічних інформаційних полях, ставлячи під сумнів цінності нашого суспільства. Наразі, він дискредитує всю існуючу інформаційну систему протидії, а точніше – дошкулює демонструє її справжню відсутність. А показова неефективність роботи цієї “відсутньої інформаційної системи” при зовнішніх потугах продемонструвати її високу активність, починає дратувати зацікавлених в Україні зарубіжних партнерів, що допомагають цю систему протидії будувати. І поступово весь описаний процес рухається до руйнування важливих соціальних інституцій, а зрештою – і до знищення державності, як такої.

Владимир Клабан,

эксперт по вопросам безопасности (г. Прага, Чехия)

В Чехии начали адекватно реагировать на гибридные угрозы, исходящие от Российской Федерации

*Взгляд из Праги на некоторые актуальные вопросы, находящиеся
в поле кибернетической и информационной безопасности
в Чешской Республике, связанные с реальными угрозами,
исходящими, в том числе, от действий официального Кремля*

1. Основные аспекты российского влияния на чешское общество в настоящем времени

По данным чешской контрразведки BIS, приоритетными направлениями в действиях российских спецслужб на территории Чешской Республики, как и прежде, являются операции в рамках ведения информационной войны, тесно связанными с военными конфликтами на Донбассе и в Сирии, а также - оказание влияния на сектор энергетики, ведение научно-технической и экономической разведок, стремление к контролю и завладению инвестициями, выделяемыми чешским государством и ЕС на разные проекты, используя с этой целью подставных лиц среди граждан Чехии и т.д.

Количество кадровых и других сотрудников российских спецслужб, действующих под разным прикрытием в Чешской Республике, явно высокое и действия их - масштабные.

На сегодняшний день можно рассматривать следующие цели российского влияния в чешском информационном пространстве:

- Ослабление информационного влияния государства (инфильтрация в чешские медиасредства и массированное распространение дезинформации и пропаганды в интересах РФ).
- Использование чешских информационных ресурсов для распространения пропагандистского контента, нацеленного на часть населения страны, которая имеет российские корни и русскоговорящих.
- Поддержка заострения внутривнутриполитических проблем и конфликтов, создание общественных организаций с популистской или экстремистской программой, а также их финансирование.
- Оказание влияния на чешское население с целью ослабления воли общества к оказанию противодействия внешним угрозам.

- Нарушение солидарности и дееспособности стран НАТО и ЕС, попытки внести в отношения между ними конфликты, раздоры и недопонимания, а также распространение дезинформации и паники, бросающих тень на НАТО и USA, раздувание виртуальных угроз относительно подготовки к войне с РФ.

- Влияние на разрушение и понижение доверия населения и государственных органов по отношению к Украине, ослабление ее авторитета и положения в международном сообществе, вербовка чешских граждан и даже отдельных организаций с целью их подключения к операциям по оказанию влияния на население, настраивая его против Украины и всего украинского.

2. Аудит национальной безопасности Чешской Республики 2016

В 2016 году по поручению правительства был реализован „Аудит национальной безопасности“ – документ, содержащий 142 страницы. Этот вопрос курировало МВД. Целью аудита было комплексное изучение способности Чешской Республики противодействовать разным угрозам по 11 основным направлениям (тероризм, экстремизм, миграция, промышленные аварии, стихийные бедствия, организованная преступность, энергетическая безопасность, кибернетические угрозы, влияние иностранных государств, гибридные угрозы и финансовая безопасность). Документ находится в публичном доступе. Для полноты его понимания, следует отметить, что в документе слово «российская» повторяется 12 раз, «китайская» - 9.

В основе заключения Аудита значится необходимость переосмыслить в самом широком смысле вопрос безопасности государства и принятия новых конкретных мер в направлении ее укрепления.

3. Ударение на выделение угрозы

Среди перечисленных угроз „Аудит национальной безопасности 2016“ основное внимание сосредоточил на трех направлениях:

1. Оказание влияния иностранных государств на ситуацию в Чешской Республике.

2. Кибернетические угрозы.

3. Гибридные угрозы.

Министру внутренних дел страны была поставлена задача разработать «План действий и реализации». Документ этот, по понятным причинам, уже носит закрытый характер.

Конкретной реакцией на все указанные угрозы объясняется создание некоторых новых специализированных структур: Национального центра кибернетической безопасности (создан в 2014 году, его куратор

ром является Национальное бюро безопасности), Национального центра кибернетических сил (в процессе создания с 2016 года, курирует военная разведка), Центра борьбы с терроризмом и гибридными угрозами (создан в 2017 году под руководством МВД) и Проекта по усилению резистенции чиновников относительно влияния иностранных государств (2017 год).

Обращаясь к гибридным угрозам, цитирую отрывок со страницы 128 упомянутого Аудита: „Развитую модель гибридной кампании показала Российская Федерация в конфликте с Украиной, пиком которой стала аннексия Крыма в 2014 году и тенденция к замораживанию конфликта на Донбассе. Российская федерация ведет свою кампанию всеми доступными методами и формами давления, с высокой мерой координации и в долгосрочной перспективе. Нельзя забывать и то, что РФ является ядерной державой“. На странице 111 этого документа отведено место кибернетическим угрозам: „Координированные кибернетические атаки на электросистемы Украины в декабре 2015 года привели к несанкционированным сбоям в поставках электричества и явно указывают на активную угрозу.“ Относительно оказания влияния иностранного государства на ситуацию в Чешской Республике говорится на странице 50: „Из доступных источников можно сделать заключение, что РФ, Китай и некоторые негосударственные субъекты пытаются оказывать активное влияние на ситуацию в Чешской Республике.“

4. Центр борьбы с терроризмом и гибридными угрозами

Этот орган был создан к 1 января 2017 года как реакция на гибридные угрозы. Он является составной частью организационной структуры МВД страны со штатом около 30 человек. Решение о его создании принял министр внутренних дел весной 2016 года, исходя из первой фазы реализации документа «Аудит национальной безопасности 2016 года». Это связано с тем, что пропагандистские и дезинформационные кампании, которые ряд субъектов иностранного происхождения реализовывают в чешском информационном пространстве, считаются серьезной угрозой для безопасности государства. МВД также подготовило рекомендации, чтобы подобные структуры по противодействию угрозам были созданы и в рамках других органов государственной власти (министерства, комитеты). Центр должен работать как специализированная аналитически-коммуникационная структура с ударением на внутреннюю безопасность (связано с полномочиями МВД в соответствии с национальным законодательством). На основе анализа и мониторинга ситуации, особое внимание заостряя на пропагандистских

и дезинформационных кампаниях, Центру предписано разрабатывать предложения различных решений в законодательном поле и практической сфере деятельности ведомства. Вместе с тем, одна из важных задач Центра состоит в разработке специальных материалов по теме, в том числе и для публикаций, которые могут быть использованы как специалистами, так и гражданским обществом. Центр не намерен заниматься цензурой и удалять информацию из доступных всем источников, а будет только публично разоблачать опасные дезинформации и открывенную пропаганду. Создание этого Центра было связано с критикой отдельными государственными деятелями, в том числе и президентом страны, некоторых общественных организаций, действующих в Чешской Республике, с не совсем понятными и прозрачными источниками их финансирования.

Некоторые выводы. Изложенные выше факты свидетельствуют о том, что события, происходящие в Украине, связанные с гибридной агрессией путинской России пропагандистского типа, а также попытками кремлевских специалистов по дезинформации создать необходимую им виртуальную реальность, внося, таким образом раскол в странах Европейского Союза, сея панику среди населения, взаимное недоверие правительств, различных социальных групп и отдельных граждан друг к другу, порождая при этом нетерпимость и насилие, наконец-то находят адекватное реагирование государственных институтов в Европе. Мы ясно понимаем и четко определяем, кто и зачем стоит за многими процессами, которые искусственно создают внутренние проблемы в целом ряде благополучных государств. И подтверждением тому может быть та активность, с которой чешские спецслужбы принялись за нейтрализацию основных источников гибридных угроз, исходящих в первую очередь со страны, ведущей неприкрытую агрессию против соседней, еще до недавнего времени считавшейся братской, Украины.

Источники:

1. Audit národní bezpečnosti 2016, Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, Nad Štolou 3, 170 34 Praha 7 – Letná.

2. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2015, Bezpečnostní informační služba, P. O. BOX 1, Praha, 150 07

Підполковник Карпюк Г.В.,

заступник редактора відділу підготовки військ ЦДО МО України
«Народна Армія»

Публічна активність діаспори як дієвий засіб просування українського інтересу

«Голос Америки» в Україні ми чуємо і бачимо давно. Тепер час почути й побачити «голос України».

У світі існує величезна українська діаспора – щонайменше кожний десятий етнічний українець є громадянином іншої країни, причому значна частина цього люду є вже нащадками кількох хвиль переселенців. Є дані про те, що ця кількість сягає 10 мільйонів. Це культурно-історичний феномен, що відображає неабияку мобільність і здатність народу пристосовуватися й виживати у надскладних умовах. Зараз наша молода держава знову відстоює право на існування, і, вочевидь, що вперше вона це робить успішно. Україна акумулює весь наявний ресурс для протистояння тривалій кремлівській агресії. Її у цій справі підтримують впливові держави з клубу країн розвиненої демократії. Звісно, що тут не обійшлося без участі українців, які осіли на згаданім закордоннім терені, але не забули про долю батьківської землі. Але ця діаспора, як інструмент впливу, здається, ще перебуває в зародковому стані.

Українська діаспора ніколи не була байдужою до того очікування-сподівання, коли ж нарешті на світовій мапі з'явиться в міжнародно-визнаних політичних кордонах оспівана Тарасом Шевченком сім'я вольна, нова – від Карпат до Дону. Будемо справедливими: чимало українців Канади, США, Західної Європи значно свідоміше й палкіше прагли тієї Незалежності, що стала реальністю для Києва 1991-го, аніж пострадянські українці-аборигени. Діаспора активно долучилася до процесу українського державотворення – фінансовим ресурсом, промоцією нашої культури і автентичності, нашої геостратегічної важливості для світу. Українські політикум та суспільство радо відгукувалися на будь-які ініціативи діаспори, але тоді на неї вони покладали завищені очікування. Виховані в коконі державної парадигми патерналізму, чимало наших співвітчизників вважали, що за них важливу і важку роботу має виконати діаспора. І, звісно ж, повинна «поділитися» – певним ресурсом. Так зійшлися у клінчі непорозуміння дві полярні світомоделі – цивілізація миру й примноження та беззахисного втікача із зруйнованої червоної імперії – сиротинця для сотень націй. Української зокрема. Період охо-

лодження з екзилем тривав до часу Помаранчевої революції (Майдан свободи), коли наші єдинокровні брати і сестри вкотре показали свій потенціал і схвалили ділом той вітер перемін. Так само широко зустріла мільйонна еміграція (особливо на Заході) і Майдан Гідності. Знову переказувати, скільки українців Лондона, Берліна, Лісабону, Риму, Вашингтону стали волонтерами, збирачами коштів та матеріальних ресурсів для потреб АТО – вишукували можливості для придбання амуніції, рацій, автівок, медикаментів, реабілітації поранених, не варто.

Очевидно, що в умовах, коли Україні за допомогою друзів у всьому світі вдалося локалізувати, капсулювати ареал фізично «гарячої», збройної компоненти гібридно-месіанської агресії, все актуальнішою стає тема глобального просування українського інтересу. Від наших проблем світ не повинен втомитися, він має чітко розуміти: все, що витворює Кремль із нами, все, що вибухає тут, може вибухнути і там – у спільноті країн вільного світу. Нам конче необхідно, щоби Україну зрозуміли. І зрозуміли не заради пізнання, а заради допомоги й співучасті. Так, у нас є дипломатія – серйозний, підготовлений, ресурсно забезпечений механізм відстоювання національного інтересу. Але без лобі у різноманітних суспільних прошарках, без ефективного просування українського порядку денного у впливових інституціях наших партнерів, без щоденних новин про Україну та агресивно-переконливої стратегії в медіа про цю територію, як надзвичайно перспективну й цікаву, ми не зможемо капіталізувати нинішню зацікавленість нами. Інакше, вона перетвориться на таку собі колективну фрустрацію щодо «поганого учня».

Сегментом такого іміджевого наступу обов'язково має стати українська діаспора – вона ще розпорошена, її не враховують як реальну силу. А даремне. Українці за кордоном стають урядовцями, успішними бізнесменами, керівниками громад, знаними діячами креативних індустрій. І вони можуть допомогти історичній Батьківщині. Але за однієї умови. Нам треба самим витворити власну діаспору у світі як економічно та політично сильне явище – це завдання варте вкладених зусиль. Тому ще вчора потрібно було формувати своєрідний бюджет майбутнього України, в якому обов'язковим складником мала стати організація українських медіа за кордоном, представництв, створення інформаційного продукту про Україну як територію безпеки, відповідальності, партнерства, бізнесу і нових можливостей.

Складно про те говорити, коли знищену у 2014 році телевежу на Караचуні, й то не на повен «зріст», вдалося відновити аж наприкінці 2016-го. Однак привчаймося мислити стратегічно: окрім програм розвитку націо-

нальної економіки, сектору безпеки, сьогодення просто вимагає якомога скоріше забезпечити нам потужну інформаційну присутність у світі. А для цього вкрай необхідно формувати різномірні публічно-контентні системи та технологічно-цифрові комплекси постійного втримання уваги. Системна публічна присутність динамічно-креативного позитиву про Україну і українців, поза сумнівом, досить швидко дасть ефект-перспективу міжнародного рівня, про який ми мріяли всі попередні роки.

Наскільки ефективною може бути емігрантська консолідованість, показує приклад США, де певні етнічні групи створили впливові інститути інтеграції та реалізації своїх інтересів. Приміром, Республіканську партію формують переважно представники англосаксів-протестантів, німецької громади та більшість українських мігрантів. А от демократів підтримують зазвичай неанглосаксонські етнічні групи (ірландська, афро-американська, іспаномовна, єврейська, польська, грецька, вірменська). Від того, яка політична партія перебуває при владі, певні групи можуть сподіватися на врахування своїх інтересів у процесі реалізації федеральної нормотворчої політики.

Цікаво, що кандидати в президенти США, які найбільше симпатизували Ізраїлю, мали суттєву підтримку єврейської громади. Так, за Кеннеді проголосувало 82% американських євреїв, за Трумена – 75%, а за Картера – 68%. Зрозуміло, це результат зусиль лобістських етнічних груп, які відіграють роль координатора процесу. Українцям варто повчитися не тільки єврейському досвіду, а й вірменському. Вірменські лобістські організації за рівнем впливу в США поступаються лише єврейським. Примітно, що у світі всього 10 млн вірмен, з яких лише третина живе, власне, у Вірменії. А кількість американських конгресменів, які належать до так званої вірменської групи, становить у різні періоди від 100 і більше осіб! Результат – отримання Вірменією великої економічної допомоги від США (за розміром є другою після економічної допомоги Америки Ізраїлю), ухвалення ст. 907 Акта підтримки свободи 1992 року, згідно з яким Азербайджан вилучено з переліку пострадянських держав, які претендують на отримання американської допомоги, офіційне визнання турецького геноциду щодо вірмен у часи Першої світової війни. 2008-го Вірменія створила Міністерство з питань діаспори. На жаль, українські закордонні лобістські структури мають відчутно менший вплив, передовсім через брак внутрішньої єдності, хоча в останні кілька років Україна почала відчувати позитивну динаміку в цій темі. У світі стрімко сформувався пул професійних лобістів українських інтересів, хоча й діаспорна складова у ньому і далі не надто потужна.

Деякі друзі України з-за кордону дають підказки, що варто робити. Так, нещодавно професор філології Інституту славістики Віденського університету, президент Міжнародної асоціації українців Михаель Мозер цілком слушно зауважив, що у незначній кількості українців по світу винна сама Україна. Вона не створює такої мовної ситуації, коли, як у самій державі, так і у світі виникає значна потреба у знанні української мови. Поки ж ми маємо всього два потужні осередки україністики за кордоном – Канадський інститут українознавчих студій в Торонто і Гарвардський інститут українознавчих студій. У Європі такі заклади порівняно із згаданими просто карликові.

Отже, майбутній зиск капіталовкладень у фундаменталізацію духовного зв'язку українців всього світу із власним національним простором – через створення медіа-проектів, фільмів, телепрограм, туристичних маршрутів для українців і про Україну в країнах, від яких залежить буквально «наше все», очевидно перевершує будь-яку бюджетну жертву зараз. Принаймні, в Кремлі це зрозуміли багато років тому.

В арсеналі кремлівських гібридних агресій важливе місце займають різнопланові інформаційно-медійні проекти, що клонуються по всьому світу, і спрямовані на просування ідей російського месіанства та іншого контенту, який би ефективно впливав на свідомість пересічного громадянина, а не на еліти, які вже давно не довіряють путінській політиці. Використовуються будь-які можливості залучати як діаспору, так і громадян країн, котрі готові з тих чи інших причин реалізовувати кремлівські проекти в публічних полях різного рівня. Тому сьогодні перед нами стоїть складне завдання щодо створення проукраїнських проектів, які би стали альтернативою путінській пропаганді, а точніше — які би формували українське об'єднуюче міжнародне інформаційне середовище, до якого б долучалися громади-партнери з різних країн. Світ про Україну має визнавати з українських джерел, а не з інтерпретації кремлівських пропагандистів.

Гібридно-месіанські агресії проти нашої країни викликали активізацію на міжнародному рівні різноманітних громадських організацій та волонтерських осередків, які допомагають матеріально, технічно, фінансово захисникам української державності. Це, поза сумнівами, значний вклад в перемогу. Але треба зробити все можливе й неможливе, щоб саме комунікаційно-контентна складова отримала потужну підтримку за межами країни, і стала тією силою, яка зрештою зруйнує віртуальну реальність, створювану Кремлем.

Сай-Боднар С.І.,

керівник прес-центру і маркетингу Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ»

Контентні маніпуляції представників «п'ятої» колони в Україні як намагання легалізувати в публічному просторі «руській мір»

На війні, як на війні... Одні наступають, інші – обороняються. І навали, якщо, звичайно, вистачає сил, засобів і волі... Це – мова про класичну форму проявів глобальних конфліктів. Але то уже, мабуть, в минулому. Бо, як пише директор Національного інституту стратегічних досліджень, академік НАН України В.П.Горбулін у передмові до книги «Світова гібридна війна: український фронт», «сьогодні людство стоїть перед викликом гібридних війн, подобається нам це чи ні». «Точною відліку для формування гібридного світоустрою стала агресія Росія проти України. І це не оцінка в дусі романтичного україноцентризму (на що й справді у нас багато хто грішить), - це об'єктивний стан питання. Як колись сараєвське вбивство вивільнило стиснуту пружину глибоких суперечностей і складних процесів, що призвели до Першої світової війни, так і пряма анексія Криму Росією і її дії на Донбасі стали таким самим спусковим гачком для початку нової світової гібридної війни».

Під гібридністю ми розуміємо поєднання прямих воєнних дій з одночасними дипломатичними, економічними та інформаційними затяжними атаками.

Не буду торкатися двох перших факторів – фахівці та науковці складуть їм належну оцінку. Та, зрештою, ми й без детального наукового аналізу добре знаємо і пам'ятаємо, що таке обмеження доступу продуктів українського виробництва на російський ринок та «чуркінізація» Організації об'єднаних націй. Тому в даному випадку торкнуся лише окремих аспектів інформаційного фронту гібридної війни проти України.

Візьму на себе сміливість ствердно заявити: наша північно-східна сусідка завжди, впродовж багатьох століть вела проти України цілеспрямовані ідеологічні дії (агресії) й веде їх по нинішній день. З різницею лише у засобах і технологіях. Якщо, скажімо, у другій половині 19 – першій половині 20 століття активно використовувався переважно лише газетний та журнально-книжковий папір, то сьогодні технології інформаційного впливу на свідомість мас – вагон і велика фура:

незлічима кількість мережевих і локальних теле- і радіоканалів, всюди проникаючий інтернет, модна і надсучасна телефонія, портативні гаджети і таке інше.

Тільки сліпий і глухий не чує і не бачить, як Україну сьогодні полощать зі сторінок всіляких «вестей» та екранів «інтерів» інтегровані та доморошені шустрики і кислідини, нетудипольські й підрахуї... Вони, хто в лобову, а хто дуже тонко і вишукано, втокмачують нам, українцям, що це ми самі себе гонимо на той світ. І самі себе стріляємо у степах Донбасу, і владу обрали собі негідну, і взагалі у нас Зорян снідає снігурами, що символізують Росію, а Шкіряк вечеряє немовлятами...

Цікаво з боку спостерігати, як вишиковуються дружні ряди так званої п'ятої колони інформаційного фронту. Телеканали, радіоканали, інформагентства, все можливі фонди, партії, громадські об'єднання та організації і ... численні експерти й ті, хто під них «косить» - вони сіють «правильно» калібровані зерна повсюди, де тільки є нагода і можливість.

З позицій прес-центру Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ» ці процеси проглядаються по-особливому. Його територіальне розташування (центр столиці зі станцією метро на порозі), наявність тут одразу 6 локацій, що можуть прийняти одночасно від 50 до 400 слуг пера і мікрофона, відкритий Wi-Fi-доступ, онлайн-трансляції заходів у інтернет-павутині, помірні ціни й найголовніше (!) - державний статус - валять до себе всіх, хто опиняється на стежці ідеологічного фронту. Особливо це стало помітним останні три роки.

Показовими є прес-конференції та «круглі столи», присвячені так званим чутливим темам: історичному минулому України та Росії; аналізу сучасних політичних та економічних процесів; питань геополітичної ролі і місця України у світі...

Постійні замовники інформаційних послуг в «Укрінформі» знають, що тут - особливе ставлення до модераторів та експертів, які звисока плюють на національні традиції та культуру України, які щоразу по-своєму трактують питання державної цілісності України і таке інше... Тому-то й вдаються щоразу проповідники «руського мира» до найвитонченіших хитрощів: то тему завуальовують, то спікерів не «світять» до останнього, а потім, за 5-10 хвилин до «круглого столу» з'являються відомі всім особи... А найчастіше буває таке, що інформаційний привід анонсують один, а говорять зовсім про інше.

Приблизно таке трапилося зовсім нещодавно, коли було замовлено прес-зал для проведення «круглого столу» - презентації газети «ТНЕ

ЕКОНОМІСТ», а вийшла тригодинна дискусія про НАТО. Зібралось добірне товариство аналітиків, модератор ніби-то майстерно дотримувався принципу плюралізму думок, але тим, кому була відведена роль головних хвилерізів, свою справу робили дуже вправно і чітко – вони упродовж трьох годин майстерно вплітали у загальну канву дискусії посили, чому Україні не варто зближуватися з НАТО й віддалятися від матінки-Росії... Не сумніваюся, що потрібні «нарізки» сюжетів із даного «круглого столу» того ж вечора були трансльовані московськими телеканалами. Сучасні інформаційні технології, підкріплені нафто-газовими купюрами, дають колосальний інформаційно-пропагандистський резонанс і ефект.

Як не дивно, але за місяць той же замовник надіслав заявку на проведення іншого «круглого столу», де було заявлено уже обговорення діяльності правоохоронних органів України. Актуальна тема, чи не так? Особливо, якщо тепер уже знаєш, як проходили вшанування пам'яті полеглих у Другій Світовій війні і з якого боку показали себе правоохоронні сили.

А, буває, у стінах «Укрінформу» чи під його вікнами розгортаються сюжети зовсім іншого характеру. Як це було, скажімо, в день проведення директором Інституту національної пам'яті В.Вятровичем прес-конференції з питань ініціювання відміни святкування 1 і 2 травня. Ще за дві години до заходу почалися незрозумілі «движняки»: попід вікнами агентства почали тупцювати дужі хлопці характерної спортивної зовнішності; поліція теж активізувалась; четверо молодиків підкотили під поріг фабрики новин новеньку сміттеву урну... І ось зі станції метро з'являється сам історик, який муляє око не лише доморощеним послідовникам Володимира Ульянова-Леніна і Клари Цеткін, а нинішньому кремлівському «сурку». Забігаючи наперед, зазначимо, що лише високий професіоналізм поліціантів врятував Володимира від шансу побувати на дні «смітника історії». Але сумнівів немає, що цей сюжет і так втрапив до «темників» пропагандистської машини нашої північної сусідки.

Ті зерна, що їх посіяла Росія в український ґрунт упродовж багатьох століть, а надто за останні три роки безпрецедентної військової агресії, безсумнівно, будуть сходити ще довгі-довгі роки. І не має ніяких ілюзій стосовно того, що сьогодні чи завтра зерна, протравлені чужими ідеалами, не сіятимуться по-новому. Сусідів, як ми знаємо, не вибирають!

Але ми мусимо крок за кроком так само наполегливо і однозначно боронити нашу державність і територіальну цілісність. Кожен – на

своєму місці: в редакції видання чи телеканалу, в інформагенції чи у радіопросторі, зрештою, й у Верховній Раді. От ухвалили, наприклад, народні депутати рішення про обов'язкову квоту україномовної пісні в ефірі вітчизняних мовників. Скільки шуму-гамору було стосовно того, що немає в природі стільки якісного національного продукту? А через півроку виявилось, що все у нас є, має бути лише бажання і сила волі.

Я, наприклад, постійно задаюся питанням: а чому й досі в інформаційному просторі Україні, в якій Росія відтяпала Крим і три роки «прасує» «градами» міста і села Донбасу, існує «Русское радио-Украина»??? Може тому, що ця мережа продукує цікаві інформаційні програми нашого, проукраїнського патріотичного спрямування? Чи може тому, що її музичний ряд сформовано з кращих музичних творів українських митців? До цього всього «Русскому» в Україні так далеко, як до Москви – пішки. Вони як знімали з супутника ефір своєї престольної «материнської» радіостанції й потім, із затримкою на годину й деякою «стерилізацією», видавали її «на гора» українського мовного простору, так і продовжують робити це зараз. Тільки дещо обережніше і замаскованіше.

Для Кремля, певно, важливо не те, який відсоток україномовних пісень буде в музичній годині «Русского радио-Украина» і не те, скільки секунд дозволяється «чирікати» україномовному ді-джею там, де «все будет хорошо», а сам факт присутності в Україні «русского». У підтримку, так би мовити, генеральної лінії встановлення «русского мира», «русского» світопорядку.

В даному випадку краще Тараса Шевченка й не скажеш: борімося-поборемо! Може, Боженька нам й справді допоможе?!!

Лысенко И.Д.,

руководитель проекта ASAP RESCUE

Влияние динамик информационных технологий на способы фиксации внимания у потребителей медийного контента

Необходимость создания эффективной системы противодействия психологическому, идеологическому и манипулятивному давлению со стороны российской недоимперии вызвана тем, что объективная реальность показала: украинские СМИ и отечественное медиа-просто-

ранство оказались абсолютно не готовыми адекватно реагировать на агрессивные выпады коллег «из-за поребрика».

Российские спецслужбы, специалисты по пропаганде и проведению информационных операций наглядно продемонстрировали, насколько эффективно владеют различными технология воздействия на общественное сознание, готовы оперативно и гибко использовать любой ресурс, к которому имеют доступ, любую возможность, предоставленную обстоятельствами и каждый промах в действиях противоположной стороны.

Методы подачи информации из вражеского стана, постоянно находятся в динамике и меняются, исходя из текущих тактических задач. При этом четко прослеживаются способы фиксации внимания украинского потребителя медийного контента, учитывая его социальные, интеллектуальные, этнические, религиозные и иные факторы.

Подача враждебной для нашего общества информации, в первую очередь, рассчитана на шокирующее восприятие большей частью украинского населения, не подготовленного к изысканным манипуляциям и лжи, тщательно завуалированной под правду. Эта задача была характерна для начала информационной агрессии российских спецслужб против Украины.

За последние три года ее реализация, заметно, обрела интеллектуальную форму. Ясно прослеживаются информационные каналы фиксации внимания, рассчитанные на конкретные слои населения. Подача информационного контента для интеллектуального обывателя теперь не представляет собой «вброс» рассчитанный на «WOU-эффект». Этот метод, оказавшийся достаточно эффективным для категории потребителей информации, воспитанных на телевизионной фиксации внимания и сознания, не смог повлиять на прослойку населения, способную анализировать информационные потоки и иметь своё мнение по поводу увиденного или услышанного контента.

Характерно и то, что именно события последних лет, возросшая активность населения в попытке создания свободного от внешнего влияния и справедливого государственного устройства, заметный рост его национального самосознания и самоиндификации, не зависимо от этнической принадлежности, а также реальное формирование гражданского общества - все это, рожденное Майданом, послужило своеобразным антидотом для активной и думающей части украинского населения. Именно эта категория граждан, не привыкшая без осмысления проглатывать любую информацию, даже подаваемую в шикарном обертке, стала тем самым буфером, который смягчил идеологическое давление

с его подрывной сущностью, оказываемое на украинских граждан и общество в целом. Но теперь именно эта категория населения является одной из основных целей идеологической обработки модифицированными методами, силами и средствами, рассчитанными на подачу информации «интеллектуалами для интеллектуалов».

Можно смело утверждать что, специалисты от кремлевской пропаганды умеют быстро работать над исправлением своих ошибок:

- оперативно оценивают и анализируют эффективность своей работы;
- ранжируют потенциальных потребителей информации;
- «прячут» информацию откровенно подрывного характера за красивой дизайнерско-смысловой упаковкой, примешивая её к привычному или любимому для потребителя тематическому информационному потоку соответствующего медиа-контента;
- фиксируют внимание потребителя информационного потока качественным медиа-контентом, привязывая его к каналу распространения информации с соответствующим фоном, «защищенным» от раздражителей в виде рекламы, навязчивой аналитики, многословия и словоблудия всевозможных экспертов, политического мусора и программ с низкопробной манипуляцией.

Таким образом, можно ожидать, что следующим этапом информационной агрессии станет индивидуальная подготовка контента через качество подачи информации, а не через бурый «WOU-эффект».

Примером изощренности пропаганды противника может послужить появление в локальных информационных полях новых медийных проектов совершенно далеких от политики и всего того кошмара, что происходит на востоке Украины. Например, несколько FM-радиостанций, вещающих в формате «lounge», четко следуя реализации функций релаксации и культуры, предоставляя интересный и необычный контент для интеллектуального развития личности, сразу находят свою аудиторию среди населения, которое устало от ужасов войны. Ну а потом, сами понимаете, в процесс ненавязчиво и незаметно втягиваются технологии... Чего-то подобного с нашей стороны, мы пока что не наблюдаем, а хотелось бы.

По роду своей деятельности мы постоянно находимся рядом с передовой, тесно общаемся с украинскими военнослужащими, населением прифронтовой полосы и в ближайшем тылу наших войск. Как и все они, мы реально ощущаем на себе попытки морально-психологической обработки агрессором, как определенных целевых аудиторий, так и всего населения. Поэтому можем четко проследить динамики реализации

самых различных и современных технологий «промывания мозгов» со стороны агрессора. И, к большому сожалению, редко наблюдаем попытки адекватного реагирования и профессиональной нейтрализации нарастающих угроз.

Підполковник Мазепа О.О.,

старший офіцер організаційно-планового відділу Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України

Кризовість динамічних комунікаційно-контентних агресій дієво нейтралізується результативними командами фахівців

В умовах комбінованих гібридно-месіанських агресій путінської Росії проти України та світу проблематика кризовості комунікацій виходить на перший план майже всіх безпеково-оборонних рівнів. Необхідно чітко розуміти, що будь яка кризова ситуація в публічній площині відкритого багатоформатного протистояння має традиційно певні типові етапи.

Якщо негативна звістка (повідомлення) вже розійшлася (тиражується), необхідно швидко «загасити»(нейтралізувати цільову аудиторію первинного враження) розповзання чуток (штучне чи об'єктивне комунікаційно-контентне моделювання змінних версій) на початку їх виникнення і бажано в середовищі виникнення (аж до персонального оповіщення за можливості). Тут перед нами проходять усі суттєві аспекти усвідомлення кризової ситуації публічного масштабу, а саме:

- а) подія сталася, її вже не змінити;
- б) негайно слід зайнятися «лікуванням» - інформаційним висвітленням події в адекватних масштабах публічного негативу, без трансляції на вищі сегменти інформаційного простору України чи світу;
- в) інформаційне висвітлення події з негативними конотаціями розвиваються із штучними модераціями чи самоплинно, але завжди незалежно від нас.

Найбільша складність кризової ситуації в сучасній публічній площині криється в синтезі її динамічності з контентними форматами потоковості.

У наших усвідомлених традиціях кризової ситуації комунікаційно-контентної агресії ми завжди відчуваємо дефіцит часу, бо знаходи-

мося у пасивній стилістиці «оборонного очікування нападу», яке дуже коротке і часто навіть безперервне. Тут нам на допомогу може прийти попередня фахова підготовка підрозділу із адекватним масштабу публічного резонансу спеціалізованим кадрово-технологічним функціоналом. Тому, на сьогодні, в будь-якого керівника та прес-офіцера органу військового управління завжди має бути типовий план дій на випадок виникнення кризової ситуації в публічному просторі. З динамічним розвитком публічної кризи як події, але і як процесу безперервних комунікаційно-контентних агресій може впоратися тільки динамічність ефективної команди фахівців.

Тут дуже важливим є постійний зв'язок прес-офіцерів, прес-служб як повного функціоналу прес-офісів (із засобами масової інформації та ЗМК). Журналісти повинні знати, що у будь якій ситуації керівник прес-служби або його представник обов'язково надасть коментар з цього питання в будь-який час доби. Дуже важливим є наявність цілодобово працюючого телефону, завдяки якому преса може дізнатися про розвиток подій. Звідси ж вимога про передачу пресі оперативних відеоматеріалів, щоб телебачення, наприклад, не крутило безкінечно початкові картинки аварії, або організацію роботи преси безпосередньо на місці. Швидке проходження достовірної інформації призупиняє виникнення чуток, з якими вже не доведеться боротися.

До речі, традиційні підходи до статичних криз в комунікаціях, які мали резерви часу в минулому, сьогодні вже перетворилися в потокові безперервні публічні серії негативу. Це реально вказало нам на практиці на те, що ми маємо справу із постійною кризовістю комунікаційно-контентного процесу. Саме потоковість комунікаційно-контентних агресій та їхня висока динамічність змушує всіх нас для підвищення ефективності нейтралізації контентних впливів постійно знаходитися в публічному просторі суспільної уваги, що автоматично нейтралізує багато потенційних комунікаційно-контентних нападів глобального агресора у всіх сферах життя та форматах подачі.

Як приклад, можна навести роботу прес-служби Генерального штабу у 2015-2016 роках, коли начальник прес-служби полковник Владислав Селезньов або його підлеглі майже щоденно надавали оперативні коментарі ЗМІ та ЗМК з проблематики життєдіяльності Збройних Сил України. Це сприяло практично миттєвому оприлюдненню офіційної позиції ЗС України з тих чи інших питань. Згодом співпраця з ключовими ЗМІ публічного дискурсу досягла рівня, коли інформація про кризову ситуацію дуже часто з'являлася вже з офіційною позицією

ЗСУ (журналісти намагалися отримати офіційний коментар на етапі, коли кризова інформація ще не набула широкого розголосу та були зацікавлені у висвітленні проблеми з різних точок зору), що дозволяло у більшості випадків уникнути, або ефективно нейтралізувати плітки та коментарі так званих експертів. З іншого боку, наявність такого рівня потокової, цілодобової, щоденної динамічності, генерації офіційної публічної позиції із персональною відповідальністю комунікаційно-контентного гравця з емоціями, бекграундом, ініціатора великих комунікаційних перемог в АРК, підвищувало в середовищі медіа відповідальність за свої публічні подачі, адже всі знали, що оперативна інформація буде офіційна і багатошарова. Тому журналістські інсинуації не проходили.

Журналісти повинні бути впевнені, що у жодному випадку вони не отримають відповідь «Без коментарів». У цьому разі вони будуть готові надати вам певний час для опрацювання інформації, яку самі ж озвучать, бо як показує практика, ЗМІ отримують інформацію раніше, ніж вона доходить до прес-служби офіційними каналами. Зауважу, до речі, що дуже багато так званих «червоних командирів» досі вважають, що негативну інформацію вдасться приховати, вони все ще думають, що є монополістами на інформацію, чим досить часто підводять як керівництво ЗСУ, так і держави загалом. Нагальним для всіх є усвідомлення того, що публічні негативи в динаміках потребують не просто реактивності, коли вже підірвали комунікаційно-контентну вибухівку, а випереджальної гіперактивності для того, щоб самою присутністю в публічному дискурсі знімати безліч комунікаційно-контентних заготовок креативно-технологічних центрів агресора, але вже в технологічних взаємодіях.

Одним з вдалих прикладів кризових комунікацій в умовах гібридної війни можна вважати випадок, коли інформація про зникнення трьох українських військовослужбовців на адміністративному кордоні з тимчасово окупованим Кримом надійшла до прес-служби Генерального штабу ЗС України раніше, ніж опинилася у засобах масової інформації. Тоді, завдяки вчасно та правильно сформульованим меседжам щодо незаконного затримання ФСБ Росії українських військових, які пішли купатися на дамбу неподалік адмінкордону з Кримом, вдалося нівелювати інформаційний резонанс від так званої прес-конференції для ЗМІ Росії з українськими військовими, у ході якої вони озвучували меседжі надані російськими пропагандистами. І навіть викривлення офіційної інформації, наданої прес-службою ГШ ЗСУ, у російських ЗМІ не отри-

мало широкого розголосу та зацікавленості серед українських та закордонних медіа.

Головний принцип роботи прес-служб у будь якій ситуації: «Не прокоментуємо ми, прокоментують за нас, але так, що нам прийдеться потім дуже довго виправдовуватися, що у будь якому випадку призведе до збільшення іміджевих втрат».

Є певні сигнали, які показують, що криза виникла і розвивається. Військові часто виявляються невідповідними до кризи і не завжди спроможні правильно зреагувати на сигнали кризової ситуації.

Авторитет у сфері PR Фрейзер Зейтель формулює сім попереджувальних сигналів розвитку кризи:

1. Здивування (криза приходить, як правило, несподівано, тому часто PR-спеціаліст дізнається про кризу, одержавши дзвінок від журналіста з вимогою інформації).

2. Недостатність інформації (одночасно починає відбуватися низка подій, за якими вже важко простежити).

3. Ескалація подій (стає важко відстежувати події і надавати інформацію в природній манері).

4. Втрата контролю (не тільки події відбуваються одночасно, відбувається масове нашарування інформаційних ситуацій).

5. Зростаюча зовнішня перевірка (все сповнено чуток, все вимагає відповіді).

6. Облога (виникає враження, що всі налаштовані проти. Найлегше, здається, взагалі нічого не говорити, щоб це не було використано проти вас).

7. Паніка (виникає стан паніки, під час якого важко переконати кого б то не було вжити дій, розповісти про те, що відбувається).

Особливо гостро це відчувається у зоні проведення антитерористичної операції, де останнім часом робота прес-центру штабу АТО знівелювалася до підготовки відео з констатацією кількості обстрілів та відпрацювання відповідних документів для роботи цивільних журналістів у розташуваннях військових підрозділів.

Основна маса інформації про події в АТО з'являється від волонтерів, «блогерів», «експертів» та представників цивільних ЗМІ. Дуже часто ця інформація є перекрученою та навіть грає на руку ворогові, коли він практично в онлайн режимі дізнається про результативність своїх дій. Причиною цього є інформаційний вакуум навколо подій, що відбуваються у АТО. І це є великою проблемою, бо суспільство дуже гостро сприймає те, що відбувається на Сході України.

Цією ситуацією ефективно користуються наші вороги, які за допомогою ЗМІ формують негативне відношення до подій на Донбасі не тільки у Росії, а й в Україні.

Наразі прес-центр штабу АТО повинен виступати у ролі ньюзмейкера з більшості ключових питань. Більше того, ми повинні постійно наголошувати на діях ворога, направлених проти врегулювання конфлікту або на злочинах проти цивільного населення, висвітлювати роботу представників різноманітних міжнародних та українських гуманітарних організацій та військових.

У цьому контексті дуже важливе розуміння керівництвом АТО можливостей застосування ЗМІ в інтересах проведення АТО. Вдалим прикладом можна вважати період з грудня 2015 року по лютий 2016, коли керівник АТО генерал-лейтенант Сергій Попко надав доступ до певної розвідувальної інформації начальнику прес-центру штабу АТО, що сприяло постійному інформаційному впливу на російських окупантів. У цей період прес-центр штабу АТО діяв у якості ньюзмейкера з ключових питань, що стосувалися АТО, зокрема подій, які розвивалися навколо Комінтернового.

Навіть у ОРДЛО звернули увагу на те, що представники ОБСЄ, з огляду на заяви українських ЗМІ, почали більш прискіпливо вивчати ситуацію у даному районі, що змусило російських окупантів відвести важку техніку та більшість особового складу з цього населеного пункту, зірвати їх плани щодо можливого наступу на Маріуполь.

Також оперативне висвітлення подій щодо обстрілу з мінометів дитячого майданчику, спалених унаслідок нічного обстрілу будинків у Мар'їнці, інформація про можливі обстріли патруля ОБСЄ, яка згодом підтвердилася та фото з місць знаходження забороненого озброєння неподаляк лінії зіткнення, сприяли збільшенню довіри ЗМІ до прес-центру штабу АТО та зменшенню інформації з неофіційних джерел.

На жаль, після зміни ключових посадових осіб у штабі АТО у подальшому ці досягнення не отримали логічного продовження по нарастаючій, а були знівельовані низкою інформаційних скандалів.

Окремим питанням необхідно винести досвід з кризових комунікацій під час анексії Криму у лютому-квітні 2014 року. Тоді, завдяки злагодженим діям посадових осіб Кримського регіонального медіа-центру МО України, який структурно входив до складу ЦДО МО України «Народна Армія», вдалося широко і оперативно висвітлити у вітчизняних та закордонних засобах масової інформації реальні події, які стрімко розгорталися на теренах півострова. Ця діяльність сприяла підтримці 100 держава-

ми світу резолюції ООН від 27 березня 2014 року стосовно незаконності референдуму та будь-яких змін статусу АР Крим і міста Севастополя.

Ключовими фігурами у інформаційно-комунікаційній протидії пропаганді агресора стали начальник Кримського регіонального медіа-центра Міністерства оборони України підполковник Владислав Селезньов та його підлеглі. Діючи у творчо-креативному тандемі, ми з Селезньовим здійснювали оперативний збір та розповсюдження інформації, а також координували та організовували роботу ЗМІ у військових частинах ЗСУ на півострові та навколо них. Решта військовослужбовців та працівників медіа-центру працювали безпосередньо у військових частинах, у зонах своєї відповідальності та виступали у якості контактних осіб для ЗМІ. Це дозволило задіяти низку практичних заходів протидії агресору: провести безліч інтерв'ю та коментарів, зосередити усі наявні сили і засоби, як власні, так і партнерські, на зображенні об'єктивної картини подій, які відбувалися у військових частинах та навколо них під час активної фази анексії Криму путінським гібридним окупаційним контингентом, в інформаційному просторі країни та за її межами.

Російські окупанти не очікували такої активності з боку незалежних українських та світових засобів масової інформації і ця діяльність завдала помітного удару по їхніх планах щодо швидкого та тихого захоплення українського півострова. Командири частин дуже швидко зрозуміли, що там де є преса, градус напруги з боку загарбників спадає, тож знімальні групи переміщувалися територією півострова 24 години на добу, виконуючи функції інформаційної «швидкої допомоги» під час загрози штурму або інших дій.

Окремо хотілося б відмітити знімальну групу ТРК «Україна», у складі якої був журналіст Андрій Кузаков. Маючи у своєму розпорядженні обладнання для онлайн передачі інформації, змонтоване на базі автомобіля, ця знімальна група побувала практично у всіх «гарячих точках» на півострові, та навіть була свідками захоплення Керченської паромної переправи російськими «спецназівцями» і підготовки до затоплення БПК «Очаків» на озері Донузлав.

ЗМІ, які працювали у Криму, поділилися на два табори. Перший - підконтрольні Кремлю. Вони компактно мешкали у готелі «Мараканд» у Сімферополі та з перших днів переміщалися по півострову у супроводі зрадників із числа колишніх даїшників. Другі – незалежні, котрі мешкали у готелі «Москва» та кількох невеличких готелях і переміщалися територією півострова самостійно.

Проаналізувавши ситуацію, мені вдалося протягом двох діб налагодити контакти з більш ніж 15 провідними іноземними ЗМІ, зустрічаючи їх представників зранку на паркувальному майданчику біля готелю «Москва» і пропонуючи допомогу у організації інтерв'ю з українськими військовими та щоденному інформуванні щодо найгарячіших подій на півострові. На жаль, на третю добу біля готелю мене вже чекали представники окупантів, тож цю діяльність довелося звернути. Але налагоджені контакти дали свої позитивні результати, бо журналісти швидко поширили цю інформацію серед своїх колег і кожен день велика кількість журналістів та знімальних груп зранку роз'їжджалась по найгострішим місцям протистояння та робили реальне висвітлення подій.

В свою чергу Владислав Селезньов виконував роль офіційного рупора висвітлення подій, але враховуючи погрози від так званої «місцевої самооборони», які стали звучати й на мою адресу після кількох вдалих інтерв'ю, було прийняте рішення, щодо переміщення по Криму та праці виключно через мережу Інтернет, не повідомляючи про своє місце знаходження. Це дозволило оперативно надавати потрібну інформацію про діяльність російських окупантів. До речі, у Військовому інституті КНУ імені Тараса Шевченка діяльність Кримського медіа-центру МО України у 2014 році розглядається на окремому занятті, а дії керівника медіа-центру отримали дефініцію «Феномен Селезньова».

Однією з проблем під час висвітлення анексії Криму стали російські перекладачі. Це підкреслює неабияке значення надійності лінгвістичного забезпечення в умовах кризовості комунікацій. Так склалося, що більшість провідних світових інформаційних агенцій мають свої представництва тільки у Москві та працюють у країнах колишнього СНД, використовуючи або російських журналістів, які на них працюють, або російських перекладачів. Цей чинник сприяв певною мірою викривленню об'єктивної інформації. Подібне ми спостерігали і на зорі нашої незалежності, коли Україна створювала власні основні інститути державності.

Так, наприклад, був випадок, коли один російський перекладач намагався втрутитися у роботу іншого, вимагаючи від нього інакшого перекладу інтерв'ю однієї з посадових осіб Центру оперативного (бойового) забезпечення ВМС ЗС України у Бахчисарай.

Іншою проблемою було намагання російських спецслужб працювати на півострові, прикриваючись посвідченнями журналістів.

Так, 28 лютого 2014 року, близько 22.00 під час підготовки до прямого ефіру на ТРК «Україна» та «1+1» заступника командувача Військово-Морських Сил ЗС України з берегової оборони генерал-майора Ігоря

Воронченка щодо можливого штурму 36 окремої бригади берегової оборони, до КПП цієї військової частини під'їхав автомобіль з кримськими номерами, з якого вийшли чотири невідомих особи. Розмовляючи з яскраво вираженим російським акцентом, вони намагалися з'ясувати, що тут робить преса, а на моє запитання, хто вони такі і чого їм треба, невідомі представилися журналістами проросійської газети «Завтра». На вимогу надати посвідчення журналістів вони відреагували категоричною відмовою. На ключове питання щодо наявності у них акредитації на роботу в Україні (для іноземних журналістів необхідна акредитація в Міністерстві закордонних справ і вони про це знають) відповіли, що, мабуть, є. Після цього, не отримавши відповіді у цивільних журналістів на свої запитання щодо ситуації, яка склалася та зрозумівши, що подальше їх перебування може бути для них небезпечним, бо повинні з'явитися представники командування ВМС ЗС України, ця група псевдожурналістів швидко сіла у автомобіль та зникла у невідомому напрямку.

Висновок.

Кризові комунікації ніколи не бувають шаблонними. Динамічність розвитку реальних подій, які набувають публічності, вимагає креативності мислення і застосування самого широкого спектру технологій адекватного реагування. Тому фахівці, котрі відповідають за стратегічні комунікації, повинні бути готові до будь-якого розвитку подій. Вони мають діяти оперативно і рішуче, звертаючись до нестандартних рішень та виходячи з обставин, які динамічно змінюються.

Молодший лейтенант Міхейченко А.М.,
офіцер прес-служби 93-ї ОМБр

Комунікаційно-контентна протидія агресору через призму інформаційно-медійної компоненти окремої бригади

*(із практичного досвіду 93-ї окремої гвардійської механізованої
Харківської бригади)*

Стисла інформація про військову частину

10 травня 1943 року, під час Другої світової війни, було завершено формування 93-ї мотострілецької дивізії (яка в незалежній Україні стала 93-ю окремою гвардійською механізованою Харківською бригадою). Вже у липні 43-го року дивізія отримала своє перше бойове хрещення

у Курській битві в районі Прохорівки. Згодом, за визволення Харкова з'єднання отримало почесне звання «Харківське». У ході подальших боїв дивізія звільняла Донбас. Останньою битвою Другої світової для воїнів дивізії стала участь у Празькій операції, у травні 1945-го року.

Після окупації Криму в березні 2014 року російськими військами, терористи на чолі з путінськими кураторами та командирами, розпалили пожежу війни в Луганській та Донецькій областях. 93-я бригада вирушила на Схід України, до Луганської області однією з перших вже в березні 2014 року. На початку червня почались справжні бойові дії. Перша захоплена російська установка «Град» під Добропіллям, перший бій з танками ворога під Новоселівкою, визволення Селідового, Карлівки, Нетайлового, Первомайського, Авдіївки, Пісків... Бойовий шлях 93-ї бригади пройшов через околиці Добропілля, Дружківки, Бахмута, Дебальцевого, Красноармійська. Довелось пережити й жах Іловайської трагедії, де під час прориву 1 БТГр взяла на себе основний удар й знищила на своєму шляху 15 блокпостів агресора, втративши за 4 години бою понад 80 осіб загиблими...

Особливо тяжкими були бої за Піски в передмісті Донецька. Потім - Донецький аеропорт: так, 93-я бригада – це легендарні «кіборги». Це «бойові мурахи» Пісків, Авдіївки, Мар'їнки часів «перемир'я» 2015 року. Це стійка піхота з залізними нервами, яка створила потужну й незламну лінію оборони. Це розтворюючий в атаці кулак танкістів, які своєю появою на полі бою змушували в паніці відступати ворога. Це артилеристи з їх снайперською влучністю та смертоносною потужністю вогню, які зламали хребет наступаючим терористам під Мар'інкою...

Понад три роки перебування на передовій. Понад три роки виконання найскладніших та найвідповідальніших завдань. Спочатку - Донецький напрямок. Стратегічний. Там, де найгарячіше. Тепер – Луганщина, де небезпека приходить несподівано.

Більше 1400 поранених... Більше 1000 бійців відзначених високими державними нагородами... Більш ніж 200 загиблих в бою, що героїчно і свідомо віддали за Україну найдорожче – життя.

Особливості комунікаційно-контентної протидії агресору

В 2014 році – першій половині 2015 року системної роботи зі ЗМІ не велось. Прес-служби частини не існувало. Більше того, це був час потужних наступальних операцій, контратак та оборони позицій під натиском ворога.

У зв'язку з цим політика командування стосовно ЗМІ та оприлюднення інформації зводилась до двох моментів: перешкоджання діяль-

ності журналістів будь-яких ЗМІ шляхом заборони роботи в місцях виконання бойових завдань та реагування на критику шляхом заперечення.

Це можна пояснити:

- а) неготовністю до інформаційної роботи на всіх рівнях;
- б) бажанням зберегти секретність та не допустити витоку інформації;
- в) міркуваннями безпеки власне журналістів через високу щільність бойових зіткнень.

Через це більшість відео-фотоматеріалів про той час – це власні архіви бійців.

В першій половині 2015 року було створено прес-центр, до складу якого увійшли два мобілізовані офіцери (військова кафедра) з практичним досвідом журналістської діяльності – власне штатні одиниці прес-служби - та два мобілізовані солдати з досвідом роботи операторами на центральному телебаченні. З вересня 2015 штат прес-центру було збільшено за рахунок залучення солдата з досвідом волонтерської зйомки боїв, перш за все добровольчих батальйонів «Азов» та «ОУН». В 2016 році мобілізовані журналісти звільнились, і на їх місце прийшли військовослужбовці за контрактом, які мали досвід журналістської діяльності. Проте, з березня 2016 року по травень 2017 року прес-центр працював без офіцерів, були лише солдати та сержанти, яких відрядили для цієї роботи. В травні 2017 року прес-центр вже складається з офіцера прес-служби й відряджених журналіста й двох операторів, які довели високий рівень майстерності та компетентності (робота одного з операторів представлена на цьогорічному Каннському фестивалі у Французькій Республіці, а журналіст вже видав збірник поетичних творів про війну та АТО зокрема «Трангрес(і)я»). З цього часу можна говорити про зростання рівня комунікаційно-контентного спротиву агресору та проведення вдалих заходів інформаційно-креативного характеру безпосередньо в частині.

Прес-центр 93-ї ОМБр зосереджував основні зусилля на висвітленні бойової діяльності підрозділів бригади, які виконують завдання на лінії зіткнення в районі проведення АТО. Також постійно проводились інформаційні заходи, що спрямовані на висвітлення роботи Президента України - Верховного Головнокомандувача, Міністерства оборони, Генерального Штабу, Збройних Сил України загалом та героїзму українських захисників.

Прес-центр бригади брав активну участь у спільному проекті Міністерства оборони України та Міністерства інформаційної політики України «Embedded journalists» – закріплення журналіста за військовою частиною в зоні АТО. Працівники прес-центру супроводжували

в с. Піски Донецької області журналістів з США, Франції, Великої Британії, Швеції, Фінляндії, Польщі, Ізраїлю та інших і сприяли їхній роботі.

Слід відмітити, що проект «Embedded journalists» дав прекрасні результати: робітники прес-центру на практиці познайомились зі стандартами роботи іноземних військових журналістів та мали можливість представити світу 93-ю бригаду.

Особливістю роботи іноземних журналістів на передовій є те, що вони - колишні чи діючі військові. Перебуваючи впродовж 10 днів на фронті, вони глибоко занурюються в атмосферу бойових дій, аналізують їх, внаслідок чого виходить серія публікацій, сюжетів чи фільм не стільки інформаційного, скільки аналітично-дослідницького жанру з чіткими комунікаційно-контентними постановками. Всі матеріали працювали на Україну та на українських воїнів. При тому, що це якісна журналістика високого рівня.

Вітчизняні журналісти також допускались прес-центром 93-ї бригади до роботи на передовій лінії оборони в с. Піски, Водяне, Опитне та на шахті Бутівка. Проте вони працювали здебільшого кілька годин за один раз, маючи на меті створення інформації або телесюжету. Тобто, їх інформаційна робота носила ситуаційний характер.

Працювали в районі відповідальності частини й військові журналісти Збройних Сил України, проте їх обсяг роботи склав приблизно 10% порівняно з роботою цивільних журналістів.

Після виходу до ППД у березні 2016 року, прес-центр висвітлював здебільшого рівень бойової підготовки: хід навчань, в яких брала участь 93-я ОМБр в березні – червні 2016 року. При цьому ці навчання мали інформаційне супроводження як в соціальних мережах, так і через військові ЗМІ.

Приділялась значна увага осмисленню набутого бойового досвіду шляхом взяття інтерв'ю у безпосередніх учасників подій, як бійців, так і командирів, аби показати причини прийняття тих чи інших рішень. Готувались матеріали щодо увіковічнення пам'яті загиблих героїв.

Відбувалось оперативне реагування на розміщення в ЗМІ матеріалів, що недостовірно й негативно зображують діяльність командування та підрозділів військової частини шляхом розміщення в ЗМІ аргументованих спростувань.

Після повернення в район проведення АТО підрозділів 93-ї ОМБр було налагоджено співпрацю з прес-центром ОТУ «Луганськ», продовжено співробітництво з військовими засобами масової інформації,

а саме: прес-центрами Міністерства оборони та Генерального штабу, Військовим телебаченням.

Налагоджено контакти з кореспондентами центральних ЗМІ, що працюють в Луганській області, і місцевими ЗМІ Северодонецька. Журналісти, які акредитовані в прес-центрі АТО та мають необхідні документи, супроводжуються представниками прес-центру, в тому числі й на передові позиції. При цьому дотримуються всі вимоги щодо інформації, яка підлягає чи не підлягає оприлюдненню.

Прес-центр 93-ї ОМБр систематично виготовляє власні медіа-продукти: статті, фотоілюстрації, відеоматеріали, які в подальшому оприлюднюються в ЗМІ України. Цьому сегменту комунікаційно-контентної діяльності працівниками прес-центру приділяється особлива увага.

Основним ресурсом, через який оприлюднюються матеріали прес-центру 93-ї ОМБр, є **офіційна сторінка бригади в мережі Фейсбук**.

Сторінка станом на травень 2017 року має **14,7 тисяч** підписників; за популярністю серед військових сторінок ЗСУ в Фейсбуці займає **5 місце** – після сторінок Міністерства оборони, прес-центру АТО, Генерального Штабу ЗСУ та Військового телебачення. Охоплення – понад 70-100 тисяч осіб на тиждень (в залежності від насиченості резонансними подіями). Сторінка демонструє стабільну тенденцію до збільшення популярності та кількості підписників.

Крім того, бригада представлена в таких соціальних мережах як **Твіттер, Гугл Плюс, має власний канал на YouTube**.

В соціальних мережах, зокрема в Фейсбуці, на офіційній сторінці 93-ї ОМБр оприлюднюються матеріали щодо історії та бойового шляху бригади, новини з життя підрозділів, історії про героїчні вчинки бійців, цивільно-військову співпрацю з місцевим населенням, “перепощується” корисна інформація з офіційних Інтернет-ресурсів Президента України - Верховного Головнокомандувача, Міністерства оборони, Генерального Штабу, прес-центру АТО, РНБО.

3 липня 2016 року в бригаді налагоджений випуск щотижневого інформаційного вісника «Незламні» (4 шпальти), який висвітлює основні події з життя бригади, героїчні вчинки бійців, цивільно-військову співпрацю з населенням, корисну інформацію для військовослужбовців тощо. Інформаційний вісник розповсюджується по підрозділам частини, передусім, на передовій, для збільшення публічного впливу контентних форматів інформаційної продукції, своєчасного доведення необхідних відомостей до військовослужбовців бригади.

Також прес-центр готує щоденну інформаційну довідку про події минулої доби, яка також доводиться військовослужбовцям в підрозділах та розміщується на інформаційних стендах.

В планах прес-центру 93-ї ОМБр:

- створення документального фільму про участь бригади в АТО в 2014-2015 роках (фільм з 3 серій по 25 хвилин кожна вже на стадії фінального монтажу);
- створення збірника інтерв'ю та історій про легендарних воїнів бригади, що захищали та захищають Україну від глобального гібридного тероризму (вже приготовано 60% матеріалів - приблизно 250 сторінок друкованого тексту);
- посилення інформування громадян та військовослужбовців про успіхи в цивільно-військовому співробітництві;
- посилення антитерористичної пропаганди в місцевих ЗМІ та в Інформаційному віснику, який в разі фінансування буде друкуватись і розповсюджуватись не лише серед бійців бригади, але й серед місцевого населення;
- запровадження у бойових підрозділах військових знімальних груп (1 на батальйон), які здійснюють фото-відеофіксацію операцій, обстрілів з боку ворога, руйнувань терористами цивільних об'єктів, оперативного реагування на резонансні події).

Хлібович Т.М.,

екс-начальник прес-служби 10-ї гірсько-штурмової бригади, керівник фотоагенції «Дубельтівка»

АТО через фотоформати бачення межі людських можливостей, людського горя і людяності

“Сьогодні по роду служби «випасав» журналістів-телевізійників. Як і всюди, через низькі зарплати, - це молоді люди, оператори - хлопці, підтримувачки мікрофонів - дівчата. Але запитання від них часто просто дитячі. «А яка чисельність вашого підрозділу?», «А що вас навчили на цьому полігоні з три тижні?» (о-о-о, навчили вираховувати вплив Коріолісового прискорення на кучність стрільби, дєточка!), «Представтесь, будь-ласка» до командира підрозділу, з якого попередньо здерли усілякі наліпки, що його ідентифікують. Діти мої журналістські, навчіться задавати питання не просто

задля заповнення етеру, а такі, відповідь на які була б і вам цікава, такі питання, в яких ви самі петраєте! В іншому випадку ви виглядаєте комічно».

(Запис в Facebook прес-офіцера бригади за ніком Thieri Newman, 2015 рік)

В реальних бойових умовах часто немає часу на роздуми. Потрібні дії, чіткі і конкретні. Бо від цього нерідко залежить твоє життя і життя твоїх побратимів.

Для військового журналіста, зокрема, фотожурналіста перебування в бойових умовах вимірюється миттєвостями, які вдається зафіксувати в реальному режимі. Потрібно побачити і встигнути натиснути на “гашетку” фотопристрою, який зараз часто принизливо називають фотоапарат. Хоча, з іншого боку, це може бути проста «мильниця»... Задача – встигнути зафіксувати.

За час роботи, зокрема, і в районі АТО, був час осмислити деякі професійні моменти. Вважаю, ними варто поділитись.

• Фотоформати бачення межі людських можливостей, людського горя і людяності в АТО як свідчення народження нової безпечної потуги в Україні.

Фотомистецтво володіє універсальною мовою, яку розуміють усі люди, незалежно від того, якою мовою вони спілкуються у повсякденному житті. Фотографія у своєму форматі практично не змінна з моменту своєї появи. Є лише дві форми фотографії – друкована фотографія та у електронному вигляді. Як і інші види мистецтва, фотографія цікавиться усіма проявами людського життя - від народження людини і до її смерті.

Війна – це театр концентрованого людського життя і смерті. Саме тому фотографія з військових конфліктів є домінантною в усіх світових конкурсах фотомистецтва, репортажної фотографії. Але людське горе, зображення понівечених тіл в зоні військових конфліктів, на мою особисту думку, не змальовують основний вектор розвитку людства. Людські емоції, переживання, іскорки мирного життя на війні – ось що має бути ключовим напрямом у фотографії збройних конфліктів. Життя перемагає смерть – головний мотив усього мистецтва. Звідси фотографія з зони АТО має показати народження нової армії, справді народної армії, де пліч-о-пліч захищають свою країну, свій цивілізаційний вибір люди різних національностей, різних віросповідань, різних країн, різних соціальних верств, навіть різних неформальних течій. Саме такою має бути воєнна фотографія з зони проведення АТО.

• **Контент фотомиті АТО як формат супердинамік мирної цивілізації та її перспектив.**

Фотофіксація жертв військових конфліктів не має справді мистецького прояву, це проста, мало не криміналістична фотографія, яка не несе емоційного навантаження перемоги добра над злом, продовження життя навіть через смерті. Це основний мотив існування людства загалом. Саме тому фотоконтент АТО має нести позитивний емоційний месидж, мати життєстверджуючий вектор. Креатив, нове бачення, нестандартні підходи, використання нових технічних засобів (360 панорами, VR контент, прямі трансляції, сінемаграфія), нові підходи до передачі емоційної складової фотографії – ось основні інструменти нової воєнної фотографії, що народжується в зоні проведення АТО.

• **Фотостан контентного позитиву в умовах АТО. Початок. Усвідомлення. Перспектива миру.**

На жаль, силами штатних прес-офіцерів означені вище задачі в умовах катастрофічно низької технічної підтримки інституції прес-офіцерів виконати практично не можливо. Для генерації високоякісного фото та відеоконтенту спеціалістам, крім їх технічних та творчих навиків, необхідно мати певний сучасний (але дорогий) набір технічного обладнання, який би дозволяв оперативно (швидкий Інтернет та потужні ноутбуки) в необхідному об'ємі (хард драйви для архівування матеріалів) в будь-яких умовах (високоякісна оптика, що дозволяє проводити зйомки навіть в нічний час без використання підсвітки) продукувати фото і відеоматеріал різної технічної складності у високій якості. Усвідомлення цього вже є, певною мірою. Але лише усвідомлення мало.

• **Митець в АТО - випадковість, норма чи індикатив епохи, що змінює парадигму безпекового сектору із тотальної мілітарної корпорації в сучасну цивільно-безпекову агломерацію креативу та відповідальності за глобальний світ щасливих.**

Враховуючи, що будь-який фото чи відеоконтент пристойної якості з АТО має гарантовано високий рейтинг та надзвичайно великий вплив в інформаційній війні з ворогом, чимало митців візуальної сфери усіма правдами і неправдами реалізують свої творчі візії в зоні конфлікту. Саме звідси народжуються усі резонансні творчі проекти, що мають вплив на широкі верстви віртуального простору. У своїх проектах митці формують нове бачення розвитку світу, де нема місця війнам і злидням, де панують свобода і рівність, верховенство права і усвідомлення унікальності кожної особистості.

Молодший лейтенант Король Г.В.,

начальник навчально-тренувального комплексу кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Інформація на передовій: фонові дані та дієвий контент (досвід 2014-2016 рр.)

Скільки живе інформація? Яким чином і яка інформація впливає на морально-психологічний стан людини в умовах військових дій? Чи можемо ми розрізнати правдиву інформацію від фейка в умовах присутності постійного інформаційного потоку та відсутності контентного, коли кожне повідомлення здається беззаперечним?

Чесно кажучи, над цими питаннями я до серпня 2014 року не задумувався. Тобто таких проблем у мене особисто не виникало. Постійне перебування в динаміках інформаційного простору, наявність різних джерел і можливість порівняти не лише джерело та формат подачі новини чи події, але й їхнє акцентування давало можливість вільного оперування аргументами, які народжувались при аналізі мас-медіа-потоків.

Вперше з тотальним контентним вакуумом я зіткнувся в серпні 2014-го. Третя хвиля мобілізації прибула до військової частини, закрутилася машина повторної адаптації мобілізованих, які вже відвикли від армійського життя (віковий діапазон моїх товаришів по дивізіону був від 21 до 57 років), «щез» із життя телевізор (його в казармі не було), газети до нас не доходили, телефони із постійним доступом до Інтернету в армію взяли одиниці.

Звичайно, за традиційною звичкою військових ми розраховували на «замполіта», активізації роботи якого вимагав наш Іванович, боєць взірця 1978 року.

За кілька днів нас (десь чоловік зо 300) зібрали у клубі бригади. Довели мету – ознайомлення з можливостями техніки та озброєння ворога. Задум абсолютно правильний. Реалізація викликала в мене, м'яко кажучи, нерозуміння, а в моїх колег – шоковий стан.

Скларося враження, що у офіцерів відділу по роботі з особовим складом немає належних сучасним викликам методологічних підходів та багажу знань для виконання своїх службових обов'язків. Адже на екрані було відео, скачане з мережі Інтернет. Але це півбіди. Це відео було виключно путінське, розроблене (досить креативно) пропагандистською машиною РФ, і воно інформувало про те, що озброєння і

техніка терористичних угруповань на Донбасі непереможна і сховатися від неї неможливо.

Наслідок був катастрофічним - молоде поповнення бригади (третій день служби) вже було «розгромлене» комунікаційно-контентною агресією путіністів. На що сподівались наші функціонери, коли демонстрували це відео? Мабуть, на контентний імунітет солдатів. Бойовий дух не просто впав, він характеризувався фразою, яку кинув на виході хтось з немолодих за віком солдат: «Ми що, живі трупи?»

Розуміючи це, як журналіст, до того ж з досвідом роботи у військових ЗМІ, після спілкування з «замполітом» батареї, змушений був брати ініціативу у свої руки і майже кожному особисто роз'яснювати це відео. Розмовляти довелося довго, аргументів, чесно кажучи, не завжди вистачало, але цього «воза» з місця зрушити вдалося – розмов-страшилок більше в батареї не було.

Через тиждень після цієї події нас знову зібрали у клубі. Того разу перед нами виступав полковник з ГШ на тему морально-психологічної підготовки. Він розповідав, які мають бути наші дії під час обстрілу ворожих військ. А саме - використання броні як захисту. Хвилин за 15 один з наших бійців не витримав і повідомив доповідачу, що ми причіпна артилерія і броні в нас немає. У відповідь ми почули зовсім не статутний вислів, після чого заняття з морально-психологічної підготовки було завершено. Реакцію і настрій нашої третьої хвилі, я вважаю, описувати не потрібно. Чесно кажучи, такі дії ввели в ступор і мене.

Втім це був лише початок моїх інформаційних «забігів». Скажу на випередження, зараз можу це назвати рухом від неадекватних інформаційних даних до фахового контентного успіху.

Прибувши в зону виконання бойових завдань, ми зіткнулися з повною відсутністю будь-якого інформування, яке, апріорі, мало бути не лише адекватне рівням сприйняття та розуміння особовим складом, але ще повинно було виступати потужним мотиватором до активних дій в умовах АТО. Окрім того, що відбувалося навколо нас ми не знали нічого. З чуток, які нам надходили від тиловиків (як з'ясувалося, найкраще поінформована категорія), складалася не дуже райдужна перспектива. Інформація – це зброя постійної динамічної дії, а ми її не мали. Виходили з ситуації двома шляхами, а саме:

- друзі-волонтери з кожною посилкою відправляли підшивку газет «Народна армія», яка загалом мала до нас надходити встановленим чином;
- ризикуючи стати мішенню для снайпера, видирався на вершечок напівзруйнованого сарайчика, де хоч якось ловився Інтернет і скачував

щоденний «Інформдень» з ресурсу armyua.com.ua. Як учасник цього проекту, мав довіру до джерела інформації.

Так я (рядовий) неофіційно перебрав на себе функції офіцера контентно-комунікаційного орієнтування – так, як на мене, мала би звучати назва посади, виходячи з реальної необхідності (штатна посада офіцера по роботі з особовим складом в батареї була заповнена мобілізованим, ступінь ефективності якого наближався до нуля).

Враховуючи те, що особовий склад бойового підрозділу був з різних регіонів України, за відсутності належного комплексного інформування та професійної роботи офіцерів по роботі з особовим складом виникла проблема пошуку індивідуальних підходів для правильного сприйняття інформації. До речі, вже аналізуючи потім цей період, дійшов висновку, що інформація в реальних бойових умовах демонструвала свою поточкову особливість – від даних до контентних форматів різної складності.

Одним із суттєвих негативних факторів і перешкодою в роботі з інформування особового складу було початкове ставлення місцевого населення до бійців української армії. Варто наголосити, що місцеві були досить професійно дезорієнтовані (зомбовані) ворожою пропагандистською інформацією і переконати їх в чомусь протилежному на перших порах було практично неможливо. Судячи з усього, таке зомбування велось постійно і мало потоковий характер.

Також вагомою проблемою була повна відсутність фахових служб психологічно-душпастирського забезпечення. Дивлячись на картину, що вимальовується, не маючи певних фахових знань та досвіду, будучи й сам на межі фізичного і морального виснаження, я вирішив все ж не відступати. Вихід знайшов у поєднанні вчасного повного інформування побратимів про події як на Сході, так і в Україні загалом та... спорту. Для спортивних занять інвентар придбав за допомогою друзів-волонтерів. А задля доказового висвітлення окремих подій доводилося нерідко шукати всілякі можливості зателефонувати до Києва, робити щось на кшталт «дзвінок другу».

...На початку 2015 року, на другий день після прибуття на бойові позиції під Дебальцеве, одному з бійців з дому надіслали інтернет-посилання. Інформація шокувала всю батарею, а як діяти і до кого звертатися в такій ситуації було абсолютно незрозуміло. На сайті терористичних сил під заголовком «Очередные каратели Донбаса прибыли убивать мирных жителей» був відсканований наказ штаба АТО про переміщення всього нашого дивізіону з печатками штаба АТО та СБУ. В цьому документі була повна інформація про кожного військовослужбовця (ПІБ,

звання, посада, рік народження). Думка про те, що нас «зливають», та тривога за близьких з кожною хвилиною непокоїли дедалі більше. Бойовий дух невблаганно зменшувався. Апогеєм стало наступне посилення за тиждень на тому ж сайті. Під тим же заголовком розміщувався схожий документ, але вже із зазначенням даних нашого «200-го» і «300-го».

Після кількох місяців напружених боїв під Дебальцевим ми отримали наступний морально-психологічний удар. Тоді як по телевізору та в Інтернеті розповідали про виплати за знищену техніку ворога, нас сповістили про втрату нашого бойового журналу (в ньому велась фіксація наших артилерійських дій)десь у вищому штабі. З цього виходило, що вже декілька місяців у районі запеклих боїв наш підрозділ, окрім проїдання казенних харчів, не зробив жодного пострілу. Принаймні за офіційно-звітними документами. Цей випадок так і залишився «історичним непорозумінням».

...Навесні 2015 року, під час виведення військ з-під Дебальцевого, нас зупинили перед Артемівськом (нині Бахмут) для огляду місією ОБСЄ. Велике обурення особового складу викликало те, що переважну більшість місії становили росіяни, які спочатку намагалися видавати себе за іноземців. Вони ретельно оглянули техніку, переписали номери гаубиць та тягачів і порахували особовий склад. Діяли вони, звичайно, в межах своїх повноважень, але всім було зрозуміло, що насправді вели відкриту офіційну розвідку. В подальшому вони були частими гостями на місцях дислокації підрозділу. З їхньої поведінки було видно, що, прикриваючись офіційною місією, представники РФ проводили повну і вичерпну розвідку місць дислокації та озброєння підрозділів ЗСУ. Можна було лише здогадуватись, куди вона надалі поступала.

Висновки. В процесі навчання курсантам військових інститутів, незалежно від фаху, доцільно було б ознайомлюватись з основами сучасної військової психології, душпастирського функціоналу як напрямів індивідуально-динамічних комунікаційних практик. Такі знання в будь-якому випадку стануть в нагоді. Бажано мати і певні практичні навички такої роботи з особовим складом.

Майбутнім військовим журналістам вартує, крім цього, володіти навичками проведення інформування як орієнтації в умовах сегментованого інформаційного простору та дискусій на різноманітні теми військового життя. Важливо розумітися та вміти визначати комунікаційно-контентний імунітет підрозділу чи аудиторії в умовах гібридно-месіанських агресій тощо. Знаю, що такі елементи підготовки викладачі кафедри військової журналістики нашого інституту вже втілюють на практиці.

Як на мене, для об'єктивної фіксації порушень Мінських домовленостей бажано вимагати на відповідному рівні переформатування якісного складу місії ОБСЄ, в якому буде неможлива присутність представників країни-агресора. Це, як на мене, потрібно було б вимагати навіть для врівноваження морально-психологічного стану наших вояків, які є свідками роботи представників путінської РФ. А для ефективнішої оперативної фіксації всіх дій слід все ж, хоча б зараз, встановити відеореєстратори на позиціях ЗСУ «нульової» лінії та у прифронтових населених пунктах, які б працювали в режимі онлайн. Також розмістити системи фіксації ведення вогню (цілодобово), зі звітів якої буде ясно для міжнародних правових інституцій, який калібр і звідки «прилетів».

Молодший лейтенант Соколова А.А.,

начальник прес-служби 53-ї окремої механізованої бригади

Роль аналізу контексту у виборі моделі позиціонування окремої бригади для впливу на формування престижу Збройних Сил України

Як прес-офіцери окремих механізованих бригад, ми можемо виконувати свої обов'язки щодо впливу на підвищення авторитету ЗСУ та відбиття ворожих інформаційних атак без складних аналізів, які використовуються в маркетингу або політтехнологіях. На тактичному рівні ми можемо покластись на своє професійне чуття, досвід, відточені методи і прийоми. Але коли йдеться про задачі з довшим терміном реалізації, без фактів, цифр, статистики та критичного опису середовища різних рівнів нам не обійтись. Тому перш ніж поставити собі стратегічну ціль, до прикладу, «реалізацію положень Доктрини інформаційної безпеки України», ми чітко мусимо зрозуміти характеристики середовища та сили, які можуть впливати на реалізацію наших ідей.

Окрім того, контекстний аналіз допомагає краще зрозуміти конкретні явища та процеси комунікаційно-контентних агресій, їх походження, причини та наслідки, окреслити тренди. І на противагу, краще розібратись у своїх власних діях, причинах ефективності/неефективності застосованих прийомів, розробити кращі стратегії. А також детальний контекстний аналіз є однією з умов якісної роботи на випередження.

Чому інакше не можна? Тому що наші дії будуть виглядати, як багато маленьких позитивних справ, які нічого не дають в системі, а в результаті,

попри хороші відгуки, приносять лиш відчуття пустоти та розчарування, оскільки аналіз – є підґрунтям системності і ефективного планування.

Загальне визначення контекстного аналізу

Контекст – складне поняття, це одночасно і середовище, і зв'язки між об'єктами в середовищі. Термін «контекст» походить від латинського слова *contextus* – *past participle* (форми минулого часу дієслова) *contextere*, що означає звивати чи з'єднувати разом, де «*con*» – разом, а «*texere*» – вити, сплітати. У маркетинговому визначенні контекст – це метод аналізу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, у якому функціонує певна компанія чи організація.

У вузько-лінгвістичному значенні слова: «контекст – це текст мінус частина, що аналізується», – у літературознавстві це поняття окреслює обставини, що формують оточення певної події, твердження, ідеї, в межах яких вони можуть бути повністю визначені.

Антрополог Рой Ділі стверджує, що контексти – це зв'язки релевантні комусь, чомусь чи певній проблемі, процес їхнього налагодження дає можливість тлумачення пов'язаного з ними явища, окрім того контекст розмежовує досліджуваний об'єкт та його оточення, а також дає можливість виявити нерелевантні риси: явище пов'язане зі своїм оточенням: «контекст це набір зв'язків, побудований як релевантний комусь, чомусь чи певній проблемі, і з цього процесу виникає пояснення, сенс, інтерпретація пов'язаного об'єкту. Контекст або конструкція також створюють диз'юнкцію між об'єктом зацікавлення і його оточенням з одного боку, і тими особливостями, які були вилучені та розглядаються як нерелевантні»¹. Інший антрополог Бен-Амі Шарфстайн вважав контекст тим, що оточує об'єкт дослідження і шляхом своєї співвіднесеності допомагає пояснити його: «контекст це те, що оточує об'єкт зацікавлення і допомагає через релевантні зв'язки пояснити його»².

Аналізуючи контекст, ми даємо його характеристику у синхронічному та діахронічному аспектах, шукаємо історичні зв'язки тих, чи інших подій чи явищ через цитати, явні та неявні вказівки, приховані натяки, окремі ознаки, також ми розглядаємо їх зв'язки у конкрет-

1 «A phenomenon is connected to its surroundings: contexts are set of connections constructed as relevant to someone, to something or to a particular problem, and this process yields an explanation, a sense, an interpretation of the object so connected. The context or frame also creates a disjunction between the object of interest and its surroundings on the one hand, and those features which are excluded and deemed as irrelevant on the other». (Dilley R. The Problem of Context)

2 «Context is that which environs the object of interest and helps by its relevance to explain it». (Scharfstein B. The Dilemma of Context)

ний період часу. Щоб не загубитись у масиві даних, зазвичай, потрібно перш за все чітко окреслити поле нашої діяльності, геолокацію, прив'язку до конкретної бригади.

SLEPT-аналіз

Одним з аналізів контексту є PEST-аналіз політичних (P - political), економічних (E - economic), соціальних (S - social) і технологічних (T - technological) трендів або аспектів зовнішнього середовища, сюди також можна додати правові (SLEPT-аналіз, де L - legacy) та демографічні тренди. Цей аналіз потрібен перш за все для того, щоб розуміти, які фактори та в якій мірі стосуються нашої теми, які сили впливатимуть, які зміни відбуватимуться в середовищі, власну позицію, потенціали та напрямки наших майбутніх дій та заходів. Цей аналіз стосується стратегічного планування, та вимагає опрацювання значної кількості даних. Але без такого аналізу важко зрозуміти, що взагалі собою уявляє зовнішнє середовище, в якому доведеться працювати бригаді.

Цей аналіз реалізується почерговим аналізом політичної, економічної, соціальної, технологічної, правової, демографічної ситуації у місці дислокації бригади, регіоні, країні.

SWOT-аналіз

Окремого аналізу вартують можливості та загрози, які теж необхідно чітко розуміти для забезпечення ефективної комунікаційно-контентної безпеки.

SWOT-аналіз будується у вигляді матриці, у яку заносяться переваги (S – Strengths), недоліки (W –Weaknesses), можливості (O – Opportunities), загрози (T – Threats). Стосується аналізу внутрішнього середовища, переваг, можливостей, недоліків та загроз самої бригади. Важливий для розуміння ситуації всередині бригади, без SWOT-аналізу планування заходів прес-служби неможливе.

Покрокове виконання цього аналізу поширене в мережі Інтернет, однак, здійснюючи його, потрібно бути надзвичайно критичним до описів та власних суджень, тверезо оцінювати кожен з блоків матриці, від цього, власне, і залежить якість аналізу.

Контекст у виборі позиціонування бригади та його вплив на формування престижу Збройних Сил України

Маркетингове позиціонування означає образ, який споживачі бачать, коли згадують про компанію чи організацію, місце, яке компанія займає у свідомості людей. У нашому випадку – це те, як громадяни України уявляють Збройні Сили України, з якими образами асоціюється ЗСУ.

Гарна позиція у свідомості наших співгромадян є ключовою у

підвищенні авторитету Збройних Сил. Однак, не зважаючи на реформи, на перемоги на фронті, героїв, зусиль витрачених на рекламні кампанії та військово-цивільну співпрацю, для багатьох людей армія залишається, якщо не кошмаром, то точно небажаним місцем для працевлаштування. Цей міф можна було б значно підточити не окремою рекламною компанією, а формуванням різних рекламних меседжів відповідно до регіону, де вони розповсюджуватимуться. Звідси і позиціонування кожної з бригад мусить бути різним (хоча і вписаним у загальну концепцію позиціонування Збройних Сил) у залежності від місця дислокації бригади, часу її існування, історії та особливостей. Але визначити конкретний меседж у конкретному регіоні нам допоможе контекстний аналіз. Так, якщо для Донбасу гарно спрацював би меседж «Армія захищає ваш дім», то який меседж спрацював би для Запоріжжя, Одеси, чи Вінниці сказати без відповідного аналізу важко – це і є приклад найпростішого контекстного аналізу

Література:

1. Dilley R. The Problem of Context / Roy Dilley. – New York: Berghahn Books, 1999.
2. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors / Michael E. Porter. – New York: The Free Press, 1998.
3. Scharfstein B. The Dilemma of Context / Ben-Ami Scharfstein. – New York: NYU Press, 1991.

Молодший лейтенант Безрук А.П.,

прес-офіцер 55-ї окремої артилерійської бригади

Прес-офіцер як ключова фігура в ефективному функціонуванні стратегічних комунікацій та створенні мілітарного контенту

У контексті глобального гібридного тероризму, який Кремль з 2014 року експортує на територію України, незрівнянно зросла роль взаємодії армії з медіа, зокрема, через призму багатоцільових аспектів комунікаційно-контентної безпеки. Ще від початку антитерористичної операції на сході України вітчизняні журналісти, часто на свій страх і ризик, доносили власним громадянам та світові правду про події на Донбасі. Водночас через недостатню військову фаховість медіа-працівники подекуди припускались термінологічних, фактологічних помилок (згадаймо висвітлення судової справи «торнадівців», чий підрозділ на-

живали на різних українських телеканалах то батальйоном, то ротою).

Виправити ці недоліки повинні саме прес-офіцери відповідних бойових підрозділів, бригад, оперативних командувань. В ідеалі людина, яка обіймає цю посаду, повинна поєднувати армійський досвід та журналістський фах; вміти оперативно реагувати на виклики в сучасній інформаційній сфері та роз'яснювати цивільним працівникам пера та мікрофона тонкощі військової справи.

З цієї точки зору серед основних завдань будь-якого прес-офіцера бригади ЗСУ є: оперативне створення актуального контенту; розповсюдження об'єктивної та виваженої інформації про діяльність бригади, яку він репрезентує в інформаційному просторі та під час комунікації з представниками медіа; постійна взаємодія з колегами із цивільних засобів масової інформації та роз'яснення їм особливостей динамічного поступу українського війська, разом з тим, це ще й розширяє можливості щодо отримання інформації з різних джерел; розвиток внутрішньо-комунікаційної ланки всередині підрозділу з метою повного володіння ситуацією та оперативною інформацією в районі виконання завдань за призначенням; розгортання ефективної взаємодії з цивільними ЗМІ у пункті постійної дислокації військової частини і поза його межами.

Враховуючи особистий практичний досвід, отриманий при виконанні посади прес-офіцера артилерійської бригади та орієнтуючись на ті знання, що отримав під час проходження курсу перепідготовки за фахом у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зазначу декілька значних моментів, що стосуються суто практичної діяльності:

- специфіка бойових завдань бригади, де проходиш службу. Не про все у діяльності підрозділів можна й треба розповідати журналістам, аби: а) не наразити на небезпеку бійців; б) не нівелювати домовленості на найвищому військово-політичному рівні. Погані новини (поранення або загибель військовослужбовців) подавати максимально виважено, без, військовою мовою, «прив'язки до місцевості». Приклад: http://reporter-ua.com/2017/04/05/314098_v-zaporozhe-prostilis-s-boycom-55-y-artbrigady-maksimom-svirenko; <http://forpost.media/novosti/v-blindazhe-po-neizvestnoj-prichine-umer-boec-55-j-brigady.html>

- максимальна присутність у локальних інформаційних полях пункту постійної дислокації бригади. Копітка праця з доведення до місцевих мешканців простих меседжів: «це наші хлопці з сусіднього двору»; «вони стоять там, щоб було спокійно у нас тут»; «мій син/дочка його до-

бре знає». Мета досягається викладенням позитивної інформації з життя військовослужбовців, цікавих інформаційних приводів. Приклад: <http://iz.com.ua/zaporoje/113378-v-zaporozhe-sygrali-svadbu-artillerista-55-y-brigady.html>; <http://tv5.zp.ua/news/zaporozhskoj-55-otdelnoj-artillerijskoj-brigade-ispolnilosj-74-goda/>; <https://www.ipnews.in.ua/news/zp/121025-zaporozhskie-artilleristy-otmetili-kreshchenie>; <http://forpost.media/novosti/v-zaporozhskom-hrame-obvenchali-bojca-ato-s-zhenoj-foto.html>; <http://www.mil.gov.ua/news/2017/01/29/u-zaporizkomu-oblasnomu-kraeznavchomu-muzei-za-uchastyu-vijskovosluzhbovcziv-vidbuvsya-urok-muzhnosti-mi-pamyataemo-podvig-geroiv-krut/>; http://reporter-ua.com/2017/02/27/312147_v-zaporozhe-semi-uchastnikov-ato-uchastvovali-v-sportivnyh-sorevnovaniyah-foto

- доведення концептів «ніхто з наших загиблих побратимів не забутий»; «завжди допомагаємо своїм бійцям у зоні АТО» через засоби масової інформації до максимальної кількості реципієнтів. Досягається шляхом теми волонтерів (особливо місцевих), постійної комунікації з родичами загиблих бійців. Приклад: <http://iz.com.ua/zaporoje/113583-roditelyam-pogibshego-zaporozhskogo-voina-prishlo-zagadochnoe-pismo.html>; <http://iz.com.ua/zaporoje/115872-v-zaporozhe-sobralas-legendarnaya-batareya-chtoby-vspomnit-geroev-debalcevo.html>; <https://timenews.in.ua/315464/v-zaporozh-e-projdet-blagotvoritel-naya-aktsiya-v-podderzhku-55-artbrigady>; <http://iz.com.ua/zaporoje/116135-v-zaporozhe-vareniki-i-ponchiki-eli-v-pomosch-boycam-55-y-artbrigady.html>; <http://iz.com.ua/zaporoje/116128-zaporozhskie-zhurnalisty-podaryat-prazdnik-zaschitnikam-ukrainy.html>; <http://www.zoda.gov.ua/news/34785/dlya-arteluristiv-shedruvav-volonterskiy-vertep.html>; <http://iz.com.ua/zaporoje/117871-zaporozhskim-voennym-v-zonu-ato-vnov-otvezut-velikodny-koshik-na-peredovu.html>

- залучення бойового досвіду бригади, авторитету її бійців та командирів у загальноукраїнському та міжнародному контексті. Приклад: <https://timenews.in.ua/313508/zaporozhskij-kombrig-podpisalsya-v-zashhitu-general-a-nazarova>;

<http://www.mil.gov.ua/news/2017/01/25/zaporizki-artileristi-podililis-dosvidom-z-britanskimi-vijskovimi/>.

Це тільки деякі основні тези, які мав би озвучити. Підсумовуючи сказане, хочу ще раз загострити увагу на особі прес-офіцера органу військового управління як ключової фігури в процесі комунікації між військовим формуванням та суспільством, яка є його невід'ємною складовою. В площині відносин «армія і медіа» саме він є основним ко-

мунікатором, від якого залежить ефективність реалізації інформаційної політики держави в секторі оборони.

На мій погляд, важливим для розуміння сутності нашої професії є те, що у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з самого початку розв'язання гібридно-месіанської агресії проти України, основна увага приділяється вивченню практичного досвіду, аналізу та перспективам розвитку стратегічних комунікацій. Ключ до успіху, без сумніву, нам дають певні знання і вміння щодо організації управління та сучасних технологій створення відповідного контенту, а ще розуміння того, що в сценарних планах довгострокової дії ми маємо чітко прописувати життєві історії конкретних людей в одностроях, які вже четвертий рік демонструють гідні приклади патріотизму, братерства, стійкості та рішучості, захищаючи свою країну. Саме не видумані журналістські історії роблять велику справу не тільки у вихованні свідомого бійця, але й дають можливість всьому світові дізнатися правду про Україну в її справедливій боротьбі за майбутнє в об'єднаному демократичному європейському просторі.

Зоріна Я.В.,

спеціальний кореспондент Редакції Повітряних Сил ЦДО МО України «Народна армія» (м.Вінниця)

Військова преса проти глобального гібридного тероризму: потрібна модернізація

За три роки цивілізаційно-кривавого протистояння в полум'ї гібридно-месіанських агресій ми здобули цілу низку потужних військових журналістів. З кожним роком комунікаційно-контентний двобій у форматі глобального гібридного тероризму путінців «продукує» новий функціонал та персональну когорту спеціалістів міжнародного рівня у даній галузі безпекового сектору України. Військові друковані ЗМІ мали би виходити на нові масштаби та динамічні регламенти, але, як на мене, втратили самостійність та маневровість видань. Порівняно навіть з 2015 роком, коли мілітарні складові комплексів путінських агресій були в повному розпалі і в Україні працювало на фронт три військові газети, на сьогодні залишилася тільки одна, але зі штатом трьох.

Попри наявність Інтернету та смартфона «в кожному кармані», систематично-професійне друковане слово преси – єдине, що доходить в

шанці українським бійцям на передові позиції Луганщини та Донеччини. Коли не має змоги підключити Інтернет, зловити сигнал кабельного телебачення, зарядити телефон, поспілкуватися з ріднею, преса без зайвих прикрас – єдине надійне джерело інформації.

Тут добре попрацювали прес-офіцери бригад. При бажанні та можливості, вони створюють свої, бригадні друковані видання. І нехай вони виходять не на А3, як прийнято, а в звичайному А4-форматі, це все ж таки інформація. До того ж, актуальна, доступна та цікава читачу, оскільки в переважній більшості матеріали – про життя бригади та її воїнів.

Тому не дивно, що українські військові найпредставленіші у новітніх медіа, порівняно з іншими соціальними групами, які стоять на захисті своєї Батьківщини. Так, історії про військових є найцікавішими для аудиторії, важливими для суспільства, адже захоплюють учасників комунікаційного процесу неординарним прикладом і життєвою позицією героя.

Серед цивільних журналістів є однастайне розуміння важливості тем протистояння, які вони, зазвичай, вміщують в міжнародний термін-мем «конфлікт», однак більшість спостерігає зниження інтересу аудиторії до цих тем у зв'язку з накопиченою «втомою» та відносно «спокійно-постійною» ситуацією в зоні бойових дій, а отже й зменшення інтенсивності висвітлення цих тем у медіа. Традиційність сприйняття та подачі процесів в зоні АТО вихолощують масштаби динаміки та значення місії, що виконують Збройні Сили України разом зі своїми партнерами по безпековому сектору.

Не зважаючи на так звані «режим тиші», «відведення озброєння», «домовленості» та «зелені коридори», саме військова преса має повідомляти бійцям про те, що їх цікавить і турбує там, далеко від столичних пабів та кафетеріїв.

Саме наші українські військові газети мають бути першими і вчасно реагувати на загострення ситуації біля лінії розмежування, в розумних межах висвітлювати життєдіяльність військових на передовій, залучати до співпраці цивільну аудиторію, подавати найновішу та найдоцільнішу інформацію для військових. Бажано, в десятки разів частіше, ніж раз на тиждень та у контентних форматах, адекватних сучасному сприйняттю та поширенню у всіх без виключення середовищах людей, які завдячуючи героям мають мир у своїх домівках і серцях.

Медведев В.С.,

Донбасская государственная машиностроительная академия, редакция медиа-группы «Академия» и Studio «Наш дом» (м.Краматорськ)

Об информационном покрытии и контенте в зоне АТО

В настоящее время сложились благоприятные общественно-политические условия на неподконтрольной территории для проведения массовой информационной работы. Этому предшествовал ряд событий, прошедших в течение года на неподконтрольной территории. А именно:

- акции протеста предпринимателей против налогообложения, существующего в ОРДЛО. Акции прошли на Северо-Востоке Донецкой области. Наиболее организовано это проходило в Горловке и ближайших районах в конце 2016 года;
- хроническая невыплата зарплат на работающих шахтах и других предприятиях в течение трех лет;
- торговая блокада и, вызванная ею, так называемая «национализация» предприятий.

По мнению политических экспертов, которые бывали на неподконтрольной территории, там растет недовольство, вызванное остановкой «национализированных» предприятий, падением уровня жизни и отсутствием каких бы то ни было перспектив. При этом значительная часть населения уже побывала в мирных городах на подконтрольной территории и убедилась, что страшные истории об Украине, щедро сочиняемые т.н. «республиканскими» СМИ, далеки от реальности.

Жителей ОРДЛО раздражают непомерные цены на все товары и услуги, вооруженные кортежи на дорогах в дорогих машинах, повальная цензура и фотографии Захарченко в каждой газете на первой полосе. Многие жители уже сами посматривают в сторону Украины.

Эксперты констатируют, что за три года боевых действий в оккупированных городах практически не осталось жителей с нейтральной позицией. В таких условиях необходимо принять необходимые меры по распространению украинского телевидения, радио и газет на неподконтрольную территорию.

На сегодняшний день в Донецкой и Луганской областях сформирована сеть телевизионных и радиостанций, интернет изданий, которые транслируют украинский контент.

Поэтому целью работы является анализ возможности распространения контента СМИ на неподконтрольную территорию.

Медийный сегмент Донбасса это украинские и российские каналы, местные радиостанции, сайты в сети Интернет, печатные издания. Традиционно российские телевизионные каналы были основными поставщиками провокационного контента, который затем распространялся через устные средства коммуникаций. В настоящее время к российским каналам добавились телевизионные каналы, так называемых ДНР и ЛНР. В настоящее время следует отметить повышение значимости Интернет среди молодежи. Это связано с двумя факторами. Во-первых, в Донецкой области значительно снизилась площадь покрытия украинским телевидением. В ряде районов серой зоны прием украинских телевизионных каналов отсутствует. Во-вторых, появление телевизионных каналов с оккупированной территории. В серой зоне достаточно устойчиво принимаются каналы «Юнион», «Новороссия TV», «1-й республиканский телеканал ДНР», «Оплот ТВ» и другие. Они и сейчас влияют на сознание жителей не только неподконтрольной территории, а и свободных регионов Донбасса. Следует отметить, что телевидение занимает основное место в формировании общественного мнения. Телевизионные ресурсы представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Местное телевидение вдоль линии разграничения

№ п/п	Телекомпании	Город	Расстояние до линии разграничения, км	Эфирное время на сутки, час	Выпуск местных новостей
1	КП «Артемовское телерадиовещание»	Бахмут	20	3,5	Пн – Вс 7.00, 18.00, 22.00
2	ТРК «Заказ»	Бахмут	20	12	Вт, Чт, Сб, Вс – 18.45, 21.00; Пн, Ср, Пт – 7.00
3	ТК «ТРК-8»	Торезк	2	1,5	Пт, Сб, Вс 18.00
4	ТК «СКИФ-2»	Константиновка	19	17	Чт, Пт, Сб 18.40, 19.40, 20.40
5	ТК «Орбита»	Покровск	40	24	Пн – Пт 5.30, 7.00, 19.30, 22.30
6	Телевидение «Капри»	Покровск	40	24	ежедневно 00.00, 2.00, 6.00, 8.00, 10.00, 12.00 19.00, 21.00
7	Селидово ТРК «Инфо-центр»	Селидово	30	3	Вт, Ср, Чт, Пт – 18.00 Сб, Вс – 16.00
8	- ТРКК «Сигма», - ТВком, - РИА ТВ-7, - Мариупольское ТВ	Мариуполь	17	8 10 9 9	Пн – Пт ежедневно Пн – Пт Пн – Пт

В настоящее время на подконтрольной Украине территории Донецкой области работает областное телевидение «ДоТебе» и 11 местных телекомпаний, расположенных в непосредственной близости от серой зоны. Контент областного телевидения распространяется через все местные телестанции. Однако только две телевизионные станции могут рассматриваться как перспективные для трансляции на неподконтрольную территорию.

Контент, передаваемый с телевизионной станции города Мариуполь, покрывает значительную площадь серой зоны и неподконтрольной территории. Сюда входят города: Гнутово, Гранитное, Сартана, Тельманово, Новоазовск и другие. Однако в зону покрытия не входят районные центры и крупные города неподконтрольной территории.

Наиболее перспективной является телевизионная станция в городе Покровске. Город расположен на высоте 200 м над уровнем моря в 60 км от Донецка. Модернизация расположенной там телевизионной вышки обеспечила бы уверенный прием в серой зоне и на неподконтрольной территории, включительно и с Донецком.

Для трансляции передач на густонаселенные районы близ Донецка перспективной является телевизионная станция в городе Торецке. Удобное географическое расположение позволяет распространять контент на города Горловка, Енакиево, Ясиновата. Коллективом этой станции поддерживается трансляция местных новостей. Однако мощность этой телевизионной станции составляет 10 ватт, что недостаточно для обеспечения уверенного приема за пределами Торецка. Следует отметить, что в указанном районе нет телевизионных станций для трансляции центральных телевизионных каналов. Жители смотрят российские каналы и каналы т.н. ДНР. В Торецке и населенных пунктах региона уверенно принимаются вышеуказанные враждебные каналы.

Поэтому предоставление «ТРК-8» телевизионной аппаратуры с достаточной мощностью обеспечит распространение контента на неподконтрольную территорию.

Другие телевизионные станции в городах Бахмут, Константиновка, Селидово не могут надежно покрывать серую зону. К сожалению, недавно восстановленная телевизионная станция на горе Карачун близ Краматорска высотой 180 м (ранее она была высотой 220 м) имеет только местное значение. Сигнал с антенны не обеспечивает покрытие серой зоны.

Вторым важным направлением распространения патриотического контента на неподконтрольную территорию являются интернет-изда-

ния и социальные сети. Как известно, противоборствующая сторона уделяет информационной войне в Интернете первостепенное значение.

Интернет издания существуют во всех городах Донецкой области. Это, как правило, сайты городской администрации и новостные сайты (таблица 2). На сайтах приводятся репортажи с городских мероприятий и актуальные городские новости. Однако, на сегодняшний день работа интернет-изданий далека от задач по противодействию вражеской пропаганде. Редакции финансируются рекламой, грантами или предпринимателями. Вся их работа направлена на поиск средств к существованию. В редакциях нет средств для специально подготовленных специалистов в области информационной безопасности. Даже репортажи с городских патриотических мероприятий, зачастую, носят поверхностный характер, без полного осмысления события, исторических предпосылок и его исторического значения.

Таблица 2 – Местные интернет-издания и газеты вдоль линии разграничения

№ п/п	Город	Интернет-издания	Газеты	Тираж, шт.
1	Бахмут	Сайт города Бахмут. Общественный медиа-портал «Бахмут IN.UA». Вечерний Бахмут. Газета «События». Вперед.	«События» «Вперед»	7500 8000
2	Торецк	Дзержинск – город шахтеров. Дзержинский портал.	«Дзержинский шахтер» «Дзержинский уезд»	4000 4000
3	Константиновка	Знамя индустрии. Провинция. Константиновка мой дом.	«Знамя индустрии» «Провинция»	40500 4500
4	Часов Яр	–	«За огнеупоры»	640
5	Авдеевка	–	«Авді́вський ві́сник» «Заводчанин»	2000 3200
6	Покровск	Вчасно UA Орбита. Сайт городов Красноармейска и Димитрова. ДДК. Телескоп.	«Маяк»	6000
7	Мирноград	Сайт городов Красноармейска и Димитрова. ДДК.	«Родной город»	7000
8	Очеретино	–	«Ясиноватская нива»	5000
9	Селидово	Наша зоря. Информатор.	«Наша зоря»	1500
10	Волноваха	Волноваха – городской форум.	«Наше слово» «Клубный вестник»	2800 150

В Донецкой области радио выполняет важную функцию в информировании населения. В период оккупации Краматорска и Славянска, при отсутствии электроэнергии, новости Украины можно было услышать только по радиоприемникам на средних волнах. Важную роль в информировании населения, в распространении патриотической тематики и новостей выполняло и сейчас выполняет радио «ЭРА FM». На сегодняшний день радио является основным источником информации военнослужащих ВСУ на передовой, жителей серой зоны и неподконтрольной территории. В течение прошедшего года совершенствовалась работа областной ТРК «Голос Донбасса». На сегодняшний день ее ретрансляторы установлены в ряде городов:

Краматорск и Славянск – 90,4 МГц;

Авдеевка 95,7 МГц;

Волноваха – 100,3 МГц;

Марьинка – 95,3 МГц;

Бахмут – 87,9 МГц;

Лисичанск – 88,2 МГц;

Счастье – 95,7 МГц;

Мариуполь – 88,0 МГц.

Положительный опыт расширения покрытия серой зоны и неподконтрольной территории у радио «Армия FM». На сегодняшний день ретрансляторы установлены в следующих городах:

Краматорск, Бахмут, Константиновка, Покровск, Красногоровка – 105,3 МГц;

Горняк – 87,8 МГц;

Светлодарск – 107,8 МГц;

Мариуполь – 89,5 МГц;

Попасная – 97,2 МГц;

Волноваха – 87,6 МГц;

Славянск – 88,9 МГц;

Очеретино – 89,1 МГц;

Счастье – 98,5 МГц;

Новоайдар – 91,6 МГц;

Станица Луганская – 90,8 МГц;

Новотошковка – 90,8 МГц;

Гранитное – 96,5 МГц;

Новотроицкое – 98,5 МГц.

В этом году в Краматорске появился ретранслятор радио «Громадське радіо» – 90,4 МГц.

Как известно, аудитория телезрителей, радиослушателей и участников групп социальных сетей в Интернете не может быть постоянной. Она зависит, прежде всего, от предлагаемого контента. Внимание аудитории может привлечь контент, отражающий настроения, преобладающие среди жителей именно конкретного региона. Нельзя распространять общественно-политическую обстановку, настроения отдельных районов Донецкой области на весь Донбасс. Именно ориентация контента на данный регион должна стать одной из главных задач работы с населением. Например, для Северо-Западных регионов Донецкой области наиболее важными темами являются темы работы шахт и промышленных предприятий, а для Южных районов – аграрные темы и темы рыбного промысла, который в настоящее время контролируется главарями т.н. ДНР.

Какие средства и методы используются нами для противодействия враждебному контенту. Как известно, мнение жителей региона в значительной степени, формируется под действием СМИ. Поэтому многие СМИ на не оккупированной части Донбасса основное внимание сосредоточили на реализации ряда задач:

- это поддержка патриотически настроенных слоев населения;
- предоставление платформы для выражения собственного мнения;
- переубеждение нейтрально настроенных сограждан в нецелесообразности поддержки сепаратистских настроений;
- повышение имиджа военнослужащих ВСУ;
- распространение контента на оккупированную территорию;
- поддержка и улучшение морально-психологического состояния населения на оккупированной части Донбасса.

На наш взгляд, основная роль в решении данных задач лежит на местных СМИ. Реализация задач, уже сейчас, позволила поднять на качественно новый уровень патриотичное воспитание молодежи региона, предоставила возможности для самореализации молодым журналистам и позволила качественно улучшить контент местных СМИ, не говоря уже об информационной поддержке гражданских инициатив, волонтеров и патриотических организаций.

Если кратко рассмотреть изменение контента СМИ, то три года назад, в условиях появления большого количества временно перемещенных лиц, преобладали материалы, в которых людям предоставлялась возможность выговориться, рассказать о ситуациях, в которые они попадали. Параллельно появились материалы о героизме украинских военнослужащих, работе волонтеров. Далее преобладающим направ-

лением стало освещение общественных мероприятий, работы общественных организаций. Сейчас публикуются аналитические материалы из недавней истории.

В настоящее время можно объективно отметить положительные изменения в сознании населения большинства городов Донецкой области. Конечно, до идеального состояния далеко, однако за три года у населения снизились сепаратистские настроения, уже нет страха перед военнослужащими ВСУ, повышается патриотизм у молодежи.

На наш взгляд, для дальнейшей реализации информационной безопасности жителей Донбасса необходимо:

- улучшение материально-технической базы;
- организация координационного центра между военными СМИ, гражданскими субъектами СМИ и волонтерскими организациями, распространяющих контент теле- и радиовещания для населения, живущего на неподконтрольной территории;
- осуществление необходимых мероприятий по противодействию враждебному контенту.

Полковник Сегеда С.П.,

начальник науково-дослідного центру воєнної історії НУОУ,
доктор історичних наук, доцент.

Деякі аспекти захисту особового складу від негативного інформаційного впливу

Латинське прислів'я «Попереджений – вже озброєний» свідчить про те, що і в давні часи інформація була прирівняна до зброї. Китайський військовий стратег і мислитель VI століття до н.е. Сунь Цзи відзначав важливість і можливість досягнення перемоги без бою, використовуючи засоби впливу на ворога: дезінформацію, погрози, залякування. Відомі рядки про бажання «до багнета прирівняти перо» були відображенням активного використання словесного мистецтва у веденні боротьби, в тому числі воєнних дій у XX столітті. Зброя та воєнна техніка пішли набагато далі вперед, ніж технології інформаційної боротьби. Зростання швидкості поширення інформації (деякі події ми можемо спостерігати в реальному часі), інтенсивний розвиток новітніх технологій у сфері комунікацій, глобальні інтеграційні процеси, зумовили той факт, що вплив інформаційної «зброї» зріс в рази.

Активізація інформаційного тиску з боку Російської Федерації (РФ) в контексті гібридної війни, розв'язаної нею в 2014 році проти України, диктує необхідність якомога детальніше розкрити сучасні методи і способи інформаційного впливу на свідомість громадян як нашої держави, так і РФ, і світового співтовариства.

Інформаційна війна – насильницьке викривлення інформаційного простору з метою перерозподілу ролей, місця і функцій його суб'єктів для досягнення переваг у політичній, соціальній, економічній, культурній, релігійній та інших сферах. Завданнями сучасної інформаційної війни є цілеспрямована дискредитація керівництва держави та її силових структур; створення агресором різноманітних внутрішніх протиріч всередині держави України, маніпуляція масовою свідомістю для впливу на оцінки, наміри та орієнтацію населення та осіб, які приймають рішення, з метою формування громадської думки на користь діючої сторони. І насамперед така маніпуляція через дезінформацію чи тенденційну інформацію спрямована на особовий склад Збройних Сил та інших військових формувань, створених відповідно до законів України.

Інформаційна війна має на меті руйнування найбільш важливого і складно організованого потенціалу війська – його бойового морального духу. Ввести в оману, підірвати довіру до командирів, дискредитувати самі збройні Сили України (ЗСУ), знизити їх боєздатність, а насамкінець – спонукати військовослужбовців до зради і переходу на бік ворога. Інтенсивність інформаційно-пропагандистського впливу Російської Федерації збільшується зі зростанням напруженості в зоні воєнних дій. Пропаганда здійснюється як прямо через медіа матеріали на українського слухача/читача/глядача, так і опосередковано – через російського слухача/читача/глядача, який, в свою чергу через доступні йому засоби впливає на українську аудиторію (форуми, спілкування в соцмережах тощо).

Засоби масової інформації (ЗМІ) Російської Федерації спрямовують свої зусилля на формування громадської думки (української та зарубіжної) про військовослужбовців ЗС України як «націоналістів та фашистів, які несуть загрозу українському народові»; і єдиним, хто здатний захистити жителів ОРДЛО це «миролюбна Російська Федерація, що реалізує гуманітарні проекти у районі проведення антитерористичної операції (АТО) з метою підтримки місцевого населення». Матеріали російських преси, телебачення та Інтернет-видань твердять про неминучість так званих «чисток» громадян так званих ЛНР та ДНР бійцями «нацистських батальйонів» за політичною, релігійною, ідеологіч-

ною ознаками після визволення сходу України; зазначають, що уряд РФ нібито «єдиний захищає мирне населення на сході України», при цьому наголошується на «численних порушеннях норм міжнародного гуманітарного права військовослужбовцями ЗС України», нав'язується думка про Збройні Сили України як «терористичну організацію».

Натомість РФ, намагаючись легалізувати визнані Україною терористичними організаціями так звані ДНР і ЛНР, поширює позитивну інформацію про їх діяльність, яка сягає навіть підконтрольних Україні територій. Повідомлення про спільний брифінг ватажків терористичних організацій рясніло звинуваченнями України: у порушенні Мінських домовленостей, провокуванні загострення ситуації на сході країни, спробах силового вирішення конфлікту, нарощуванні військової присутності поблизу лінії зіткнення, намаганнях створити в «ДНР/ЛНР» зону гуманітарної та екологічної катастрофи. Водночас було представлено популістську «програму гуманітарної допомоги та екологічної безпеки для підконтрольних Україні територій Донецької й Луганської областей» з вимогою забезпечити можливість моніторингу «гуманітарними організаціями ДНР/ЛНР» об'єктів української інфраструктури на сході України, пошкодження яких може спричинити проблеми для жителів окупованих територій. Закріплення в інформаційному просторі керівники терористичних організацій ДНР та ЛНР намагаються використати для своєї легалізації.

Все згадане вище є одним із способів інформаційної війни. Існують й інші методи і шляхи ведення такої боротьби. Так науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України, дослідивши відеохостинг YouTube, цільова аудиторія якого доволі значна, виявив низку сучасних способів впливу російської пропаганди на свідомість людей і формування потрібної агресору громадської думки в Україні і світовому співтоваристві.

Інформаційні операції, спрямовані на дискредитацію Збройних Сил України, можна згрупувати таким чином:

компрометація діяльності ЗСУ в суспільстві, насамперед серед потенційних кандидатів, що планують вступити до лав ЗСУ на контрактній основі. Для цього в медіапродуктах демонструються: нестерпні умови, в яких вимушені жити контрактники, які прирівнюються у сюжетах до умов колонії суворого режиму;

формування недовіри у військовослужбовців ЗСУ до командирів, а також негативного іміджу керівництва Збройних Сил;

заякування потенційних кандидатів на посади контрактників ви-

гаданими історіями, що нібито непідготовлених військовослужбовців відправляють в зону АТО і силою примушують наступати на так званих «ополченців», а тих хто, відмовляється це робити — одразу розстрілюють загороджувальні загони з військовослужбовців «Азова» та «Правого сектору»;

формування негативного образу держави Україна, що нібито взагалі не піклується про власні Збройні Сили, про полонених, яких «просто звільняють з лав ЗСУ і не переймаються справою повернення додому»;

створення суперечностей між силовими структурами України, демонструючи, що Національна Гвардія України (НГУ) забезпечується всім необхідним набагато краще, ніж ЗСУ.

Одним із прийомів фальсифікації є приховування авторства медіа-продукту. Наприклад, використовується як тло Державний Прапор України, логотип і гасло «Інформаційного спротиву», відеоролик видається за український, хоча насправді таким не є. Часто у відеосюжетах використовуються не реальні особи, а актори, які грають потрібну роль і намагаються сформуванати бажану думку у глядача.

Для створення негативного іміджу ЗСУ застосовується прийом, сутність якого полягає, у створенні однозначного, вкрай негативного образу особового складу одних військових формувань перед іншими. Наприклад, контрастного протиставлення однозначно негативного образу ЗСУ позитивному образу НГУ. Інформація у чорно-білих тонах без альтернативи є ознакою пропаганди! Протиставлення з метою порушення взаємодії і насаджування ворожнечі є на вигідним тільки ворогу.

Широко застосовується технологія «рефреймінгу», або інакше кажучи – зміна часу сприйняття інформації. У відеороликах подається нарізка різноманітних відеоматеріалів та звуковий чи текстовий супровід, при цьому приховується реальне походження відео та час зйомок, але весь відеоряд має посилювати сказане за кадром. Якщо відеосюжет не є прихованою пропагандою, то він спрямований на висвітлення події і створюється як відео плюс коментар того, що відбувається. Натомість деструктивна пропаганда під заготовлені меседжі підбирає необхідний відеоряд, який не має стосунку до справжньої ситуації.

Подібні прийоми Росією використовуються не вперше, вони були випробувані ще в період Української Революції 1917–1921 рр. Тільки з тією різницею, що століття тому застосовувалися друковані ЗМІ та радіо. На початок 1919 р. понад половину дивізій Червоній армії мали свої друковані органи. Перемогам на полі бою часто передували перемоги на ідеологічному фронті, у яких преса була незамінною зброєю.

Зважаючи на це, Всеросійський центральний виконавчий комітет 12 травня 1919 р. оголосив газети і пропагандистську літературу «терміновим воєнним вантажем», транспортування якого виконується позачергово. Важливим було врахування мовного питання, яке розробляли з пропагандистською метою, в тому числі через пресу. Приміром, газета Першої кінної армії, яка брала участь у російсько-польській війні, – «Красный кавалерист» – в 1920 році друкувалась українською і польською мовами. Сьогодні Російська Федерація не виробляє україномовний медіа продукт через орієнтацію на російськомовне населення України і теорію «руського міра». Але не факт, що незабаром не з'являться й україномовні матеріали для розкладу свідомості народу України. Нині подібна робота ведеться через опозиційні ЗМІ та Інтернет-форуми.

У протистоянні сил інформація як вид зброї була спрямована і на те, щоб завдати втрат живій силі. Оскільки українська військова преса 1917–1920 рр. відігравала важливу роль для зміцнення морального духу армії і тогочасного українського суспільства, то виконанню цього завдання протистояли газети супротивника (більшовицькі, денікінські, врангелівські тощо), мета яких полягала у маніпулюванні масами для внесення в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів; дезорієнтації та дезінформації мас; послабленні певних переконань; залякуванні народу образом ворога, а супротивника – своєю могутністю.

Більшовицька Росія, на відміну від української влади, більшої ваги надавали пресі як засобу боротьби за маси, а військові газети Червоної армії відіграли важливу роль для становлення в Україні більшовицької преси взагалі. Пропаганда і терор – саме на цих двох підвалинах більшовикам вдалося сформувати 10-мільйонну армію, існування якої підтримували тими ж способами. Під час ведення війни проти УНР у більшовицькій періодиці сформувалася чітка структура (фронтіві, армійські, флотські та дивізійні, навіть полкові та батальйонні видання), за вихід у світ і зміст якої відповідали політвідділи та штаби. Вражали накладі більшовицьких газет. Наприклад, газета «Красний кавалерист», яку видавав політвідділ 1-ї Кінної армії, виходила накладом 300 000 примірників на місяць. Для порівняння, орган Штабу Дієвої Армії УНР «Україна» (вересень 1919 р.) розповсюджувався в кількості 800–900 примірників.

Більшовицька преса 1917–1921 рр. була майже повністю російськомовною, що було продиктовано по-перше імперською політикою Росії,

по-друге, тим, що більшість у Червоній армії на становили росіяни, по-третє, російська мова була чинником тиску, українську мову вважали проявом петлюрівщини; у з'єднання, де переважали українці, скерували комуністів та комсомольців із Росії; а самі формування перекидали воювати подалі від України (Кавказ, Росія, Середня Азія тощо) до складу українських радянських дивізій було введено інтернаціональні полки; червоних командирів-українців репресовано.

На поразку сил Української Революції 1917-1921 рр. на інформаційному фронті вплинули і фінансові причини, від чого залежали періодичність та наклад; і несвоєчасне постачання пресою українського війська (отримання свіжих газет затримувалося, що було шкідництвом, бо оскільки газети супротивника приходили раніше, то їх розбирав народ, разом з новинами отримуючи порцію агітаційно-пропагандистського матеріалу); політична боротьба всередині українського уряду призвела до боротьби з ворожими політиці тієї чи іншої групи виданнями.

Повторюється ситуація і з ставленням до ЗМІ, які, використовуючи право на «свободу слова» ведуть відверту антиукраїнську пропаганду. У 1917-1921 рр. російська більшовицька військова преса безпосередньо виконувала роль активного агітатора і пропагандиста, тоді як в Україні було двояке ставлення до цього питання: противники поєднання преси і пропаганди переконували, що це «нестиме загрозу свободі преси», прихильники вважали таке поєднання за необхідне. У доповіді про діяльність міністерства преси і пропаганди (від 10 вересня 1919 р.) містяться слушні пропозиції щодо використання військової преси для успіху в ідеологічному протистоянні: організувати видання ряду своїх щоденних часописів в необмеженій кількості; подбати про кредитування на видатки по експедиції; вирішення кадрових питань; подбати про різноманітність способів донесення інформації; організувати для фронту і запілля – «живу газету», тобто мати «людей, які б виїжджали на фронт і запілля і мали завдання лише давати часописні новини і повідомлення з поясненням в бажаному для уряду значенні».

Уряд УНР на чолі з Симоном Петлюрою намагався донести свою позицію у національно-визвольній боротьбі з більшовиками, Денікіним до світової спільноти, про що свідчить створення українського інформаційного бюро в Копенгагені.

Отже, система національних військових часописів позитивно впливала на становлення українського війська, на формування позитивного образу воєка – оборонця соборної України, на становлення державності України в цілому. Редакції військових часописів були включені

як підрозділ у структуру українського війська на кожному рівні. Негативними факторами, які заважали українській національній військовій пресі отримувати перемоги в інформаційній війні з супротивниками, були такі: недостатня увага уряду до функціонування і розповсюдження військової преси, недофінансування, недоліки внутрішньої політики та нестача єдності серед політичних рухів, затримка постачання преси на фронт, незначний наклад, що не задовольняв потреби вояків, надмірна цензура, що заважала пресі розвиватися.

На початку Другої світової війни причинами інформаційної поразки радянських пропагандистів були: ведення інформаційної боротьби під впливом традицій Першої світової; робота в умовах сталінського тоталітаризму; скутість жорсткими ідеологічними обмеженнями сподівання на «пролетарську єдність», неминучість братання на фронті солдатів противника з Червоною армією. Нацисти ж добре вивчили «аудиторію», з якою доведеться «працювати» пропагандистам. Зокрема на територію, яка була під Росією і на саму Росію пропаганда, в тому числі через друковане слово, поділялася на три напрями – троцькістський, сепаратистський і націоналістично-російський з урахуванням більшовицького менталітету населення.

Подальша кардинальна перебудова структури радянської військової преси врятувала її безнадійне становище на інформаційному фронті. Вона мала працювати не тільки на піднесення бойового духу воїнів, а, насамперед, на ідеологічну обробку в комуністичному дусі багатонаціонального складу Червоної армії, протистоянню інформації антирадянських видань, до яких, зокрема, було зараховано всі національно-патріотичні видання українських збройних формувань. До роботи у військових ЗМІ як військових кореспондентів було залучено письменників і провідних журналістів того часу, завдяки матеріалам яких газети викликали патріотичне піднесення та емоційний резонанс серед бійців.

Через власну пресу Українська повстанська армія вела інформаційно-пропагандистську роботу, необхідну для протидії гітлерівській та більшовицькій пропаганди. У її пресових органах працювали талановиті письменники, журналісти, науковці, які підтримували зв'язок з мережею позаштатних авторів. Ефективній діяльності преси серед військових та місцевого населення сприяли чітка структура, глибока конспірація та високий патріотизм матеріалів.

Історія дає цінні уроки, які варто враховувати у сучасному інформаційному протиборстві. Для захисту від впливу ворожих медіапродуктів на особовий склад Збройних Сил України доцільно:

налагодити широкий доступ до інформації з україноцентричних джерел: преса, радіо, телебачення, Інтернет;

здійснювати постійний моніторинг інформаційного простору України, залучаючи до цього процесу прес-служби військових з'єднань та об'єднань ЗСУ;

за потреби вживати заходів щодо блокування видань, теле-, радіо-програм, заборони деструктивних медіапродуктів, щоб перешкоджати операціям інформаційної війни досягати поставленої мети;

пропагувати інформаційні продукти з позитивним змістом про діяльність ЗСУ;

постійно проводити роз'яснювальну роботу серед військовослужбовців ЗСУ про неможливість розміщення в інформаційних ресурсах особистих матеріалів, що може зашкодити виконанню бойових завдань військовим підрозділом, а також може бути використана противником для збору інформації про особовий склад ЗСУ, його морально-психологічний стан, застосовуватися проти військовослужбовців чи їх рідних з метою шантажу.

роз'яснювати військовослужбовцям неправдивість і тенденційність подачі інформації ворожими джерелами, кому вона вигідна, проти кого спрямована;

постійно інформувати особовий склад про ситуацію у зоні проведення АТО та у місцях дислокації військ, про хід їх бойової підготовки тощо;

налагодити взаємодію прес-служб, ЗМІ силових структур та постійно інформувати суспільство про злагоджену взаємодію силових структур, яких об'єднують спільні цінності: підтримання порядку та захист України від агресора та його маріонеток.

Віщун В.В.,

управління інформаційних технологій Міністерства оборони України

Залежність систем забезпечення національної безпеки від буденності їх суб'єктів

Популярним трендом останнього десятиріччя в провідних країнах світу залишається побудова ефективної системи забезпечення національної безпеки. На тлі виникаючих загроз при переході від постінду-

стріального суспільства до інформаційного, перерозподілі економічних відносин та зменшенні витрат на функціонування державних установ, перед країнами виникає питання збереження державності в нових умовах...

До системи забезпечення національної безпеки в світі включаються суб'єкти в основному із виконання розвідних функцій, внутрішньої безпеки та оборони.

Характерною особливістю всіх без виключення систем є різноманітність суб'єктів, що включені до процесів забезпечення національної безпеки. Це склалось історично та викликано у першу чергу різним цільовим призначенням, цінностями, культурою, середовищем та їхньою повсякденною діяльністю. Всі ці характерні особливості можливо позначити як “буденність” суб'єктів.

Зосередженість суб'єктів на виконанні обмежених функцій значно підвищує ефективність при виконанні завдань, але не при їх сумісному (одночасному) застосуванні. Пошуки науковців у цій сфері зосереджуються на досягненні різного роду “синергетичних ефектів”. Зазначені дослідження використовують характеристики суб'єктів як вже сформовані, не звертаючи увагу на особливість їхньої “буденності” та її врахування при функціонуванні системи забезпечення національної безпеки.

Проблема, яку необхідно вирішити, - неефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки під час її створення, побудови та вирішення сумісних завдань. Для розв'язання зазначеної проблеми пропонується дослідити “буденність” зазначених суб'єктів різних країн, визначивши найбільш ефективну систему забезпечення національної безпеки.

Для прикладу, розглянемо ситуацію з основними суб'єктами забезпечення національної безпеки під час виникнення нових (гібридних) загроз.

Відсутність авторитету розвідувального співтовариства, недовіра до нього, зниження професіоналізму та фінансування, отримання інформації (побудова системи комунікацій) зі “свого” оточення призводить, по-перше, до створення розвідувального суб'єкту, “буденність” якого перетворюється на “сам у собі”, по-друге, остаточно відокремлюється від “буденності” інших суб'єктів.

“Буденність” суб'єкту внутрішньої безпеки, є найскладнішим (проблематичним) явищем, адже суспільні відносини, які необхідно контролювати у цьому домені є найчисельнішими і поділяються на внутрішні та зовнішні об'єкти.

Насамкінець, “буденність” суб’єкту оборони має бути складною, але по суті найбільш віддалена від реальності процесів.

Підсумовуючи, автором зазначається, що процес формування системи національної безпеки на цей час не є закінченим (до моменту остаточного переходу до інформаційного суспільства), має враховувати “буденність” кожного суб’єкту та її особливості при виконанні спільних завдань, зважати на зміни у суспільних відносинах, вчасно створювати нові та позбавлятися старих суб’єктів.

Сученко В.В.,

полковник юстиції запасу,

Почесний працівник прокуратури України

Юридичні сервіси безпеково-оборонного сектора України в умовах протидії глобальному гібридному тероризму

Планетарні виклики, ризики і загрози, що несе глобальний гібридний тероризм, об’єктивно і закономірно вимагають корінної перебудови безпекового сектору держави в напрямі стандартів НАТО та цінностей Майдану Гідності. Глибоке вивчення і усвідомлення сутності цього нового світового небезпечного явища, спрямованого на знищення мирного способу життя, доводить, що ключовою умовою протидії йому є розроблення і запровадження ефективної всеосяжної системи комунікаційно-контентної безпеки сучасного соціуму в процесах трансформаційного державотворення. Це надзавдання ставить нагальні питання щодо побудови якісно нового юридичного фундаменту цієї системи, який зміг би забезпечити її ефективне функціонування.

Глобальний гібридний тероризм реалізується через мультиформатні багатопланові агресії, які перебувають у постійному русі і швидко міняють вигляд. Відповідно правові засади, норми і способи інноваційно-динамічного явища-системи - комунікаційно-контентної безпеки держави - мають забезпечити своєчасний адекватний аналіз (фіксацію), прогноз (анонс), попередження цих мультиформатних месіанських різномасштабних агресій, а також оперативного-ієрархізовані реакції та миттєве креативно-технологічне реагування на їхні прояви. Далі - скоординовану взаємодію усіх елементів безпеково-оборонного комплексу

України, а в перспективі і країн-партнерів України в геостратегії захисту цивілізаційних масштабів.

Для досягнення цієї мети постає питання створення єдиного юридичного комплексу (органу) в безпековому секторі з мультифункціоналом оборонно-безпекового сервісу.

На жаль, ми сьогодні продовжуємо ще відставати від викликів часу і в умовах путінських агресій, які відбуваються вже понад три роки, спромоглися лише відновити органи військової прокуратури. Але вони у гібридний спосіб (без прямої передачі функціоналу іншому органу), тобто напівзаконно позбавлені вкрай необхідних функцій щодо нагляду за додержанням і застосуванням законів у військових формуваннях. Водночас, у безпековому сегменті функціонує спеціальний правоохоронний орган - військова служба правопорядку у Збройних Силах України, яка при цьому позбавлена функції оперативно-розшукової діяльності, і зона відповідальності якої обмежена лише Збройними Силами України. У складі правоохоронних органів безпекового сектору – Службі безпеки України, Національній гвардії України, Державній прикордонній службі України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, органи з функціями, подібними до військової служби правопорядку, відсутні.

Державна служба з надзвичайних ситуацій в межах МВС, якій відведена ключова роль в забезпеченні безпеки критичної інфраструктури та екологічної безпеки, взагалі знаходиться в зоні відповідальності територіальної прокуратури. Водночас контроль за додержанням і застосуванням законів у зазначених органах виконавчої влади здійснюють за відповідними напрямками територіальні державні контролюючі органи, що перебувають в зоні відповідальності різних міністерств. До цього ж, органи військової прокуратури та СБУ наділені функцією досудового розслідування військових злочинів та злочинів проти основ національної безпеки України та інших, відповідно до підслідності.

Військовий суд взагалі не відновлений. Цілком природно, що різнопланові мультифункціональні агресії глобального гібридного тероризму також вимагають новітніх військово-судових сервісів як складової безпекового сектору держави. Їхньою головною ознакою має стати відкритість на протипагу минулій корпоративності. Нам потрібен новий модернізований військовий суд з функціоналом сервісу оперативного різноформатного реагування засобами правосуддя на порушення гібридними агресіями законності у воєнній сфері. А військові суди виступатимуть запорукою ефективної роботи нового оборонно-безпекового сервісу.

Тобто перед нами картина розпорошення зусиль, відсутності координуючого центру протидії правопорушенням, певний хаос в організації цієї протидії у безпековому секторі держави, що повністю узгоджується з путінськими стилістичними гібридними агресіями не тільки на передових мілітарного характеру, але й в управлінських кабінетах стратегічного планування. Як наслідок, кожен орган безпеково-оборонного комплексу функціонує сам по собі, нерідко перетинаючись і заважаючи один одному. Цю сумну картину доповнюють численні юридичні служби і підрозділи вказаних органів, які опікуються захистом прав військовослужбовців, працівників цих органів і членів їх сімей, зокрема воїнів АТО, кожен на свій лад. Не додає оптимізму і діяльність правозахисних підрозділів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у цій сфері, у кожного з яких своє бачення проблем і шляхів їх вирішення. Якщо додати сюди наявність розпорошеної мережі агентури супротивника у Збройних Силах України, кожному правоохоронному органі, інших органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, то ситуація виглядає вкрай небезпечною і навіть загрозливою.

І якщо з метою протидії небезпечному явищу корупції створені спеціальні органи - Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура в системі прокуратури України та Національне агенство з питань запобігання корупції, то для забезпечення належного правового функціонування органів, що забезпечують безпеку держави, на часі вже необхідність створення єдиного спеціального –безпеково-оборонного юридичного сервісу, який об'єднає в собі правопрофілактичну, праводіагностичну, правоконсультаційну та правоохоронну функції.

Вбачається, що забезпечення ефективної безпеки країни по визначених на даний час Стратегією національної безпеки України напрямках має відбуватися через призму методологічних і технологічних засад комунікаційно-контентної безпеки, яка має бути фундаментом, першоджерелом різноманітних безпекових заходів. Відповідно, і новий юридичний оборонно-безпековий сервіс як правовий базис-складова комунікаційно-контентної безпеки має забезпечувати не тільки щоденне оцінювання ситуації і оперативне ефективне реагування на виникаючі виклики, ризики і загрози, а і довгострокове прогнозування та профілактику намірів і можливостей супротивника.

Гібридність путінських агресій проявляється у поєднанні тих елементів, явищ і процесів, які в уяві адекватної свідомості не можуть поєднуватися, а тому таке неприродне поєднання викликає низку різ-

номанітних психологічних рефлексій, які заключаються в психічних переживаннях і виступають передумовою стану постійного страху. Так досягається найвища терористична мета таких агресій.

Відсутність новітньої архітектури юридичних засад протидії таким агресіям сприяє досягненню ними своєї мети і перебуванню атакованих суспільств і державних інституцій у безпорадному стані протягом тривалого часу. Як наслідок, лише отямившись від шоку, вони розпочинають створювати юридичні механізми реагування на такі гібридно-месіанські агресії. А тим часом супротивник по принципу дитячої гри конструктора Лего продукує, планує і реалізовує нові агресії, більш небезпечні, ніж попередні.

Показово, що відсутність ефективної підтримки та правового захисту з боку держави осіб, що безпосередньо опікуються її безпекою, створює плідний ґрунт для можливостей моделювання та реалізації у цьому критичному для державної безпеки середовищі будь-яких провокацій різного ступеню терористичної загрози.

Основу структури нового правового органу має утворити мережа ситуативно-аналітичних центрів, інформація яких має бути робочим матеріалом як для аналізів і прогнозів, так і для оперативного реагування та розроблення превентивних заходів. Відповідно, зазначена інформація має функціонально розподілятися для подальшої обробки та використання до підрозділів за відповідним функціоналом.

Об'єднання діагностичної, консультаційної та правоохоронної функцій в одному органі викликано об'єктивною необхідністю оперативної нейтралізації гібридних агресій. Це пов'язано з тим, що гібридні агресії в силу своєї природи здебільшого впливають на правовідносини, врегулювання яких у разі оперативного реагування можливо на рівні правової діагностики та консультації. Проте, якщо ці функції у сфері, що піддалася агресії, не спрацювають або протидія взагалі відсутня, суспільна небезпека створеної проблеми зростає і вона може перерости у злочинні прояви. Крім того, цей безпеково-оборонний сервіс повинен мати філігранно розроблений та чітко функціонуючий механізм миттєвого правового реагування на прояви агресії, що забезпечить її оперативну нейтралізацію.

Суттєві відмінності нового спеціального органу від діючих правоохоронних полягають в широких універсальних координаційно-комунікативних можливостях та новому цінністному наповненні. На відміну від ієрархічних, бюрократично зарегламентованих, закритих від громадськості правоохоронних органів старого стибу новому обо-

ронно-безпековому юридичному сервісу мають бути притаманні прозорість, відкритість, партнерство і довіра. Нового стану можна досягти лише через системну публічність-функцію, а не персоналістичну інституційну браваду.

Працівники такого органу мають пишатися служінням громадянському суспільству на відміну від минулого корпоративного віднесення себе до елітарного закритого клубу правоохоронців над та поза межами суспільства.

Для своєї реалізації окреслені вище проблеми потребують подальшого ґрунтового наукового розроблення, детального юридичного закріплення в концепції комунікаційно-контентної безпеки держави.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК III

ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНО-ПУБЛІЧНИХ ДОДАНИХ РЕАЛЬНОСТЕЙ. ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ

Мокренчук О.В.,

прес-офіцер 72-ї окремої механізованої бригади

Любовець Г.В.,

к.і.н., старший науковий співробітник лінгвістичного науково-дослідного центру (ВІКНУ),

Король В.Г.,

старший науковий співробітник лінгвістичного науково-дослідного центру (ВІКНУ)

Інформаційні резонанси: «порядок денний» маємо диктувати ми! Практика реалізації

Вступ. Для початку домовимось, що в якості моделі інформаційного простору (ІП) України ми будемо використовувати схему гравітаційного поля Землі, де в якості «меридіанів» виступають силові лінії інформаційного впливу, на яких рухливо розміщуються силові точки, або «пульсари» – тобто, потужні генератори інформації, такі як діючі ЗМІ, авторитетні експерти, популярні блогери (без прив'язок до країни, континенту) тощо. Збурення сегментів інформаційного простору в будь-якій із силових точок викликає потужні хвилі інформаційного резонансу, що розповсюджуються не лінійно, а подібно сфері, що розширяється. Збурюючи інформаційні поля вишир і вглиб, вони мають тривалість у часі і здатність змінюватися під час проходження через інші точки ІП: підсилюватись, слабнути, викликати зустрічні резонанси (навіть в іншому тематико-акцентному сенсі) і паралельні хвилі, тобто одномоментні антагоністичні смисли, які нібито не пов'язані (паралельні), але реально є подовженим джерелом направленої дії. Хвилі інформаційного резонансу активно впливають на всі масштаби глобальних та локальних інформаційних середовищ і, своєю чергою, здатні оперативного піддаватися їхнім впливам, тобто, можуть ставати керованими.

Крім того, в інформаційному полі присутні так звані «вільні радикали», тобто, звичайні блогери, випадкові свідки подій, представники вузьких компетенцій або окремих служб, які оприлюднюють значущу інформацію безсистемно, разово, під емоційним впливом випадкової одномоментної події або піддавшись тиску загальної інформаційної хвилі. Їх ми теж можемо використовувати для ініціювання\підсилення\зменшення\нівелювання певного інформаційного резонансу; але варто пам'ятати, що вони є вільними від будь-яких обмежень, крім власних

морально-етичних, тож змусити їх до дії чи бездіяльності неможливо, можна лише спонукати різними способами.

Втім, тема вільних блогерів та блогерів-лідерів громадської думки потребує окремого розгляду та деталізації.

Детальніше гравітаційну Теорію інформаційного простору та методику управління інформаційним резонансом, роль «пульсарів», «вільних радикалів», генераторів\ретрансляторів та інше зможемо розглянути пізніше, а зараз звернемося до методики практичного застосування цієї теорії з метою протидії кремлівським гібридним агресіям проти України.

Насамперед, слід розуміти: протидія агресії завжди більш забарна і менш ефективна, ніж дії на упередження. Якщо ми справді хочемо перемог в комунікаційно-контентних протистояннях – мусимо йти на кілька кроків попереду ворога, формувати інформаційний простір таким чином, щоб негативна інформація відторгалася, тонула в хвилях позитиву, не могла пробитись крізь спрямовані зустрічні хвилі потрібної нам інформації. Саме ми мусимо стати генераторами сенсів, а відтак і меседжів, які зшиватимуть Україну, допоможуть українцям відчувати себе одним народом, достойною нацією, і загалом спонукатимуть найактивніші патріотичні сили країни змінювати ситуацію в Україні та підсилювати її імідж у світі. Неабиякий досвід такої інформаційної протидії у нас є. Він був народжений у середовищі прогресивних діячів інформаційної сфери ще у 2006 році і відпрацьований на Майдані 2013-2014 року, де зарекомендував себе як ефективний, безвідмовний інструмент інформаційної протидії агресіям різного виду.

Перший етап. Проводимо контент-аналіз інформаційного простору та локальних інформаційних сегментів довкола інформаційно-публічних «пульсарів» (комунікаційно-контентних креативно-технологічних центрів - КККТЦ). Що продукують такі «пульсари»? Які теми зачіпають та в якому контексті подають аргументаційні ряди і яку структуру акцентування використовують? Яка реакція їхньої цільової аудиторії та інших споживачів на оприлюднення інформації? Виявити 3-4 меседжі, що викликали найбільший резонанс споживачів за останні кілька днів або тиждень, місяць, рік – в залежності від мети вашого аналізу і плану подальших дій.

Другий етап. Пошук відкритих і прихованих технологічно-мобільних «силових точок» - діючих сегментів інформаційного простору: авторитетних міжсегментних блогерів та їхні механізми «репостерства», а також генераторів, ретрансляторів та підсилювачів подовженого

сприйняття інформації. Перевірка їхніх блогів, акаунтів, веб-сторінок на предмет тематики, швидкості реагування, обсягу поширення чи потужності впливу, часу перебування в інтернеті (тривалість і час доби). Скласти список за цими характеристиками; в кожній категорії має бути хоча б по 2-3 важливих ретранслятора та генератора.

Третій етап. Активне тестування відповідного сегменту інформаційного простору за допомогою вкидання меседжів через «пульсари» та «силові точки». Створюємо «маркований» меседж з урахуванням результатів нашого аналізу – і закидаємо його в інформаційний простір, ретельно відслідковуючи за допомогою різних інструментів інформаційні потоки, швидкість та протяжність інформаційних хвиль, потужність і протяглість в часі викликаного хвиль інформаційного резонансу. (Маркований публічний меседж – повідомлення, в яке закладені певні лінгвістичні, стилістичні, логічні маркери впізнання для полегшення відслідковування поширення та видозмін початкової інформації в потокових динаміках, її використання різними ЗМІ та репостів у соцмережах).

Коригуємо план дій даної моделі сценарного рішення в залежності від отриманих тестуванням результатів, формуємо новий маркований меседж або серію меседжів для інших сценарних рішень. Збурюємо відповідні сегменти інформаційного простору, досліджуємо рефлексію діючих в наших масштабах «пульсарів» (КККТИЦ), «силових точок», «вільних радикалів» та загальної маси учасників інформаційного процесу в динаміці; виявляємо між ними нові канали спілкування, взаємних впливів та передачі інформації.

Четвертий етап. Складаємо план комунікаційно-контентної дії, тобто реальний онлайн івент для комунікаційно-контентного домінування в масштабі ексклюзиву – готуємось викликати спрямований, керований інформаційний резонанс, в перший раз - для відпрацювання взаємодії наших помічників та отримання ними досвіду спільних інформаційних дій, надалі - для реальних комунікаційно-контентних операцій. Формуємо список меседжів, які ми збираємось транслювати; визначаємось з головним сенсом, який треба донести споживачам інформації загалом, або певній цільовій аудиторії, не забуваючи про можливе розширення акцентів для суміжних аудиторій, що підключаються спонтанно чи за завданнями агресора. Складаємо 2-3 стислих інформаційних повідомлення-ексклюзива, які учасники наших оперативних онлайн-дій розвиватимуть у повноцінні контент-матеріали: репліки-коментарі; коментарі-матриці розуміння рівнів резонансу; ко-

ментарі-глузування в іронічно-гуморній стилістиці; замітки-рефлексії асоціативного сприйняття; статті серійні, аналітично-прогнозні, дискредитаційно-евристичні, контекстно-розширюючі, прогнозно-футуристичні, персонально-трагічні, мотивуючі, мрійливі; фото: -дія -факт -запитання -здивування -шок -натхнення; відео; публікації документів; репортажі, інтерв'ю та інші елементні системи форматів подачі в різних дизайнах комунікаційно-контентної дії різної динаміки масштабів та термінів тощо. Домовляємось про технологічно-ресурсні сервіси зв'язку (телефон, смс, закрита група в фейсбуці, вайбер тощо), визначаємо тривалість даного сценарного дійства як базового - і моделі його подовження, або швидкої нейтралізації, або переведення на інші сценарні моделі (якщо воно вийде за межі тривалості – хто з учасників зможе підтримувати його довше визначеного часу, а у кого не буде такої можливості; хто в який час гарантовано буде на зв'язку, хто зможе моніторити інформаційні середовища різних сегментів інформаційного простору в нічний час та інше).

Далі переходимо до системних дій

Робимо перше публічне оприлюднення нашої інформації (можна тестове, щоб виявити, чи не відбулись якісь зміни реакцій в сегменті інформаційного поля (простору) за час вашої підготовки). Активно поширюємо її через всі можливі ресурси, аналізуємо динаміку та контентний масштаб викликаного резонансу. Підсилюємо цей резонанс заздалегідь підготовленими меседжами (інформаціями) іншої супутньої контентної активізації; активно використовуємо креативність споживачів, їх дотепні й влучні коментарі, надані ними фото-відео чи текстові докази (чим більше супутніх матеріалів від споживачів – тим краще: людина та її друзі будуть «репостити» ваше повідомлення лише заради задоволення побачити поширеним своє творіння – разом з тим поширять і ваш меседж). Такі підготовчі дії можна зробити кілька разів: поки аудиторія не буде підготовлена до сприйняття основного меседжу та поки ваші помічники не отримають достатні навички оперативної злагодженої роботи в команді.

Пильнуємо потужність і поширення резонансу: як тільки помічаємо ознаки того, що інтерес споживачів гасне – робимо чергове поширення (можливо, напряду не пов'язане з темою, яке лише побічно зачіпає підняті попередньою легалізацією питання). Розвиваємо його та аналізуємо. Працюємо на максимумі можливостей, чітко пильнуючи, коли цього разу інтерес споживачів дістанеться свого піку. На вершині зацікавленості легалізуємо наш основний меседж. І ось тут вже нам знадобиться

допомога всіх наявних помічників, друзів і зацікавлених, всіх активних блогерів та експертів, а також «вільних радикалів», незалежно від їх ставлення до теми. Найчастіше негатив і суперечка допомагають роздмухати пожежу, так що ваші опоненти мимоволі стають ретрансляторами ваших ідей; завдяки їх обуренню ваш меседж досягне тих сегментів інформаційного поля (простору), до яких ви би не змогли дістатися в жодному іншому разі, ніякими іншими зусиллями. Більше того, активне обговорення теми вашими опонентами дає вам можливість вести зацікавлене обговорення саме на їхніх майданчиках, на їхніх ресурсах, з використанням їхньої аудиторії; дає вдосталь часу і можливостей для аргументованого представлення вашої точки зору; дозволяє потім продовжити приватну розмову з тими, хто зацікавився вашою думкою і зумів спіймати трансльовані вами сенси. Надалі кожен ваш наступні системні вкидання, якщо ви робитимете їх з доцільною періодичністю, потраплятимуть на вже підготовлений ґрунт і матимуть більший КПД, навіть незалежно від викликаного ними резонансу.

Зазвичай така активна фаза операції забирає від 5-6 та більше годин у вечірній час доби – до 2-3 днів (в окремих випадках була помічена активність інформаційного середовища протягом тижня та більше). Специфіка сучасного сприйняття в тому, що вже наступного дня тема, яка сьогодні збурила читачів і викликала бурхливий резонанс в інформаційному полі, буває забута, або збита наступною інформаційною хвилею, наступним не менш резонансним меседжем. Але вона обов'язково знайде відлуння в якійсь іншій темі, може бути процитована в іншому обговоренні – і тоді спалахне з новою силою та аргументацією. Тож треба бути готовим як до повного припинення обговорення, так і до раптового продовження його на іншій платформі, в іншому ракурсі, з іншою аргументацією. Тоді, в залежності від наших цілей і задач, ми можемо підсилити цей резонанс, або збити його зустрічною хвилею, зменшити напругу паралельним резонансом, перенесенням уваги на більш резонансну інформацію та за допомогою інших інструментів посилення чи нейтралізації інформаційних резонансів.

Інструментарій впливу на інформаційні резонанси

Підсилення інформаційної хвилі публічного резонування комунікаційно-контентних складових може відбуватися як в точці її виникнення, так і в інших точках; як по ходу слідування хвилі, так і за принципом доданого резонансу. Перший спосіб – підсилення у точці виникнення – передбачає, що ви робите нову легалізацію через того самого генератора\ретранслятора (агрегатора) інформації, що й попередній. Так само, як

краплі води, капаючи з нещільно закритого крану в одну й ту саму точку водної гладі, створюють практично нескінченні кільця хвиль на одному й тому самому просторі – так і постійні вкидання в одній і тій самій точці інформаційного простору здатні нескінченно довго підтримувати зацікавленість споживачів до тієї самої теми; а їх варіювання (сильніше-слабше, швидше-повільніше, з більшої висоти/глибини чи іншої забарвленості) буде підсилювати ефект впливу, бо накладатиметься на вже відоме, розвиватиме вже звичну заданому споживачу тему і викликати практично необмежену, тобто сталу довіру не лише до змісту, а і до вашої присутності, яка стане цікава споживачу (такий собі серіал документального ексклюзиву лише для своїх).

Спосіб доданого резонансу працює, коли треба запевнити споживача в правдивості інформації і безсторонності автора до початкового її оприлюднення. Принцип: «Ти ж бачиш – всі про це говорять, всі кажуть одне й те саме; значить, це правда». Методика: робиться легалізація (публікація, фото, відеосюжет, репліка, питання – і тут-таки з різних джерел протягом короткого часу різними людьми додаються розширюючі контентний контекст супутні факти, відео, фото, свідчення очевидців, коментарі експертів, аж до підключення головних генераторів\ретрансляторів та «пульсарів», тобто діючих ЗМІ. Меседж або сенс, повторений 10-15 разів в різних ракурсах, різними вустами апіорі сприймається як абсолютно правдивий і всмоктується споживачем за інерцією публічної динаміки, тобто без додаткового аналізу.

Зустрічна хвиля (накладання іншого резонансу на вже діючий резонанс) може не тільки нейтралізувати непотрібний нам резонанс чи суттєво підсилити потрібний, але й скерувати його в потрібне нам русло. Наприклад, маємо чергове вкидання про «солдати голодні-голі-босі-на-передку». Виправдовуватись, пробувати спростувати чи пояснити – лише підсилити негатив і ще більше поширити його (див. пункт три). В такому разі ми пускаємо зустрічну хвилю, причому не важливо, позитивну чи негативну. Можемо як показати справжній стан на передовій, солдатські їдальні на ВОПах, зняти сюжети про фронтових кухарів тощо – так і заявити в повний голос: «Так, це справді обурливо! Не дамо знущатися з бійців! Захистимо наших голодних-голих Захисників! До речі, де вони? Покажіть лише, а ми вже там всіх-всіх негідників – ууухххх!!!» Далі їдемо за отриманою адресою і розбираємось по суті справи. І вже, в залежності від побаченого, або показуємо задоволених, усміхнених, добре екіпірованих бійців, що нівелює попередній негатив, або робимо якісний репортаж-розслідування і демон-

струємо, як командування ЗСУ разом із волонтерською громадськістю добре опікується солдатами і оперативно реагує на «сигнали» небайдужих громадян про «окремі недоліки на місцях», що теж побічно нівелює меседж опонентів про нібито «забутих владою» солдатів.

Метод ініціювання резонансу також дозволяє спрямувати його в задане русло, зменшити шкоду від випадкового некерованого резонансу та досягти потрібних нам цілей, донести визначені нами меседжі. Цей метод найкраще працює в умовах бойових дій, які практично не піддаються прогнозуванню і існують як об'єктивна реальність незалежно від нашої інформаційної політики чи ідеологічних спрямувань. Наприклад, на ввіреному вам для захисту рубежі раптово виник бій. Або противник знов підступно обстріляв населений пункт у прифронтовій полосі. Ви розумієте, що ця подія стовідсотково приверне увагу ЗМІ, буде розтиражована стараннями соціальних мереж та обов'язково використається ворогом в його пропагандистських цілях гібридно-месіанських агресій. Тому ви починаєте діяти першим, тобто ініціюєте публічний резонанс щодо наявного ексклюзиву. Ви можете зробити будь-яку легалізацію: від потужного повідомлення чи публікації фото-відео до розміщення серії дрібних інформацій протягом дуже короткого часу. В будь-якому разі ви першим почали цю розмову і маєте можливість скеровувати обговорення в той бік, де воно спричинить найбільше неприємних резонансів для противника і додасть найбільше позитиву для вас. Пам'ятайте, що ініціативність та випередження не може залежати від персон, а має стати стандартом сучасного протистояння із глобальним агресором, який знищує цивілізацію мирного способу співжиття країн, народів, націй та громад.

Цей метод використовувався в умовах Майдану і під час недавніх січнево-лютневих боїв під Авдіївкою. Застосування методу ініційованого публічного резонансу дозволило, практично до завершення боїв, тримати першість у повідомленні інформації, створювати вигідний Україні «публічний порядок денний» та завдяки оперативному поданню правдивих даних практично звести до нуля спроби противника та «горе-друзів» організувати «зраду» з приводу загибелі кількох офіцерів і військовослужбовців. Так само наші постійні публічно-адекватні комунікаційно-контентні дії на упередження і спрямування резонансів від фактів поранення чи загибелі військовослужбовців в конструктивне русло (створення емоційних розширених некрологів, розповіді про живих Героїв, ініціювання створення меморіалів та написання книг тощо) дозволяє і зараз уникати панічних настроїв серед родичів військовослуж-

бовців, працює на піднесення бойового духу особового складу і зменшує депресії серед солдатів. Бійці бачать, що їх справді цінують, розповідають про їх особистості та здійснені ними героїчні вчинки та подвиги. І це допомагає їм перемагати не лише ворога, але й особисті страхи, комплекси, ідеологічні омани, притаманні кожній нормальній людині.

Після операції ретельно аналізуємо в нашій комунікаційно-контентній команді партнерів поточні дії, відзначаємо найрезультативніших та найактивніших і креативних учасників процесу, вдаємось до аналізу дій противника та намічаємо плани подальшої роботи.

Існують і добре працюють також інші ефективні методи роботи з інформаційним резонансом; є досвід успішного проведення незначними силами та засобами доволі масштабних і тривалих у часі комунікаційно-контентних впливів як публічних домінувань. Ми зараз підняли лише невеликий пласт цієї проблематики, торкнулися найпростіших елементів даної методики. Сподіваємось, що робота з напрацювання нових методів ефективного використання інформаційних резонансів буде продовжена і фахівці з комунікаційно-контентної безпеки отримають чудовий інструмент для протидії гібридно-месіанським агресіям противника вже сьогодні.

Курбан О.В.,

доцент кафедри військової журналістики (ВІКНУ),

к.н. із соціальних комунікацій, доцент

Соціальні онлайн-мережі в роботі прес-офіцерів Збройних Сил України: проблеми та перспективи

Інформаційна війна, як складова частина сучасної гібридної війни в стані якої сьогодні знаходиться Україна, вимагає від профільних фахівців системних інтегрованих знань та практичних навичок. В цьому плані, прес-офіцери ЗСУ знаходяться в особливому статусі, бо несуть на себе значну відповідальність за інформаційне супроводження дій військових підрозділів представниками яких вони є.

Кількість прикладних інструментів, які українські прес-офіцери мають змогу використовувати зараз, нажаль залишає бажати кращого, і перш за все через незадовільний матеріально-технічний стан. Проблеми та недоліки в цьому плані зрозумілі й об'єктивні. Втім є певні мало-затратні інформаційно-комунікаційні інструменти, використання яких

може дати можливість значно розширити можливості прес-офіцерів. В даному випадку мова йде про соціальні онлайн-мережі та їх фактично не обмежений комунікаційний потенціал.

Потенційні можливості соціальних онлайн-мереж для прес-офіцерів:

- забезпечення комунікацій в середині військового підрозділу;
- створенні інформаційних потоків із командуванням та іншими військовими підрозділами;
- налагодження зв'язків із ЗМІ;
- підтримка контактів із колишніми військовослужбовцями;
- налагодження зв'язків із місцевим населенням в зоні відповідальності військової частини;
- інформування представників родин військовослужбовців;
- встановлення інформаційних контактів із блогерами та активними фоловерами;
- підтримка інформаційного контакту із волонтерськими структурами;
- забезпечення інформаційного супроводження дій військового підрозділу (дезінформація противника, попередження місцевого населення та інш.).

Реалізація зазначених вище можливостей передбачає застосування чітко визначеного алгоритму роботи із розбудови ефективної інформаційно-комунікаційної системи.

Перший етап – аналіз комунікаційної ситуації, шляхом визначення цільових груп та потенційних каналів комунікації. На цьому етапі

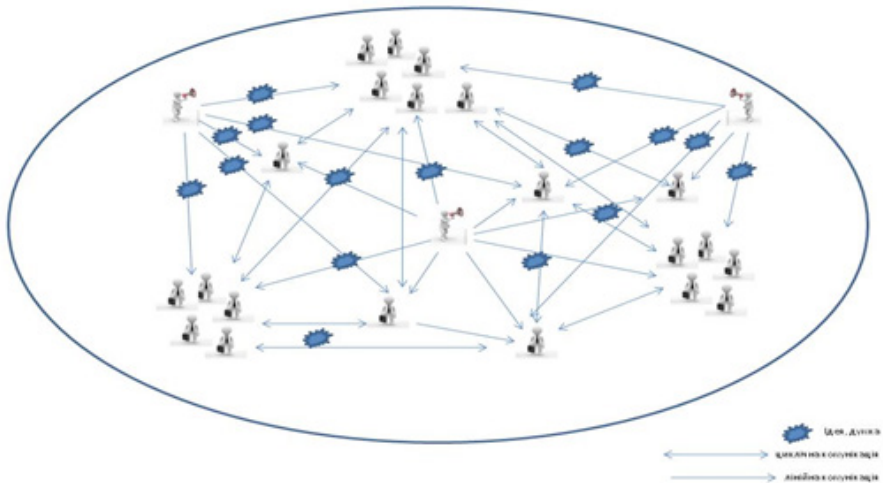

Рис 1. Карта інформаційного поля.

прес-офіцер має скласти перелік цільових груп за пріоритетністю, а також визначити ключові меседжи які будуть їм адресовані. Для більш чіткого розуміння ситуації та завдань прес-офіцеру необхідно скласти карту інформаційного поля військової частини із визначенням цільових груп та каналів комунікації (рис. 1).

Другий етап – розробка схеми та створення системи мережевої інформаційно-комунікаційної взаємодії із цільовими групами (мал. 2). На даному етапі визначається опорний інформаційний майданчик або майданчики військової частини на яких розміщатиметься ключова інформація. Такими можуть бути сайт або сторінка чи група у соціальній мережі. Навколо них будується своєрідний медіа-холдінг. Базовий майданчик спирається на підтримуючі групи у соціальних мережах де присутні ключові цільові групи а також співпрацює із середовищем блогерів. В якості додаткових майданчиків можуть використовуватися месенджери (Viber, Telegram, Facebook Messenger та інш.) та будь-які інтернет-комунікатори за допомогою яких забезпечується контакт із представниками цільових груп. Промоція базового майданчика та контенту здійснюється за допомогою технологій SEO, SMM, таргетингу, контекстної або банерної реклами.

Рис 2. Типова схема медіа-групи військового підрозділу

Третій етап – налагодження системи виробництва контенту, яке має працювати у потоковому режимі. При цьому інформація, яку прес-офіцери подаватимуть у своїй системі має бути різнобічною, як в техніч-

ному так і у змістовному плані. Відео, фото, інфографіка, тексти мають бути цікавими для конкретних цільових груп, насиченими відповідною інформацією, яка має бути ретельно відфільтрована.

В подальшому необхідно підтримувати та регулювати створені таким чином інформаційні потоки у потрібному режимі, для забезпечення виконання військовою частиною відповідних функцій та наказів командування.

Запропонована система роботи на вимагатиме значних матеріальних витрат, втім забиратиме доволі багато часу в роботі прес-офіцера, особливо на початку, коли система створюватиметься. Втім ефект від запровадження системи виправдає усі зусилля, бо даватиме можливість встановити адресну комунікацію із конкретними представниками відповідних цільових груп.

Нестеренко С.О.,

Шеф-редактор інтернет-журналу «Безпека та Закон»,
консультант з інформаційно-психологічної безпеки

Журналісти та ЗМІ як об'єкт маніпулятивних технологій у інформаційних війнах

В нинішньому суспільстві існує стійкий стереотип мислення, згідно з яким співробітників мас-медіа відносять до активного чиннику у інформаційних війнах. До певної міри це справді так, адже саме засоби масової інформації є головним засобом формування громадської думки, формування суспільних цінностей та поведінки широких мас. Але парадоксальним чином саме ця особливість і робить їх надзвичайно привабливою мішенню для фахівців з інформаційної війни.

В чому конкретно полягає ця привабливість?

Отримавши можливість використовувати журналіста чи навіть ціле мас-медіа у власних цілях, фахівець з інформаційної війни одночасно вирішує фактично всі завдання, які перед ним стоять, а саме:

1) Викликання довіри до поширюваної інформації (яка в більшості випадків буде дезінформацією, але аудиторія сприйматиме її як достовірну) – адже «своєму» журналістові і медіа вірять;

2) Масовість ураження – забезпечення широкого загалу аудиторії;

3) Впливовість – до думки, висловленої у медіа, дослухається навіть керівництво країни;

4) Ергономічність – в даному випадку інформаційна атака, проводиться за рахунок супротивника. Фактично він знищує себе сам, що є ідеальною ціллю будь-яких військових дій, оскільки мінімізує ризики і втрати для сторони, що атакує.

Таким чином, очевидно, що журналісти є привабливим об'єктом маніпулятивного впливу для фахівців з інформаційної війни. Водночас, так само очевидно, що маніпулятивний вплив на журналістів потребує особливих, специфічних технологій і потребує витончених психологічних дій.

Отже, яким чином і за допомогою яких інструментів можливе маніпулювання журналістами?

Будь-яка маніпуляція базується на використанні цінностей, стереотипів та моделей світогляду об'єкту маніпуляції. Це правило використовується і при маніпулюванні представниками ЗМІ. Уточнимо, що до поведінкових стереотипів в даному контексті слід відносити автоматичні реакції, які виникають і реалізуються без застосування когнітивних властивостей.

Для кращого розуміння цього процесу доцільно буде виокремити два головних вектори застосування технологій прихованого впливу на журналістів країни супротивника: а) загальнопрофесійні цінності та стереотипи та б) особисті психологічні якості і стереотипи. Особливо підкреслюю, що ці цінності і стереотипи самі по собі не є чимось поганим чи шкідливим. Навпаки, вони надзвичайно корисні для розвитку суспільства і власне, формувалися як засіб створення суспільного блага. Але так само, як медичний скальпель в руці злочинця перетворюється на інструмент вбивства, в руках фахівця з інформаційної війни вони перетворюються на інструмент руйнування і знищення.

Маніпулювання на рівні професійних цінностей

Таких цінностей, які можуть бути використані – і використовуються – фахівцями з інформаційної війни є чимало. Для прикладу наведемо кілька з них:

- 1) Свобода слова – це абсолютна цінність
- 2) Кожен має право вільно висловлювати свою думку
- 3) Журналіст має завжди знаходитись у опозиції до влади
- 4) Журналістика має захищати слабких і пригноблених
- 5) Будь-яке медіа прагне збільшити власну аудиторію
- 6) Щоб утримати читача, медіа потрібні сенсації

Розглянемо кілька прикладів маніпулювання з використанням названих цінностей:

1) Принцип свободи слова як наріжного каменю демократії є священною короною у західному світі, і Росія активно використовує його для просування своєї пропаганди і впливу. Просування таких каналів як Russia Today відбувається через адаптацію до цієї абсолютної цінності західної демократії -- права на свободу слову та права на висловлення альтернативної думки. Суть маніпуляції полягає у підміні понять: RT та інші російські медіа, орієнтовані на західний ринок, насправді є засобами пропаганди, а не журналістики. Однак західна аудиторія потрапляє на цей гачок -- і таким чином Кремль отримує можливість вести інформаційні військові дії на території супротивника. Показово, що коли в Естонії спробували заборонити російські канали через антиєстонську пропаганду, Росія звернулася до Євросоюзу зі скаргою на утискання свободи слова.

2) «Журналіст має завжди знаходитись в опозиції до влади». Цей стереотип дає надзвичайно широкі можливості для ведення інформаційної війни проти супротивника. Максимально ефективно його можна використати шляхом підкидання журналістам країни супротивника заздалегідь підготовлених фахівцем з інформаційної війни компрометуючих матеріалів на представників влади. Очевидно, що такі матеріали, підготовлені фахівцями з психології маніпулювання, як правило, поєднують в собі правдиву інформацію з дезінформацією і мають надзвичайно потужний вплив на цільову аудиторію. Якщо ж врахувати, що матеріал буде розповсюджуватися від імені журналіста, якому аудиторія довіряє, то рівень ефективності такої інформаційно-психологічної операції зростає в рази. Варто також додати, що в такому випадку надзвичайно важко ідентифікувати справжнього ініціатора такої публікації.

3) Поєднання прагнення ЗМІ до сенсаційності і швидкості оприлюднення інформації та збільшення (чи хоча б утримання існуючої) спонукає журналістів ігнорувати перевірку інформації і тому слугує чудовим підґрунтям для поширення ворожої дезінформації. Приклади цьому у сучасному медіапросторі можна знайти щодня.

4) Маскування агресивних дій під акції протесту «гнаних і голодних, які борються за свої права» автоматично дозволяє завоювати прихильність ЗМІ, що також часто використовується як інформаційне прикриття. Так, російська агресія на Донбас відбувалася з використанням саме цієї технології.

Маніпулювання особистими цінностями журналіста

Для цього різновиду маніпулювання використовуються певні загальні якості, властиві представникам ЗМІ: зокрема, прагнення до

широкого визнання як неодмінного критерію професійного успіху, загострене почуття справедливості, нестримне бажання прагнення дізнатись таємну інформацію тощо. Також особливою, характерною вразливістю багатьох журналістів є їх особисте переконання в тому, що ними неможливо маніпулювати. Така впевненість виникає на підставі того, що саме журналісти формують суспільну думку, тобто є суб'єктом, а не об'єктом впливу. Насправді маніпулювати (як було показано вище) можна кожною людиною, а найлегше маніпулювати якраз тим, хто впевнений, що ним маніпулювати неможливо.

Комбінуючи ці фактори, фахівець з інформаційної війни за допомогою маніпулятивних технологій може стимулювати журналіста (або навіть ціле ЗМІ) до потрібної поведінки, публікації тих чи інших даних, пропагування певної точки зору. Варто зауважити, що якщо раніше такі речі потребували вербувальних підходів і могли реалізовуватися лише за допомогою фахових співробітників спецслужб, то сьогодні ситуація кардинально змінилася. Поява соцмереж дала можливість прямого доступу до кожного журналіста, таким чином зробивши його відкритим для безпосереднього впливу.

Як можна запобігти цій небезпеці?

Очевидно, що перш за все на думку спадають різноманітні заборони і обмеження з боку держави чи навіть контроль над діяльністю журналістів, але так само очевидно, що таке рішення було б неефективним, шкідливим і, більше того, змінило ситуацію на гірше. Тому що заборони і обмеження як механізми просто не працюють у інформаційну епоху. Справді ефективний засіб вирішення проблеми – це усвідомлення і розуміння самими журналістами ризиків і технологій маніпулювання, які можуть бути використані проти них супротивником. Саме тому єдиним реальним фактором захисту журналістів від є освіта, проведення курсів і тренінгів з тематики технологій інформаційної війни та прихованого маніпулятивного впливу. Адже поінформований – значить озброєний.

Література

- Mark Mathis Feeding the Media Beast: An Easy Recipe for Great Publicity, NY, 2005
FM 3-05.301 "Psychological Operations Tactics, Techniques, and Procedures". – USA, 2003
Пол Лайнбарджер. «Психологическая война. Теория и практика обработки массового сознания». – М.: «Центрполиграф», 2013.
Андрей Кемаль «Кибервойна. Как Россия манипулирует миром». –М: «Эксмо», 2015.

Полковник Селезньов В.Д.,

Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України

Соцмережі у комунікаційно-контентному протистоянні: технології та персони

Український рух спротиву свавілля влади, кульмінацією якого став Майдан Гідності, додавав нового звучання лідерам громадської думки.

Лідери громадської думки (ЛГД) – це люди з високою базою передплатників (не менше 5 тисяч) і великим “середнім лайком” (більше ста за кожен пост). У певних ситуаціях, правда, такими лідерами можуть вважатися люди, які хоч і не мають багато передплатників, але користуються авторитетом у якійсь вузькій сфері або живуть в потрібному, з точки зору замовників, місці (наприклад, на окрузі, де проводяться вибори). Загалом, – це ті люди, які можуть просувати необхідні меседжі для потрібної аудиторії. При цьому, в ідеалі, ці меседжі не тільки прочитають – в них ще й повірять.

Не буде коректним твердження, що всі ЛГД беруть гроші за свої публікації. Багато хто з них пише абсолютно щиро, виходячи зі своїх особистих переконань і уявлень про справедливий світоустрій.

У певному сенсі, можна вважати всі ці процеси просто дивними, але нешкідливими іграми дорослих людей. Але це вже давно не ігри. І вже давно не безневинні.

Армії ботів і ЛГД, перетворивши соцмережі в поле битви за інтереси своїх замовників, породжують хвилі ненависті, які охоплюють велику кількість звичайних людей, розділяючи їх по лінії “свій-чужий”. Ми можемо сьогодні говорити про функціонування певних мережево-соціальних агрегацій, які формують досить потужне поле тяжіння і на рівні когнітивно-сугестивних динамік впливають на прийняття рішень навіть у високих державних кабінетах.

ЛГД при господарі. Їх основна робота – писати щось для замовника в соцмережах (при цьому вони можуть прикриватися якимось видом діяльності, найчастіше – журналістикою, політологією або волонтерством).

ЛГД на зарплаті. Працюють на конкретного замовника, але при цьому є реальними гравцями і в якійсь іншій сфері (тобто є реальними журналістами, відомими політологами, іншими представниками інформаційного поля).

ЛГД на “вільних хлібах”. Це люди, які торгують своїми постами в соцмережах від різних замовників. Деякі з них виступають свого роду байєрами, допомагаючи продавати пости, написані іншими ломами.

Боти – “мертві душі”, акаунти неіснуючих людей, які наганяють “лайки” під постами, коментують публікації, роблять вкидання. Найчастіше “ботів” в ручному режимі утримують ЛГД, щоб “підлайкувати” і перепошувати самих себе, або великі політичні чи бізнес-гравці з тією ж метою. Послугами ботів користуються практично всі провідні політики України.

Попитом у замовників користуються популярні блогери – ЛГД з більш ніж п’ятьма тисячами передплатників. Причому, чим їх більше, тим “дорожче” блогер. Точка визначення успіху в роботі – коли пост потрапляє в медіа-моніторинг людей, які приймають рішення в цій країні, або змінює їхню точку зору на резонансні події. Зовсім добре, коли тема потрапляє в поле зору журналістів впливових видань, “чіпляє” когось з них, мотивуючи до додаткового розслідування.

Цінність ЛГД для політиків, передусім, в тому, що інформація, яка поширюється без персональної відповідальності, вельми сумнівна. Інша справа, коли вона подається з посиленням на реальну людину, з ім’ям, прізвищем і своєю аудиторією.

Саме це стало ключовим чинником та цементуючим фактором, який дозволив забезпечити довіру суспільства під час відомих подій весни 2014 року у Криму.

З цієї ж причини іноді має значення не стільки кількість передплатників (все-таки важливо, щоб їх було не менше трьох тисяч), скільки соціальні зв’язки. Тобто не чисельність, а персональний склад тих, хто в друзях. На кого працює той чи інший лідер думок, можна вирахувати за стилем його публікацій і перехресними лайками.

Тільки-но тему починають “грати” – її відразу ж підхоплює певна група блогерів. Вони пишуть в одному і тому ж ключі пости або коментарі під постами, які набрали високу кількість лайків. Ти заходиш на сторінку людини, бачиш його “френдів”, дивишся, на кого він в постах нападає, і відразу розумієш, на яку політичну групу він працює.

Через дефіцит грамотних фейсбучних письменників блогосередники самі “виросшують” собі спамерських пошукових роботів. Підтягують молодих перспективних студентів або авторитетних професорів вузів, викладачів, кандидатів наук з копійчаною зарплатою. Розмовляють з ними, знаходять спільні ідеологічні точки дотику і дають можливість заробити.

Публікації в центральних ЗМІ та участь в телеефірах дають таким початківцям блогерам впізнаваність, рейтинг і передплатників на ФБ, що в епоху соціальних мереж є частиною репутаційного капіталу, від передплатників залежить і розмір гонорару. Ціна залежить від особистого репутаційного капіталу блогера і популярності його особистої сторінки.

Працює вся ця піраміда за простою схемою. Посереднику спускають темник, у якому лаконічно викладені тези, як правильно подавати ту чи іншу тему. Через пул у кілька десятків блогерів можливо “розганяти” будь-які теми. Група бере замовлення і всі дружно пишуть про це в Facebook, колонки в ЗМІ, а краще і там, і там. Аудиторія їх читає, сумнівається, а потім починає думати: дійсно, напевно, їх думка слухна – це добре, це ж “незалежний” експерт сказав! Досить ефективно використовується “фонова” технологія. Це коли користувач “Фейсбуку” дає якусь замальовку з життя (реальну або повністю вигадану), вкраплюючи в неї потрібний політичний акцент.

Втім, боти у нас теж є, просто, на відміну від РФ, їх в одній будівлі (умовному Ольгіно) не тримають і їх просто фізично не так багато, як в сусідній країні. Але практично всі політичні сили, активно представлені в соцмережах, мають свої армії ботів. Є вони і у найбільших ЛГД. Головне завдання цих мережевих істот – лайкати, залишати коментарі, нападати на ворожих ЛГД або політиків, тролити їх, створювати істеріку або, навпаки, вдавати захоплення навколо заданих меседжів. Вкидати якусь неперевірену інформацію, на яку потім зможуть посилатися ЛГД, а вже на ЛГД – ЗМІ. Таким чином, легалізується безліч фейків.

Найпоширенішим способом впливу на аудиторію у нас вже давно є *технологія керованої істерики*. Спочатку з’являються «клікуші», що віщають про “розіп’ятих хлопчиків”. Згодом це підхоплюють ЛГД. За ними – журналісти і ЗМІ. Емоції котяться валом, вміло підживлюючись спеціально навченими товаришами. Люди мобілізуються за “своїх” проти “чужих”. Вимагають помсти, розправи, війни до переможного кінця, голосування за потрібну політсилу, яка все це забезпечить.

Найгірше, що слідом за кожною хвилиною такої істерики слідує френдоцид. Користувачі соцмереж видаляють зі своїх друзів тих, хто не потрапив у струміння істерики, показавши себе “чужими”. Зрештою в стрічці залишаються тільки “свої”. Таким чином, люди самі себе позбавляють доступу до альтернативної точки зору. А це, своєю чергою, сильно полегшує завдання маніпуляторам.

Путінська агресія, що триває з початку 2014 року, відкрила моїй країні ряд гучних імен ЛГД. Народний депутат України Семен Семен-

ченко та інші командири добровольчих батальйонів першого призову, журналісти, які вважають себе військовими експертами, наприклад, Андрій Цаплієнко та Юрій Бутусов, волонтери Юрій Касьянов, Роман Сініцин, Роман Донік та Юрій Мисягін, десятки інших не менш відомих осіб, котрі донині заповнюють інформаційний простір країни новинами, часто-густо виступають першоджерелом інформації.

Будемо відвертими, не завжди їх повідомлення абсолютно точно відповідають реаліям, і тим не менш, вони мають довіру своєї аудиторії передплатників, створюючи певне інформаційне середовище.

На противагу їм продукують альтернативні інформаційні меседжі представники умовного офіційного пулу блогерів (Юрій Бірюков, Сергій Марко, Олександр Шульман та інші), які мають доступ до найвищого ешелону посадових осіб в оборонно-безпековому секторі держави.

Трапляються непоодинокі випадки, коли висновки представників різних команд блогерів радикально відрізняються, навіть якщо йдеться про однотипні події.

Де криється істина? Як можна вберегтися від цього? Як навчитися думати своєю головою, а не “колективним розумом” ботів і ЛГД?

Вихід тільки один – не вибирати безальтернативну картину світу. Передусім, розуміти, що метою більшості ЛГД і їхніх соратників є намагання втрапити в вашу персонально-фізіологічну нішу і закріпитися там, заволодівши вашими думками для формування потрібного “бачення” ситуації, події, персони. Необхідно чинити спротив таким сугестивно-дисперсним агресіям, бо в іншому разі ви ризикуєте перетворитись лише в ретранслятора і пропагандиста чиєїсь (не виключено агентурно-путінської) точки зору. Поставте за правило утримувати для себе доступ до альтернативних точок зору, “поселити” у своїй стрічці ЛГД з різних таборів, з їхніми переконаннями. Не вірити на слово нікому, поки не з’являться підтвердження. І, врешті-решт, треба включати здоровий глузд, перш ніж піддаватися істерії.

Забарило Є.О.,

голова ГО “Культурна платформа Закарпаття”

Контентні горизонти креативних індустрій

*Застосування контентних потенціалів креативних індустрій
в безпековому секторі як сценаріїв динамічних моделей
нейтралізацій гібридно-месіанських інформаційних агресій
у середовищах життя громад*

*«Мрійте, але велико мрійте про великі речі»
Б. Гаврилишин*

Геостратегічне явище Майдану Гідності 2014 року відкрило для глобального світу код колективного несвідомого української нації, яке, нарешті, проявилось в активному відстоюванні національної гідності, волі до свободи, партнерства і відповідальності. Це явище здійснило перехід від статичних процесів монополістично-олігархічних управлінських еліт індустріальної епохи до поточкових динамік життя громад в стилістиках глобалізації (промислова революція 4.0)[1]. Це варто розглядати як першооснову естетики геостратегічної цивілізації та етики соціумно-глобального сподвижництва зміни культурної парадигми світу у форматі 4.0.

Основними соціокультурними цінностями явища Майдану є Гідність, Партнерство і Довіра у синергетичному поєднанні волі, таланту, досвіду та бажання мріяти. Ці якості внутрішнього світу кожної особистості базуються на адекватному використанні людських знань, досвідів та синергетичних навичок. Такі поєднання відкривають нові ринки можливостей та розширюють функціонал традиційних інфраструктур для глобального розвитку середовищ життя кожної громади.

Після Давосу 2016 року, як офіційної точки відліку глобального факту економічного початку четвертої промислової революції, легалізація публічної дії у середовищах життя набула якості не тільки потенціальної, але й нагальної інвестиції у процес творення спроможної громади (не сплутувати з формально об'єднаною громадою).

У 2016 році питання наявності цифрових платформ легалізації публічності в найменших соціумних вимірах перетворилося на інструмент цивілізаційного значення у глобальній логістиці інформаційно-партнерської присутності. Якщо комунікаційно-контентний дизайн

середовища життя присутній у глобальному інформаційному потоці - ви існуєте як геостратегічна величина з масштабною перспективою капіталізації ресурсних потенціалів. У протилежному випадку - ви потенційно терористично-варварський образ на кшталт днр або лнр, або будь-яка інша ..нр.

Вище зазначені інфраструктури нових синергетичних потенціалів людства якнайкраще корелюються зі всіма минулими та сучасними економічними укладами четвертої індустріальної революції. А саме - з її пріоритетним напрямом розвитку креативними індустріями[2].

Люди втрачають роботу на виробництвах і в офісах через автоматизацію ліній та програм штучного інтелекту (БОТІВ).

«Бот» - програма, що працює на алгоритмах штучного інтелекту та нейросіток, а зараз ще й на основі надпровідних кубітів (основа квантових комп'ютерів).

Канадський дослідник впливу медіа на соціум Маршалл Маклуен сформував такий принцип маніпуляції у вислові: «Ми творимо наші інструменти, а потім наші інструменти створюють нас».

Креативна економіка може стати буфером, а краще - базовим системним контрибутором глобальної безпеки для людства у цьому процесі, а для України - початком відліку нової Майданної стилістики державотворення зверху донизу, бо нинішні традиції і навіть архаїка споминів про українську державність, як не прикро, не є продуктивними в сучасних глобальних динаміках геостратегій та цивілізаційного протистояння.

До креативних економік відносять такі сфери: дизайн, кіно, ТБ, радіо, фото, відео, ремесла, реклама, архітектура, видавництво, ІТ, мистецтво і музика. Продукти креативної економіки - товари і послуги, поява яких неможлива без активного залучення творчих можливостей особистості. Саме тому питання створення віртуально-публічних доданих реальностей середовищ життя задля аудиту кадрового потенціалу в сучасних динаміках «лідерства прикладів» (Сі Цзіньпін, Давос 2017 рік) – є пріоритетним напрямом українського державотворення сьогодні.

Якщо ми хочемо жити, а не виживати, важливо починати з якості людського матеріалу - талантів, які вже рятують суспільство. Уявіть собі, якщо б цей чинник був урахований, скільки б ми отримали ефективних і щасливих людей!

Дана доповідь є першим в Україні реалізованим кейсом «лідерства прикладів» завершеної дії у режимі 4.0. Завданням доповіді є публічна легалізація нового жанру віртуально-публічної доданої реальності середо-

вищ життя «Всерединікоду», ціннісною парадигмою якого є явище синергетичного партнерства Майдану Гідності. Кейс відкриває горизонти можливостей капіталізації унікальних кодів середовищ життя громад України.

Громадськими об'єднаннями «Культурна платформа Закарпаття», «Культурна ініціатива Коло» та ТМ «Креативні індустрії територій» була проведена інноваційна науково-дослідна робота у секторі креативних індустрій, а саме:

- аудит кадрових потенціалів Закарпаття;
- визначення пріоритетних напрямів кластерного розвитку краю;
- розроблена покрокова геостратегія з дестинації території;
- реалізований план заходів упродовж року;
- втілено у життя промодукти креативного сектору, що мають потенціал масштабного тиражування і відповідають глобальним трендам 4.0;
- здійснено запуск продакшн (аудіо-відео) студії на території Закарпаття;
- розроблено технічні параметри кастомізації закарпатського контенту для промоції у інформаційних глобальних потоках;
- започатковано лінію комунікаційно-контентного дизайну (сценарій, образи-символи, міфологеми, ейдоси);
- розроблено інноваційний механізму когнітивного моделювання традицій у парадигмі міфодизайну кодів територій;
- візнято та змонтовано відеопосібник;
- підготовлено проект фестивалю (з наступним затвердженням ОДА Закарпатської області) культурно-технологічної спрямованості осмислення мрії в режимі творення майбутнього 4.0 «:DRONEVAR».

«Всерединікоду» - це науково-методологічний відеопосібник, в процедурній основі якого зображено динамічну модель творчого продукування сучасних смислів і сенсів. Повна назва цього змодельованого дійства звучить так: «Застосування контентних потенціалів креативних індустрій у безпековому секторі як динамічних сценаріїв творення віртуально-публічної доданої реальності (міфодизайну) та інструменту дієвості, нестандартності реалізації і продукування мрій, пов'язаних із соціумно-цивілізаційними величинами, що підсилюють державницьку місію геопозиційними характеристиками перманентного продукування публічного позитиву життя-виміру себе та оточення».

Запропонована модель віртуально-публічної доданої реальності створює додаткові та випереджально-ефективні можливості для роботи креативних індустрій:

- у традиційних економічних укладах, в які включено все, що пов'язане з до та індустріальним суспільствами, як процесом створення домінуючої, технічно розвиненої промисловості (епоха радянського минулого);

- у сучасних економічних укладах, які співставні з ознаками і характеристиками четвертої промислової революції (Давос, лютий 2016 р.)
- поняття для технологій і концепцій організації ланцюжка створення додаткової вартості із використанням інноваційних рішень аж до нанотехнологій та квантових індустрій, Інтернету речей, Інтернету послуг, Розумних заводів; []

- у перспективних моделях місцевого економічного потенціалу для комбіновано-перспективного розвитку громади, що виражається у поєднанні традиційних та сучасних економічних укладів задля динамічної моделі стратегічного розвитку території - від середовищ життя до гідних громад та пулів спроможних громад тощо.

Місією потенційного кейсу-матриці є сегментування середовища життя як можливості розширення масштабів публічної легалізації життя через контентний продакшн полісемантичного творення образів. З застосуванням розробленого інноваційного механізму когнітивного моделювання традицій як масштабного джерела капіталізації середовища життя у парадигмі міфодизайну кодів території.

Контентна швидкість завантажень сучасних динамік життя за одну годину часу (60 хвилин) у глобальному світі це:

- Youtube 500 годин відео;
- 100 тисяч записів на Tumblr;
- 60 тисяч знімків у Instagram;
- 12 годин музики на SOUND CLOUD;
- 450 тисяч twitter-повідомлень.

За таких динамік креативна економіка Великобританії генерує майже £10 млн в годину і росте майже на 9% за рік. Це індустрія на £100 мільярдів[3].

Чим представлений комунікаційно-контентний дизайн України в цьому глобальному потоці та яка його частка?

Віртуальні глобально-монопольні платформи (Facebook, SOUND CLOUD, Instagram тощо) постійно підштовхують нас до потреби (і необхідності) ділитися ідеями і своїм контентом. При тому, що системний комунікаційно-контентний дизайн для дестинації середовищ життя (а таких в Україні біля 30000 населених пунктів) на цифрових платформах легалізації публічності в найменших соціумних вимірах

сталої дії та цивілізаційного значення абсолютно нейтралізований радянським минулим та сучасними сателітами путіністів.

Людина, яку енциклопедія «Британіка» включила до списку 300 найвидатніших винахідників в історії людства, автор технології та терміну «віртуальна реальність», футуролог, письменник, композитор, діджераті (The Prodigy) Джарон Ланьє стверджує: «Веб-сервіси часто пропонують вам задоволення авансом: безкоштовна музика, відео, веб-пошук і спілкування в соціальних мережах.

Це «заклик сирен»[4], за допомогою якого, сервіси заманюють користувачів у свої цифрові мережі. Але користувачам мережі - поставачальникам інформації, не платять за те, що вони діляться власними даними і роблять компанії на кшталт Facebook неймовірно потужними і багатими».

Втримувати увагу - ось естетика культури 4.0. В її основі лежить квант - елементарна неподільна порція певної енергії.

Індустрії 4.0 вже не мають явища ділення на мінус і плюс, на один і нуль. Квантова хвиля характеризується потоковим злиттям технологій і стиранням меж між фізичними, цифровими і біологічними сферами.

Іншими словами, як державі втримувати увагу на рівні суспільних мотивацій та бути цікавою для глобального світу?

На жаль, сьогодні в українському соціополітичному дискурсі звучать лише:

Шаровари...?

Зрада..?

Цукерки...?

Видатний український філософ Г. Сковорода на рівні втримання уваги до світової філософської думки стверджував, що сенс людського існування — подвиг самопізнання: «Нам недобре від того, що ми знаємо багато зайвого, а не знаємо найпотрібнішого: самих себе. Не знаємо того, хто живе в нас. Якби ми знали і пам'ятали те, що живе в кожному з нас, то життя наше було б зовсім інше».

Важливою складовою у масштабах глобальної безпеки є фактор публічної присутності середовищ життя у потокових інформаційних динаміках світу (через увагу до процесів, які там відбуваються). Мільйони людей в Україні отримують подвійне навантаження на психіку і, відповідно, на поведінкові моделі, знаходячись в епіцентрі впливів глобального гібридного тероризму на Сході України. Жахиття путінського терору, як привидів гітлеризму-сталінізму, в сучасних умовах глобалізму стоять в одному ряду з технічним і технологічним прискоренням

життя у глобальному світі 4.0. [5] Ще вчора це здавалося фантастикою. Сьогодні, як не прикро, це реальність.

Особистість завжди прагнула до самоідентифікації та усвідомлення процесів навколо себе: «Хто я? Чому тут? Куди йду?»

Культурно-соціальна система публічної ідентифікації процесів в Україні за рівнем контенту абсолютно не відповідає глобальним публічним викликам, ризикам і загрозам, з якими стикається пересічний громадянин. Саме тому питання кодів середовищ життя громад і системне моделювання перспектив майбутнього для країни формують надважливу стратегічну модель як вектор перспективного розвитку саме для безпекового сектору держави.

Нагальним є питання створення комплексних механізмів легалізації горизонтів публічності, як простору комунікаційного сподвижництва у продукуванні контенту через коди населених пунктів. Легалізація у публічному інформаційному просторі образів цінностей, за які віддали свої життя Герої Небесної Сотні та воїни АТО, які несуть далі прапор звияжництва України. Ці образи-символи етичні та естетичні маркери, що мають функцію полісемантичного фіксування форми, яка «дозволяє» об'єкту власне існувати (бути видимою, мати вигляд, сприйматися як образ). Фіксація та осмислення цінностей вкрай важливе для творення мотивації майбутньої цілісної держави.

Такі постановки завдань відкривають двері у простір когнітивної психології (розумових процесів) внутрішнього середовища особистості.

Цінності - це внутрішня естетика душі генного коду українця. Сьогодні наука генетика дуже спростилася. Ми вже знаємо, що є головним носієм цих генів. Ознаки - це не абстрактні поняття, а цілком конкретна ділянка ДНК. Вони мають свою «фрактальну» (за формою) інфраструктуру - ритми (музичні), дати, обряди, форми, смаки, вбрання, сенси (приказки, поголоски, міфи), лінгвістику (назви) та атрибути.

Інфраструктури в режимі світу 4.0 мають бути виключно сервісами і у жодному випадку не перетворюватися на номенклатурну звітність епохи тоталітарного режиму Радянського Союзу.

У глобальному світі комунікаційно-контентний дизайн цінностей українського народу відсутній, а когнітивна інфраструктура умов для творення віртуально-публічних доданих реальностей синергетичних поєднань волі, таланту, досвіду та бажань у парадигмі представлення публічних кластерів звияжництва через сумління справжності митців добра для щастя – питання, яке досі не має масштабного публічного дискурсу.

Розглянемо одну з системоутворюючих ліній комунікаційно-контентного дизайну креативно-технологічного кейсу «Всерединікоду», що має потенціал у підсиленні державницької місії під час війни. А саме - дві історичні лінії з досвіду Великобританії у війні з гітлерівською націонал-соціалістичною Німеччиною. Це приклад ситуативного поєднання досвідів і можливостей сектору креативних послуг та військових замовлень та лінгвістично-візуальна (плакатна) лінія у місії підсилення геополітичної державницької позиції уряду Великобританії у глобальному світі. Представлений кейс є історичною пам'яттю становлення креативного сектору дизайну на території об'єднаної Великобританії.

У 1939 році, одразу після розв'язання Другої світової війни, було започатковане Британське урядове агентство «Консультативний комітет художників війни» (WAAC) при Міністерстві інформації. Завданням агентства була діяльність з масштабного мистецько-художнього (комунікаційно-контентного дизайну) і документального (формування історичного дискурсу антропологічно-соціумних новотворень) висвітлення та осмислення історичної пам'яті Британії в період війни. У 1945 році, по закінченню війни, агентство призупинило свою діяльність.

За шість років роботи фахівці створили 5570 творів мистецтва (сценаріїв), над якими працювало більш ніж 400 митців. Колекція (комунікаційно-контентна лінія) була поширена серед музеїв і державних установ Великобританії в усьому світі. На даний час близько 3000 робіт представлені у Лондоні в Імперському воєнному музеї (Imperial War Museum).

«Консультативний комітет художників війни» мав від уряду Великобританії чітке завдання – створити Британський естетичний дискурс на основі полісеміотичного моделювання когнітивного простору продукування мрій, за які віддавали життя герої Британії. Мрії, як коду нації, на основі когнітивних маркерів, пов'язаних із соціумно-цивілізаційними величинами, що підсилюють державницьку місію геопозиційними характеристиками творення публічного позитиву життя. Іншими словами: вберегти, мотивувати і скерувати до конкретної дії.

Саме це дало початок (1939 рік) становленню креативних індустрій Британії: «поєднувати непоєднуване» (ПН).

Перша «військова» виставка плакатів відкрилася напередодні Різдва 1939 року на станції лондонського метрополітену «Charing Cross». Завданням митців було пояснити через плакат, що це за війна і чому Великобританія в ній бере участь.

Було розроблено волонтерську систему заохочень - на решту, що залишилася після придбання квитка у метрополітен, можна було купи-

ти марки. Кошти від продажу марок перераховувалися на виробництво танків. Таким чином було зібрано 220 тисяч фунтів стерлінгів.

2 фунти 7 шилінгів коштував «STEN» - британський пістолет-кулемет, створений в 1941 році. Це наймасовіший пістолет-кулемет армії Великобританії і її домініонів в ході Другої світової війни. Знаходився на озброєнні англійської армії до початку 1960-х років. Пружину мав від ліжка, а болти, якими скріплювався, продавалися у будь-якому магазині. Зібрати цю зброю мав змогу хто завгодно.

Брати Лайнз (LINES BROS. Ltd.) у 1941 році почали випускати деталі автоматів на найбільшому на той час у Європі заводі іграшок. Вальтер Лайнз, будучи досвідченим майстром ляльок, переробив модель «STEN» і представив її у Британському військовому міністерстві до огляду. Завдячуючи ляльковим технологіям, кількість деталей у автоматі зменшилася з 69 до 48 елементів. Завод отримав замовлення від держави на 500 000 пістолетів-кулеметів за моделлю майстра ляльок (ПН).

Наступним креативним проектом став «Mosquito» - це британський мультифункціональний, на той час, бойовий літак з екіпажем з двох чоловік.

Літак був зроблений з тонких слоїв фанери і пробкового дерева. Ворожі радары не мали можливості фіксувати літак, бо він був дерев'яним (ПН).

Та повернемося до лінії комунікаційно-контентного дизайну плакатів, адже, щоб створити візуальний тригер для асоціативного ряду гідної історичної пам'яті народу потрібні були картинки (індустріальна епоха).

Чому?

Згідно з дослідженнями нейробіологів з Массачусетського технологічного інституту, для ідентифікації слова людському мозку потрібно близько 200 мілісекунд, а для обробки зображення - від 13 мілісекунд.

Уряд Британії під час масштабної державної небезпеки (загрози смерті для громадян) зумів технологічно поєднати прояви колективного несвідомого (код) з новими моделями стилістики державотворення. Створивши інфраструктурні умови для творення публічності через спонтанність ситуативних досвідів і можливостей держави, в яких держава стала партнером і координаційним сервісом. Це, своєю чергою, заклало основи дискурсу школи промислового дизайну Великобританії, а сектором креативного сподвижництва стали візуальні мистецтва як процес, а не лише стиль.

Плакат... Саме цей візуальний сегмент мав повідомити, пояснити і мотивувати громадян об'єднаного Королівства, як і чому треба діяти під час небезпеки. Плакати говорили демократичною мовою воюючої нації і створювали образи, у яких всі були рівні (не існувало еліт у військових підрозділах, як у сталінсько-гітлерівському дискурсі). Плакати стали графічним відображенням «нової Британії», загартованої війною.

Розглянемо три маркери синергетичних поєднань волі, таланту, досвіду та бажань в парадигмі представлення першого публічного кластеру графічних дизайнерів «нової Британії».

1. Том Екерслі Tom Eckersley (1914 –1997). У 1948 році за вклад в творення комунікаційно-контентного дизайну Великобританії був нагороджений Орденом Британської імперії (ОБЕ) за послуги з дизайну плакатів. Т. Екерслі після отриманого досвіду творив графдизайн у такого гіганта як «Gillette» та випускав підручники з промислового дизайну.

2. Ханс Арнолд Ротхолц Hans Arnold Rothholz (1919–2000). Плакати зберігаються у багатьох державних колекціях, в тому числі – у Імперському військовому музеї (Imperial War Museum), в найбільшому й найпершому у світі музеї декоративно-ужиткового мистецтва Вікторії та Альберта (Victoria and Albert Museum), у Лондонському музеї транспорту, а також його архів знаходиться в Університеті Брайтона Design Archives.

3. Абрам Геймс Abram Games (1914–1996). Геймс зробив значний внесок у розвиток соціальної свідомості у Британії і водночас прискорив темп соціальних змін в країні. У 1953-му році Геймс створив логотип BBC, який став одним з перших анімованих логотипів на телебаченні. У 1951-му році англійський художник виграв конкурс на створення емблеми Британського фестивалю (Festival of Britain), що став одним з самих впізнаваних символів епохи «нової Британії».

А в 1965-му він розробив дизайн для Королівської нагороди в області розвитку промисловості (Queen's Award for Industry). 25.03.2014 року були випущені в кругообіг Королівською поштою Великобританії дві марки з видатними громадянами єврейського походження Британії. На одній з них надрукували портрет графічного дизайнера Абрама Геймса.

А. Геймс - єдина людина у Великобританії, що має звання офіційного художника (людина, що створювала дизайн плакатів) міністерства оборони Великобританії. Більшість плакатів Геймса зачіпали теми безпеки, поводження з боєприпасами та основ дотримання особистої гігієни. Водночас слід відзначити питання прав і відповідальності, етики

і можливих наслідків – це були важливі теми мистецьких просторів комунікаційного сподвижництва у продукуванні контенту робіт англійця.

Важливим аспектом плакатів є соціолінгвістична складова меседжів, якими промовляють роботи дизайнерів:

Плакат Auxiliary Territorial Service (Жіночий допоміжний територіальний корпус) - жіночий підрозділ у британській армії під час Другої світової війни. Перші новобранці в ATS служили в якості кухарів, секретарів, телефоністок і комірників.

Плакат «He wanted to see inside» (Він хотів зазирнути всередину) – тема поводження з боєприпасами.

Плакат «We beat`em before we will beat`em again» (Ми перемогли їх раніше, переможемо й тепер) - теми безпеки, прав і відповідальності.

«Your Talk May Kill Your Comrades» (Твоє базікання може коштувати товаришам життя). Спіраль, що з'являється з рота солдата, перетворюється на багнет, який вбиває трьох людей, що знаходяться на передньому плані: художник використовує метафору, яка наочно показує небезпеку бездумних розмов у військовий час.

Плакат «YOUR BRITAIN FIGHT FOR IT NOW» (Твоя Британія - бийся за неї) - моделювання простору продукування мрій «нової Британії» на основі полісемантичних маркерів ознак британського коду комунікаційно-контентного дизайну.

Працюючи в режимі координаційного сервісу, уряд Великобританії у 1943 році разом з «Королівською спілкою мистецтв» планують «Фестиваль Британії» (Festival of Britain був проведений у 1951 році). Державницьким завданням фестивалю мало стати продукування мрій, пов'язаних із соціумно-цивілізаційними величинами, що підсилюють державницьку місію «Єдиним актом національної переоцінки і загальним підтвердженням віри в майбутнє нації».

Також уряд Британії у 1943 році створює можливість для започаткування «дослідницького дизайн-об'єднання» (DRU, яке стало першим кластером промдизайну у сфері надання креативних послуг). Цей кластер було організовано для масштабних дизайнерських проєктів. Участь об'єднання у Фестивалі Британії відкрила шлях до співпраці з великими промисловими компаніями.

Запропонувавши фінансову стабільність і творчу свободу дизайнерам, що входили до об'єднання, DRU отримало можливість стати першим у світі дизайнерським кластером з дослідження, планування та розробки дизайну різноманітних об'єктів. Британська залізниця, Лондонський транспорт, Британські авіалінії, нафтовидобувні компанії – це

лише частина клієнтів, з яким працювало об'єднання, що народилась як державницька ініціатива у безпековому секторі під час війни.

«Фестиваль Британії» (Festival of Britain) - загальна назва національних виставок, що відбулися по усій Великобританії влітку 1951 року. Він був організований урядом, щоб дати народу відчуття відновлення після війни. Важливим для уряду Британії було й подальше сприяння науці, технологіям, промислового дизайну, архітектурі, мистецтву. Фестиваль мав масштабну стратегію геопозиційних характеристик:

1. Центр фестивалю розташовувався в Лондоні;
2. Сектор архітектури у лондонському районі Поплар;
3. «Фестиваль садів задоволення» на півдні Лондона у Батерсі;
4. Сектор науки у південному Кенсінгтоні;
5. Сектор енергетичної промисловості у Глазго.

Заходи, присвячені фестивалю, пройшли в Кардіффі (Уельс), Стратфорд-на-Ейвоні (графство Ворикшир), Перті (Шотландія), Борнмуті (графство Борсет), Йорку (традиційна столиця півночі Англії), Олдборо, Інвернесі (Шотландія), Челтнем (графство Глостершир), Оксфорд і інших містах. Були організовані пересувні виставки. Офіс Фестивалю Британії працював разом з радою мистецтв Великобританії, Радою з промислового дизайну, Британським інститутом кіно і Національною книжковою лігою. Також, спеціально до фестивалю, були створені Рада з архітектури і Рада з науки і техніки, які повинні були допомагати комітету фестивалю, кожна у своєму секторі.

В робочій групі працював «Комітет християнських церков», який повинен був давати поради стосовно релігії. Були виділені державні субсидії для організацій фестивалю.

У той час, невдовзі після закінчення Другої світової війни, велика частина Лондона лежала в руїнах і відбудова була вкрай необхідна. Фестиваль являвся спробою дати британцям відчуття відновлення і прогресу та одночасно мотивувати їх, через образи “нової Британії”, до відбудови країни.

«Все - можливо, просто це - складно. Складність - це можливість, можливість - це виклик, а виклик - це те, що мені цікаве». Так словами А. Геймса можна процедурно-технологічно описати когнітивну інфраструктуру, що створив уряд об'єднаного Королівства під час війни з метою мотивації громадян відкинути ритм післявоєнного трешу і жити мрією про «нову Британію».

«Фестиваль Британії» втілює основи інноваційно-мотиваційного подолання відчаю та болю, заподіяного ранами, каліцтвами (фізич-

ними та духовними), що залишив по собі глобальний конфлікт 20-го століття.

Розглянута лінія - від 1939 до 1951 року - у 2017 році, завдячуючи кластерам креативних індустрій, генерує Британії £10 млн/год. Це засвідчує, що висока активація когнітивного коду нації як інструменту дієвості, нестандартності, реалізації та продукування мрій, пов'язаних із соціумно-цивілізаційними величинами, що підсилюють державницьку місію є надважливим сектором безпеки.

Але це лише одна з дванадцяти ліній комунікаційно-контентного дизайну креативних потенціалів середовищ життя на території Закарпаття, що представлена у кейсі «Всерединікоду». А саме у фільмі задіяно потенціали одного з кращих майстрів ляльок-маріонеток України, графічного дизайну для розширення контентного продакшену полісемантичного творення образів, генеративного дизайну з застосуванням когнітивного моделювання традицій краю як джерела розширення контентних ринків капіталізації середовища життя, режисерського сценування у парадигмі міфодизайну кодів території, кастомізацію комунікаційного сподвижництва соціолінгвістичної унікальності милозвучності рідної мови Закарпаття у віртуально-публічній доданій реальності креативно-технологічного кейсу «Всерединікоду».

ГО «Культурна платформа Закарпаття» може стверджувати, що віртуально-публічні додані реальності створені на основі коду середовища життя - це фактор капіталізації майбутнього громади у сучасних динаміках дій та творчості (креативні індустрії). Саме тому вони мають стати недефективним сервісом для перемоги над месіанськими агресіями гібридного глобального тероризму путіністів.

Наразі 30000 кодів (середовищ життя), як потенціалів населених пунктів України, абсолютно нейтралізовані агентурою путіністів. В Україні відсутній комунікаційно-контентний дизайн публічності середовищ життя і цифрові платформи легалізації цієї публічності в найменших соціумних вимірах сталої дії та цивілізаційного значення. І надалі всі новини, масштабні проекти та мрії штучно втримуються олігархічно-монополістичними групами в центрі (Київ). Головним механізмом втримання уваги до минулих систем є страх та спланована нейтралізація у інформаційному публічному полі справжнього «Майданного дискурсу». Це, своєю чергою, не дає змогу легалізувати у публічному полі ознаки когнітивного коду української нації, щоб прискорити старт для «Фестивалю України» у сучасних динаміках життя.

Ми віримо, що першим поступом сподвижництва до акту національної переоцінки і загального підтвердження віри у мрії майбутнього української нації, може бути «:DRONEVAR».

«:DRONEVAR» - це перший в Україні кейс культурно-технологічної спрямованості, що відображає сучасні потенціали мрій та динамік цифрового життя держави у режимі 4.0 (четвертої промислової революції).

Вищезазначений захід є точкою входу до ряду системоутворюючих дій, що спрямовані на дієву реалізацію Експортної стратегії України 2017 – 2021 років. Культурно-технологічна спрямованість заходу - це спроба осмислення хімічної реакції поєднання фізичної, цифрової і біологічної сфер життя у мистецьку подію нового жанру - «Всерединікоду».

В час, коли окремі аматори української держави (для комплексної дії потрібні державне партнерство і бюджети) діють фрагментарно, путінці «ударними» темпами створюють контентно-комунікаційні інфраструктури когнітивних сервісів для тиражування гібридно-месіанських агресій у глобальному світі. Вони стримують швидкість динамік глобального світу медіа. Тренд зараз - це розвиток контенту у UHD (4k) з HDR, наступний крок у VR реальність. Досягнення світовому рівні ринку OTT технологій (інфраструктура доставки відеосигналу від провайдера контенту до споживача) путінці успішно застосовують для свого внутрішнього ринку.

Smart TV, IoT, VR-технологій, поведінкові патерни, інтерактивні сервіси, кастомізація контенту під кожного споживача - пріоритетні напрями, що розвиває Кремль, інвестуючи у креативні індустрії Росії мільярди доларів у творення контенту (сектор креативної економіки реклама, кіно, театр, музика, журналістика).

Основою комунікаційно-контентного дизайну гібридної інформації путіністів є ігрові стилістики, що генерують версії «скрепів» у креативних центрах контентно-комунікаційних сервісів з творення цифрової історичної пам'яті (сектор креативної економіки, кіно, видавнича справа, театр).

Наразі у жителів Росії встановлені 6,5 млн приставок IPTV. Ця технологія охоплює біля 10% сімей росіян.

Супутникова ємність, зберігання інформації - хмарні технології - ці напрямки теж не залишилися поза увагою Кремля.

Головний тренд розвитку комунікаційно-контентних технологій - маркетинговий. Тому розробляються програми за участі банкової системи Росії, що дозволять споживачам мінімізувати єдиноразові витрати на покупку 4k телевізора та приставок IPTV.

Крім того, компанії, що входять до пропутінських еліт медіахолдингів сконцентрували увагу в області безпеки інформації (лінія кібератак – ІТ-сектор креативних індустрій) та планують розвивати комплексні послуги із захисту інформації для фінансового ринку, великих корпорацій і державних замовників.

В Україні розроблено та погоджено (28.03.2017) відповідно до завдань уряду України та під керівництвом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України за технічної підтримки Міжнародного торговельного центру (МТЦ) на основі процедур та методології МТЦ у межах програми «Стратегія розвитку торгівлі» програму «Експортна стратегія України 2017 - 2021»[6].

У дорожній карті стратегії зазначено сім пріоритетних напрямів, серед яких є сектор креативних послуг та туризм, хоча за сучасних динамік життя - це один спільний напрямок роботи.

Сфера застосування контентних потенціалів креативних індустрій в безпековому секторі відкриває горизонти динамічних потенціалів:

- у поєднанні з кодами середовищ життя - це потенційні туристичні активності;

- з застосуванням комунікаційно-контентного дизайну ноосферних цінностей Майданного дискурсу (Гідність, Партнерство, Довіра) - це шанс на успішну державу дії у режимі світу 4.0.

Література:

1. Клаус Шваб (Klaus Schwab). «Четверта промислова революція: як до неї готуватися (The Fourth Industrial Revolution What It Means and How to Respond)». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>

2. Вікіпедія. «Креативні індустрії». Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D1%96%D0%BD%D0%B4%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D1%97

3. www.gov.uk/government (офіційний сайт уряду Великобританії). «Креативні індустрії економічні оцінки уряду Сполученого Королівства» (Creative industries economic estimates/Government United Kingdom) Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/statistics/creative-industries-economic-estimates-january-2016>

4. Вікіпедія. «Сирени». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8>

5. Рішення Парламентської асамблеї Організації з безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ) на 18-ій щорічній сесії (Вільнюс, 2009 рік). Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.oscepa.org/documents/all-documents/annual-sessions/2009-vilnius/declaration-6/265-2009-vilnius-declaration-rus/file>

6. Офіційний сайт уряду України. «Експортна стратегія України 2017-2021 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk->

Марушкіна І.Є.,

к.і.н., доцент кафедри нових медіа ЛНУ ім. І.Франка (м.Львів)

Дрон-журналістика в Україні: виклики та перспективи розвитку

Використання дронів українськими журналістами – напрямок молодий, але він бурхливо розвивається. Сьогодні значна кількість редакцій мають у своєму розпорядженні дрон, інші - винаймають БПЛА для виконання різноманітних проєктів.

Інформаційна агенція «Варіанти» в 2015-2017 рр. отримала можливість в межах проєкту «Дрон-погляд на зони екологічного лиха на Львівщині», а також проєкту «Школа інноваційного екологічного репортажу» активно працювати з дронами-квадрокоптерами DJI Phantom, які переважно використовуються в журналістиці і не лише. Ми і сьогодні продовжуємо їх використовувати вже в межах інших проєктів, а отже хочемо поділитись певними спостереженнями і висновками, які, сподіваємось, допоможуть нашим колегам в оволодінні цим інноваційним інструментом.

Виклики

Використання дронів в журналістиці - це фрагмент більш глобальної теми, а саме використання роботів в журналістиці. На нашу думку, цій темі сьогодні в Україні приділяється недостатньо уваги, а головне – немає дискусії про те, як вже в недалекому майбутньому роботи змінять журналістику і мас-медійну комунікацію загалом.

Частина журналістів впевнені, що роботи забирають в них роботу. Насправді ж роботи вже зараз широко використовуються в роботі редакцій з метою організації їх роботи, а також в процесі виготовлення інформаційного продукту в частині збору (моніторингу) та поширення інформації. В недалекому майбутньому роботи також будуть писати (створювати) до 90% новин. Інформаційні бази і журналістика великих даних – це вступ до роботожурналістики.

ІА «Варіанти» спільно з НУ «Львівська політехніка» завершують роботу над створенням робота, який буде писати щоденні новини на тему курсів валют. Після його тестування спробуємо створити роботи, які писатимуть новини на базі інформаційних даних Держстату.

Що це нам дає? Журналісти вивільняються від рутинної роботи, від нерационального використання часу і можуть зосередитись на аналізі й творчих процесах. Особливо актуально це для малокомплектних редакцій регіональних видань.

Але повернемось до дронів. Не виключено, що в недалекому майбутньому на події будуть посилати не репортерів, а власне дрони. Тобто дрон стане універсальним інструментом для збору інформації.

Однак їх використання поки що обмежено низкою технічних параметрів:

- батарея (15-20 хв польоту);
- пластиковий корпус (декілька десятків польотів, після чого його потрібно міняти);
- погодні умови (до мінус 5 градусів, відсутність вітру і опадів);
- наявність зовнішніх перешкод: електромагнітне поле, засмічений радіоефір тощо.

Складно визначити коли і як ці проблеми будуть вирішені, але тенденція зрозуміла: перші дрони могли літати на 1,5 км, сьогодні вони долають відстань 4-5 км, а камери вже спроможні робити 3D зйомку. Тобто їх технічні параметри постійно вдосконалюються.

Попри те, що дронів стає все більше, їх використання в журналістиці та інших цивільних сферах в Україні не регламентовано. Державіаслужба України розробила проєкт «Положення та процедур по забезпеченню безпеки польотів повітряних суден авіації загального призначення, спортивних, аматорських та безпілотних літальних апаратів»¹, однак останній ще не ухвалено. Лише з грудня 2016 року діє наказ Міноборони «Про затвердження Правил виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами державної авіації України».

Позитив такої невизначеності в тому, що журналісти наразі не обмежені в польотах дозвільними та іншими бюрократичними процедурами, а також не несуть додаткових витрат, пов'язаних з комерційним використанням дронів.

Негатив – у разі нещасних випадків всю відповідальність покладено виключно на журналістів, адже застрахувати дрони від нещасних випадків не можливо.

¹ Концепція «Положення та процедур по забезпеченню безпеки польотів повітряних суден авіації загального призначення, спортивних, аматорських та безпілотних літальних апаратів» <http://www.avia.gov.ua/documents/Bezpeka-aviatsii/Bezpeka-polotiv/25434.html>

В Україні встановили заборони у використанні дронів <https://varianty.lviv.ua/37059-v-ukraini-vstanovyly-zaborony-u-vykorystanni-droniv>

Звідси ще один виклик, пов'язаний з безпекою польотів. Пілоти дронів, окрім загальних положень Повітряного кодексу, наразі керуються неписаними правилами: в команді пілотів повинно бути не менше двох осіб, не літати над людьми, поблизу аеропортів і режимних об'єктів. Також вони не використовують дрони в військових цілях.

Безпека польоту, насправді, на 80% забезпечується на його підготовчому етапі.

Наступний виклик - це відсутність досвіду, як на практиці застосовувати журналістські стандарти для роботи з дронами. Чи можна літати над будинками і територіями, які є в приватній власності? Що робити, якщо в кадр потрапили крупним планом люди? Чи не є це порушенням приватних інтересів, прав людини, захисту персональних даних?

Судових прецедентів в Україні ще не було, але треба визнати, що зйомку дроном можна до певної міри прирівняти до зйомки прихованою камерою. Щодо останнього, то у відповідності до діючих стандартів, журналісти повинні вдаватись лише тоді, коли немає іншого способу отримати інформацію.

Останній виклик, це - несформованість ринку дрон-послуг в журналістиці. Ні надавачі послуг, ні клієнти (журналісти) до кінця не розуміють потенціал дронів, наразі їх приваблює лише можливість отримання з його допомогою гарної картинки. Отож наразі цей ринок працює в тестовому режимі.

Перспективи розвитку дрон-журналістики

Дрон-відео і дрон-фото перш за все, що очевидно для всіх, це якісний ексклюзивний візуал. На такий контент існує значний попит у Всесвітній павутині. Отож використання дронів в роботі редакції при підготовці репортажів та інших матеріалів це вже значний плюс.

З іншого боку, журналістика - це область масової комунікації, яка займається висвітленням соціально важливих тем і проблем, а не просто виготовляє гарну ексклюзивну картинку. І саме усвідомлення цієї місії спонукало нас до пошуку інших можливостей використання даних, отриманих за допомогою дронів.

Дрон разом з відео і фото записує так званий бортовий лог-файл, який фіксує GPS координати, висота, час зйомки, кути нахилу тощо. Цю інформацію можна використовувати, щоб дізнатися, де і коли відбувалися події.

Отож, разом з картинкою, ми навчились опрацьовувати геопросторові дані, отримані за допомогою дронів, а саме: створювати ортофотоплани та імплементувати їх з картами Google.

Ще одна цікава для журналістів можливість, яка поки що залишається нами не протестованою, це створення 3D моделей і панорам.

Для чого це потрібно і що це дає журналістам?

1. Ми отримуємо додаткову інформацію про об'єкт, яка допомагає читачеві краще зорієнтуватися в тому, про що йдеться.

Наприклад, у Львові практично всі знають про незадовільну роботу очисних споруд ЛКП «Львівводоканал» і про існування так званих мулових майданчиків, але лише нам вперше вдалося це зафіксувати дрон і показати як це все виглядає¹.

Або ж новороздільські гудрони, про які всі чули, але мало хто бачив².

2. Інформація, отримана з допомогою дронів, допомагає в журналістських розслідуваннях. Бо ми знаємо точні координати, можемо вирахувати площу, висоту, відстань та інші параметри об'єкта.

Наприклад, наш дрон зафіксував точні координати варварської рубки поблизу українсько-польського кордону у Старосамбірському районі, на підставі чого був зроблений запит в Держлісагенство та інші установи³.

З допомогою даних дрону, ми обрахували площу борщовика Сосновського на Жовківщині⁴.

Нам вдалось зафіксувати крадіжку гравія з річки Стрий⁵.

Ми також зафіксували декілька стихійних сміттєзвалищ у Перемишлянському районі⁶, точні координати яких разом з фото і ортофотопланами дозволили нам сформулювати звернення до Мінекології, зареєстровані № 653 і 652 на екологічній карті цієї установи⁷.

3. Дрони дозволяють проводити журналістський моніторинг за станом проблемних об'єктів.

Наші журналісти декілька днів поспіль разом з рятівниками слідували за станом тріщини, яка виникла на Грибовицькому сміттєзвалищі влітку 2016 року, аби уникнути повторного обвалу сміття⁸.

1 Каналізація до Європи <https://varianty.lviv.ua/33448-kanalizatsiia-do-yevropy>

2 Новий Розділ: зона екологічного лиха <https://varianty.lviv.ua/32614-novyi-rozdil-zona-ekolohichnoho-lykha>

3 Карпатський метеорит <https://varianty.lviv.ua/34293-karpatskyi-meteorit>

4 Варіанти за допомогою дрона підраховували площу борщівника Сосновського на Жовківщині <https://varianty.lviv.ua/37156-varianty-za-dopomohoiu-drone-pidrakhuvaty-ploshchu-borshchivnyka-sosnovskoho-na-zhovkivshchyni>

5 Ріки з гравійними берігами <https://varianty.lviv.ua/35071-riky-z-hravyinymy-berehamy>

6 Тиха стихія <https://varianty.lviv.ua/38286-tykha-stykhiia>

7 Інтерактивна мапа Мінекології <https://ecomapa.gov.ua/feedback/check/?CallCode=653>

8 Грибовичі спорами <https://varianty.lviv.ua/35158-hrybovychi-sporamy>

Грибовичі тліють <https://varianty.lviv.ua/35193-hrybovychi-tliut>

Грибовичі рухаються <https://varianty.lviv.ua/35238-hrybovychi-rukhaiutsia>

Після публікації репортажу «Бедленди Львівщини»¹ до нас звертались рятівники і ми допомагали їм слідкувати за горінням териконів&

4. Дрони дозволяють створювати нові інформаційні продукти

Використання геопросторових даних, географічних сервісів Google і аерофото- і аеровідеозйомки органічно доповнює текстовий контекст наших інформаційних повідомлень, репортажів і стало нормою візуалізації інформації². Разом з тим ми почали створювати спеціальні інформаційні продукти на базі дрон-інформації і сервісів Google, і навіть ввели в користування низку нових понять як от: дрон-географія Львова³, карта дрон-відео Львова⁴ дрон-моніторинг: Екологічні об'єкти Львівщини⁵.

Робота з дронами взагалі стимулювала наш інтерес до географічних сервісів Google та роботи з ними. Наприклад, ми ведемо карту Міграції львівського сміття⁶.

Використання дронів в журналістиці - перспективний напрям її розвитку. Особливо це стосується тем, пов'язаних із земельними конфліктами, екологічними проблемами, незаконними забудовами, мандрівною, рятівною і військовою журналістикою. Для тих, хто планує використовувати дрони в своїй роботі, пропонуємо ознайомитись з матеріалами Школи інноваційного екологічного репортажу «Як писати про екологію в нових медіа»⁷.

1 Бедленди Львівщини <https://varianty.lviv.ua/35253-bedlenty-lvivshchyny>

2 Ринку санта-Барбара у Львові урізали землю <https://varianty.lviv.ua/32280-rynku-santa-barbara-u-lvovi-urizaly-zemliu>

3 Дроно-географія Львова: Зона відчуження у єврейському кварталі <https://varianty.lviv.ua/31704-drono-heohrafiia-lvova-zona-vidchuzhennia-u-yevreiskomu-kvartali>

4 Карта львівських дрон-відео <https://varianty.lviv.ua/32158-karta-lvivskykh-dron-video>

5 Екологічні об'єкти Львівщини. Карта <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?hl=uk&authuser=0&mid=1JOIXETmm5P4WtzrMz4kf8bK6CZE&ll=50.79241840431691%2C22.3147210796875&z=88296117911991&z=12>

6 Міграція львівського сміття. Карта <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?hl=uk&authuser=0&mid=1dTozOcwGp9y47NUGW9IGLR4dQc&ll=50.603320712374504%2C26.281659931182844&z=15>

7 Як писати про екологію в нових медіа. Посібник <https://varianty.lviv.ua/files/dron/Posibnyk-Eco-story-web-ed.pdf>

Ділай А.Ю.,

викладач кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Маніпулювання емоціями: комунікаційно-контентний вимір

Останні дискусії у світі медіа свідчать про тенденцію не суто задовольняти потреби мас, а вчити, виховувати та розвивати свого споживача. Це якісно новий вимір функціонування мас-медіа, який може стати інструментом у подоланні глобального гібридного тероризму.

Однією з важливих складових успішного розвитку особистості і, як наслідок, свідомого суспільства виступає емоційний інтелект. Тобто те, як ми сприймаємо, розуміємо, висловлюємо емоції та ними керуємо.

Розглянемо це поняття через призму комунікаційно-контентної безпеки в умовах путінської агресії.

В одному з останніх інтерв'ю Оксани Забужко, відомої інтелектуалки, письменниці та філософа, йдеться про бомби інтелектуальні, емоційні: «Не потрібно бомбити міста, достатньо розбомбити мізки»¹. Як на мене, тут йдеться не тільки про контент, а також про емоційне забарвлення. Адже як «смачно» для більшості подає безкоштовна (!) та тиражована (!) газета «Весті» такі заголовки «В Харькове произошла бойня между националистами и добровольцами...», «Политолог: Пока Порошенко кичится, что отобрал у страны День Победы, «большие дяди» решают его судьбу», «Ярош призвал разгромить «сепарскую мусорню» и предотвратит «колорадный реванш»», «Террор напоказ», «Охота на льготников» тощо. Дайте відповідь собі: який калейдоскоп емоцій ви відчули?

Управлінню емоціями присвячувалося багато досліджень. У розрізі нашої теми цікавими є психологічні дослідження у період холодної війни. Ще в 60-ті американці проводили психологічні експерименти над російськими полоненими та емігрантами, суть яких була – встановити емоційне забарвлення та асоціації певних рядів слів та як їх можна змінити на протилежні значення².

Тобто, найпростіше, що може використовуватися в комуніка-

1 Оксана Забужко: Сегодня не нужно бомбить города, достаточно разбомбить мозги [Електронний ресурс] // Апостроф. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://apostrophe.ua/article/society/culture/2017-04-18/oksana-zabujko-segodnya-ne-nujno-bombit-goroda-dostatochno-razbombit-mozgi/11737>.

2 Почепцов Г. Информационные войны. Новый инструмент политики / Георгий Почепцов., 2015. – 256 с. – (Манипуляция сознанием).

ційно-контентній агресії так званим маніпулятором – це емоція. І не виключно слова, можна створювати цілі образи. Ці образи можуть або вам показувати, або згадувати в тексті. Так чи інакше, вони провокують нас на емоції, потрібні маніпуляторів¹.

Ми не повинні забувати про тісний взаємозв'язок нашого емоційного стану та поведінки. Саме наші думки визначають те, як ми будемо діяти. А вміння свідомо управляти своїми емоціями може говорити про розвиток особистості та її інтелектуальну зрілість.

Тому глобальний гібридний тероризм, на мою думку, спрямований на управління емоційним інтелектом, головним чином на емоцію страху, яка є гальмуючим та стримуючим фактором розвитку громадянського суспільства та демократичного устрою світу.

Нам, як країні, що в особі путінської Росії бореться з глобальним гібридним тероризмом, варто звернути увагу на комунікаційно-контентні формати створення емоцій. Одним з них може стати популярний сьогодні формат сторітеллінгу, який в умовах розвитку новітніх технологій перетворюється не тільки на словесний, а й зображальний засіб боротьби з інформаційними агресіями.

Таким чином, перед нами стоїть завдання виховати споживача емоційно загартованого перед різного роду маніпулятивною інформацією, дезінформацією, відвертими фейками тощо. А головне створювати для нього не просто масовий продукт, а високо інтелектуальний, який дозволив би йому аналізувати інформацію, піднімаючись над фактами.

Ажнюк Л.В.,

канд.філол.наук, с.н.с.,

Інститут мовознавства імені О.О.Потебні НАН України,

Українське бюро лінгвістичних експертиз

Параметризація заклику в лінгвістичній експертизі

Заклик – це категорія лінгвістичної прагматики і водночас юридизований мовленнєвий жанр. Реалізація заклику за певних комунікативних умов розцінюється як дія, яка передбачає кримінальну відповідальність. Юридизація цього лінгвістичного поняття і стрімке зростання

¹ Як управляють емоціями? [Електронний ресурс] // Медіадрайвер. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://mediadriver.online/manipuliatsiyi_ta_propaganda/yak-upravlyayut-emotsiyami/.

кількості пов'язаних із цією категорією кримінальних справ висувають нагальну потребу наповнити поняття «заклик», яке використовується правниками, власне лінгвістичним змістом для потреб лінгвоекспертного аналізу.

З категорією заклику пов'язаний цілий ряд судових справ, які мають давати юридичну оцінку відповідним мовленнєвим діям. Згідно з чинним законодавством протиправними є заклики до насильницького повалення конституційного устрою; до зміни територіальних меж держави; до вчинення терористичних актів; до сприяння тероризму; до насильства й жорстокості; до посягання на права і свободи людини та інші. Разом з іншими справами, пов'язаними з виявами мовленнєвої агресії (пропаганда війни, расової нетерпимості, розпалювання між-національної та релігійної ворожнечі тощо) ці справи можна об'єднати під спільною назвою *справи про словесний екстремізм*. Ряд статей Кримінального кодексу України кваліфікують відповідні мовленнєві дії як кримінальні злочини. Проте поняття «заклик», так само, як і поняття «пропаганда» та «розпалювання ворожнечі», які для юридичної лінгвістики є концептуальними, ще не отримало достатньо повного теоретичного висвітлення, на яке могла б упевнено спиратися лінгвістична експертиза.

Динаміка звернень з відповідними запитами до Українського бюро лінгвістичних експертиз показує стрімке зростання: якщо за період 2006 – 2013 роки у Бюро було проведено лише 1 лінгвістичну експертизу, пов'язану з закликами до сепаратизму, то за період 2014 – перша половина 2017 року кількість звернень із відповідними запитами обчислюється десятками. Словесний екстремізм стає дедалі помітнішим складником інформаційного контенту в Україні. Не претендуючи на широке статистичне узагальнення, а спираючись лише на експертну практику Бюро, зауважимо, що об'єктом лінгвістичного аналізу в справах про словесний екстремізм ставали тексти, які представляють виключно російськомовний інформаційний контент.

Якими ж є ознаки словесного екстремізму? Практика лінгвістичних експертиз дозволяє окреслити коло завдань такого дослідження й запропонувати базові методологічні підходи до їхнього розв'язання.

Лінгвопрагматичним стрижнем заклику є певний комунікативний намір мовця. Тому теоретичним підґрунтям лінгвістичної експертизи у справах про словесний екстремізм є теорія мовленнєвих актів. Автори цієї теорії Джон Остін і Джон Серль систематизували уявлення про те, як можна вчиняти різнопланові дії за допомогою

слова¹. У цій теорії мовлення розглядається як сукупність цілеспрямованих мовленнєвих дій, завдяки яким люди впливають на поведінку інших людей, скеровують їхні думки та емоції.

Попри позірну несхожість різних типів лінгвістичних експертиз, завдання кожного такого дослідження може бути зведене, по-перше, до встановлення прагматичного змісту тієї чи іншої мовленнєвої дії, по-друге, до співвіднесення цього прагматичного змісту з диспозицією юридичної норми. Для виявлення комплексу чинників соціального контексту, релевантних для виявлення прагматичного змісту мовленнєвої дії у справах про словесний екстремізм, лінгвістична експертиза традиційно використовує методи дискурсивного аналізу.

У прагмалінгвістиці заклик розглядається як мовленнєвий акт, звернений до адресата з метою спонукати його до виконання певних дій, які осмислюються як важлива частина суспільно значущої діяльності й сприяють досягненню певних ідеалів. При цьому і мовець, і адресат осмислюються як політичні суб'єкти, а сам мовленнєвий акт – як частина суспільно-політичної комунікації².

З лінгвістичного погляду діагностика заклику вимагає відповіді на ряд ключових питань: чи є висловлення частиною суспільно-політичної комунікації? чи належать висловлення до імперативних мовленнєвих жанрів? яким є пропозиційний зміст імператива? яким чином цей пропозиційний зміст співвідноситься з диспозицією юридичного припису? чи мисляться дії, до яких спонукає автор, як суспільно значущі, як такі, що реалізують певні суспільні ціннісні установки й моральні принципи? чи мисляться адресат повідомлення потенційним виконавцем цих дій? та інші. Серед важливих ознак класичного заклику є оприлюднення відповідної інформації: донесення до адресата через медійні засоби, шляхом розповсюдження листівок чи публічного виголошення на мітингах або зборах. У справах про словесний екстремізм лінгвістичний аналіз розгортається в кількох напрямках, тому в структурі висновку лінгвістичної експертизи доцільно виділяти відповідні композиційні складники.

I. Ситуація використання і загальний дискурсивний контекст є найвиразнішими лінгвопрагматичними ознаками заклику порівняно з

1 Остин Дж. Л. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. - Вып 17. Теория речевых актов.

- М., 1986. - С. 22 - 130; Серль Дж. Р. Что такое речевой акт? // Новое в зарубежной лингвистике. - Вып 17.

Теория речевых актов. - М., 1986. - С. 151 - 169; Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной лингвистике. - Вып 17. Теория речевых актов. - М., 1986. - С. 170 - 194; Серль Дж. Р. Косвенные речевые акты // Новое в зарубежной лингвистике. - Вып 17. Теория речевых актов. - М., 1986. - С. 195 - 222.

2 Баранов А. Н. Лингвистическая экспертиза текста. Теоретические основания и практика. - М., 2009. - С. 420.

іншими типами імперативних висловлень. Основною сферою заклику є політичне спілкування. Тому лінгвістична діагностика заклику починається з дискурсивного аналізу наданого для дослідження текстового матеріалу: лінгвістичного обґрунтування вимагає його належність або неналежність до політичного дискурсу.

II. Граматичне оформлення заклику. Заклик належить до імперативних мовленнєвих актів. Ступінь «категоричності» заклику, ступінь інтенсивності вияву його модального компонента, характер відносин між автором і його адресатом, конкретні способи мовленнєвого втілення та інші диференційні ознаки, за якими розрізняються типи імперативних висловлень, для закликів можуть бути принципово відмінними. Зробити вірогідний висновок щодо наявності мовленнєвого акту заклику лише за формальними ознаками можна далеко не завжди, а лише тоді, коли мова йде про експліцитні його форми – які представлені на рівні поверхневої змістової структури тексту. Втім заклики, як і інші мовленнєві акти можуть мати як пряму, так і непряму форму вираження. Саме непрямі способи представлення тієї чи іншої інформації, зокрема й непрямі заклики, найчастіше стають об'єктом дослідження в лінгвістичній експертизі. Для оприявлення імпліцитних змістових прошарків і прагматичного змісту повідомлення в цілому й вимагає також застосування всього спектру прийомів і методів дискурсивного аналізу.

III. Семантичний аналіз мовленнєвого акту – з'ясування змісту заклику. Змістом заклику в лінгвістичній експертизі вважають опис тих дій, які за задумом автора заклику мав би здійснити його адресат. Мовленнєвий акт заклику передбачає, що саме адресат повідомлення є виконавцем відповідної дії. Дуже часто ці дії не належать до пропозиційної частини висловлення, не називаються прямо, а імплікуються в підтекстових змістових прошарках повідомлення, тому встановлення змісту заклику вимагає залучення широкого спектру прийомів лінгвістичної прагматики. Важливим завданням лінгвістичної експертизи у справах про словесний екстремізм є співвіднесення змісту виявлених у тексті закликів з диспозицією відповідної юридичної норми, наприклад, з певною статтею Кримінального кодексу:

(ст. 109, ч. 2): Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до таких дій; (ст. 110, ч. 1): Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України ... а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій; (ст. 258-2, ч. 1): Публічні

заклики до вчинення терористичного акту; (ст. 295): Публічні заклики до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку; (ст. 436): публічні заклики до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту; (ст. 442) публічні заклики до геноциду тощо.

IV. Змістові імплікації та прагматичний зміст повідомлення. Семантична структура повідомлення є складною і багат шаровою. Експліцитною частиною змісту є пропозиція висловлення (у якій окремі змістові сегменти також розрізняються за ступенем експліцитності), а імпліцитних прошарків досить багато. До них відносять пресупозиції, семантичні наслідки, змістові імплікації та імплікатури тощо. Експліцитну частину змісту повідомлення нерідко порівнюють з верхівкою змістового айсберга, більша частина якого ховається під водою. Якщо при лінгвістичній діагностиці складу мовленнєвого правопорушення оперувати лише тими елементами, які представлені на рівні поверхневої змістової структури тексту, не враховуючи імпліцитну частину змісту, то більша частина семантики повідомлення може випадати зі сфери аналізу. Тому важливим завданням лінгвістичної експертизи, зокрема, й у справах про словесний екстремізм є лінгвістичне оприявлення тих комунікативних складників заклику, які представлена не на рівні поверхневої структури тексту, а в його глибинних, підтекстових прошарках. Існує ряд досліджень мовних засобів непрямого впливу у сфері публічної комунікації, які орієнтовані на виявлення прихованих механізмів влади, домінування, контролю. Ці праці є важливим теоретичним підґрунтям для виконання лінгвістичних експертиз у справах про словесний екстремізм. Саме непрямі форми представлення інформації є визначальною ознакою маніпулятивного мовленнєвого впливу на свідомість і, до того ж, нерідко пов'язані з бажанням уникнути відповідальності за здійснення карних вчинків.

Лінгвістичне діагностування заклику до протиправних дій (як і пропаганди таких дій, розпалювання ворожнечі) являє собою комплексну багатоаспектну задачу, яка так чи інакше спирається практично на всі напрямки лінгвістичної теорії, але насамперед – на лінгвістичну семантику, лінгвістичну прагматику (зокрема, на теорію мовленнєвих актів) та на теорію прихованого мовленнєвого впливу на свідомість.

Лінгвістична параметризація мовленнєвого жанру «заклик», так само, як і мовленнєвих дій, які кваліфікуються як «пропаганда» й «розпалювання ворожнечі», та методика їхньої лінгвістичної діагностики в публічних текстах можуть стати важливим теоретичним підґрунтям

не лише для лінгвоекспертології, а й для розробки програм контентних досліджень, спрямованих на фіксацію проявів словесного екстремізму в сфері публічної комунікації, на виявлення соціальних передумов таких мовленнєвих дій і на прогнозування їхніх потенційних наслідків.

Мацюк Г.П.,

професор кафедри загального мовознавства

Львівського національного університету імені Івана Франка (м.Львів)

Лінгвістичний аудит комунікації в суспільстві як один із інструментів комунікативно-контентної безпеки

Доповідь присвячено обґрунтуванню ролі мовознавчого знання як одного із засобів формування нової культури безпеки в умовах сучасної гібридної війни. Актуальність теми зумовлена потребою розвитку «системи незалежного аудиту інформаційної безпеки» («Стратегія кібербезпеки України», 16.03.2016), вимогою «створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них» (Стратегія національної безпеки, 26.05.2015), зростанням ролі міждисциплінарної взаємодії у практичному вирішенні питань комунікативно-контентної безпеки.

Мета доповіді – обґрунтувати роль лінгвістичного знання як ресурсу для аналізу і творення інформпростору, що постає компонентом комунікативно-контентної безпеки суспільства і держави. Завдання доповіді: 1) розкрити теоретичний потенціал сучасної лінгвістики як підґрунтя для здійснення лінгвістичного аудиту, тобто систематичного аналізу і оцінки суспільної комунікації лінгвістичними експертами; 2) обґрунтувати результативність цього потенціалу для підготовки філологів як експертів суспільної комунікації і на цій підставі – творців нового контенту, якого потребують суспільство і питання безпеки в ньому.

Для теоретичного підґрунтя аналізу проблеми у доповіді використано дослідження із політології, соціології, історії, політичної комунікації, дискурс-аналізу, комунікативної лінгвістики та інших напрямів, які мають стосунок до вирішення питань комунікативно-контентної безпеки, а також найновіші праці з теорії гібридної війни, які формують вимогу створення теорії перемоги (Theory Of Victory), що, на наш погляд, передбачає використання лінгвістичного компонента для відпові-

дей на питання «Як виграти» (How to Win) і «Що є процес вигравання» (What Is Winning).

1) Щодо першого завдання. В українських реаліях лінгвістика все ще невикористаний ресурс у питаннях безпеки – на відміну, наприклад, від російської наукової традиції, де з 2016 р. почали вести мову про лінгвістику інформаційно- психологічної війни (на практиці постає як закономірний результат розвитку за останні 20 років політичної лінгвістики, одного із субполів мовознавства).

Теоретичний потенціал сучасної лінгвістики зумовлений принципами опису мови в новітній, когнітивно і функціонально зорієнтованій науковій парадигмі. Серед принципів: антропоцентризм, експансіонізм, експланаторність, функціоналізм. Саме вони формують підґрунтя для здійснення мовного та дискурсивного аудиту суспільної комунікації шляхом застосування теорій мовної картини світу, мовної особистості політика, впливу, аргументації та ін. для висвітлення природи напівправди, навіювання, маніпулювання, пропаганди тощо. Інформаційний простір високодинамічний і різнопотоковий, має різнотематичну структуру, аргументацію, акценти і стилістичні формати, які містять різні види інформації (як, наприклад, про культурно-гуманітарне життя, що є логічною для філологів сферою аналізу). Оскільки потрібно реагувати на дискурсивний вимір гібридної війни, то теоретичні і прикладні дослідження із соціолінгвістики, психо- та нейролінгвістики, сугестивного мовознавства та ін. напрямів дають в руки філологів необхідну систему методів і прийомів для здійснення лінгвістичного аудиту дискурсу війни і тероризму і на підставі цього дозволяють відповідати на виклики комунікативно-контентної безпеки у своїх власних жанрах. Лінгвістичний аудит нейтралізує маніпулятивні потоки в медіапросторі і сприяє участі філологів як інформованих громадян в суспільній комунікації. Все це веде до колективної відповідальності і, разом з цим, до формування теорії перемоги та її стратегій. Мовознавчий аналіз, таким чином, показує широкому загалу адресатів, які мовні механізми імпліцитної передачі політичних смислів, що постають засобами конструювання реальності, як змінюється характер комунікативної основи політичного процесу і лінгвістичний апарат застосованих при цьому технологій або як знайти відповіді на питання, пов'язані із роллю мови як засобу, середовища чи об'єкта політики та ін. Реально не тільки отримати відповіді на ці та подібні запитання, але й донести результати лінгвістичного аудиту до адресатів у нових текстах для суспільної комунікації.

2) Щодо другого завдання. Результативність прикладного застосування теоретичного потенціалу сучасної лінгвістики ілюструє дворічний досвід підготовки лінгвістичних експертів суспільної комунікації та творців контенту для участі в ній на спеціалізації із соціолінгвістики «Політична комунікація». Спеціалізація вперше в Україні впроваджена для студентів філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, які в 2015/2016 н.р. почали слухати нові дисципліни. Їхній склад обговорювався на Вченій раді філологічного факультету та Вченій раді університету і був зумовлений досвідом викладання різних дисциплін соціолінгвістичного циклу. Мета спеціалізації: навчити філологів-україністів протистояти впливу адресантів політичної комунікації шляхом здійснення лінгвістичної експертизи та створення власного контенту як відповіді на виклики дискурсу гібридної війни. Під час бакалаврату і магістратури студентам запропоновано для вивчення різні дисципліни, які розкривають складну взаємодію мови, політики, історії, ідеології, пропаганди, ідентичності та ін. Так, під час бакалаврату, студенти вивчають предмети: «Соціолінгвістика як наука про мову і суспільство» (2 курс), «Вступ до соціолінгвістики» (3 курс), «Мовна політика» (4 курс), «Мова та ідеологія», «Мова та ідентичність» (4 курс). Під час магістратури студенти слухають лекції і готують практичні із дисциплін: «Політична комунікація», «Теорія і методи аналізу політичного дискурсу», «Лінгвориторичні параметри політичного тексту», «Мова, громадська думка, пропаганда», «Соціолінгвістичний практикум: лінгвістична експертиза політичних текстів і створення власних жанрів для суспільної комунікації» (на жаль, на практиці не всі предмети потрапляють в навчальні плани). Під час бакалаврату та магістратури студенти пишуть курсові та магістерські роботи, присвячені питанням аудиту суспільної комунікації. Студенти беруть участь у створених для них майстер-класах із політичної комунікації, які проводять колишні політики та громадські діячі. Наприклад, за ці два роки теми, пов'язані із мовою та політикою в широкому контексті, обговорювали І. Юхновський, Р. Матис, С. Літинський, О. Рибачук. Для студентів запрошують фахівців з інших установ: у 2016 р. цикл лекцій з політичної комунікації читала доктор Л. Рослицька, тоді директор «Ukraine Today».

На основі поглиблених лінгвістичних знань з дисциплін спеціалізації в єдності із результатами соціологічних, політологічних, культурологічних та ін. досліджень студенти вчать не тільки робити лінгвістичну експертизу пов'язаних із подіями в Україні текстів локального (внутрішньоукраїнського), міждержавного (російсько-українського) та

глобального рівнів, але і створюють свій власний контент для участі в суспільній комунікації. Тобто адресати не пасивні, а формують свої відповіді для об'єктивного висвітлення подій і з метою уникнення замовчування скритого впливу на суспільну думку.

Відомо, що на посади фахівців з комунікації запрошують випускників за галузями знань «Право», «Політологія», «Міжнародні відносини», «Соціологія». Однак відчутний сьогодні брак підготовлених спеціалістів для публічного висвітлення суспільного та державного життя можна заповнити магістрантами філологічного факультету, які вивчають процеси в суспільстві через міждисциплінарний підхід (на лекціях з історії, політології, культурології, релігієзнавстві) і на дисциплінах спеціалізації «Політична комунікація». Отримані на спеціалізації нові знання дозволяють випускникам стати адресантами та творцями контентного формату.

Дворічний досвід викладання дисциплін спеціалізації постає як навчальний експеримент, який підтверджує: лінгвістичне знання – це дієвий засіб виміру, розуміння, покращання соціальної та етичної діяльності сучасних медій в аспекті створення контенту про події в Україні і водночас шлях до активності філологів у суспільній комунікації.

Оскільки лінгвістичне знання сьогодні може забезпечити системний процес створення об'єктивних кількісних і якісних характеристик стану інформаційної безпеки, для ефективного розвитку лінгвістичного аудиту суспільної комунікації як одного із інструментів комунікаційно-контентної безпеки потрібна спланована робота Міністерств освіти, інформації та оборони і поширення досвіду викладання згаданих дисциплін в інших університетах.

Підполковник Білан М.Б.,
начальник ЛНДЦ (ВІКНУ)

Практичні аспекти термінологічної стандартизації та лінгвістичного супроводу імплементції стандартів НАТО в діяльність ЗСУ як форпост безпекового сектору

Збройним Силам України визначено амбітне завдання — до 2020 року досягнути повної сумісності з відповідними силами держав-членів НАТО. Взаємосумісність — це, передусім, володіння англійською мо-

вою, практичне використання прийнятих в Альянсі доктрин та процедур, і вже потім впровадження матеріально-технічних стандартів, зокрема і в озброєнні.

З метою імплементації положень Стратегічного оборонного бюлетеня України, схваленого Указом Президента України від 06.06.2016 № 240/2016 стосовно гармонізації військової термінології згідно з нормами та стандартами НАТО та з метою унормування використання іноземної військової термінології у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України в лінгвістичному науковому дослідному центрі був розроблений та введений в експлуатацію Інформаційно-довідковий ресурс стандартизованої військової термінології.

Інформаційно-довідковий ресурс стандартизованої військової термінології (далі – ІДР СВТ) розроблено з метою унормування перекладів стандартизованої української військової термінології, а також використання українських відповідників стандартизованої іноземної військової термінології, що застосовується у службових документах НАТО. ІДР СВТ – це електронний термінологічний багатомовний ресурс, розміщений у відкритому доступі через мережу Інтернет (www.mildic.com).

ІДР СВТ містить перелік військових стандартизованих термінів та словосполучень, рекомендованих для застосування у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України. Використання ІДР СВТ передбачає внесення доповнень та корегування його змісту відповідно до досвіду службової діяльності у військах (силах).

ІДР СВТ функціонує з метою:

- узгодження стратегічної комунікації в перекладі на іноземні мови;
- забезпечення виконання положень Стратегічного оборонного бюлетеня України стосовно внесення змін до військової термінології відповідно до норм і стандартів НАТО;
- вдосконалення процесу формування та використання іншомовної термінології у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України;
- унормування та стандартизації військової термінології НАТО у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України;
- оперативного інформування структурних підрозділів Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України та органів військового управління Збройних Сил України щодо розробки та стандартизації нової термінології у Збройних Силах України;
- формування та розвитку необхідних спроможностей для забезпечення лінгвістичного (в тому числі перекладацького) супроводження діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Савчук Р.П.,

доцент кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Реактивне інформування та методи його залучення в сегменти інформаційного простору України через комунікаційно-контентні фони АТО

В умовах багаторічного проведення антитерористичної операції все більшою мірою виходять на передній план фонових динамік інформпросторів сприйняття АТО ситуації, коли реальна інформація з передової такою, якою вона є насправді, значно видозмінюється поки потрапить до кінцевого споживача. Велику роль тут відіграє адекватна глобальним викликам, ризикам та загрозам професійно-сервісна обробка та сприйняття інформації на передовій, безпосередньо учасниками процесу протиборства або тими, хто береться переказувати чи доносити інформацію до споживачів в інших сегментах інформпростору. Завдяки соціальним мережам така інформація може потрапляти з передової майже миттєво і у необробленому вигляді. В даному контексті “необроблений” слід трактувати як “неосмислений”, “відруховий”, “емоційно мотивований”, “випадковий”, а також “зафіксований безпосередньо в момент події”.

Такого типу інформацію пропонується називати в подальшому реактивною, оскільки вона з’являється під безпосереднім враженням від події, свідком якої стала людина, або під впливом переказу безпосередніх очевидців чи учасників події і, як правило, по гарячих слідах, безпосередньо після того, як описувана подія сталась.

Дана проблема поки що переважно залишається поза межами серйозного вивчення та застосування якихось заходів чи прийомів поводження з таким типом інформації. Тому видається актуальним поставити питання про необхідність вироблення інструментів адекватної обробки реактивної інформації, запобіганню її негативному впливу та навчання інформаційної складової ЗМУ прийомам та методам роботи з цією частиною інформаційного поля АТО, що в кінцевому результаті формує комунікаційно-контентний імунітет в бойових умовах.

Реактивна інформація є основним джерелом формування чуток, з такого роду інформацією певною мірою працюють спеціалісти ІІСоО. Однак, слід спеціально зауважити, що наявність web 2.0 створює принципово нову ситуацію, коли реактивна інформація з передової вже не може ототожнюватися з чутками.

Головною особливістю чуток, як певного типу інформаційної поведінки людини є передача інформації безпосередньо, при особистому спілкуванні, безвідносно до того, через яких технічний канал це спілкування ведеться. Розмова телефоном, переписка в месенджері, СМС чи безпосередньо особиста розмова двох людей є різними формами особистого спілкування. При цьому інформація сприймається специфічним чином – з одного боку, реципієнт більш відкритий до інформації, що зумовлює ефективність чуток як засобу впливу, але з іншого, завжди – дещо критично налаштований стосовно джерела цієї інформації. Не раз зазначалося, що чутки, як правило, передаються від однієї людини до іншої з утвердженням сумніву в змісті або адекватності джерела повідомлення.

Водночас, соціальні мережі будь-якого типу, так само, як і Інтернет-ЗМІ являють собою медіа, а отже, характер сприйняття інформації, розміщеної в такій мережі або повідомленої через неї, абсолютно інший – він відповідає тим особливостям сприйняття, який проявляє людина при роботі з будь-якими традиційними медіа. І в першу чергу, це, як не дивно, значно більша міра довіри в короткостроковому вимірі впливу. Проблема в тому, що сучасні соціальні медіа мають можливість підтверджувати свою інформацію за допомогою мультимедійного контенту – фото, відео, аудіозапису тощо. Дуже часто такий запис чи фіксація насправді, виходячи з виключно раціонального аналізу, може ніяк не доводити правдивість передаваної інформації і може навіть ніяк її не стосуватись, але при цьому викликати реакцію підвищення довіри. Типовий приклад: допис на зразок “Ми гинемо всі! нас обстрілюють!!!”, що супроводжується коротким рваним відео з вибухами и шматками землі в повітрі. При раціональній оцінці очевидно, що в цьому фрагменті взагалі не міститься ні інформації, ні доказів, ні аргументів – однак, необхідний компонент впливу – “..ми всі гинемо...” – чудово просувається у свідомість реципієнта поза його бажанням і раніше, ніж цей реципієнт встигне зрозуміти, що відбувається.

В такому випадку, безвідносно до того, наскільки насправді ця інформація відповідає об’єктивній істині, вона буде сприйматися всіма, хто знаходиться далеко від фронту, як істина в останній інстанції, як безпосереднє свідчення з передової. Статистично сприйняття такої інформації різними прошарками населення та в різних регіонах буде суттєво відрізнятися. Зокрема, сприйняття тих, хто служив у армії, має недавній реальний армійський досвід чи пам’ятає його, сильно відрізняється від сприйняття членів сімей бійців АТО, звичайних людей, друзів та кола спілкування учасників АТО, які не мають необхідного для адекватної

оцінки інформації військового досвіду. Слід розуміти, що рівень критичності сприйняття повідомлень з передової надзвичайно низький.

З одного боку, це емоційно маркована інформація, яка, як відомо, сприймається беззастережно, без критичного усвідомлення або спеціального осмислення. Таке осмислення може відбуватися, але тільки через деякий час, і під тиском обставин або впливом певних сил, наприклад, критично налаштованих лідерів думки, експертів, яким довіряє дана людина, іншої, більш значимої або фактично доведеної інформації. Якщо ж якийсь факт або якась інформація встигають закріпитися в обговоренні та обрости аргументами, зламати переконання нефахових реципієнтів стосовно отриманої інформації буває навдивовижу важко.

З іншого боку, це інформація, яка часто торкається долі рідних або так чи інакше безпосередньо зачіпає інтереси реципієнта. Тому вона легко проходить фільтри раціонального осмислення та контролю достовірності, не викликаючи сумнівів. Більша частина інформації - як безпосередні дані - про небезпеку або загрозу приймається свідомістю без коректури, викликаючи пряму фізіологічну реакцію лімбічного тіла – втікати, ховатися або атакувати. І тільки в тому випадку, якщо протягом певного часу підтвердження реальності небезпеки не надходить, інформація про небезпеку починає осмислюватися і напруження поступово зникає. При цьому, якщо ця інформація торкається рідних або знайомих, вона часто підсвідомо ідентифікується, як небезпека для самого себе, переноситься на уявлення про загруз власній безпеці. І насамкінець, регулярне повторення інформації про небезпеку здатне достатньо довго підтримувати негативне емоційне напруження в тій суспільній групі, якої це торкається, постійно викликаючи описану вище реакцію. На відміну від інших реакцій, дана від частого повторення нівелюється значно повільніше.

При цьому, безпосередньо ЗМІ на створення цього комунікаційно-контентного потоку майже не впливають. Більше того, цей потік контенту стосовно подій в АТО, створюваний традиційними ЗМІ, все більше набуває рис вторинності, шаблонності, однотипності повідомлень, що, як відомо з досвіду інших країн та досліджень механізмів сприйняття, сприяє тому, що така інформація відходить на периферію уваги і перестає відзначатися як значима, важлива та первинна для більшості громадян. Навіть цілком правдива, але форматно однотипна і повторювана інформація, автоматично відкидається свідомістю, як така, що не має суттєвого значення. Така інформація швидко забувається, не впливає на процеси мислення та прийняття рішень і не залишає відбит-

ку в емоційній складовій психічної структури людини. Більша частина повідомлень ЗМІ, зокрема, всіх без виключення телеканалів, стосовно АТО дійшли до повної однотипної шаблонізації подання інформації. Такий тип інформаційного забезпечення може бути дуже вчасним та ефективним у тому випадку, якщо стратегічним завданням інформаційної політики щодо АТО на держаному рівні ставиться відволікання уваги суспільства від процесу збройного протистояння та нівеляція його сприйняття більшістю громадян до рівня звичайних, побутових повідомлень. Слід зауважити, що це не є погано, оскільки в процесі інформаційної діяльності держави задля забезпечення різних стратегій можуть застосовуватися будь-які інструментарії формування суспільної уваги в інформаційному просторі країни, важливо лише, щоб вони були адекватні реально поставленим геостратегічним завданням.

Прес-офіцери бригад та інші учасники комунікаційно-контентного забезпечення в лавах ЗСУ та інших учасників безпекового сектору на сьогоднішній день практично не мають знань та інструментів, що дозволяли б їм грамотно реагувати на появу подібної реактивної інформації. І якщо вони здатні великою мірою редагувати потік інформації, що потрапляє до ЗМІ, які звертаються за інформацією про події в АТО, а також створювати власний інформаційний контент, то реагувати на інформацію від самих бійців, їхнього оточення, тилових служб і т.п. вони поки що не встигають. Відповідно, вони змушені частіше просто ігнорувати її або намагаються боротися вже з наслідками оприлюднення такої інформації.

Ще одна важлива проблема реактивної інформації, що надходить з АТО – це складність фіксації самого факту її появи. Адже ця інформація потрапляє до своїх реципієнтів індивідуалізованими шляхами, через специфічні мережі та програми спілкування, канали і групи. Відстежити її і навіть просто вчасно взяти про появу такої інформації дуже важко, і на сьогоднішній день навіть безглуздо ставити питання про перехоплення чи хоча б моніторинг реактивної інформації.

Отже, так чи інакше, реагувати на неї можливо лише після того, як вона вже викликала якийсь інформаційний резонанс. А це, своєю чергою, ускладнює процес інформаційного менеджменту подібного комунікаційно-контентного потоку. В нинішньому вигляді потік реактивної інформації виступає частіше у вигляді інформаційного вірусу чи загрози, завдання ж інформаційної компоненти державної політики - це вбудовування його в інформаційний простір країни та світу в якості безпечної та корисної частини формування громадськості.

Сьогодні вже можна назвати низку інструментів, які дозволяють залучити реактивну інформацію та створити для неї засоби каналізації (спрямування) її в кероване русло. Всі ці засоби передбачають свідоме створення власного інформаційного поля АТО як сегменту інформаційного простору країни, яке слугувало б повноцінним інструментом підтримки та мотивації бійців та їхніх родин і друзів на передовій і в тилу та надавало б їм комунікаційно-контентні сервіси. Далі подається короткий перелік частково апробованих інструментів, що можуть відігравати вищевказану роль:

1. Гіперлокальні ЗМІ. Так звані бойові листки, створювані інформаційними службами чи самими прес-офіцерами; невеликі друковані органи підрозділів тощо. Їхня роль надзвичайно велика, в першу чергу, в інформуванні бійців та створення такого феномену, як “спільна думка” підрозділу, спільне ставлення до певних фактів тощо.

2. Локальні мережеві інформаційні проекти. Групи в соціальних мережах, зв’язок між учасниками одного підрозділу, спільні канали в відеоблогах і т.п. Важлива особливість такого типу зв’язку полягає в тому, що він сприяє самоцензурі та ставить кожного окремого учасника під контроль бойових товаришів, не дозволяючи переступати певні межі.

3. Спільні структурні інформаційні проекти з регіональними ЗМІ. Взаємодія може будуватися як зі ЗМІ регіону проведення АТО чи розміщення військового підрозділу, так і з регіонами, звідки походять бійці. Найкращою формою роботи слід визнати одночасне застосування обох напрямків роботи, якщо для цього є сили, засоби і можливості – але до того слід прагнути. Такі проекти забезпечують набагато вищий ступінь контролю над інформацією, що надходить з АТО, ніж це може здатися, створюють спільну інформаційну оболонку між місцевим населенням і бійцями, формують довіру, а також сприйняття близькості людей з усіх регіонів до АТО і проблематики збройної боротьби за свою державу. Останнє – особливо значимий аспект у зв’язку з тим, що одним з дієвих елементів гібридно-месіанської агресії є руйнування будь-яких систем довіри, з одного боку, і формування “втоми від спротиву агресору” – з іншої. Тісна взаємодія між реальним життям регіонів та фронту на інформаційному рівні дозволяє ефективно нівелювати обидва цих типи руйнівного впливу.

Реактивна інформація та різноманітні методи та інструменти її використання мають стати потужним каталізатором домінування професійного контентного потоку з передової гібридно-месіанських агресій путінізму для міжнародної підтримки протистояння України глобальному агресору.

Штогрін І.А.,
журналіст Радіо Свобода,
редактор проекту «Аеропорт. Як це було», укладач і редактор доку-
ментальної книги «АД 242»

Війна online. Безпекові й інформаційні виклики

Вступ

Людство має можливості відстежувати практично будь-які події на планеті, збирати змістовні факти, фото та відеоінформацію про будь-що й миттєво поширювати її. Це створило принципово нові виклики, зокрема, і для світової безпеки, і для мас-медіа, як збирачів і поширювачів інформації. Так склалося, що в цих умовах Україна стала експериментальним майданчиком для напрацювання нових підходів у відстежуванні гібридного збройного конфлікту. Адже окупація Росією суверенної української території – Криму, проведення спецоперації «Русская весна» під псевдосепаратистськими і проросійськими гаслами, розв'язання однією з найбільших ядерних держав світу гібридної агресії проти України, і власне, протидія цій агресії, боротьба України за збереження свого суверенітету – фактично відбувалася і відбувається під об'єктивними камерами.

Головні питання-виклики:

- Чи є щось, чого б не мали б поширювати медіа, маючи фактично необмежені можливості для збору інформації?
- Хто або що має корегувати поширення інформації?
- На чому мають базуватися принципи допуску і роботи журналістів у зоні бойових дій або конфліктів?
- Чи можна зняти протиріччя між військовою тактичною і стратегічною доцільністю засекречування певних сегментів інформації і базовою безпековою потребою у безперешкодному отримуванні інформації?
- Яким чином військові та силові структури загалом мають користуватися інформацією, здобутою журналістами?
- Чому «безпека» проти «цензури»?

Висновки:

Безперешкодне поширення інформації, зокрема і в режимі online, може стати потужним безпековим фактором, якщо національні та міжнародні безпекові структури вироблять і затвердять конструктивні правила аналізу інформації та реакції на неї.

Карпенко В.М.,

керівник проекту «Український простір»

Реалізація проектів комунікаційно-контентної протидії гібридно-месіанським агресіям: практичний досвід

У червні 2014 року, в умовах, коли путінська Росія, після подій осені 2013 - зими 2014, втрачаючи контроль на Україною, до того часу утримуваний за рахунок фінансових та адміністративних важелів, вда-лася до «жорсткого сценарію» - прямої військової агресії під маскою «внутрішніх конфліктів» (гібридна війна) з паралельним посиленням всебічних інформаційних потоків агресивної стосовно України інфор-мації, групою волонтерів з досвідом інформаційної роботи та фахівців Головного управління по роботі з особовим складом ЗСУ було прийнято рішення розпочати комплексний інформаційний проект «Український простір», що допоміг би в найкоротші строки зорганізувати та узгодити на різних рівнях протидію інформаційним загрозам та водночас ство-рити струнку систему профілактичних заходів в напрямку нейтралізації активізованих безпосередньо Росією чи внаслідок російської пропаган-ди деструктивних за змістом інформаційних продуктів, поширюваних на території України.

Отже, **актуальність проекту** визначалася тим, що на той час:

Проти України з боку Росії були відверто застосовані методи си-лового тиску.

I. 2014 року було окуповано Крим.

II. Активно підтримувалися військово-терористичні дії бойовиків на Донбасі.

III. Здійснювалися спроби терактів у великих містах країни.

*Агресія здійснювалася у вигляді **гібридної війни**, що мала, зокрема, такі компоненти:*

- Диверсійні та партизанські дії, під загальним керівництвом ГРУ РФ.
- Всебічна підтримка внутрішньої опозиції (технологія «5-ї колони»).
- Масований та багатовекторний (різноспрямований) інформацій-ний вплив з використанням усіх можливих каналів комунікації.

Суть проекту полягала у необхідності формування єдиного ін-формаційного простору України, як основи національної безпеки, що сприяє розбудові стабільного відкритого демократичного суспіль-ства, об'єднаного спільними цінностями та спільною метою, зокрема,

прагненням до миру, творчого саморозвитку та самореалізації, активної участі у міжнародних процесах в якості суб'єкта, а не об'єкта міжнародної політики. *За ключові поняття, які визначали пріоритети на цьому напрямку, було прийнято:*

(1) єдиний інформаційний простір – (2) національна безпека – (3) стабільне відкрите демократичне суспільство – (4) спільні цінності та спільна мета – (5) політична нація – (6) мир, творчий саморозвиток та самореалізація – (7) Україна як суб'єкт, а не об'єкт міжнародної політики

Метою проекту стало залучення широких кіл громадськості до створення єдиного продуктивного – а не розірваного деструктивного – інформаційного простору, з метоюгуртування громадян України, незалежно від етнічного походження, в єдину політичну націю, здатну протистояти зовнішнім викликам задля збереження миру і спокою в суспільстві, а також активної участі України в економічній, політичній, науковій, культурній діяльності світової спільноти на засадах демократії, умовах справедливої конкуренції та на принципах міжнародного права. Ключові тези та поняття у логічній послідовності: (1) розірваний інформаційний простір (деструктивний) – єдиний інформаційний простір (продуктивний); (2) залучення громадськості; (3) формування єдиного інформаційного простору; (4) формування єдиної політичної нації; (5) мир, спокій, конкурентоздатність; (6) успіх.

Було враховано основні **цілі інформаційної діяльності країни-агресора:**

(1) населення власної країни; / лояльність населення до влади / підтримка загарбницьких дій керівництва своєї країни, що подаються як «миротворчі операції» або замовчуються / відволікання від внутрішніх соціальних та гуманітарних проблем на образ «зовнішнього ворога»;

(2) населення країни об'єкта агресії; / деморалізація та посилення капітулянтських настроїв / демотивація до захисту інтересів своєї країни / нелояльність до керівництва своєї країни (не підтримання політики свого уряду);

(3) міжнародне інформаційне середовище; / не перешкоджання агресії з боку третіх країн / формування ворожого ставлення світової спільноти до країни об'єкта агресії / схвалення або примирення третіх країн з діями країни-агресора/.

Як висновок було прийнято те, що необхідність збереження миру та стабільності на національній території і всередині суспільства вимагає системного організованого опору інформаційній інтервенції, очищення внутрішніх комунікативних каналів від деструктивної інформації, по-

будови стрункої, стійкої, активно наповнюваної конструктивною об'єднувальною інформацією національної інформаційної системи, (збалансованого інформаційного простору).

Завдання проекту були сформульовані таким чином:

- Поширення якісного національного інформаційного продукту, що відповідає сучасним реаліям та вимогам формування освіченого, високоморального, стійкого до деструктивних (як зовнішніх, так і внутрішніх) впливів суспільства.
- Дерадянiзація та актуалiзація національного інформаційного простору з метою об'єктивного відображення сучасних реалій.
- Нейтралізація деструктивного інформаційного впливу, що поширюється (чи може поширюватися) в українському суспільстві внаслідок інформаційних атак ззовні; нейтралізація наслідків інформаційних війн та активна протидія зовнішній інформаційній агресії.
- Формулювання чітких відповідей на первинні, основотворчі питання, що хвилюють українське суспільство, визначивши таким чином загальноприйняті аксіоматичні твердження, які ляжуть в основу організації системи внутрішньої інформаційної безпеки та подальшого стабільного демократичного розвитку суспільства.
- Вдосконалення системи внутрішньо-суспільної комунікації на основі спільних загальнонаціональних принципів, цінностей та символів: громадяни, регіони, громадяни – місцева влада, громадяни – центральна влада, громадяни – державні та громадські структури, громадяни – бізнес, бізнес – влада, місцева влада – центральна влада, ЗМІ – влада, ЗМІ – громадяни тощо.
- Формування творчих сил та професійних кадрів, здатних до швидкої та ефективного розбудови менеджменту національної інформаційної системи (інформаційного простору) в інтересах незалежної суверенної України та українського суспільства.
- Активне поширення національного інформаційного продукту за межі України з метою посилення позицій України в світі на основі формування сталого позитивного іміджу Української держави.

Напрямами (сферами) реалізації проекту було визначено:

- Система загальнонаціональних символів.
- Зовнішній візуальний простір (архітектура, монументальна скульптура, вивіски та реклама, упаковки товарів тощо).
- Діловодство.
- Засоби масової інформації (преса, радіо, телебачення, інтернет-ресурси).

- Видавнича справа.
- Кінопродукція. Театральне мистецтво.
- Шоубізнес, естрада, фестивальна та концертна діяльність.
- Інтернет-середовище. Комп'ютерні програми.
- Система освіти.
- Національне законодавство.
- Міжнародний культурний обмін.

Учасниками проекту мали (могли) стати: державні структури, комерційні структури, громадські організації, творчі організації, об'єднання та колективи, окремі громадяни (журналісти, громадські діячі, митці, науковці, активісти, меценати). Проект відпочатку передбачав самопоширення та самовідновлення за інерційним принципом.

Технологічна реалізація проекту: в основу розбудови з визначеною вище метою стратегічних комунікацій на всій території України було покладено кілька основних понять, яким були надані чіткі та загальнозрозумілі визначення, а саме – (1) **національний інформаційний простір** – повний спектр інформаційних каналів, наявних чи активних на території країни; якість інформаційного простору визначається наповненням (контентом) таких каналів та його впливом на громадян країни; (2) **інформаційна війна** – цілеспрямовані інформаційні дії для досягнення певної мети стосовно країни-сусіда, що мають двостороннє спрямування – (а) безпосередньо на об'єкт агресії (дезорієнтація-демотивація, дезорганізація-деморалізація), (б) на міжнародне оточення (дискретитація); (3) **національна ідея** – сформульовані київським Майданом 2013-2014 спільні вимоги громадян щодо розбудови (упорядкування) українського суспільства – (а) свобода – реальний вплив громадян на владу та достойний рівень життя; (б) справедливість – нормалізація роботи правоохоронних органів та судів у напрямку дотримання справедливості та належного виконання своїх функцій, визначених законодавством.

Протягом 2014-2016 років проект реалізовувався у таких формах:

I. Видання інформаційної літератури для широкого читача та довідково-інформаційної літератури для фахівців. До прикладу: випущена спільно з ГУРОС ЗСУ брошура «Україна любить свій Донбас. Донбас любить свою Україну» (базовий наклад 15000 примірників) була додатково розтиражована в зоні АТО місцевими активістами накладом 100 000 примірників.

II. Робота зі ЗМІ. Радіопередача «Український простір». 3 вересня 2014 року в рамках проекту на українському радіо (УР-1) ство-

рено однойменну щотижневу радіопередачу. **Зміст програми:** питання пов'язані з сучасними інформаційними технологіями та практикою ведення інформаційної війни, в першу чергу в контексті інформаційної безпеки України на сучасному етапі. Висвітлення цих питань за галузями їх застосування (військова справа, політика, дипломатія, економіка, мистецтво...), за каналами (ЗМІ, соцмережі, символи, пряме спілкування...) за методами та прийомами (міфотворчість, короткострокові інформаційні спецоперації тощо). **Актуальність програми була** зумовлена зростанням уваги суспільства до терміну «інформаційна війна»; частим апелюванням до цього терміну в ЗМІ; посиленням інформаційним впливом на Україну, як на суб'єкт міжнародної політики, в процесі реалізації іншими державами власних геополітичних проєктів (цілей). **Головною ідеєю (Метою програми) було:** надати широкому слухачеві інформацію, що допомогла б уникнути надмірних маніпулятивних впливів ззовні країни, навчитися відрізняти дійсні загрози від нав'язаних недружніми до України інформаційними джерелами, послабити негативний вплив глобальних стресових ситуацій, сприяти збалансуванню внутрішнього інформаційного простору України. Програма вже з перших своїх випусків здобула популярність, на неї регулярно надходили позитивні відгуки; спостерігалася зміна риторики у теле- та радіопередачах відповідно до рекомендацій «Українського простору» у бік зменшення нераціональної полеміки, дотримання етики спілкування тощо.

III. Продовжувана акція: щомісячна книжкова виставка «Український простір». Мета виставки – привернення уваги до продукції українських видавництв (підтримка видавництв); залучення благодійних коштів для придбання сучасних українських книг для бійців АТО, для бібліотек та шкіл Донбасу. Книжкові виставки наповнювалися інформаційними заходами (лекції, круглі столи, презентації) за основною тематикою проєкту. Як результат – в зону АТО було направлено понад 25000 примірників сучасних україномовних книг, українські видавництва отримали додаткову платформу для безпосереднього спілкування зі своїм читачем та поширення національного інформаційного продукту. Зацікавленим особам було надано консультації щодо проведення подібних акцій в інших містах України, проведення книжкових виставок «Український простір» стимулювало збільшення активності на виставковому ринку та підвищення уваги до цієї галузі. Нижче наведено перелік книжкових виставок у м. Києві, що відбулися після листопада 2014 року.

Перелік книжкових виставок за січень-червень 2015

Назва виставки	Місце проведення	Дата проведення
«Мистецьке коло»	Музей Івана Гончара	7-8 лютого
«Київська весна»	Український Дім	19-22 лютого
«Український простір»	Будинок вчителя	21-22 березня
«Книжковий Арсенал»	Мистецький арсенал	22-26 квітня
«Книжкові контракти»	Український Дім	21-24 травня
«Історичне коло»	Парк ім. Т.Г. Шевченка	15 травня
«Арсенал ідей»	Мистецький арсенал	27-31 травня
«Книжкова трійця»	Михайлівський собор	31 травня – 1 червня
«Український простір»	Дитяча бібліотека ім. Тараса Шевченка м. Києва	4-6 червня
«Медвін»	НСК Олімпійський	5-7 червня
«Країна мрій»	Пирогів	20-21 червня
«Книгосад»	Парк ім. Т.Г. Шевченка	27 червня
«Український простір»	Дитяча бібліотека ім. Тараса Шевченка м. Києва	8-10 липня

IV. Відрадженьня інформаційних груп в зону АТО, передача українських книг та періодики бібліотекам та школам Донбасу. 3 грудня 2014 року інформаційні групи проекту (до складу груп входили військові, літератори та журналісти) «Український простір» провели неодноразові зустрічі, прес-конференції та здійснили передачу літератури у населених пунктах: Краматорськ, Артемівськ, Слов'янськ, Сіверодонецьк, Лисичанськ, Рубіжне, Трьохізбенка, Лопаскіне, Лобачеве, Новоайдар.

V. Розробка лекційного матеріалу. В рамках проекту було підготовлено лекцію (та наочний матеріал) на тему «Упорядкування національного інформаційного простору. Культурний аспект». Матеріал неодноразово представлявся у зоні АТО та інших містах України для журналістів, державних службовців, працівників правоохоронних органів.

VI. Інтернет-активність проекту протягом звітного періоду точна робота в рамках проекту та її результати активно представлялися та поширювалися у соцмережі Фейсбук, на сторінках учасників проекту. 3 травня 2015 у ФБ було створено окрему сторінку «Український простір».

Активна фаза проекту відбувалася з червня 2014 року по серпень 2016 року. Важлива роль надавалася українській (і саме україномовній) книзі найрізноманітніших жанрів (хоча особливо наділялась увагою дитяча література) як джерелу стабільної, глибокої та системної інформації та надійному інструменту формування єдиних суспільних цінностей.

Якушик В. М.,

професор кафедри політології

Національного університету «Киево-Могилянська академія»,

Саймонс Г. (Simons Gregory),

научний співробітник Центру російських і євразійських досліджень
Університету Уппсала, Швеція

(Uppsala Centre for Russia and Eurasian Studies, Uppsala University)

Вооружённый конфликт как кризис восприятия и коммуникации

1. Исторически война рассматривается как продолжение политики с использованием иных средств. Такую её характеристику обычно приписывают прусскому военному теоретику Карлу фон Клаузевицу (1780–1831 гг.)¹. Но ещё две с половиной тысячи лет назад подобный поход развивали древние китайские стратеги Сунь-Цзы и Сунь Бинь².

Согласно классическим представлениям предполагается, что в войне (как минимум) одна из противостоящих друг другу сторон пытается принудить своего оппонента делать то, чего он в обычной обстановке не делал бы. При этом явное применение т.н. жёсткой силы (“hard power”) сочетается с использованием элементов т.н. мягкой силы (“soft power”), проявляющейся в воздействии на общее восприятие (“perception”) участников противостояния и мнение широких целевых слоёв³. Так, в частности, традиционно обосновывается важность «правильного» інформаційно-психологічного впливу в ході ведення війн з метою досягнення поставлених задач.

1 Германская военная мысль / Сост. К. А. Залесский. – М.: Астрель, 2012. – 604 с. [с. 144]

Клаузевиц К. О войне. – М.: Госвоениздат, 1934. – ххii+650 с.[с. 15]

2 Малявин В. Военный канон Китая / Владимир Малявин. – М.: РИПОЛ классик, 2015. – 416 с.

3 Waller J. M. Fighting the War of Ideas Like a Real War. – Washington, DC: The Institute of World Politics Press, 2007. – 149 p. [p. 39–52]

2. Следует учитывать, что, с одной стороны, война может рассматриваться как разновидность (и продолжение) политики, т.е. как проявление банкротства «обычной» политики, исчерпания её ресурсов и, соответственно, как переход к использованию иной политической логики, выход в иную систему политических координат.

С другой же стороны, в рамках иного теоретического подхода к трактовке понятий «политического» и «политики», война не является политикой, а её антиподом. Именно такой подход, по существу, применяется, когда мы говорим: «Данную проблему нужно решать политическими методами», противопоставляя эти методы неполитическим методам прямого насилия. В рамках этой системы координат война не является разновидностью политической деятельности, хотя военная (неполитическая) деятельность непосредственно связана с борьбой за власть и/или политическое влияние¹. И здесь особое место занимает дискурс о морально-этической составляющей войны и её неразрывной связи с нравственной позицией политического руководства воюющих сторон. Так, во время войны стороны конфликта неизбежно сталкиваются с этической проблематикой «необходимости и допустимости» убийства и причинения вреда противнику, что требует особой аргументации для политической легитимации насилия.

3. Война и вооружённый конфликт также рассматриваются как одна из множества форм проявления (социального) кризиса, для которой характерно одновременное наличие:

а) угрозы ценностям – жизни, собственности, демократии (или иному традиционному, более-менее комфортному политическому режиму), безопасности и т.д. и т.п.;

б) ощущения неопределенности, когда будущие тенденции и события выглядят труднопредсказуемыми и очень динамичными;

в) довольно жёстких временных рамок, поскольку ясно, что чем дольше продолжаются события данного типа, тем большим будет ущерб².

Кроме того, военный кризис предполагает необходимость политического призыва (апелляции) к действиям, пробуждающим внутренние силы в конкретных слоях и группах общества и мобилизующих их на

1 Якушик В. М. Вступ до політології. (Навчально-методичний посібник для вивчення державознавчих тем курсу політології). – 2-е вид., випр. і допов. – Київ: Юрінком, 2012. – 66 с.[с. 52–53.]

2 Stern E. K. Crisis Decision-making: A Cognitive-Institutional Approach. – Stockholm: Elanders Gotab, 2003. – 299 p. [p. 6]

реализацию предложений, которые с точки зрения официального политического дискурса/нарратива направлены на решение ключевых проблем общества. Вполне понятно, что подобный призыв также невозможен без морально-этического мотивирования необходимости «сознательного участия» в конфликте, в соответствии с интересами конкретного сообщества или его отдельных групп.

4. Чёткого понимания требует важная роль управления информационными потоками в условиях военного кризиса. Принципиальное значение имеет способность контролировать (или хотя бы оказывать влияние на) информационный кризис, сопровождающий «физический» кризис, т.е. сам ход социально-политических событий конфликта¹.

В случае утраты подобных рычагов контроля операционный выбор сужается, а условия протекания кризиса могут начать ухудшаться по мере того, как нематериальные (неосязаемые) элементы (“intangible elements”) начнут сдерживать и ограничивать материальные (осязаемые) (“tangible”) политические и оперативные решения и варианты выбора.

Что же понимается под «материальными» («осязаемыми») и «нематериальными» («неосязаемыми») элементами? Материальные элементы и аспекты относятся к тем физическим компонентам, которые можно увидеть и к которым можно «прикоснуться» – это размер, характер (природа) и состав вооруженных сил, специфика местности и климата, размеры и мощь экономики и политического субъекта/игрока в целом (с точки зрения численности населения и промышленного потенциала)².

Нематериальные элементы и аспекты относятся к тем компонентам, которые нельзя увидеть и к которым нельзя «прикоснуться», но в то же время оказывают существенное воздействие на потенциал и эффективность материальных элементов. В данном случае прежде всего имеется в виду доверие к политическому и военному руководству, вера в справедливость войны или обоснованность её причин (или же отсутствие такой веры и такого доверия), уровень боевого духа. Все это непосредственно относится к морально-этической составляющей войны и политики в обществе.

Даже при наличии преимуществ в материальных элементах и аспектах в стране с армией и гражданским населением, у которых нет

1 Payne K. The Media as an Instrument of War // Parameters. – Spring 2005. – P. 81–93.

Hyslop M. Obstructive Marketing: Restricting Distribution of Products and Services in the Age of Asymmetric Warfare. – Gower Publishing Ltd.: Ashgate, 2014. – 347 p. [p. 135–160]

2 Simons G., Chifu. I. The Changing Face of Warfare in the 21st Century. – London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. – 338 p. [p. 302–317]

доверия к своему политическому и военному руководству и веры в них, и, более того, где сильны сомнения в целесообразности вступления в войну или продолжения войны, снижаются возможности для успешного начала войны и/или её продолжения. Показательным примером может служить пользовавшийся всесторонней поддержкой США Южный Вьетнам. Он имел пятую по величине армию в мире, которая технологически значительно превосходила своих противников (Национальный фронт освобождения Южного Вьетнама и Вьетнамскую народную армию). Однако всего за несколько месяцев активных боевых действий весной 1975 г. правительственная армия Южного Вьетнама потерпела сокрушительное поражение от своих противников, превосходивших её по основным показателям нематериального характера.

5. В вооруженных конфликтах, подобных тому, что переживает в настоящее время Украина, наряду с «физическими» боями идет и война противостоящих друг другу идей и реалий. Чем дольше продолжается конфликт, тем более укореняются и становятся непримиримыми эти идеи и интересы. Вместе с тем со временем содержание и характер различий идей, подходов и интересов может меняться, эволюционировать в результате приобретения нового опыта, то есть противоречия не обязательно остаются неизменными. Так, например, в современной России по целому ряду принципиальных вопросов во многих идеологически чувствительных сферах произошло сближение между некогда непримиримыми «красным» и «белым» историческими сегментами политического спектра¹.

Во многих случаях практически не предпринимается попыток понять точку зрения и мотивацию действий другой стороны. А в период вооружённого конфликта такие попытки вообще могут рассматриваться как непатриотичные и даже как предательство, по сути отвергаться как средство «легитимизации» («узаконивания») нарратива (официального повествования) и целей противника в ведущейся всеми сторонами информационной войне. Но есть ли какой-либо смысл в том, чтобы постараться понять неприятеля?

Отвечая на этот вопрос, следует учитывать очень важный нюанс: стремление понять точку зрения и реалии оппонента не равнозначно согласию с ним или легитимизации его позиций. Если предпринимается серьёзная и честная попытка разрешить конфликт на прочной долго-

1 Danilova N. The Politics of War Commemoration in the UK and Russia. – London: Palgrave-MacMillan, 2015. – 280 p. [p. 115–207]

срочной основе, то нужно понять логику и интересы каждой из противостоящих друг другу сторон для того, чтобы выявить имеющиеся даже минимальные совпадающие и общие интересы. На этой основе можно начинать постепенно трансформировать характер конфликта, и лишь на следующих этапах переходить к «большим шагам». В противном случае существует риск возникновения двух групп непримиримых, крайне жёстких, негибких позиций и требований, постоянно подкрепляемых подсознательными и бессознательными внутригрупповыми шаблонами, стереотипами реагирования¹.

Необходимо держать в поле зрения долгосрочную картину, быть способным видеть перспективы за пределами текущего обострения конфликтной ситуации и сопутствующей ей полемики. Это означает, что необходимо сосредотачивать внимание на конкретных стратегических национальных интересах и ценностях, а не на краткосрочных тактических и оперативных соображениях (хотя и их не следует упускать из виду, а воспринимать в связи и в рамках общей политической игры и стратегических целей).

В результате затянувшихся кровавых вооружённых конфликтов зачастую приходится жертвовать нематериальными («неосвязаемыми») элементами (“intangibles”), особенно когда не видно конца войне и связанным с нею страданиям и когда ранее казавшиеся чёткими и понятными цели и причины конфликта на определённом этапе становятся менее ясными. Так, в частности, участие США во Вьетнамской войне (1964–1975 гг.) является показательным примером того, как война была в конечном итоге проиграна прежде всего политически, а не чисто в военном отношении. США выигрывали многие конкретные сражения, но всё это, в конечном итоге, лишь для того, чтобы увидеть своё поражение в войне. Аналогичным образом Португалия окончательно проиграла партизанским движениям войну в своих африканских колониях Анголе, Мозамбике, Гвинее-Бисау (1961–1974 гг.), когда в этой западноевропейской стране, истощённой бесперспективным конфликтом в Африке, военный переворот 25 апреля 1974 г. стал началом демократической революции и привёл к признанию независимости «заморских провинций» (колоний) Португалии.

6. Если стороны затянувшегося конфликта оказываются не в состоянии самостоятельно понять точку зрения и интересы противостоящей стороны и выстроить коммуникацию так, чтобы найти некий вза-

1 Simons G. Islamic Extremism and the War for Hearts and Minds // Global Affairs. – 2016. – P. 91–99.

имоприемлемый жизнеспособный компромисс, то нередко возникают ситуации, когда такое понимание «насиленно привносится» извне мировым или региональным сообществом, либо иной влиятельной (чаще всего доминирующей) корпоративной, экономической, военной силой, и соответственно выстраиваются каналы и форматы коммуникации¹. Характерным примером в этой связи является Дейтонское соглашение о мире в Боснии и Герцеговине 1995 г.

И в заключение следует отметить, что «рядовым» участникам (субъектам) вооружённых конфликтов (государствам и иным политическим структурам) нужно быть готовыми к ситуациям возможной «неожиданной», внезапной переориентации важнейших мировых центров принятия решений с одной общей политической логики действия на иную, в частности (в одном из геополитических измерений) – с глобалистской (мондиалистской) логики на логику приоритета интересов национального государства (конкретной страны) или «группового эгоизма» нескольких государств.

Актуальными являются также и возможные существенные изменения в системе общих координат и «философской основы» действий тех или иных сторон конфликта в связи с трансформацией сути государства, например, отхода от логики государства-корпорации к пользе логики государства-нации или наоборот. И, конечно же, в любом случае, чётко видны типологические отличия реального субъекта политики от квазисубъекта, лишённого своего собственного стратегического видения и механизмов защиты своих коренных интересов. У этих двух различных типов социальной организации принципиально отличные друг от друга системы внутренней и внешней коммуникации. Выбор соответствующего типа организации (субъектности или квазисевдосубъектности) зависит как от соотношения социально-политических и интеллектуальных сил внутри страны, так и от наличия системы эффективной «подпитки» извне.

1 Duffy Toft M. *Securing the Peace: The Durable Settlement of Civil Wars*. – Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2009. – xiii+228 p. [p. 39–52]

Рогов П.Д.,

кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського

До питань протидії медіа-тероризму та забезпечення комунікаційно-контентної безпеки цільової аудиторії

Визначення поняття “комунікаційно-контентна безпека”, на мою думку, складається з визначень понять її складових – комунікація (комунікаційна), контент (контентна) та безпека:

комунікація (комунікаційна) процес обміну між людьми інформацією, її смисловим значенням (**діяльність щодо обміну між цільовими групами інформацією, інформаційними потоками, вплив інформацією тощо**), від передачі (транспортування) переважно матеріальних субстанцій до передачі переважно інформаційних факторів, потоків;

контент (контентна) у перекладі з англійського content означає зміст. Зазвичай під контентом мають на увазі будь-яке насичення інформацією якого-небудь елементу. Наприклад, картинки, відеоролика, сайту, повідомлення і так далі. У всесвітній павутині Інтернет найчастіше мається на увазі контент сайту. Все те, що бачить, слухає, сприймає відвідувач своїми очима, вухами, свідомістю, тобто інформацію різного роду. Але все-таки під контентом сайту в більшості випадків передбачається його текстове наповнення. Це можуть бути різні статті, оповідання, публікації, які здійснюються за допомогою засобів масової комунікації (інформації) ЗМК;

безпека – стан захищеності (чогось / когось від чогось / когось).

Відомо, що інформаційна (інформаційно-психологічна тощо) безпека є невід’ємним напрямком розбудови інформаційного суспільства, розвиток якого повинен йти не тільки через нарощування технологічних можливостей здійснення інформаційного обміну, але й через глибоке усвідомлення усіма суб’єктами інформаційних відносин (власниками інформації та її користувачами, виробниками інформаційних технологій і засобів, постачальниками послуг, державою) необхідності здійснення всіх необхідних, особливо превентивних,

заходів щодо захисту інформаційних ресурсів, свідомості (підсвідомості) цільової аудиторії¹.

Одним з найперспективніших методів ведення сучасної війни є інформаційна війна, а саме – методи інформаційного та психологічного впливу на індивідуальну, групову і громадську свідомість (підсвідомість)². Реалізація подібних методів в інформаційну епоху вимагає перегляду на державному рівні ключових підходів до проведення зовнішньої і внутрішньої політики, зокрема інформаційної³. На інформаційному рівні при цьому мова йде про чітко спрямовані інформаційні операції, що мають на меті явний та прихований вплив на свідомість (підсвідомість) населення і зміст тієї частини інформаційних баз, яка перебуває постійно в суспільному обігу.

Ще один вид інформаційного тиску на національний інформаційний простір, зумовлений свідомою інформаційною діяльністю, спрямованою на реалізацію власниками могутніх інформаційних арсеналів, технологічних, економічних, політичних та інших завдань, пов'язаний з головною метою – досягти домінування / переваги в глобальному масштабі. На інформаційному рівні він виявляється в інформаційній експансії у систему інформаційних баз, що сприяє реалізації спочатку економічних, а потім політичних та інших цілей. Разом і тим повинно бути враховано поняття “стратегічний наратив”, який є спеціально підготовлений текст, призначений для вербального викладення у процесі стратегічних комунікацій з метою інформаційно-психологічного впливу на визначену цільову аудиторію.

1 Jerrold M. From Car Bombs to Logic Bombs: The Growing Threat from Information Terrorism / M. Jerrold // NATO Library at:TERRORISM_AND_POLITICAL_VIOLENCE, vol. 12, no. 2, Summer 2000, P. 97-122.

Г. Почепцов. “Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований”. - Ровно, 1999 г.

Крысько В.Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт) [Текст] / В.Г. Крысько / Под общ. ред. А. Е. Тараса. - Минск: Харвест, 1999. – 448 с.

2 Г. Почепцов. “Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований”. - Ровно, 1999 г.

Крысько В.Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт) [Текст] / В.Г. Крысько / Под общ. ред. А. Е. Тараса. - Минск: Харвест, 1999. – 448 с.

3 Jerrold M. From Car Bombs to Logic Bombs: The Growing Threat from Information Terrorism / M. Jerrold // NATO Library at:TERRORISM_AND_POLITICAL_VIOLENCE, vol. 12, no. 2, Summer 2000, P. 97-122.

Laqueur W. New terrorism./NY., Oxford: Oxford University Press, 1977.-290 p.

Інформаційний аспект тероризму та переговорний процес із терористами / Лія Куса – 15.02.2014 [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://mskod.com/informatsiyniy-aspekt-terorizmu-ta-peregovorni-protses-iz-terroristami/>

Г. Почепцов. “Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований”. - Ровно, 1999 г.

Крысько В.Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт) [Текст] / В.Г. Крысько / Под общ. ред. А. Е. Тараса. - Минск: Харвест, 1999. – 448 с.

Таким чином, можна запропонувати визначити термін “комунікаційно-контентна безпека” таким чином: комунікаційно-контентна безпека (як смислова складова інформаційної безпеки) – це стан захищеності держави, суспільства, людини від негативного інформаційно-психологічного впливу зі застосуванням інформаційно-психологічної зброї, зокрема комунікаційно-контентних агресій з боку інформаційних терористів.

Метою статті є визначення засад механізму застосування стратемного та критичного мислення щодо захисту цільової аудиторії від негативного інформаційного впливу засобів масової комунікації та інформації, тобто медіа-тероризму.

Якщо для доіндустріальної епохи була характерна переважно “взаємодія людини з природою” (землеробство, рибальство, заготівля лісу та ін.), для індустріальної – “взаємодія людей з машиною”, то для постіндустріального, інформаційного, суспільства пріоритетним фактором стає безпосередня взаємодія людей між собою, обмін інформацією. Наслідком цього є значне збільшення сфери інформаційних послуг. В самій інформаційній сфері надання послуг відбуваються прогресивні якісні зміни: темпи зростання в ній значно випереджають аналогічні показники в сферах матеріального виробництва. З’явилися принципово нові види гуманітарних і професійних послуг – інформаційне забезпечення військової діяльності, освіти, охорони здоров’я, соціальні служби, аналіз і планування, програмування, юридичні послуги та ін.

Інформаційна сфера – це сукупність інформації, інформаційних та телекомунікаційних систем, у тому числі мережі Інтернет, інформаційних технологій, об’єктів інформатизації та суб’єктів, діяльність яких пов’язана зі створенням, обробкою, використанням і захистом інформації, а також захистом від негативної інформації (інформаційної зброї). На початку XXI століття тероризм став одним з найнебезпечніших і важкопрогнозованих явищ в інформаційній сфері, що набирає найрізноманітніших видів. Стрімкий розвиток інформаційних технологій породив такий вид тероризму як інформаційний, який здійснюється за допомогою інформаційно-психологічної зброї та розрахований на вплив інформацією, яка призводить до ефекту залякування.

Цільова аудиторія (об’єкти інформаційно-психологічного впливу):
все цивільне населення регіону, молодь до 30 років, особливо особи призовного віку та допризовна молодь;

особовий склад військ (сил) Збройних Сил України, інших військових формувань, що дислокуються в регіоні (у тісній взаємодії з силовими структурами);

співробітники правоохоронних органів;
працівники Збройних Сил України, інших військових формувань та члени сімей військовослужбовців;

конкретні види повсякденної трудової, службової, навчальної та бойової діяльності суспільства та військ (сил) (ЗМІ, Інтернет та соціальні мережі, мобільний зв'язок та ін.), а також різноманітні завдання, які вони виконують;

трудові колективи, у тому числі військові;
населення та особовий склад військ противника;
світова спільнота, зокрема представники ОБСЄ та журналісти.

Інформаційно-психологічна зброя – 1. Зброя, яка впливає на психіку, свідомість, підсвідомість, морально-психологічний стан людини, соціальних груп та суспільства в цілому. 2. Вид інформаційної зброї, яка реалізує принципи маніпуляції масовою свідомістю через засоби масової інформації, включаючи Інтернет. 3. Вид інформаційної зброї як сукупність засобів, форм, способів та прийомів прихованого маніпулювання інформацією в інформаційному просторі протиборчої сторони для ураження індивідуальної і масової свідомості (підсвідомості), зокрема через друковані, електронні та аудіовізуальні засоби масової інформації (комунікації).

Інформаційний тероризм – це небезпечні діяння з інформаційного впливу на соціальні групи осіб, державні органи влади і управління, пов'язані із розповсюдженням інформації, яка містить погрози переслідуванням, розправою, вбивствами, а також викривлення об'єктивної інформації, що спричиняє виникненню кризових ситуацій в державі, нагнітання страху і напруги у суспільстві¹.

Інформаційний тероризм — це здійснення або погроза здійснення за допомогою інформаційних технологій і/або інформаційної зброї вибуху, підпалу чи інших загально небезпечних діянь, що можуть спричинити загибель людей або інші тяжкі наслідки й спрямовані на заляку-

1 Інформаційний аспект тероризму та переговорний процес із терористами / Ілія Куса – 15.02.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mskod.com/informatsiyniy-aspekt-terorizmu-ta-peregovorniy-protses-iz-terroristami/>

Герасименко К.С. Сучасні ознаки загроз “інформаційного тероризму” / К.С. Герасименко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 162–166. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09gkezt.pdf4>

Свентицька О.В. Інформаційний тероризм як феномен сучасної міжнародної політики [Текст]: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.2003 / Свентицька Олеся Володимирівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 19 с.

вання населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної чи юридичної особи або групи осіб до здійснення чи відмови від здійснення якої-небудь дії.

Можна виділити наступні ознаки та особливості інформаційного тероризму:

інформаційний тероризм це одна із форм організованого насильства, це особливий різновид психологічного терору;

інформаційний тероризм набуває свого поширення через засоби масової інформації;

при інформаційному тероризмі здійснюється психічний вплив на широкі маси населення;

тактична мета інформаційного тероризму полягає в тому, щоб привернути увагу до проблеми, зчинити навколо неї галас;

стратегічна мета залякування і деморалізація людей, задля досягнення певного результату;

розрахунок робиться на ефект несподіванки, публічний і демонстративний характер дій головна риса інформаційного тероризму.

Медіа-тероризм¹ як складова інформаційного тероризму це цілеспрямоване, планомірне, систематичне використання можливостей засобів масової комунікації та інформації для створення й тиражування почуття страху (тривоги), розповсюдження їх в інформаційному просторі з метою маніпулювання громадською свідомістю. Засобами інформаційного впливу з боку медіа-терористів . насамперед, є засоби масової комунікації та інформації. Генрі Кісінджеру належить вислів про те, що “одна газета чи радіопередавач можуть важити більше, ніж ескадрилья бомбардувальників”².

Інформаційно-психологічний вплив (медіа-тероризм) здійснюється через засоби масової комунікації та інформації, поштовхом для застосування такого впливу є легкість для сприйняття, поверховість. Спеціаль-

1 Бойченко О.В. Медіа-тероризм: особливості сучасних ознак інформаційної безпеки / О.В. Бойченко // Інтегровані інтелектуальні робототехнічні комплекси (ІРТК-2009): друга міжнародна наук.-практ. конф. (25-28 травня 2009 р.). – К.: НАУ, 2009. – С. 230-232.

Медіа-тероризм серед інших видів тероризму: спроба типологічного аналізу/ Тетяна Єрохіна [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua/article/1002>

Свентицька О.В. Інформаційний тероризм як феномен сучасної міжнародної політики [Текст]: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.2003 / Свентицька Олеся Володимирівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 19 с.

2 Збигнев Бжезінський. Стратегический взгляд: Америка и глобальный кризис / Пер. с англ. М. Десятовой. М.: Астрель, 2012. - 258 с.

но створені програми привчають людину бездумно сприймати будь-яку інформацію та вірити в неї. Цілий комплекс інформації розрахований на маніпуляцію громадською думкою, свідомістю, подається з використанням фізіологічних та психологічних законів її сприйняття. Використовується специфічно побудований текст, особливий темп і модуляція мови. Маніпулювання свідомістю здійснюється шляхом занурення людей в певне кероване інформаційне поле, в якому створюється видумана картинка світу. Основою формування віртуального інформаційного поля є нагнітання страху та введення в оману.

ЗМК(І) є ефективним знаряддям внутрішньо- і зовнішньо-політичної пропаганди, необхідним атрибутом соціально-політичного управління, функціонування економічного механізму, поширення культури, важливим інструментом стратегічних комунікацій¹.

Інформаційно-психологічна протидія інформаційно-психологічному впливу на збройні сили та населення від негативного інформаційно-психологічного впливу – комплекс заходів інформаційно-психологічного характеру з впливу на власну аудиторію, яка одночасно є ціллю для пропаганди (психологічних операцій) противника (опозиції), з метою нейтралізації або зведення до мінімуму ефекту від негативної пропаганди. Вона включає комплекс заходів, спрямованих на захист певної системи світоглядних орієнтирів, настанов, стереотипів, на основі яких ґрунтується високий морально-психологічний стан військ та здатність народу до опору агресору.

Інформаційно-психологічна протидія інформаційно-психологічному впливу – це комплекс заходів інформаційно-психологічного характеру, спрямованих на зниження ефективності або повної нейтралізації інформаційно-психологічного впливу з боку протидіючої сторони.

Поряд із зазначеними вище проблемами потрібно мати на увазі також й ті, що у наш час ще малопомітні в суспільній практиці фактори можливого зовнішнього інформаційного впливу (тиску) на систему загальнодержавних, національних та інших інформаційних баз (баз знань та даних). Вони пов'язані з зафіксованою на сьогодні “не вивченою, не визначеною і не вираженою” стратегією розвитку інформатизації в сучасному суспільстві (державі). Еволюціонуючи разом з громадським розвитком, політика і державне управління в різних культурах породили

1 Г. Почепцов. “Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований”. - Ровно, 1999 г.

Ліпкан В.А. Боротьба з тероризмом: у визначеннях та поняттях / Ліпкан В.А. — К.: Магістр — XXI століття, 2009. — 162 с.

ли такий специфічний спосіб освоєння соціальної дійсності як стратагемне мислення та критичне мислення, які дозволяють¹:

а) непрямий спосіб перемоги (досягнення бажаних цілей) в боротьбі (відстоюванні) за національні інтереси стратагемне мислення;

б) спосіб реально оцінювати достовірність, точність або цінність наданої (отриманої) інформації, розвивати здатність шукати і знаходити фактори, причини та альтернативні точки зору, правильно сприймати ситуацію, що склалася, в цілому і змінити її свою користь (позицію) на основі вивіrenих фактів та аргументів критичне мислення.

Розглянемо сутність стратагемного та критичного мислення в концепті окремих питань протидії інформаційному (медіа) тероризму.

Стратагемне мислення допускає наявність в діях окремих осіб, організацій і навіть держав прихованого підтексту, прихованих цілей, намірів і дій, які відрізняються від офіційно проголошених та декларованих. Термін “стратагема” має європейське походження, його виникнення зв’язують із старогрецьким словом *strategema*, для позначення військової справи і військових хитрощів. Нині термін “стратагема” може бути використаний в декількох значеннях. У безпосередньо прикладному варіанті він означає військову хитрість або хитрість, прийом в політичній, економічній, інформаційній, злочинній діяльності, приватному житті тощо². Китайські стратагеми не просто дають рецепти можливих дій. Вони визначають ту сферу, в якій знаходиться людина, ті моральні і соціальні норми, які вона наслідує або якими ти нехтуєш в ім’я досягнення меті. Китайські стратагеми визнають єдиний критерій істинності – ефективність своїх дій в боротьбі за владу та ресурси. При цьому не існує поняття моральності, духовності, моралі як необхідних елементів іншої особи або діяльності. Існує єдиний критерій – ефективність. Немає друзів і союзників, усі – вороги. Деякі вороги – явні, деякі – таємні (приховані) або потенційні. Моральність та інші духовні атрибути розглядаються як інструменти, якими людина повинна користуватися у своїх цілях, але зовсім не як норми, яким вона зобов’язана слідувати. Загальний принцип китайських стратагем – “Мета виправдовує засоби”. Подібна практика була вироблена в умовах нескінченних війн, коли питання моральності і моралі стояли далеко не на першому місці. На першому місці було питання про виживання. Вжити можна

1 А. И. Воеводин. Стратагеми стратегії війни, маніпуляції, обману. – М.: Видавництво група “Эт Сетера”, 2004.

Астахова Л.В., Харлампьева Т.В. Критическое мышление как средство обеспечения информационно-психологической безопасности личности: Монография / Под научн. ред. Л. В. Астаховой. М.: РАН, 2009. – 136 с.

2 А. И. Воеводин. Стратагеми стратегії війни, маніпуляції, обману. – М.: Видавництво група “Эт Сетера”, 2004.

було, економлячи та примножуючи власні ресурси, укладаючи вигідні союзи, підкорюючи слабкіших, уникаючи війн з сильнішими. Згідно Х. Зенгера стратагеми можуть відноситися до різних категорій: камуфляж (чимось правдоподібним); введення в оману (чимось помилковим); захоплення здобичі; блокада; отримання інформаційної переваги; спокушання та/або втеча¹.

Таким чином, під стратагемним мисленням розуміється різновид розумової діяльності людини, спрямованої на специфічне освоєння соціальної дійсності в умовах протистояння, заради досягнення інтересу (переваги, виграшу) за допомогою вироблення теорії, правил, технічних і конкретних прийомів досягнення стратегічної переваги в боротьбі та протистоянні за рахунок планування прихованої пастки, маневру, прийому, хитрощі і т.п. У ширшому сенсі, стратагемне мислення є сукупністю розумових операцій, спрямованих на освоєння суспільно-політичної дійсності за допомогою планування стратегічних прийомів і системи “непрямих ходів”, які застосовуються для досягнення прихованої мети, отримання переваги або перехоплення ініціативи в боротьбі.

Критичне мислення² є дуже важливим моментом у процесі формування медіа-культури особистості, але необхідно відрізнити критичне мислення як здатність особистості до адекватного сприймання медіа-продукції від критичного настановлення щодо медіа-освіти та медіа-культури загалом. Багатьма авторами поняття “критичне мислення” визначається в межах когнітивної парадигми та на її засадах окреслюються основні методики і технології його розвитку. Ознаками критичного мислення, на думку багатьох науковців (М. Вейнстайн, Т. Воропай, М. Кларін, М. Ліпман, Н. Кравченко, К. Мередит, , Ч. Темпл, О. Тягло, М. Чошанов, Д. Халперн, Р. Пауль та ін.), є вміння досліджувати реальні виробничі та життєві ситуації; висувати різні варіанти розв’язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти недоліки і переваги кожного з них, вибираючи оптимальний; приймати самостійні рішення та прогнозувати їх наслідки.

Важливими якостями критичного мислення є також уміння аналізувати інформацію, зібрану з різних джерел, з точки зору її достовірності, точності, корисності для розв’язання поставленої проблеми; обгово-

1 Х. фон Зенгер. Стратагеми. Про китайське мистецтво жити і виживати. – М.: Ексмо, 2004. – Т. 1-2.

2 Халперн Д. Психология критического мышления. – СПб: Питер, 2000. – 512 с.

Астахова Л.В., Харлампьева Т.В. Критическое мышление как средство обеспечения информационно-психологической безопасности личности: Монография / Под научн. ред. Л. В. Астаховой. М.: РАН, 2009. – 136 с.

рювати проблему, що вирішується, чітко і продумано викладати власні думки, аргументовано доводити свою точку зору, уважно ставлячись до чужої та враховуючи її; розпізнавати суперечливі дані, судження, аргументи, виявляти і виправляти помилки в чужих розмірковуваннях та визнавати їх у своїх. Під медіа-освітою вітчизняні та зарубіжні фахівці (Л. С. Зазнобина, С. Телла, А. В. Кульок та ін.) розуміють освіту, орієнтовану на придбання цільовою аудиторією знань про комунікації і засоби масової інформації, використання засобів комунікацій для придбання різних знань та творчого самовираження, оцінку достовірності інформації, розвиток критичного мислення, співвідношення інформації та знання, уміння правильно організувати інформаційний процес, оцінити і забезпечити інформаційну безпеку. Найчастіше під критичним мисленням розуміють процес оцінки достовірності, точності або цінності чого-небудь (насамперед, інформації, подій), здатність оцінки шукати і знаходити причини та альтернативні точки зору ситуації, що склалася, сприймати ситуацію в цілому і змінити свою життєву позицію на основі фактів та аргументів.

Критичне мислення ще називають логічним або аналітичним мисленням. Найчастіше навчені критичному мисленню люди прагнуть до однозначності визначень, класифікацій та поглядів на одну і ту ж проблему, важливо, щоб вони навчилися розуміти, що відсутність однозначності часто не є недоліком або проблемою, а навпаки – хорошою можливістю глибше проникнути в суть речей, більше дізнатися. Критичне мислення – розумне мислення рефлексії, сфокусоване на рішенні того, в що вірити та що треба робити (Джуді А. Браус, Давид Вуд). Це мистецтво думати про те, як ви думаєте, коли думаєте про те, щоб думати ясно, точно, чітко, осмислено, послідовно; мистецтво конструктивного скептицизму; мистецтво виявлення і подолання упереджень та одномірності мислення; мистецтво цілеспрямованого і глибокого роздуму¹.

Критичне мислення – спосіб реально оцінювати достовірність, точність або цінність наданої (отриманої) інформації, розвивати здатність шукати і знаходити фактори, причини та альтернативні точки зору, правильно сприймати ситуацію, що склалася в цілому, і змінити її свою користь (позицію) на основі вивірених фактів та аргументів.

Стратегічне мислення 1) такий специфічний спосіб освоєння соціальної дійсності, що дозволяє розробити непрямий спосіб перемоги у боротьбі за власні інтереси; 2) непрямий спосіб перемоги (досягнення

1 Халперн Д. Психология критического мышления. – СПб: Питер, 2000. – 512 с.

бажаних цілей) в боротьбі (відстоюванні) за національні інтереси. У більш широкому сенсі, страатагемне мислення являє собою сукупність розумових операцій, спрямованих на освоєння суспільно-політичної дійсності за допомогою планування стратегічних прийомів та системи непрямих ходів, що застосовуються для досягнення прихованої мети, отримання переваги або перехоплення ініціативи в боротьбі.

Вважається, що для запобігання або нейтралізації наслідків застосування інформаційно-психологічної зброї з боку медіа-терористів необхідно постійно проводити роботу по забезпеченню високого морально-психологічного стану особового складу військ (сил), органів державного та військового управління, населення країни, персоналу інфосфери тощо.

До основних загальних видів забезпечення протидії медіа-тероризму належать правове, організаційне, фінансове, матеріально-технічне, кадрове, інформаційне, інтелектуальне забезпечення та наукове (науково-методичне) супроводження. Порядок забезпечення виконання заходів забезпечення різними видами ресурсів регламентується чинним законодавством України та відповідними нормативними документами.

Таким чином, виникла необхідність розроблення комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правового забезпечення та попередження й нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, зокрема:

розроблення законопроектів про внесення змін до деяких законів України щодо протидії інформаційній (інформаційно-психологічній) агресії іноземних держав, організацій, окремих терористів, передбачивши, зокрема, визначення реального стану результатів негативного інформаційного (інформаційно-психологічного) впливу та механізму оперативної протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на різні категорії цільової аудиторії;

розроблення і впровадження комплексних заходів організаційного, інформаційного та роз'яснювального характеру щодо всебічного висвітлення заходів з реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки і посилення контролю за додержанням законодавства з питань інформаційно-психологічної та кібернетичної безпеки України;

використання та розвиток страатагемного і критичного мислення як основи забезпечення інформаційно-психологічної безпеки цільової аудиторії (людини, громадянина) від негативного інформаційно-психологічного впливу.

ВИСНОВКИ

1 Внаслідок цілеспрямованої інформаційної діяльності медіа-терористів та недостатній увазі до формування і реалізації власної державної інформаційної політики (оперативна протидія негативним зовнішнім інформаційно-психологічним впливам і т.п.), захист інформаційного простору, індивідуальної свідомості громадян, масової свідомості народу, є одними з найбільш гострих питань національної безпеки будь-якої держави та є основою збереження та розвитку її інформаційного суверенітету.

2. Для запобігання можливим загрозам та протиправним діям можуть бути різні заходи і засоби, починаючи від впровадження філософії глибоко усвідомленого відношення до проблеми інформаційної безпеки і захисту інформаційного простору від медіа-тероризму, до створення глибокої, ешелонованої системи захисту свідомості (підсвідомості) цільової аудиторії фізичними, апаратними, програмними і криптографічними засобами.

3. Засоби масової комунікації (інформації) при всій їх спроможності бути провідниками медіа-тероризму у суспільстві при правильній їх орієнтації все ж сприяють становленню самостійного, страатагемного та критичного мислення, сучасного світосприймання, естетичної свідомості, навичок художнього аналізу продукції медіа-мистецтва, розширюють необмежені інформаційні горизонти, роблять інформацію доступною для великого загалу користувачів. Важливим також є висвітлення для широкого загалу так званих технологій психологічного впливу, прихованих технологій маніпуляцій та ін.

4. Критичне мислення становить когнітивну аналітико-синтетичну здатність до поетапного аналізу, логічно-аргументованого судження щодо змісту та форми медіа-текстів, а також самостійність, незалежність мислення від існуючих стереотипів, результатом чого є формування власної позиції щодо будь-яких медіа-текстів. Страатагемне мислення передбачає оволодіння засобами психологічного захисту, що передбачає ґрунтовний аналіз інформації.

Козлов Д.А.,

руководитель Лаборатории анализа личности

Центра исследований армии, конверсии и разоружения

Особенности информационно-психологических операций РФ против Украины.

Практический разрез

Традиции создания эффективных методов информационно-психологического воздействия или, говоря современным языком, проведения успешных информационных операций формировались в России еще в периоды активного «собираения земель». Они всегда носили крайне агрессивный, иезуитский характер, имея целями усмирение народов и насильственное принуждение их лидеров к выгодным проимперским решениям. Самый же двусмысленный и разрушительный для психики жившего на территории империи человека оказался период формирования и расцвета советской истории, в течение которого кремлевская школа информационной войны не только закалилась, но и на практике отработала совмещение с циничным информационно-психологическим воздействием возможности репрессивно-карательной машины государства.

Современные информационные операции РФ делятся на следующие типы:

1. Информационные провокации и дезинформация России с участием негосударственных структур или СМИ.
2. Информационные операции, проводимые научными, исследовательскими или академическими структурами России.
3. Информационно-психологические операции, проводимые официальными структурами, в том числе, первыми лицами государства.
4. Информационные операции, проводимые вслед за специальными мероприятиями, провокациями с участием силовых (армейских) структур России.
5. Информационно-психологические операции и провокации, проводимые с привлечением специально подготовленных групп населения.
6. Информационно-психологические операции, проводимые политиками или общественными деятелями иностранных государств («лидерами мнений» для конкретных фокус-групп).
7. Информационно-психологические операции, проводимые на уровне международных организаций и международных конференций.

8. Информационно-психологические операции с использованием специфических коммуникационных каналов – книг, фильмов, специально построенных телепередач, использование монументов и выгодных образов прошлого.

9. Информационно-психологические операции, основанные на создании и продвижение рейтингов.

10. Крупные комплексные информационно-психологические операции, проводимые искусственно созданными «лидерами мнений».

Данные элементы динамично развиваются, видоизменяются и комбинируются в зависимости от условий и поставленных задач.

– Ключевыми задачами российской пропаганды является обеспечение лояльности различных групп населения внутри РФ, а также воздействие на общество и элиты зарубежных государств – прежде всего, ЕС и США – с целью продвижения российских интересов. Поддержка нынешней власти в России со стороны политического класса зависит от способности Кремля поддерживать нынешний уровень политической мобилизации. То есть, превентивная и победоносная война против придуманных врагов, взявших в осаду Россию, не только будет продолжаться, но может переходить в горячие фазы. Современная пропаганда России является более изощрённой, тонкой и опасной, чем советская во времена Холодной войны.

– Украинские эксперты говорят о внедрении российскими пропагандистами и информационными провокаторами ряда опасных идеологических клише-фейков, которые применяются в зависимости от возникающих обстоятельств и целевых аудиторий, на которые они направлены. По мнению руководителя Центра исследования России и экс-министра иностранных дел Украины Владимира Огрызко, речь идет о следующих посылах:

- российское национальное меньшинство подвергается гонениям и преследованиям – как в Украине, так и в западных странах;

- Запад считает Россию врагом и стремится ограничить ее влияние на международной арене;

- США и другие западные страны были организаторами цветных революций в нескольких постсоветских странах, они имели антиросийскую направленность;

- Россия как «великая держава» имеет «право» на свою сферу влияния. Такой «объективной» сферой влияния для России выступает постсоветское пространство;

- Россия является оплотом борьбы с современным фашизмом. Все, что маркируется как антисоветское и антиросийское, есть фашизм;

- западный индивидуализм является губительным. Коллективная форма общественного сознания соответствует традиционным представлениям россиян;

- русская православная вера является единственно правильной. Мораль на Западе находится в стадии упадка. Европа становится «Гейропой».

- «русский мир» – это альтернатива «Гейропы».

Различные темы и аспекты могут временно выступать на первый план, и отходить в тень в зависимости от конкретной ситуации и целевой аудитории.

– Ключевым элементом современной идеологической парадигмы России является фигура её лидера, Владимира Путина. На сегодняшний день стараниями политтехнологов с его личностью связано столько несущих конструкций в государственной идеологии, что при изъятии Путина из системы координат она немедленно обрушится. Пётр Померанцев, британский журналист, проработавший на московском телевидении 9 лет, в своё время назвал Путина «медиафикцией» и «первым президентом, полностью созданным через СМИ». Если это и преувеличение, то совсем небольшое.

Во всех видах информационной войны, информационные провокации и запуск неправдивой информации направлены на три вида аудитории: украинскую, российскую и западную. Внутренняя и украинская повестки в последний год подверглись определённым изменениям в связи со сменой руководства пропагандистской машины, и новыми поставленными задачами. Основные тенденции:

– Некоторое снижение накала и агрессии внутрироссийского агитпропа в связи с достижением поставленных задач, и необходимостью обновления повестки в свете приближающихся президентских выборов. Перед Сергеем Кириенко, возглавляющим и курирующим работу пропагандистского аппарата, поставлены задачи по концентрации на внутренних вопросах, созданию нового имиджа власти, меньшей концентрации на вопросах Украины, Крыма, Сирии и т.д. Организация иллюзорной и контролируемой политической «оттепели».

– Смена вектора в освещении событий в Украине – с агрессивного продвижения идей «русского мира», разыгрывания карты пророссийского сепаратизма, на углубление и расширение исторических и этнических линий разлома в отношениях Украины с западными соседями – прежде всего, Польшей и Венгрией. Особый упор делается на внутриукраинскую политическую борьбу, несостоятельность украинской

власти во всех отношениях – прежде всего, в решении экономических и социальных вопросов, на необходимость и неизбежность грядущего примирения с РФ на российских условиях. Всесторонне разыгрывается концепция Украины как failedstate, и, одновременно, террористического государства.

– В целом, информационный фронт Кремля по-прежнему открыт и работает, демонстрируя гибкость и способность к постоянной трансформации, неординарным решениям и эффективной работе на различных уровнях. А значит, есть смысл изучить тактику и стратегию действий противника, чтобы начать проводить упреждающие удары, и выстраивать грамотную стратегию информационной безопасности.

Особое внимание хотелось бы обратить на информационно-психологические операции, проводимые политиками или общественными деятелями иностранных государств («лидерами мнений» для конкретных фокус – групп). Например, в июле 2016 года вице-премьер по вопросам европейской и евроатлантической интеграции Иванна Климпуш-Цинцадзе сообщила следующее: «Есть разные политические партии в разных европейских странах, членах Европейского Союза, которые уже давно призывают к возобновлению обычного и понятного им диалога с Российской Федерацией, возвращению торговли с РФ, обеспечению благосостояния своего бизнеса. И мы понимаем, что эти политические партии очень во многом, очень часто, к сожалению, поддерживаются в РФ, в том числе, финансируются РФ. Такие процессы не происходят без привлечения серьезной пропагандистской машины, которая работает и в Европейском Союзе, и за ЕС¹». По сути же, речь идет о формировании Россией целой сети известных иностранцев, которые могут формировать общественное мнение по тем или иным стратегическим вопросам, волнующим Кремль. Мотивация таких людей может иметь довольно большой диапазон – от откровенной материальной заинтересованности до негласной помощи Кремля в продвижении профессиональных интересов авторитетных спикеров. Впрочем, хотя и крайне редко, путем хитроумных манипуляций Кремлю порой удается втягивать в изоциренную игру и «слепых» игроков.

Наибольшие усилия Москвой предпринимаются в пиковые моменты подготовки или принятия решений. Крупнейшая информационная операция, к тому же, по всем признакам, проведенная вслепую, касается создания крайне негативного для Украины контента выступления генерального

1 Укринформ, 6.06.2016

секретаря ООН о роли России в урегулировании конфликта на Донбассе. Так, Пан Ги Мун 17 июня фактически с трибуны ключевой международной организации поддержал государство, осуществившее оккупацию территорий другого суверенного государства. Заявление о значении роли России в урегулировании кризиса создало условия для внедрения двойных стандартов на международной арене и стало едва ли не самой острой информационно-психологической операцией против Украины с начала российской агрессии. Прежде всего, демонстрацией хлипкости так называемого «международного сообщества», о котором всякий раз вспоминают, когда необходимо остановить зарвавшегося агрессора.

Мало того, что на фоне результатов референдума в Великобритании, известного как Brexit, для Украины возникли риски ухода на второй план украинского вопроса в контексте попытки странами Европы в первую очередь решать свои насущные проблемы. Политический хаос в Европе практически всегда активно использовался Кремлем для продвижения своих интересов, в частности, в вопросах восстановления политического и экономического сотрудничества. Потому тенденциозную для Украины декларацию об «общих ценностях» Парламентской ассамблеи Совета Европы (ПАСЕ) с путинской Россией можно считать синхронным событием одной цепи задач российской верхушки. Показательно, что озвучил это заявление об «общих ценностях» ПАСЕ и РФ лично президент ПАСЕ Педро Аграмунт, что, как и в случае с генсеком ООН, резко подчеркивает масштаб негативного события (однако есть все признаки того, что президент ПАСЕ действовал осознанно, понимая, на чьей стороне он выступил в этой войне). Кроме того, негатива добавила депутат от Нидерландов Тини Кокс – с заявлением о том, что российская делегация может вернуться для участия в ассамблее ПАСЕ после выборов и обновления Госдумы РФ.

К сожалению, нередки случаи, когда действующие западные чиновники выказывают неадекватную лояльность к стране-агрессору. 26 августа 2016 года министр иностранных дел Германии Франк-Вальтер Штайнмайер предостерег Европу об опасностях новой гонки вооружений с РФ¹. Как сообщила Deutsche Welle, в своей статье для нового номера газеты Frankfurter Allgemeine Zeitung, вышедшего 26 августа, дипломат констатировал наличие серьезной угрозы для безопасности Европы и предложил возобновить контроль над вооружениями. Глава

1 http://zn.ua/WORLD/shtaynmayer-opasaetsya-nachala-novoy-gonki-vooruzheniy-i-prizyvaet-nachat-debaty-s-rf-222530_.html

германского МИД констатировал, что сегодня между Европой и Россией образовалась «глубокая пропасть», которая может положить конец эпохе мира в Европе, который начали воспринимать как нечто само собой разумеющееся. Любопытно, что, по мнению министра, для сохранения баланса сил Европа должна вести по отношению к России «двойную стратегию», совмещающая ослабление напряженности и устрашение. Он однако подчеркнул, что сотрудничество с Россией должно иметь конкретный и практический характер. Небезынтересно, что в июне глава МИД ФРГ выступил за постепенное смягчение санкций против России при достижении «существенного прогресса» в реализации Минских договоренностей. Скорее всего, подобные заявления европейских чиновников как раз и формируются вследствие активной деятельности лидеров общественного мнения в лице общественных деятелей, политиков и экспертов.

Стоит отметить, что с самого начала украинской независимости российская сторона активно формировала лидеров мнений внутри самой Украины. Чтобы в моменты политического противостояния заполнить информационное пространство «украинскими» сообщениями. Взамен Москва, как правило, осуществляла непрерывную поддержку (иногда, как в случае с рядом представителей «Оппозиционного блока», а ранее – Партии регионов, даже настойчивое покровительство). Показательно, что с агрессией России началось и волновое внедрение информационных сообщений о неизбежности разворачивания в Украине широкомасштабной «гражданской войны». Показательно и использование межличностных отношений первых лиц России. Так, в случае с кумовством с бывшим политиком Украины Медведчуком и созданным им специально под заказ Кремля общественно-политического движения «Украинский выбор» – с рядом соответствующих заявлений и продвижения пророссийских идей.

Анализ форм и методов информационной политики России в отношении Украины свидетельствует, что последняя ведет системное и непрерывное информационно-психологическое воздействие на соседние государства постсоветского пространства. Как ожидается, в ближайшие годы Россия будет наращивать имеющиеся возможности для ведения подрывной информационной войны, а также развивать новые каналы и способы воздействия на государства, определенные Кремлем зоной российских интересов. Что касается Украины, *Россия, начиная с 2008 года, ведет открытую войну на уничтожение Украинского государства, создавая новые условия воздействия.* Среди прочего, наиболее

опасными для Украины выглядят действия России, направленные на подрыв имиджа Украины в глазах правительств и народов государств – членов НАТО и ЕС, внедрение в различных формах идеи о несостоятельности Украинского государства. Последнее позволяет практически открыто применять против Украины военную силу, вести войну на уничтожение национального компонента и собственно украинской государственности.

Следует признать, что Россия в результате длительной системной подготовки к информационно-психологическим операциям, наличия несоизмеримого (с Украиной и другими соседними странами) ресурса, централизованного управления и присутствия во всех сегментах социальной жизни своих спецслужб достигла определенных преимуществ в реализации информационных операций и кампаний психологического воздействия. В настоящее время Россия обладает не только отработанными схемами и матрицами проведения акций контентного влияния на различные аудитории, но и активно привлекает к ним собственные зарубежные агентурные сети, авторитетных агентов влияния и даже известных политиков. В самой Украине и в ряде государств постсоветского мира России нередко удается мотивировать группы людей для демонстрации протестных настроений и противодействия власти. Нельзя игнорировать, что российские спецслужбы управляют или имеют практически заметное влияние в таких социально значимых сегментах бытия постсоветского мира как средства массовой информации, научные и академические учреждения, социальные службы, шоу-бизнес, церковь и религиозные организации, молодежные и патриотические движения. Сама российская система с начала 2000-х годов все больше напоминает советскую, действующую в условиях тотального контроля спецслужб, поэтому может считаться чрезвычайно опасной для всего современного мира.

В настоящее время антиукраинская информационная политика России несет в себе витальные угрозы для Украины, а сам внешнеполитический курс Кремля является экзистенциальным вызовом для украинского народа. При этом ***информационное измерение войны России против Украины является не менее опасным и не менее разрушительным, чем непосредственно военное.*** Следует признать имеющуюся опасность уничтожения Украины как независимого самостоятельного государства. Необходимо подчеркнуть, что информационно-психологические операции Кремля против Украины, в силу их скрытности, непрерывности и глобального охвата являются ключевой составляющей российской угрозы.

Васильченко О.М.,

аспірантка Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Забезпечення ефективності інформаційно-психологічних операцій. Американський досвід

Останні три роки яскраво довели, що одним із визначальних вимірів російсько-українського міждержавного конфлікту є саме смисловий. Відтак погодимося з твердженням Г. Почепцова, що «воєнний конфлікт завжди буде відображати зіткнення цінностей та зіткнення наративів як їх втілення»¹.

Саме тому з метою протидії російській агресії в згаданій сфері варто вивчити зразки існуючого успішного досвіду інших країн світу в забезпеченні комунікаційно-контентної відповіді на смислові загрози та атаки. І до найпомітніших з них, на думку автора, можна віднести інформаційно-психологічні операції (ІПСО), що реалізуються армією Сполучених Штатів Америки (США).

Знаковим є те, що США вже тривалий час користуються практикою чіткої систематизації методичних даних щодо реалізації ІПСО. Одним із прикладів цього є Польове керівництво 3-05.301 (далі – Керівництво) щодо тактик, технік та процедур проведення ІПСО (Field Manual No. 3-05.301. Psychological Operations Tactics, Techniques, and Procedures). Даного типу документ надає загальні та ґрунтовні рекомендації головному військовому командуванню та решті кадрового складу органів військового управління стосовно застосування ІПСО в рамках широкого кола військових операцій, та в комунікаційно-контентній протидії як таких².

Варто також відмітити, що в Керівництві прописано, що ІПСО спрямовані саме на «людський вимір» оперативних ситуацій, тобто на потенційні цільові аудиторії (ЦА) та їхню здатність сприймати інформаційні установки (програми), що мають певним чином вплинути на них³.

1 Почепцов Г. Ловушки сознания [Электронный ресурс]/Георгий Почепцов// Пси-фактор. — 2017 г. — Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/lovushki-soznaniya.htm>.

2 Psychological Operations Tactics, Techniques, and Procedures. Field Manual No. 3-05.301/ Headquarters, Department of the Army. — Washington D.C. — 31 December 2003. — 439 p.- С.7

3 Там само

Так Керівництво від 2007 року дає приклади та, головне, ясне визначення показників впливу (impact indicators) ІПСО, під якими армія США розуміє конкретні, вимірювані та помітні прояви видозміненої реакції ЦА¹. В свою чергу, заслуговує на увагу те, як Г. Річмонд пропонує в загальному вигляді розглядати структурні компоненти ІПСО США:

- Інтеграція контентних потоків в робочий цикл (детально відтворений в Керівництві — авт.);

- Наявність правильного інструментарію для розробки та розповсюдження меседжів;

- Оцінка ступеню проникнення та ефективності інформаційно-психологічних впливів².

Окремо слід зазначити, що будь-яка ІПСО США чи іншої країни світу за замовчуванням використовує теорію поведінкових фреймів, оскільки завдяки успішному застосуванню інформаційно-сміслових впливів досягається певна когнітивна зміна в ЦА³. Відповідно, для втілення такого ефекту — тобто заміни одного типу фрейму іншим — кадрами, на яких покладається обов'язок втілення ІПСО, має бути здійснена попередня розвідувальна підготовка бойового простору, РПБ (Intelligence Preparation of the Balltespace - IPB)⁴.

Автор наголошує на тому, що саме в рамках даного етапу здійснюється більша частина забезпечення майбутньої ефективності ІПСО армії США. Справа в тому, що в Керівництві закладена потреба в ретельному дослідженні всіх ключових параметрів інформаційно-психологічного поля ЦА, а також потоків отримання ними інформації⁵. Зокрема звертає на себе увагу деталізація рекомендацій щодо опрацювання сфери сприйняття ЦА національної історії та впливу релігійного фактору на механізм прийняття рішення такими аудиторіями⁶.

1 Psychological Operations Process Tactics, Techniques, and Operations. Field Manual No. 3-05.301/ Headquarters, Department of the Army. — Washington D.C. — 30 August 2007. — 250 p. - C.156-157

2 Richmond G. Unconventional Warfare Psychological Operations: An ODA's Experience at JRTC [Electronic resource]/ Gordon Richmond// Small Wars Journal. — 11 September 2016. — Access mode: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/unconventional-warfare-psychological-operations-an-oda%E2%80%99s-experience-at-jrtc>.

3 Lakoff G. The Political Mind: Why You Can't Understand 21st-Century American Politics with an 18th-Century Brain/ George Lakoff// Viking Adult. — 29 May 2008. — 304 p.- C. 43, 174, 217

4 Psychological Operations Tactics, Techniques, and Procedures. Field Manual No. 3-05.301/ Headquarters, Department of the Army. — Washington D.C. — 31 December 2003. — 439 p. - C.43

5 Там само, С. 46-55

6 Там само С. 49,51

Висновки. Таким чином, використовуючи вищезазначені й інші засоби розробки та втілення ІПСО, армія США здатна послідовно ефективно генерувати та впроваджувати нові фрейми в свідомість ЦА, що будуть визначати їхню подальшу поведінку, зокрема в контексті конфронтації. Більш того, враховуючи наведене, доречно дещо перефразувати думку Г. Почепцова та ствердити, що в «довгостроковій перспективі не «оборонне» відстоювання суверенітету, а тільки створення конкурентного «полюса смислу» — створення і захист своєї моделі людини, суспільства, системи смислів і цінностей»¹ дасть шанс Україні відстояти власну територіальну незалежність та комунікаційно-контентну безпеку в умовах російської агресії. Для цього ж американський досвід ведення ІПСО і може вважатися вельми цікавим та доцільним.

Марченко-Бабіч О.М.,

к.т.н., Лінгвістичний науково-дослідний центр (ВІКНУ)

Увага до громадської думки як фактор отримання інформаційної переваги

Згідно Доктрини інформаційної безпеки України, прийнятій на початку цього року, зараз ведеться агресивна інформаційна війна проти України не лише на її території, а й у світі. Тому у цій війні важливе місце займає висвітлення подій для іноземної цільової аудиторії, яке сприяє формуванню необхідного уявлення та громадської думки за кордоном.

Протягом багатьох років таке висвітлення проводять іноземні фахівці засобів масової інформації (ЗМІ), серед яких особливо відрізняються журналісти російських ЗМІ або такі, що проводять по всьому світу російські інтереси, являючись при цьому громадянами іноземних країн та працюючи в іноземних виданнях.

Фахівці зазначених галузей мають багато напрацювань щодо належного подання інформації та постійно удосконалюють свої навички та вміння. Особливо останнім часом відзначаються діячі мас-медіа Російської федерації, які, висвітлюючи події, що відбуваються як в Україні, так і по всьому світу, використовують ефективні технології впливу. Дослідження іноземних фахівців, у ході яких детально розбирались різні

¹ Почепцов Г. Смисли і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах/ Георгій Почепцов// Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. — 316 с. - С. 39

заходи нарощення інформаційного впливу РФ на світ, свідчать про використання “стратегії трьох кроків”.

Крок перший: створити і виростити нові ЗМІ, закріпитися на інформаційному просторі ключових країн та розпочати вплив на “впливових людей”. Крок другий: за допомогою соціальних медіа збільшити ефект і впізнаваність “бренду” (ним може бути і телеканал, і політичний лідер, і певна ідея), почати схиляти на свій бік людей, які легко піддаються зовнішньому впливу. Крок третій: зібравши ресурси в кількості, необхідній для отримання переваги, створити потужну «пропагандистську машину» і спрямовувати думку міжнародної громадськості з делікатних і найбільш важливих питань на порядку денному. Прикладом використання такої стратегії є телеканал Russia today, який з моменту заснування вбачає свою місію у трансляванні “російської точки зору” та “російського погляду на світ”, зробивше це основним акцентом у позиціонуванні себе порівняно із відомими світовими інформаційними агентствами як BBC або CNN. Окрім діяльності власних інформаційних агентств і телеканалів, відмічаються також факти провадження проросійської позиції відомими європейськими учасниками інформаційного процесу, такими як, наприклад, телеканал “Euronews”. Так, дані внутрішнього опитування на телеканалі свідчать, що на період грудня 2016 р. відмічався високий рівень недовіри керівництву цієї компанії (більш ніж 70%) з боку журналістів та інших працівників. Також, профспілкова організація Force Ouvrière прийняла заяву, у якій йдеться про те, що на даний момент телеканал “Euronews” не є організацією з європейським підходом.

Окрім згаданих важелів впливу, фахівці з поширення масової інформації використовують такий ефективний інструмент як гумор. Згідно даним Центру стратегічних комунікацій НАТО StratCom, гумористичні шоу російського виробництва, висміюючи політиків різних країн, сприяють їх дискредитації. В російських програмах гумор використовується для створення певного погляду на зовнішній “ворожий” світ і є “потужним інструментом пропаганди”, згідно доповіді фахівців цієї організації.

Зазначена обстановка є вкрай небезпечною для України та містить загрозу її інформаційній безпеці. З урахуванням цього, у вищезгаданій Доктрині усім державним органам визначаються відповідні повноваження з координації заходів, спрямованих на реалізацію завдань інформаційної безпеки України. Для забезпечення цих заходів важливим є виконання завдань з визначення найбільш ефективних способів та засобів “постачання” інформації до цільових аудиторій. Важлива роль у цьому

процесі належить фахівцям з інформаційно-аналітичної діяльності, які володіють як іноземними мовами, так і країнознавчою інформацією про зарубіжні країни.

Основні питання повинні включати розгляд особливостей країн, у які доцільно поширювати інформацію, зокрема: особливості населення та його характеристики; морально-ціннісні орієнтири, на які спирається громадська думка; соціально-політичні фактори формування національно-психологічних особливостей населення; особливості інформаційного середовища країни.

Необхідні для виконання таких завдань навички та вміння здатні забезпечити проведення інформаційних заходів щодо населення іноземних держав та реалізацію інформаційної політики в інтересах України при взаємодії з вітчизняними та зарубіжними представниками громадських організацій та засобів масової інформації.

Рагнєв А.О.,

курсант, Національної академії Служби безпеки України

Аналіз основних напрямів забезпечення індивідуальної комунікаційно-контентної безпеки

В умовах сьогодення, коли інформація стала невід'ємною складовою усіх сфер життя, з'являються нові види загроз, які спонукають до розробки нових методів захисту від них. У контексті комунікаційно-контентної безпеки, на кожному з її рівнів – індивідуальному, суспільства, держави – методи та стратегії забезпечення стану захищеності можуть варіюватися. Не зважаючи на актуальність всіх рівнів, особливого значення набуває саме рівень безпеки особистості, як складової суспільства.

Комунікаційно-контентна агресія – це цілеспрямований деструктивний інформаційно-психологічний вплив. Деструктивний вплив може: спонукати до здійснення дій, що складають небезпеку для особистості та її оточення; сформувати мотивацію до вчинення адиктивних дій, кримінальних та адміністративних деліктів; обґрунтовувати або виправдовувати насильство; заперечувати сімейні цінності та формувати неповагу до батьків, старших, людей похилого віку; виправдовувати протиправну поведінку; містити ненормативну лексику, формувати мотивацію низької культури професійного спілкування; формувати

інформаційний стрес та провокувати появу та загострення психічних розладів тощо¹. Об'єктами такого впливу є суспільство або окремі його представники. Якщо розглянути поняття суспільство, то первинним його елементом є окрема особистість. Відповідно до цього, вона і є основним об'єктом впливу, оскільки через неї реалізується вплив на суспільство.

Комунікаційно-контентний вплив (ККВ) – різновид інформаційно-психологічного впливу (ІПсВ), який здійснюється за допомогою комунікацій (різноманітних форм зв'язку). Отже, й основні методи ІПсВ – переконання і навіювання – будуть властиві й комунікаційно-контентному. Різниця між цими методами полягає у можливості об'єкта спрямування мислити критично. Переконання, згідно з назвою методу, спрямоване переконати критичне мислення у правильності й достовірності запропонованої йому позиції. Навіювання, або сугестія, спрямована на людей із слаборозвиненим критичним мисленням та працює шляхом прямого вторгнення у психічне життя із намаганням інтегрувати певної інформацію, ідеї і погляди. Як правило, рівень ефективності ІПсВ, так само і ККВ, залежить від кількох факторів, а саме:

- зміст (контент) матеріалу (простота, логічність, конкретність, суспільна важливість);
- психічний стан аудиторії (рівень автоматизму відповідної реакції, емоційності тощо);
- часові інтервали (більші проміжки дають змогу осмислити матеріал і тим самим зменшують автоматизм реакції)².

Перед початком здійснення ККВ необхідно чітко сформулювати мету і підготувати сам контент. Останній готується не тільки стосовно інформаційного аспекту (можливості передати саме ту ідею, яку потрібно), а й враховуючи психологічно-маніпулятивний аспект: контингент аудиторії, освіченість та ерудованість об'єктів впливу, їхній психологічний стан тощо.

Розглядаючи особистість як об'єкт спрямування маніпулятивного впливу комунікацій, необхідно зазначити, що для забезпеченості стану захищеності цього рівня інформаційної безпеки, важливу роль відігра-

1 Розов В.І. Розвиток критичного мислення як засобу інформаційно-психологічного захисту/ Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення – Київ: ВПЦ «Київський Університет», 2017. – 183с. – С.97

2 Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева, С.Д. Скулиш, О.Д. Бойко, В.В. Остроухов]; за заг. Ред. С.Д. Скулиша. –К. : Наук.-вид. Відділ НА СБ України, 2010. – 248 с.

ють щонайменше два фактори: здатність критично мислити та психічний стан. Критичне мислення – це вид мислення, який протилежний некритичному і пов’язаний з виявленням недоліків і суперечностей в отримуваній інформації. Набір ключових умінь, необхідних для критичного мислення, містить у собі спостережливість, здатність до інтерпретації, аналіз, виведення висновків, здатність адекватно оцінювати факти і відрізняти їх від припущень¹. Критичне мислення дозволяє нам обмірковувати власні думки та причини виникнення тієї чи іншої точки зору². Психічний стан прямо впливає на свідоме сприйняття інформації, а тому й можливості критично її сприймати. Стан пригніченості, страх, злість та інші емоції сприяють несвідомому сприйняттю контенту, без так званого “захисного бар’єру свідомості”. Іншим важливим аспектом є те, що забезпечення комунікаційно-контентної безпеки індивіда має починатися з дій самого індивіда. Зокрема, це самоосвіта й особистісний розвиток, підвищення загального рівня ерудованості, що робить тяжчим можливість здійснення ІПСВ.

Враховуючи вищезазначене, можемо виокремити основні напрями діяльності щодо забезпечення комунікативно-контентної безпеки на різних рівнях.

На рівні особистості це:

- Підвищення рівня освіченості й ерудованості особистості.
- Розвиток критичного мислення, як основного інструменту протидії ІПСВ.

- Свідоме ставлення до свого психічного стану.

На рівні суспільства і держави:

- Забезпечення підвищення рівня ерудованості й освіти населення.
- Пропаганда та підтримка важливості самовдосконалення та самоосвіти.
- Впровадження нових і удосконалення відповідно до вимог сучасності вже наявних навчальних програм і курсів з інформаційної безпеки, методик розвитку критичного мислення.
- Якісна підготовка фахівців у сфері комунікаційно-контентної безпеки.

1 Розов В.І. Розвиток критичного мислення як засобу інформаційно-психологічного захисту/ Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення – Київ: ВПЦ «Київський Університет», 2017. – 183с. - С.97

2 Технології розвитку критичного мислення учнів : наук.-метод. посіб. / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Маєтьюз, Дж. Макінстер – [електронний ресурс] : Режим доступу – www.osvita.ua

Маркевич Д.П.,
курсант (ВІКНУ)

Сучасна журналістика РФ як зброя комунікаційно-контентної агресії, спрямованої на суспільну свідомість

Інформаційна агресія – це дії розпочаті для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди самій інформації, процесам, що базуються на цій інформації та інформаційних системах супротивника. Найчастіше інформаційні агресії застосовуються на міжнародному рівні. Вже довгий час таку агресію проти України веде Росія. І обчислюється вона не роками, десятиліттями, а століттями. В основі цих дій – поширення недостовірної, неповної і упередженої інформації про Україну; маніпулювання суспільною свідомістю як громадян України, так і інших країн; пропаганда війни; роздмухування національної та релігійної ворожнечі; підбурювання до зміни шляхом насильства конституційного ладу нашої держави. Гучними заявами, за якими часто не має нічого реального, кремлівські пропагандисти постійно спрямовують добре організовані атаки на український уряд. В широко розповсюджуваному контенті завжди зневажливо і принизливо ставляться до українців і всього українського.

Наразі, в Україні спостерігається четвертий етап інформаційної агресії, основою якої є психологічна складова, побудована на обмані та маніпуляціях громадською думкою; зневага до української державності та самого заперечення її існування; синхронізація інформаційної агресії з бойовими діями на сході України тощо.

Будь-яка якісно підготовлена інформація має вплив на маси. Тобто за умови вдалого маніпулювання свідомістю мас можна досягти практично будь-якої мети: знищити опонента, прибрати з дороги конкурентів чи розпалити війну. Що ж, журналісти тримають у руках ефективну зброю, яка в сучасних умовах є потужнішою навіть за ядерну компоненту, впливаючи на свідомість окремих людей і громад. Тільки не кожен здатен використовувати її за призначенням.

ЗМІ є найзручнішим інструментом та найрозповсюдженішим каналом поширення інформації у сучасному світі. Сучасний стан інформаційних технологій зробив можливим одночасне сприйняття однакової інформації в режимі online.

Українське законодавство визнає такі засоби масової інформації: телебачення, радіомовлення та пресу. Найпоширенішим та найефективнішим сучасним засобом маніпулятивного впливу є телебачення. Не так давно до нього приєднався мережевий світ і його персонажі. В даному випадку йдеться про соціальні мережі, які посилюють процес інформаційної агресії. Сьогодні кожен, хто вміє хоч якось формувати свої думки і зрозуміло їх викладати, може стати «журналістом», якому можуть повірити тисячі користувачів. Тож мету інформаційно-психологічного впливу стало досягати ще простіше.

Знаючи потужні інструменти впливу і розуміючи принципи їх застосування, звернемося до сутності журналістики. В цей непростий для України час, вона стане справді ефективною тільки тоді, коли почне дотримуватися найголовніших правил:

- виконувати якісно і оперативно інформаційно-комунікаційну роботу для суспільства;
- бути першоджерелом будь-якої інформації;
- бути неупередженими;
- бути професійними;
- не піддаватись впливу власників ЗМІ;
- оперативно і об'єктивно інформувати мирне населення та особовий склад військових формувань в районі ведення бойових дій та в прифронтовій полосі;
- тісно співпрацювати із підрозділами СІМІК;
- постійно розширювати цільову аудиторію.

Російська інформаційна агресія в соцмережах проти України поки що лишається наймасштабнішим прикладом війни мережевого наступу. Але немає сумніву, що цей процес буде швидко набирати обертів. Технології війн четвертого покоління, до яких належать війни у соцмережах, будуть постійно відшліфовуватися і вдосконалюватися. Отже, необхідно постійно рухати вперед індустрію інформаційних послуг та інфраструктуру єдиного інформаційного простору України.

Перебуваючи в стані жорсткої інформаційної агресії, суспільство почало звертати більше уваги на власну інформаційну безпеку. Завдяки позитивній чи негативній інформаційній діяльності ЗМІ, люди вже навчилися виокремлювати в складних контентних потоках пропаганду агресора та намагаються активно протидіяти їй. І це приносить позитивні результати. Все більше людей в світі починає розуміти сутність самого процесу створення віртуального світу, відвертого бомбування та технології, до яких вдаються кремлівські пропагандисти, використовую-

ючи ЗМІ як інструментарій донесення певного контенту. Тому псевдожурналісти таких ЗМІ все частіше попадають під ігнорування та зневагу як серед українців, так і в міжнародній спільноті. Це вже немало.

Крім того, важливим питанням у діяльності ЗМІ є попередження про провокації, адже діяльність журналістів країни-агресора тісно переплітається з цим терміном. Знаючи про передбачувану атаку путінських пропагандистів можна вжити необхідних заходів протидії. Адекватних і ефективних.

Таким чином, варто звернути увагу українських військових фахівців з інформаційно-медійних технологій на особливості організації інформаційної протидії та базові стандарти журналістики як професії. Найголовнішим в умовах ведення гібридної агресії є баланс інформації, тобто, подання точок зору всіх людей, які живуть в країні, що зазнає атак з боку носів глобального гібридного тероризму. Однак в цих умовах просто необхідно переходити на новий рівень мобільної протидії, активно використовуючи інноваційні рішення в подачі саме українського контенту – якісного, потужного і послідовного, який би витіснив з публічних інформаційних полів будь-якого рівня добре замасковане пропагандистське вариво традиційного московитського месіанства. Ми маємо самі планувати, розробляти та проводити комунікаційно-контентні операції проти агресора - явного і потенційного, в глобальному інформаційному просторі та публічних полях противника включно.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК IV

**ВІЙСЬКОВА ЖУРНАЛІСТИКА
ЯК КОМУНІКАЦІЙНО-КОНТЕНТНЕ
ВИРОБНИЦТВО. СТАНДАРТИ.
ДОСВІДИ. АЛЬТЕРНАТИВИ
(РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ
ТА ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ПІДГОТОВКИ
ЖУРНАЛІСТСЬКИХ КАДРІВ ТА ФАХІВЦІВ
ІНФОРМАЦІЙНО-МЕДІЙНИХ СТРУКТУР
ОБОРОННОГО ВІДОМСТВА
В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АТО)**

Позняков О.П.,

доцент, к.філолог.н.

доцент кафедри морально-психологічного
забезпечення діяльності військ (сил)

гуманітарного інституту

Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського

“Внутрішні” і “зовнішні” комунікації в Збройних Силах України: спроба структурно-функціонального аналізу

Науковим підґрунтям даних тез є відомий у дослідженнях масових комунікацій структурно-функціональний підхід. Цей науковий напрямок домінував у 1960 і певною мірою в 1970 роках і заклав основи для багатьох інших теорій “середнього рівня” (зокрема, відомої у світі теорії “дифузії інновацій” Еверета Роджерса та інших теорій соціального навчання та активної аудиторії).

Сутність “функціонального аналізу” сформулював вчений Роберт Мертон наступним чином: як одне явище може мати різні функції, так одна і та сама функція може виконуватися різними явищами (структурами). Якщо функція сприяє виживанню системи, її адаптації до зовнішнього середовища, то дисфункція дає зворотній результат. Мертон стверджував, що поки функціональні дії переважають, а дисфункціональні зведені до мінімуму, суспільство перебуває у “рівновазі”, оскільки функціональні дії переважають дисфункціональні. Він також виокремлював явні функції, які легко спостерігати, та латентні, які не просто помітити.

Таким чином, прихильники цього напрямку (структурно-функціонального) в дослідженнях масової комунікації намагались зрозуміти, які конкретні структури або різновиди змісту медіа функціональні, а які дисфункціональні¹.

Як стверджують дослідники, головна проблема функціонального аналізу полягає в тому, що він не дозволяє напевно сказати про медіа – функціональні вони або ні. Як правило, дослідники вказують на баланс, який врівноважував позитивні і негативні ефекти медіа.

Наші військові засоби масової інформації, або інформаційно-медійні структури Міністерства оборони і Збройних Сил України (до слова,

1 Массовая коммуникация: Западные теории и концепции. - М.: Аспект Пресс, 2005. – С.58 – 81.

визначення “інформаційно-медійної структури” нормативно не закріплене, але використовується) безумовно мають власну структуру і виконують певні функції, як загального, так і спеціального характеру.

Поняття “внутрішніх” і “зовнішніх” комунікацій в Збройних Силах України були закріплені в оновленій Стратегії комунікацій Міністерства оборони та Збройних Сил України 2016 року. Ці погляди відповідають стандартам НАТО в сфері стратегічних комунікацій¹.

Проте, виникає цілком слушне запитання про функціональність або дисфункціональність їхньої діяльності в сучасних умовах особливого періоду. До речі, відоме рішення про роздержавлення, зокрема і більшості відомчих медіа, до яких належать і військові, на нашу думку, є своєрідним віддзеркаленням нерозуміння функціональності військових засобів масових інформації в умовах гібридної війни.

Про функції нижче. Розглянемо структури, які відповідають сьогодні за “внутрішні” і “зовнішні” комунікації в Міністерстві оборони і Збройних Силах України.

Почнемо із “зовнішніх” комунікацій. Вони спрямовані на цільову аудиторію громадян країни, цивільних журналістів, частково військовослужбовців та членів їхніх родин. Основна структура, яка здійснює діяльність у цієї сфері, - це Управління комунікації та преси Міністерства оборони України, сформоване відповідно до директиви Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України № Д-322/1/4 дск від 31.03.2016 зі змінами.

Як зазначено в керівному документі, Управління комунікацій та преси Міністерства оборони України є структурним підрозділом апарату цього Міністерства, призначеним для реалізації державної інформаційної політики в Збройних Силах України, ведення інформаційно-роз’яснювальної роботи з питань підвищення престижу військової служби, формування в українському суспільстві позитивної громадської думки щодо Збройних Сил та висвітлення їхньої діяльності, виконання завдань в інформаційній сфері, забезпечення ефективної діяльності системи інформування громадськості та взаємодії зі ЗМІ.

Цьому управлінню, сьогодні підпорядковані такі структури: одна газета – Центральний друкований орган Міністерства оборони України “Народна армія” (м. Київ); один журнал – Центральний друкований орган Міністерства оборони України “Військо України” (м. Київ); дві

¹ Стратегія комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України (затверджена Наказом Міністра оборони України 18.07.2016)

телерадіоорганізації – Центральна телерадіостудія Міністерства оборони України (м. Київ), Телерадіокомпанія Міністерства оборони України “Бриз” (м. Одеса)¹.

Наступна структура, це - Управління зв’язків з громадськістю Збройних Сил України. Цей орган призначений для висвітлення діяльності Генерального штабу та Збройних Сил України, здійснення взаємодії з засобами масової інформації та методичного керівництва і координації служб зв’язків з громадськістю (прес-служб) Збройних Сил України.

До підпорядкованих структур належать: служби зв’язків з громадськістю (прес-служби) командування виду, окремого роду військ та окремого роду сил Збройних Сил України; служби зв’язків з громадськістю (прес-служби) оперативних (повітряних) командувань; служби зв’язків з громадськістю (прес-служби) органів управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил) Збройних Сил України; служби зв’язків з громадськістю (прес-служби) органів військового управління, з’єднань, військових частин, військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, установ, організацій Збройних Сил України.

Основні функції і завдання двох Управлінь (на рівні Міністерства оборони України і Збройних Сил України), по суті, є типовими. А саме реалізація або участь в реалізації державної інформаційної політики у Міністерстві оборони України або Збройних Силах України, організація та підтримання зв’язків із ЗМІ та громадськістю щодо інформування про діяльність Збройних Сил України у мирний час та особливий період; моніторинг інформаційного простору в зоні відповідальності щодо інформаційних повідомлень про діяльність Збройних Сил України, підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів за підсумками моніторингу; організація, проведення та участь у заходах з оперативного реагування на критичні або неправдиві повідомлення у ЗМІ про діяльність Збройних Сил України, підготовка та оприлюднення (поширення) відповідних інформаційно-аналітичних матеріалів; організація та проведення прес-конференцій, брифінгів, прес-турів, круглих столів, надання коментарів та роз’яснень представникам ЗМІ командирами (начальниками) та залучення до їх проведення визначених командиром (начальником) речників; розміщення в мережі Інтернет на офіційних веб-порталах та сторінках соціальних мереж офіційних, достовірних відомостей, що не містять інформації з обмеженим доступом про діяль-

1 Звіт про діяльність Управління комунікацій та преси Міністерства оборони України за III – квартал 2016 року

ність Збройних Сил України; підготовка та випуск друкованої, аудіовізуальної та іншої інформаційної продукції¹.

Але їхні структури, організаційно-творчі аспекти інформаційної діяльності є різними. Особливо в частині, що стосується підпорядкованих установ: газета, журнал, радіо, телебачення з одного боку, а з іншого – фактично прес-служби. Тобто одна функція зовнішнього інформування виконується двома структурами, які здійснюють організацію роботи цивільних журналістів в Збройних Силах і виробляють специфічний контент, в основному спрямований на зовнішню цільову аудиторію. І це відповідає структурно-функціональному підходу за Робертом Мертоном.

А яка ж структура є більш функціональною? Відповідь на це запитання залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників, великою мірою від досвіду використання цих структур в зоні проведення антитерористичної операції та функціонального обстеження, що періодично здійснюється на рівні Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України.

Так звані “внутрішні комунікації” сьогодні є предметом діяльності Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України. Цільова аудиторія впливу – це, в основному, військовослужбовці та члени їхніх родин, ветерани Збройних Сил.

Поняття “внутрішніх комунікацій” відповідає термінології армій країн НАТО. Їхній аналог у Збройних Силах України – інформаційно-пропагандистське забезпечення. Визначення цього поняття закріплено у відповідному керівному документі. У ньому йдеться про те, що інформаційно-пропагандистське забезпечення здійснюється за такими напрямками: внутрішньо-комунікаційна робота; військово-патріотична робота; культурологічна робота; забезпечення технічними засобами пропаганди².

Таким чином, інформаційно-пропагандистське забезпечення в Збройних Силах України тримається на трьох парадигмах: інформаційному впливі на свідомість військовослужбовців через інформування (командирське, цільове, бойове); формуванні ідейних переконань, національних цінностей через заняття з національно-патріотичної підготовки; адекватному розумінні військовослужбовцями воєнно-політич-

1 Наказ Генерального штабу Збройних Сил України №127 від 11.04.2017 року “Про затвердження Положення про органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) Збройних Сил України”

2 Наказ Генерального штабу Збройних Сил України №4 від 04.01.2017 року “Про затвердження Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України”.

ної та суспільно-політичної обстановки через її оцінювання в районі (регіоні, операційній зоні) дій військ (сил).

Якщо функції і завдання “зовнішньої” комунікації, як зазначалось, виконується двома різними структурами то функція “внутрішньої комунікації” виконується здебільшого однією – Головним управлінням морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України. А йому сьогодні гостро бракує компетентних сил і новітніх засобів для реалізації завдань з “внутрішньої комунікації” або інформаційно-пропагандистського забезпечення. Тому що лівова частка військових журналістів та військові засоби масової інформації підпорядковані Управлінню комунікацій та преси Міністерства оборони України. Є проблеми і в Управлінні зв’язків з громадськістю Збройних Сил України. Йому теж не вистачає підпорядкованих сил і засобів. Отже, основний людський ресурс (посади у військових частинах) організаційно-штатно належать до структур морально-психологічного забезпечення. Чи є в цьому дисфункція? І за якими критеріями її визначити?

На нашу думку, є потреба в підвищенні функціональності (збалансованості) структур. Досвід країн НАТО, стратегічних комунікацій свідчить, що питання комунікацій (внутрішніх і зовнішніх), як правило, концентруються в одній структурі – Службі зв’язків з громадськістю Збройних Сил або Департаменті комунікацій Міністерства оборони.

Очевидно, що питання функціональності – дисфункціональності структур, що відповідають за “зовнішню - внутрішню” комунікацію в Міністерстві оборони України і Збройних силах України, не втратить актуальності. Бо це питання наших можливостей протидіяти і перемогти в умовах гібридної війни монстра російської пропаганди.

Полковник Бакуменко Р.О.,

старший викладач Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Проблеми комунікаційно-контентної безпеки через призму системи зв’язків з громадськістю ЗСУ

Зв’язки з громадськістю – це діяльність, спрямована на досягнення взаємопорозуміння та згоди між людьми, соціальними групами, класами, націями, державами на основі цілеспрямованого формування громадської думки та управління нею.

“Ми не перемагаємо допоки CNN не повідомить, що ми перемагаємо”, – так влучно охарактеризував важливість зв’язків з громадськістю колишній очільник комітету начальників штабів США генерал Джон Шалікашвілі.

Співпраця з громадськістю через пресу у військових структурах армій провідних країн світу сягає досить далеко в історію. Ось невеликий приклад такої діяльності армії союзників по антигітлерівській коаліції, який датується липнем 1944 року. Він описаний у мемуарах генерала Омара Бредлі, який командував американською 12-ю Групою армій.

“Як тільки план операції “Кобра” був готовий, я розповів про нього Паттону, оскільки йому належало включитися у бойові дії одразу після розгортання. 18 липня, за два дні до того, як ми мали намір викласти наш план кореспондентам, що знаходяться при 1-ій армії, Діксон (начальник розвідки 1-ої армії) з’явився до мене, червоний від обурення.

– Ми дізналися від наших кореспондентів, генерале, – сказав він, – що Паттон розповів про операцію “Кобра” представникам преси при 3-ій армії.

– Дідько! – вигукнув я і кинувся до телефону, але Джорджа не було на місці.

Паттон сам подзвонив мені, вибачився і пояснив, що він справді розповів на нараді про план прориву 1-ої армії, але кореспонденти на неї не були допущені. План кореспондентам розголосив його офіцер по зв’язках з пресою...”

Намагаючись екстраполювати цей випадок на сучасність, а саме на зв’язки з громадськістю Збройних Сил України, діяльність журналістів та ЗМІ з висвітлення перебігу антитерористичної операції, можна дійти невітнішого висновку: це не можливо.

Суспільна підтримка дій збройних сил має особливе значення у ході ведення війн та збройних конфліктів, виконання бойових завдань. У разі її відсутності, виявлення антивоєнних настроїв і спроб скласти провину за виникнення і результати збройного конфлікту на армію різко знижується рівень морально-психологічного стану особового складу, військової дисципліни, спроможності військ виконати поставлені бойові завдання. Адже крім інформування громадськості про ключові події, хід бойових дій та обстановку, що склалась, вітчизняні ЗМІ поступово почали виконувати ще одну, не менш важливу функцію, – впливати на свідомість аудиторії для формування певного ставлення до фактів, про які вони повідомляють. А гонитва за рейтингами перетворила процес виявлення та оприлюднення проблемних питань на смакування “зради”

та “призначення” винних у ній. Причому, маючи добру підготовку в царині впливу на свідомість і жодної – у військовій сфері, журналісти часто поширюють шкідливі, проте вірогідні меседжі. І їх у цьому цілком прикриває чинне законодавство.

Так, Законом України “Про інформацію” визначено, що людину не можна притягнути до відповідальності за оприлюднення оціночного судження. Своєю чергою, споживачі медіа-продукту, зазвичай, не розрізняють, де факти, а де оціночні судження і формують власний світогляд на основі тієї інформації, яку отримують. А це, своєю чергою, змушує військових начальників усіх рівнів докласти максимальних зусиль, аби перешкодити поширенню будь-якої інформації про підлеглі підрозділи. Так, серед найрадикальніших змін, які пропонується внести до чинного законодавства – це зміни до Закону України “Про інформацію” щодо обмеження поширення інформації та оціночних суджень, що стосуються виконання військовими формуваннями України завдань за призначенням.

Словом, недостатній рівень співпраці та взаємної довіри ЗМІ та структур зв’язків з громадськістю в Україні поступово призводить до того, що переважна частина інформаційних повідомлень має негативне експресивне забарвлення, містить критику, а відтак, підриває авторитет Збройних Сил України та формує негативне інформаційне поле навколо силових структур. Тобто, через свою необізнаність у специфіці висвітлюваних тем та необхідність готувати рейтингові інформаційні матеріали працівники ЗМІ де-факто ведуть неусвідомлений інформаційно-контентний наступ на власну армію.

До чого це може призвести? Коли боротьба набирає затяжного характеру, який ми спостерігаємо у гібридно-месіанській агресії Росії проти України, результат її визначає моральна, а не фізична сила. Військово-службовець повинен вірити в себе, армія повинна вірити в свого командира, армія повинна вірити в свою державу. Високий моральний дух кожного воїна і нації в цілому – вершина військової взаємодії. Ми це спостерігали у 2014 та 2015 роках, коли, попри численні негаразди із управлінням, забезпеченням, підготовкою, завдяки народній підтримці, передусім моральній, армія створювалася, розвивалася та отримувала перемоги.

Нині, коли і боєздатність, і забезпечення війська зросли на порядки, руками “корисних ідіотів” знищується головна опора армії і держави – підтримка народу. Спрямовуючи свої зусилля на викривання корупції і корупціонерів, борючись зі зловживаннями у військовій сфері та війську зокрема, журналісти, намагаючись надати своїм повідомленням

більшої ваги, подають окремі явища, як системні, екстраполюють негативне ставлення до явищ і персоналій на державні інститути та державу в цілому. Така поведінка, зрозуміло, отримує зворотну реакцію у вигляді, як мінімум, спростувань у соціальних мережах, як максимум – наказів про максимальне, відповідно до чинного законодавства, обмеження доступу журналістів до позицій, військових частин та органів військового управління. А це, своєю чергою, трактується як наступ на свободу слова та перешкоджання роботі журналістів.

Розірвати це коло взаємних звинувачень можна лише виробивши зрозумілі, взаємоприйнятні правила. Першими кроками у цьому напрямі можна вважати започатковану Управлінням зв'язків з громадськістю Збройних Сил України серію брифінгів фахівців з актуальних питань. На них кожен представник ЗМІ може не лише почути офіційну позицію Генерального штабу з приводу тієї чи іншої ситуації, а й уточнити у справжнього фахівця, а не “диванного експерта”, деталі питання, яке цікавить. Ще одним потужним заходом, спрямованим на зростання фаховості цивільних журналістів у військових питаннях можна вважати курси, які Управління комунікацій та преси Міністерства оборони організувало на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. За 6 триденних сесій “зелене поняття” про армію отримали 237 представників ЗМІ.

Як бачимо, військові намагаються зі свого боку подолати стіну протиріч з представниками ЗМІ, розуміючи важливість зв'язків з громадськістю в контексті кування перемоги над ворогом.

Молодший лейтенант Сальнік М.В.,

Центральна телерадіостудія Міністерства оборони України

Образ Героя Нової України у контенті проектів Військового телебачення України

Україна, 2014-2017. Гібридно-месіанська агресія путінської Росії. Боротьба за незалежність, за усвідомлення себе не як «молодшого брата», а як українця – вільного, сильного, зі своїм минулим, сьогоденням і майбутнім. Саме події останніх трьох років дали поштовх до того, аби наше суспільство усвідомило ціну свободи та силу любові до своєї Батьківщини. І саме у цих подіях народжуються нові Герої України. Це унікальний час, коли очевидно: нам необхідно щомиті

фіксувати історію. Історію окремих людей, що складається в історію усієї держави.

Кожне покоління українців має своїх Героїв. Нашим славетним минулим завдячуємо сотням тисяч відважних добровольців дружин великого князя Святослава, козацьких полків Богдана Хмельницького та Івана Мазепи, легіону Січових Стрільців, Української Галицької Армії Мирона Тарнавського, армії Української Народної Республіки Симона Петлюри, організації Українських Націоналістів Євгена Коновальця та Степана Бандери, Української повстанської Армії Романа Шухевича, членів визвольного руху шестидесятників В'ячеслава Чорновола, учасників студентського голодування 1990 року. Саме прогресивна молодь першою вийшла на Європейську площу 2013-го, аби відстояти право самостійно обирати своє майбутнє. Вона ж першою у лавах добровольців рушила на Схід. Сучасні молоді українці у час, здавалося б, виразної втрати життєвих орієнтирів, занепаду духовних цінностей та панування культу матеріальних цінностей, довели: цінність мають лише ті речі, за які людина готова боротися, які вона готова боронити, жертвуючи усім, навіть власним життям. Це і є справжні Герої нової України.

Нахабне вторгнення ворога на нашу землю вирвало з мирного життя тисячі українців, і всі вони – учорашні вчителі, програмісти, пекарі, бізнесмени, медики, студенти – перетворилися на воїнів, які закрили собою усю Україну, увесь мирний світ. Саме такі люди стали «серцем» нового українського війська – вмотивованого, зарядженого духом перемоги заради життя у мирі. І саме такі люди є фокусом усіх проектів «Військового телебачення України».

Приміром, соціальний проект «Будемо жити», який стартував 30 серпня 2015 року, розповідає справжні, без прикрас історії воїнів на передовій, волонтерів й активістів у «тилу», котрі творять літопис нового українського суспільства та нового українського війська. За півтора із лишком років було створено понад 70 історій, героями яких стали більше ста неймовірних, мужніх та самовідданих українців. Це – 11-річний Любомир Горган, який з 5-ти років збирав гроші, аби втілити свою дитячу мрію і поїхати вчитися до США, а натомість віддав усі ці кошти на допомогу українському війську. Це – мама кіборга Андрія Терещенка, яка після загибелі сина теж пішла до війська добровольцем, аби продовжити його справу. Це – Антон Дубишин, інвалід з народження, який організовує благодійні концерти, а усі зібрані гроші віддає українським військовим. Це – актор, який добровольцем пішов до війська і в пеклі Іловайська потрапив у полон, де пробув 119 днів. Звідти він, ризикуючи

життям, викрав український прапор, над яким чинили наругу терористи. Це – ті, хто до останнього стояли за Україну, коли у нас нахабно відбирали Крим: екіпажі ВДК «Костянтин Ольшанський», мінного тральщика «Черкаси», військові 10-ї Сакської морської авіаційної бригади. Це – Вадим Свириденко, який у Дебальцівському пеклі втратив обидві руки та обидві ноги. А минулого року подолав 10-ти кілометровий марафон морпіхів у США, та ще й з кращим результатом у своїй категорії. Це – Руслан Філіпсонов, який шість разів повертався на позицію під канонаду ворожої артилерії і по одному витягував своїх поранених побратимів, поки сам не дістав поранення несумісні з життям. Та він вижив. Це – незламний кіборг Анатолій Свирид, останній український боець, який бачив Донецький аеропорт. Після пекельних боїв, аби врятувати тяжкопоранених побратимів, він пішов на переговори з бойовиками. Домовившись, що українським воїнам нададуть допомогу, сам потрапив у полон... І цей перелік можна продовжувати ще довго. Усі ці мужні люди стали на захист нашої держави, аби довести, що Україна неподільна і непоборна. Аби показати агресору, що допоки б'ється серце українського патріота, не бути окупантам на нашій землі.

Низка проєктів Військового телебачення України розповідає про визначні події, які нагадуватимуть прийдешнім поколінням, якою була ціна здобутої для них свободи, саме через Людей. Наприклад, фільми «81 бригада ВДВ. Народжені перемагати», «Справжні: бойовий шлях 25-ї ОПДБ ВДВ ЗС України», «Морська піхота України. Вірні завжди». Цієї весни стартував новий проєкт «Я», який розповідає про найяскравіших представників різних військових спеціальностей від першої особи. Це щирі, як мовиться, без ретуші оповіді тих, хто своєю професією обрав захист рідної землі. А ще – про Героїв нової України Військове телебачення розповідає у кліпах та роликах. Без слів. За них говорять їхні обличчя та очі, в яких пам'ять про полеглих побратимів, гордість за перемоги у боях, мрії та плани у мирному житті.

Герої творять дійсність. Герої формують обличчя світу. Герої, які поставили цінності народу понад своє особисте, понад будь-які інші інтереси, і лишаються вірними своїй ідеї до кінця. А наше завдання, як військових журналістів, закарбувати якомога більше таких історій, повідати майбутнім покоління про те, як народжувалися Герої сучасної України, адже вони і є Україна.

Полковник Гуцуляк Д.М.,

слухач гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського

Діяльність прес-центру штабу Антитерористичної операції в контексті організації діяльності представників засобів масової інформації

Минуло три роки від початку Антитерористичної операції на території Луганської та Донецької областей.

14 квітня 2014 року Виконуючий обов'язки Президента України, Голова Верховної Ради України Олександр Турчинов підписав Указ №405/2014 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року “Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України”, який почав антитерористичну операцію на сході України із залученням Збройних Сил України.

Вже 26 квітня 2014 року Олександр Турчинов у відповідь на звернення керівників українських телеканалів доручив СБУ охороняти журналістів, які висвітлюють Антитерористичну операцію.

Відповідне розпорядження було оприлюднене на сайті В.о. Президента України: “Службі безпеки України забезпечувати в районах проведення антитерористичних операцій в Донецькій та Луганській областях здійснення заходів щодо забезпечення безпеки і здоров'я журналістів, телеоператорів, інших працівників засобів масової інформації, які в установленому законодавством порядку позначені як представники преси”.

Зважаючи на умови “гібридної війни”, коли російські окупанти з самого початку застосовували і зброю, і активну пропаганду, конче необхідно було активізувати організоване оперативне інформування громадськості про події на Донбасі.

Так, Виконуючий обов'язки Президента України, голова Верховної Ради України Олександр Турчинов підписав розпорядження Президента України № 862/2014-рп від 15 травня 2014 року “Про заходи щодо забезпечення інформування громадськості про антитерористичну операцію”.

“На виконання Закону України “Про боротьбу з тероризмом”, з метою забезпечення оперативного та об'єктивного інформування громадськості про антитерористичну операцію, відповідно до статті 112 Конституції України:

1. Керівникові Антитерористичного центру при Службі безпеки України:

1) вжити невідкладно додаткових заходів щодо налагодження систематичного, повного та достовірного інформування громадськості оперативним штабом з проведення антитерористичної операції про хід антитерористичної операції, щодо забезпечення сприяння журналістам, працівникам засобів масової інформації у провадженні ними професійної діяльності, оперативного надання їм відповідно до норм Закону України “Про боротьбу з тероризмом” інформації про антитерористичну операцію, а також сприяння в обробці та передачі такої інформації;

2) забезпечити для організації та проведення роботи, зазначеної в підпункті 1 цього пункту, створення у триденний строк у складі оперативного штабу з проведення антитерористичної операції оперативної групи з інформування громадськості (далі - оперативна група) на чолі з представником Міністерства оборони України, із включенням до її складу представників суб’єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом;

3) забезпечити вирішення питань щодо оснащення оперативної групи необхідними технічними засобами збору, обробки та передачі інформації, організацію прес-центру для роботи засобів масової інформації в місці дислокації оперативного штабу з проведення антитерористичної операції.

2. Керівникам суб’єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, визначити представників для роботи у складі оперативної групи.

3. Тимчасово виконуючому повноваженням Глави Адміністрації президента України забезпечити координацію взаємодії оперативного штабу з проведення антитерористичної операції з представниками засобів масової інформації”, - йдеться в документі, який по-суті став початком створення Прес-центру Штабу АТО.

Вже 17 травня 2014 року офіційним речником АТО став колишній керівник медіа-центру Міністерства оборони України у АР Крим Владислав Селезньов.

Протягом трьох років особовим складом Прес-центром штабу АТО – військовими журналістами, систематично здійснюється інформування суспільства щодо поточної ситуації в регіоні, висвітлюються брифінги керівника Спільного центру з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін щодо роботи центру, надається інформація про роботу спостережної місії ОБСЄ,

проводяться брифінги та прес-конференції щодо ситуації в районі проведення АТО.

За інформацією, наданою Прес-центром штабу Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, протягом 2016 року підготовлено і проведено:

прес-турів для представників центральних і регіональних ЗМІ – 35;

щоденних інформаційних повідомлень та коментарів речника для вітчизняних та закордонних ЗМІ (прямі включення) – понад 5000;

щоденних ранкових і вечірніх відеоповідомлень щодо подій у районі проведення АТО (на сторінці Прес-центру штабу АТО у мережі “Facebook”) – 700;

щоденних текстових інформаційних повідомлень щодо подій у районі проведення АТО (на сторінці Прес-центру штабу АТО у мережі “Facebook”) – 700;

інформаційних відеоповідомлень про хід АТО у мережі “YouTube” – 259;

інформаційних повідомлень про виконання службових (бойових) завдань військовослужбовцями органів управління, військових частин і підрозділів ЗС України в районі проведення АТО (на сторінці Прес-центру штабу АТО у мережі “Facebook”) – понад 300;

спростувань неправдивих повідомлень, поширених ЗМІ – 47;

забезпечено щоденну роботу в ОТУ кореспондентських груп вітчизняних та закордонних ЗМІ – понад 1500;

на вітчизняному та закордонному телебаченні вийшло в ефір понад 2000 сюжетів, які об’єктивно висвітлюють життєдіяльність та виконання службових (бойових завдань) українських військовослужбовців в районі проведення АТО;

фотоілюстрацій про виконання службових завдань військовослужбовцями АТО – понад 3000;

підготовлено газетних матеріалів для Центрального друкованого органу МОУ “Народна армія” – понад 300.

Відеосюжети (із позначкою “Відео військового телебачення”), підготовлені військовими кореспондентами в районі проведення АТО, активно використовуються при підготовці телерадіопередач українськими центральними (“1+1”, “УТ-1”, “5 канал”, “ІСТV”, “ТРК Україна”, “112 Україна”, “Інтер”) та деякими зарубіжними телевізійними каналами.

Щомісяця забезпечується щоденна робота в районі проведення АТО, у середньому 100 кореспондентських груп вітчизняних та закордонних ЗМІ.

З метою встановлення єдиного порядку роботи командирів усіх рівнів з представниками цивільних ЗМІ розроблено та введено в дію наказ першого заступника керівника Антитерористичного Центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 19.01.2016 № 45 (зі змінами).

Для забезпечення швидкої та ефективної взаємодії із представниками цивільних ЗМІ продовжується системна робота між Управлінням комунікацій та преси Міністерства оборони України та Прес-центром штабу АТО щодо акредитації журналістів, організації їхньої роботи у військових частинах, залучених до виконання завдань в АТО.

Зокрема, протягом 2016 року представник Прес-центру штабу АТО в м. Краматорськ видав прес-картки АТО понад 2550 журналістам, акредитованим Службою безпеки України, та організував контроль їхньої роботи в районі проведення АТО.

Щотижня військовими журналістами Прес-центру штабу АТО готуються та розміщуються на офіційному веб-сайті Міністерства оборони України та в соціальних мережах (Facebook, YouTube) в середньому: понад 10 відеосюжетів та близько 30 текстових повідомлень.

Полковник Кондратенко А.В.,
слухач гуманітарного інституту
Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського

Погляди щодо недоцільності роздержавлення військових засобів масової інформації на сучасному етапі

1 січня 2016 року набрав чинності Закон України “Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації” (далі – Закон).

Відповідно до статті 1 Закону, дія цього Закону поширюється на друковані засоби масової інформації, засновниками (співзасновниками) яких є органи державної влади.

Відповідно до частини другої статті 8 Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, органи державної влади, інші державні органи та органи місцевого самоврядування не

можуть виступати засновниками (співзасновниками) друкованих засобів масової інформації.

Згідно з пунктом 2 частини першої статті 3 Закону, реформування друкованих засобів масової інформації та редакцій здійснюється, зокрема:

- шляхом виходу органів державної влади із складу засновників (співзасновників) друкованого засобу масової інформації та редакції з перетворенням редакції членами її трудового колективу у суб'єкт господарювання зі збереженням назви, цільового призначення, мови видання та тематичної спрямованості друкованого засобу масової інформації.

- відповідно до пункту 3 частини першої статті 3 Закону, шляхом виходу органів державної влади із складу засновників (співзасновників) друкованого засобу масової інформації та редакції з подальшою приватизацією майна редакції, що перебуває у державній чи комунальній власності, відповідно до законодавства з питань приватизації, якщо трудовий колектив редакції не подає протягом установленого цим Законом строку пропозиції про свою участь у реформуванні друкованого засобу масової інформації.

- згідно з пунктом 4 частини першої статті 3 Закону, шляхом перетворення друкованих засобів масової інформації, заснованих центральними органами виконавчої влади, в офіційні друковані видання.

Жоден із зазначених способів реформування військових друкованих засобів масової інформації не є можливим виходячи із наступного.

1. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 25 Закону України “Про запобігання корупції”, військовим посадовим особам Збройних Сил України, за виключенням військовослужбовців строкової військової служби, забороняється займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Отже, перетворення військових друкованих засобів масової інформації у суб'єкт господарювання неможливе, оскільки на військовослужбовців поширюються заборони щодо здійснення підприємницької діяльності.

2. Згідно з пунктом “а” частини другої статті 5 Закону України “Про приватизацію державного майна”, приватизації не підлягають об'єкти, що мають загальнодержавне значення, а також казенні підприємства.

Загальнодержавне значення мають об'єкти та майно, які забезпечують виконання державою своїх функцій, забезпечують обороноздат-

ність держави, її економічну незалежність, та об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України:

майно органів державної влади та органів місцевого самоврядування, майно Збройних Сил України (крім майна, щодо якого законом встановлено особливості приватизації).

Отже, майно Збройних Сил України, яке передане військовим друкованим засобам масової інформації в оперативне управління, не підлягає приватизації.

3. Відповідно до частини 2 статті 10 Закону, у разі якщо центральні органи виконавчої влади є засновниками (співзасновниками) кількох друкованих засобів масової інформації, в офіційне друковане видання може бути перетворений лише один із таких друкованих засобів масової інформації. Реформування інших друкованих засобів масової інформації здійснюється в інший спосіб, передбачений статтею 3 цього Закону.

Враховуючи напружену ситуацію у зоні проведення Антитерористичної операції, що призводить до загибелі військовослужбовців Збройних Сил України та відповідно до пункту 3.1 Стратегії національної безпеки України, затвердженої указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, актуальними загрозами національній безпеці України є агресивні дії Росії, що здійснюються для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищення держави Україна та захоплення її території є, зокрема, інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної, неадекватної, викривленої інформаційної картини світу.

Отже, реформування військових друкованих засобів масової інформації у способи, визначені Законом України “Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації”, загрожують інформаційній безпеці України, тягнуть за собою перемогу сепаратистів та терористів в інформаційному просторі, падіння бойового духу у зоні проведення Антитерористичної операції.

Ураховуючи зазначене, існує нагальна необхідність включення до Плану підготовки законодавчих та інших нормативно-правових актів у Міністерстві оборони України на 2016 рік та розробки проекту Закону України

“Про внесення змін до Закону України “Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації”.

Капітан 2 рангу Литовченко С.М.,
слухач гуманітарного інституту
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського

Аспекти комунікаційної взаємодії між інформаційно-медійними структурами та підрозділами інформаційно-психологічних операцій Збройних Сил України

Гібридна агресія путінської Росії проти України значною мірою реалізується через пропагандистську комунікаційну технологію. На думку фахівців, те, що ми сьогодні називаємо російською (“кремлівською”) пропагандою, є частиною державної інформаційної політики Російської Федерації. Нею широко застосовуються спеціальні інформаційні заходи (“спецоперації”, “політичні технології”), а відповідні державні органи й установи під виглядом “суспільного інформування” займаються психологічною обробкою населення Російської Федерації, а також населення інших країн – в першу чергу, країн пострадянського, російськомовного простору та російської діаспори. Також об’єктом російської пропаганди є іншомовне населення у США, ЄС, арабських країнах тощо. Загалом російська пропаганда розповсюджується щонайменше 40 мовами світу у 160 країнах.

Лева часка російського інформаційного спаму спрямовується проти України та її Збройних Сил. І тому є закономірністю поява довгоочікуваної нової редакції Доктрини інформаційної безпеки України, введеної в дію Указом Президента від 25 лютого 2017 року. У цьому документі нормативно закріплено низку важливих термінологічних визначень, як то стратегічні, урядові, кризові комунікації та поняття стратегічного нарративу.

Також в одному з розділів Доктрини йдеться про механізми її реалізації через відповідні органи державної влади, міністерства та відомства.

Зокрема, Міністерство оборони України має забезпечувати функціонування системи військово-цивільних зв’язків у місцях постійної дислокації та розгортання підрозділів Збройних Сил України, інших військових формувань, а також організовувати і забезпечувати:

Зв’язки з українськими та іноземними засобами масової інформації щодо висвітлення ситуації в районі проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях;

протидію спеціальним інформаційним операціям, спрямованим проти Збройних Сил України та інших військових формувань;

супроводження інформаційними засобами виконання завдань оборони України;

донесення достовірної інформації до військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань, зокрема, через засоби масової інформації Збройних Сил України¹.

Зазначенні доктринальні положення, на наш погляд, актуалізують аспекти комунікаційної взаємодії між інформаційно-медійними структурами та підрозділами інформаційно-психологічних спеціальних операцій Збройних Сил України, особливо в зоні проведення АТО.

При цьому, слід зважати на особливості діяльності вказаних структур. Вони полягають в їхній підпорядкованості, створенні специфічного інформаційного контенту, що впливає на цільові аудиторії, режимно-секретних обмеженнях тощо.

Відомо, що інформаційно-медійні структури сьогодні підпорядковані Управлінню комунікацій та преси Міністерства оборони України та Управлінню зв'язків з громадськістю Збройних Сил України. Це військові засоби масової інформації: газета, журнал, радіо, телебачення та мережа прес-служб видів, родів військ та посади прес-офіцерів в бригадах.

До структури підрозділів інформаційно-психологічних операцій належать Головний, 74, 83 Центри та 16 загін інформаційно-психологічних операцій, що підпорядковані командуванню Сил спеціальних операцій Збройних Сил України².

Слід зазначити, що досвід проведення АТО, рекомендації експертів зі стратегічних комунікацій армій НАТО при Міноборони України (хоча є обґрунтовані сумніви, що саме пропозиції Альянсу повною мірою можуть бути адаптовані в Україні. Адже сама структура Альянсу та виклики, з якими він зустрічається, відрізняються від аналогічних в Україні) свідчать, що досягнення інформаційної переваги над противником досягається через вмілу координацію діяльністю зазначених вище структур за єдиним задумом.

Тому сьогодні важливо:

- досягати консенсусу на оперативному - стратегічному рівні в питаннях формування єдиного наративу для інформаційно-медійних структур

1 Доктрина інформаційної безпеки України. Введена в дію Указом Президента України від 25 лютого 2017 року.

2 Повідомлення прес-центру командування Сил спеціальних операцій Збройних Сил України.

тур та підрозділів інформаційно-психологічних операцій Збройних Сил України (далі – структури);

- активно реагувати на дезінформацію противника, особливо в зоні АТО на оперативно-тактичному рівні, всіма силами і засобами структур;

- розробити спільну матрицю кризових ситуацій і методики їх врегулювання засобами комунікації в зоні АТО та в місцях постійної дислокації військових частин (підрозділів);

- проводити систематичні узгоджувальні наради на рівні керівників та їхніх заступників з метою виключення непорозуміння та інформаційної асиметрії в діях підлеглого особового складу. (Структури ІПсО не можуть підмінити роботу прес-центру в зоні АТО. А фахівці прес-центру не повинні залучатися до проведення операцій з введення противника в оману підрозділами ІПсО);

- започаткувати спільні командно-штабні навчання за єдиними задумом між фахівцями двох структур;

- синхронізувати та унормувати взаємодію між структурами у відповідних нормативних документах: спільних наказах, директивах, планах і розпорядженнях;

- розвивати міждисциплінарні наукові і навчальні програми за профілем соціальних комунікацій та інформаційно-психологічної безпеки.

До речі, експерти вважають прикладом вдалої комунікаційної взаємодії врегулювання ситуації в Костянтинівці у березні 2015 року. Коли після смертоносного ДТП за участю українських військових загинула дитина і отримала травму жінка і ще одна дитина. Це спровокувало хвилю обурення серед населення. А спецслужби РФ і сепаратисти з їх потужним потенціалом фейкових медіа підбурювали жителів міста на повстання проти влади. Тоді, разом з оперативними співробітниками МВС, Національної гвардії та СБ України скоординовано працювали інформаційні служби силових відомств. Зокрема, й інформаційно-медійні структури та підрозділи інформаційно-психологічних операцій Збройних Сил України.

Соловій О.В.,
Трошкін Є.М.,
курсанти (ВІКНУ)

Сучасна українська військова журналістика: визначення основної місії в умовах загрози глобального гібридного тероризму

Нові технології відіграють визначну роль в формуванні нашого майбутнього, дають нові можливості. Сьогодні будь-яку інформацію можна передавати з одного кінця світу в інший всього лише за декілька секунд. Технологічний прогрес не міг не позначитися і на журналістиці, ба навіть змінити підходи, стандарти й самі принципи журналістики. Набуття медіа таких ознак, як мобільність, персоніфікація, інтерактивність, змінили й саме відношення до сприйняття інформації аудиторією. Сьогодні це яскраво відображається не тільки в українському суспільстві, а й в усьому світі.

На думку Р. Уотсона в 2050 році люди будуть боятися реальності: «Ми будемо боятися незнання, будемо боятися речей, які не в стані контролювати, будемо боятися невпевненості...».

Та прогноз австралійського футуролога справдився дещо раніше...

Агресія РФ проти України, спочатку в Криму, а потім на Сході нашої держави супроводжувалася масштабною інформаційною кампанією, що характеризується цілісністю меседжів, тотальною дезінформацією ключових цільових груп і масштабним використанням фейкової інформації на всіх рівнях.

Крім того, конфлікт між Росією та Україною, тобто стан їхніх взаємовідносин, коли протиріччя між ними (зокрема з приводу європейського та євразійського інтеграційних проєктів) не може гарантувати не тільки національну безпеку України, але й підірвав систему регіональної і світової безпеки. Таким чином журналістика на сьогодні вже вступила в свою нову еру розвитку. Комунікаційна сфера в цілому і ЗМІ зокрема завжди були супутниками війн. Але поява таких понять як “інформаційна війна”, “медіа-агресія”, “інформаційна безпека”, свідчить не тільки про тісний зв’язок мас-медіа з конфліктними ситуаціями, але і про якісно нову роль ЗМІ в збройних конфліктах: у сучасних війнах боротьба на інформаційному полі є не менш важливою, ніж безпосередньо бойові дії.

В екстремальних умовах питання якості картинки поступається місцем оперативності, реальної фіксації події і максимальній безпеці оператора чи журналіста. Саме тому основними інструментами журналістів сучасності стали такі пристрої, як мобільні телефони, побутові фотоапарати і відеокамери. Для онлайн трансляції досить інтернет-з'єднання. Усе це дало підстави для розвитку нового виду журналістських репортажів – стрімінгу – сучасної альтернативи воєнному репортажу. Один з найкращих і найоперативніших способів повідомлення з місця подій. Проте щоб вести такі репортажі із зони бойових дій потрібен певний рівень досвідченості журналіста, як в питаннях військової тематики, його чітке розуміння доцільності його матеріалу, а також дотримання головного правила журналістики «не зашкодь!», та відповідальності за власне та осіб, які виконують завдання разом з ним.

На сьогодні військовим журналістам доводиться, не тільки готувати матеріали, а й допомагати в професійних питаннях цивільним журналістам, це пов'язано в першу чергу з тим, що військова журналістика все ж таки відрізняється воєнної. І на даному історичному етапі, можемо сміливо стверджувати про виникнення нового жанру. Оскільки і специфіка виконання завдань дещо відрізняється і самі ж поняття теж різняться. У розмежуванні понять «військовий кореспондент» і «воєнний кореспондент» доцільно виходити з трактування професора Олександра Пономаріва: «Відмінність між прикметниками військовий і воєнний така: «військовий» стосується війська, а «воєнний» пов'язаний з війною. На сучасному етапі є сенс говорити про безпековий вимір, який має узагальнювати воєнну потугу всіх силових структур країни, як це відбувається в організаційному плані в зоні АТО. Звідси виникає ще одна, чи не головна проблема діяльності саме військових кореспондентів у зоні бойових дій – безпекова. Якщо воєнний кореспондент як цивільна особа має право на захист міжнародними правовими нормами, то у випадку з військовим кореспондентом як представником однієї з ворогуючих сторін – такі права знімаються. Безпека військового кореспондента залежить від його чіткої взаємодії з підрозділом, на території якого він працює, а також – від власної професійності, запорукою чому має бути високий рівень підготовки кореспондента саме як військово-службовця. Отже, військовий кореспондент служить у війську, носить військову форму, має зброю і підпорядковується старшим військовим начальникам, а воєнний кореспондент, це цивільна особа (журналіст, письменник), який отримав завдання щодо висвітлення військових подій або на власний розсуд та ризик перебуває в зоні воєнно-безпеко-

вого конфлікту з метою описання подій для певного видання чи мережі видань, якщо він фрілансер. Тобто, відповідно до існуючого Міжнародного гуманітарного права військові журналісти є комбатантами, а цивільні – некомбатантами. Цивільні та військові журналісти є досить потужними самостійними напрямками функціонування. Однак журналісту в зоні АТО треба знати:

- одягнули камуфляж або будь-які елементи військового однострою, спорядження - ви автоматично стаєте комбатантами у цій війні, тобто людьми, які безпосередньо беруть участь в АТО;

- як люди військові ви беззаперечно повинні виконувати накази командирів;

- не забувайте, що ви працюєте не на своє ім'я, а в інтересах держави;

- ви будете багато знати і бачити, тому несанкціонований витік цієї інформації під час бойових дій може зашкодити бійцям;

- не намагайтесь поділитись інформацією, якою володієте, заздалегідь не узгодивши її з керівництвом, бо вами займеться військова контррозвідка;

- не говоріть зайвого по телефону - вас можуть прослуховувати;

- слід запам'ятати, що люди під час бойових дій перебувають у стресовій ситуації, тому в стані емоцій можуть наговорити зайвого;

- «фільтруйте» інформацію, яка може привести до панічних настроїв та беріть коментарі лише у компетентних осіб;

- заборонено знімати на фото (відео) обличчя бійців без їх особистої згоди, під час інтерв'ю не бажано називати посади чи прізвища військовослужбовців.

- не вказуйте місце дислокації військових частин, зйомку базових таборів, опорних пунктів, блокпостів проводьте без прив'язки до місцевості (у кадри не повинні потрапляти будівлі, об'єкти, чи інші орієнтири, які можуть видати місцезнаходження вашого підрозділу), тому краще операторам знімати на середніх та ближніх планах;

- під час руху у складі колони на військовій техніці чи польоту на вертольоті не фіксуйте шлях пересування, наступного разу там може чекати засідка.

- не оприлюднюйте маршрути передислокації військових підрозділів;

- стежте, щоб на відео не потрапила номерні знаки, а також порядкові номери техніки;

- не вказуйте кількість особового складу озброєння та військової техніки;

- з точки зору етики не намагайтесь зробити ексклюзив на вбитих та поранених;

- не намагайтесь знімати розриви снарядів, краще заховайтесь, не заважайте бійцям під час ведення бою, у вас буде зброя, захищайтесь - у таких випадках краще використовувати екшин-камеру чи гоупро;

- не показуйте військову техніку, яка перевозить безпілотні літальні апарати, при запуску їх не прив'язуйте до місцевості не показуйте обличчя людей;

Оприлюднення цих фактів може зробити ваш підрозділ легкою здобиччю для бойовиків.

Військові журналістів, які відряджені до району проведення АТО повинні не забувати:

- про дію заборони знімати постановочні сюжетів, якщо це не визначено службовою необхідністю;

- доводити до журналістів цивільних ЗМІ вимогу щодо заборони висвітлення у репортажах із району проведення АТО позивних в/с, а використання лише словосполучення “військовослужбовець ЗСУ”;

- довести до цивільних журналістів про заборону потрапляння до відеорепортажів інформації, за допомогою якої можна визначити місця розташування підрозділів, вогневих засобів, бойової техніки, здійснити геоприв'язку до місцевості та ідентифікувати командний склад, снайперів, операторів ПТРК, тощо;

- обмежити розміщення у ЗМІ, мережі Інтернет інформації про наявність та характер діяльності в районі проведення АТО підрозділів, РЕБ, зенітних ракетних військ, розвідки, спец призначення, зв'язку, ракетних військ і артилерії.

В кожний історичний період військова журналістика мала свої особливості. Таким чином, відповідно до зміни владних структур та еліт, а також розвитку різних суспільно-політичних процесів, формувався й інформаційний простір України. Щодо українських військових ЗМІ, то вони в різний період відігравали винятково важливу роль в інформаційній протидії та ідеологічному забезпеченні формування дисциплінованих і боєздатних Збройних Сил, опосередковано впливаючи за допомогою інституту армії на процес реалізації ідеї української державності.

Та все ж на початку путінської агресії, як виявилось, військова журналістика в Україні була не готовою протидіяти агресору. А забезпечення інформаційних інтересів в умовах війни стало однією з найнагальніших вітчизняних проблем. Найбільш вразливим місцем сучасних складних систем стали процеси прийняття рішень. Тому, що саме від вчасного та професійного прийняття управлінського рішення частіше всього і залежить успішність виконання завдань військовими кореспон-

дентами. Проте, в більшості випадків швидкість прийняття такого рішення залежить від орієнтування керівника в обстановці, як на театрі воєнних дій так і в інформаційному просторі.

Оскільки керівник володіє лише стратегічною метою поставленого ним завдання, він не завжди може достатньо швидко реагувати на оперативні ситуації та необхідності, які неодмінно виникають в ході виконання журналістом поставленої задачі. І поки вся ця інформація дійде по вертикалі до прийняття рішення втрачається час і вся подальша діяльність стає вже не актуальною.

Інформація як така поступово почала змінювати свій статус. Вона почала переходити від сили, що допомагала в бою, до сили основної, яка й вирішує результат війни.

Сьогодні сучасна українська військова журналістика потребує визначення своєї ролі і місця у сучасному громадянському суспільстві, які би характеризували сутність її основної місії в умовах загрози глобального гібридного тероризму:

- осмислення перспективних шляхів розвитку в сучасних умовах інформаційних агресій;
- окреслення та аналізу головних проблем щодо забезпечення інформаційно-медійної підтримки Збройних Сил України під час ведення бойових дій;
- розуміння всіх складнощів у діяльності військових журналістів на даному історичному етапі та пошуку дієвих шляхів їх вирішення.

Прохоров О.А.,

к.пед.н., (ВІКНУ)

Жарков Я.М.,

к.і.н., доцент, (ВІКНУ)

Супрунов Ю.М.,

к.і.н., заслужений працівник освіти України, (ВІКНУ)

Щодо проекту програми навчальної дисципліни «Інформаційна безпека держави у воєнній сфері»

У зв'язку з негативними змінами воєнно-політичної обстановки навколо України, що зумовило прийняття нової редакції Воєнної доктрини України (24.09.2015), в якій визначені завдання щодо забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері з відповідними

завданнями їх кадрового забезпечення; прийняттям нової доктрини інформаційної безпеки України (25.02.2017), в якій визначені завдання щодо створення системи захисту інформаційного простору України, доцільно розглянути доцільність і можливість введення до навчальних планів підготовки військових фахівців тактичного рівня з усіх спеціальностей нової воєнно-спеціальної дисципліни «Інформаційна безпека держави у воєнній сфері».

Цільовою установкою навчальної дисципліни є:

надання необхідних знань та вмінь офіцерам-випускникам вищих військових навчальних закладів щодо участі в організації і забезпеченні захисту інформаційного простору військових частин та підрозділів видів і родів військ Збройних Сил України;

надання спроможностей всім офіцерам-випускникам вищих військових навчальних закладів з власного інформаційного самозахисту в умовах деструктивного інформаційно-психологічного впливу та окремих негативних чинників прискореного розвитку інформаційного суспільства.

На даний час у Збройних Силах України є актуальними завдання із захисту власного інформаційного простору військових частин та підрозділів, частина з яких може покладатись на командирів підрозділів, які приймають участь у визначенні інформаційно-психологічного впливу (ІПсВ) на підлеглий особовий склад та проведенні окремих заходів протидії ІПсВ.

Прискорений розвиток технологічних засад інформаційного суспільства (ІС), неконтрольоване поширення новітніх інформаційних технологій та створення глобального інформаційного простору призводить до того, що інформаційні технології стають, по суті, основним джерелом інформації для кожної людини, здійснюють безпосередній вплив на її психічну діяльність, формування її соціальної поведінки. Фактично навкруги людини створюється її індивідуальний «віртуальний інформаційний простір», з можливістю практично безперешкодного доступу, моніторингу та диференційованого інформаційно-психологічного впливу на конкретну особистість. Людина в цих умовах може втратити свою незалежну особистість, перетворитись у «віртуальний біоресурс» для рефлексивного управління і інформаційно-психологічних маніпуляцій.

В інформаційному світі визначальною стає можливість безпосереднього ІПсВ на населення країни, особовий склад її збройних сил, інших військових формувань, що ускладнює ефективне вирішення

завдання їх інформаційного захисту з боку відповідних державних структур без усвідомленої допомоги самої людини. Тому є виключно важливим забезпечити безпеку взаємодії людини з інформаційними технологіями (інформаційним середовищем) шляхом отримання певного мінімуму знань про закони розвитку інформаційного суспільства (його окремі негативні чинники і ризики), можливий деструктивний вплив та основи захисту від інформаційних загроз для особистості і суспільства. Це завдання особливо актуальне відносно особового складу збройних сил і, в першу чергу, усього офіцерського складу. Аналіз досвіду підготовки військових фахівців у провідних країнах світу доводить, що така підготовка організована в межах освітньо-професійних програм бакалавра (магістра) як на тактичному, так і на оперативно-тактичному рівнях.

Проект робочої навчальної програми дисципліни обсягом 3 кредити (90/30 год.) може передбачати 5 основних тематичних розділів:

теоретичні та прикладні аспекти забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері;

технології інформаційного впливу;

засоби масових комунікацій в інформаційному протиборстві;

загальна система забезпечення інформаційної безпеки військових частин і підрозділів Збройних Сил України;

основні методи безпечного використання сучасних інформаційних технологій.

Зрозуміло, що вивчення курсантами даної навчальної дисципліни за визначений бюджет навчального часу у певному семестрі забезпечить надання певного обсягу знань та вмінь, але не може забезпечити формування спроможностей з власного інформаційного самозахисту на рівні, що дозволить ефективно протистояти деструктивним ІПсВ. Це завдання більш тривалого часу на протязі усього терміну навчання. Система підготовки військових фахівців в контексті інформаційної безпеки повинна забезпечувати організаційні умови активізації їх навчальної діяльності, які сприяють постійному і послідовному розвитку визначених вмінь та спроможностей, розширенню загального кругозору курсанта, забезпеченню сформованості визначених компетенцій у встановлені терміни навчання. В цьому зв'язку було б доцільним згадати досвід формування комплексних навчальних курсів, які поєднують у логічній послідовності змістовні елементи до 4–6 навчальних дисциплін як варіативної, так і нормативної складової освітньо-професійних програм.

До складу комплексного навчального курсу з інформаційної безпеки як змістовне і функціональне ядро і пропонується нова навчальна дисципліна, та окремі розділи (теми, заняття, навчальні питання) інших навчальних дисциплін, що викладаються у певній логічній послідовності.

Комплексний навчальний курс з інформаційної безпеки міг би передбачати також низку факультативних занять та планове залучення курсантів до організації і проведення відповідних заходів виховної роботи, повсякденної діяльності та деяких масових заходів.

Введення даної навчальної дисципліни та комплексного навчального курсу з інформаційної безпеки буде сприяти не тільки вирішенню завдань забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері, але й в комплексі з іншими освітніми заходами на визначені категорії населення країни сприятиме адаптації особистості і суспільства до життя в ІС, зниженню ефективності деструктивних інформаційних впливів.

Параніч О.П.,

ТВО начальника кафедри військової журналістики (ВІКНУ)

Савченко А.О.,

старший офіцер організаційно-штатного управління
ГУОМП ГШ ЗС України

Від стратегічних комунікацій до комунікаційно-контентної безпеки

Три роки АТО, три роки війни, анексія Криму, окупація Донбасу і перманентна загроза ескалації не перетворили українську державу в державу, яка б розгорнула та очолила інформаційний супротив гібридній агресії путінської Росії. Більш того - українські державні ЗМІ так і залишилися в ролі пасинків медіаринку. Українське медіаполе залишається у владі приватного капіталу. Більш того - в цей ринок сьогодні інвестують всі, хто хоче. Чимала частина радіостанцій, телеканалів, друкованих та електронних медіа контролюються людьми, зацікавленими в деконструкції української державності, людьми, які мріють про те, щоб повернути країну в формат буфера між Росією і ЄС, людьми, зацікавленими у поверненні України під російський протекторат.

Протягом майже всього цього часу практично вся інформаційна протидія агресору забезпечувалася і наразі забезпечується, хоча й

дещо стихійно, лише частиною відповідних спецслужб держави і громадськими (волонтерськими) структурами на кшталт таких, як: Інформаційно-аналітичний центр національної безпеки України, ІНФОРМ-НАПАЛМ, ІНФОРМСПРОТИВ, ТЕХНОСОТНЯ, МИРОТВОРЕЦЬ, видавництво ПАТРІОТ БУК, державними та волонтерськими каналами на YouTube: Військове телебачення України, Erich Hartmann, та багатьма іншими.

Лише після трьох років війни Президент України Петро Порошенко підписав Указ, яким увів в дію рішення Ради національної безпеки і оборони «Про Доктрину інформаційної безпеки України» та затвердив Доктрину.

Як зазначається у документі, необхідність прийняття Доктрини інформаційної безпеки України зумовлена виникненням актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, а також потребою визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації вільного обігу інформації.

Метою Доктрини є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни.

Документ визначає національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформсфері. Його правовою основою є Конституція України, закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента від 26 травня 2015 року № 287, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Для реалізації Доктрини РНБО має здійснювати координацію діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері. Зважаючи на особливі умови і ведення проти нашої держави агресивної інформаційної війни не лише на її території, але й у світі, забезпечення реалізації Доктрини можливе лише за умови належної координації заходів, здійснюваних усіма державними органами. Рада нацбезпеки також визначатиме ключові заходи, відповідно до положень документа.

Кабінет Міністрів України забезпечуватиме здійснення інформаційної політики держави, фінансування програм, пов'язаних з інформабезпекою, спрямовуватиме і координуватиме роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері.

На Міністерство інформаційної політики України покладаються організація та забезпечення моніторингу засобів масової інформації та загальнодоступних ресурсів вітчизняного сегмента мережі Інтернет з метою виявлення інформації, поширення якої заборонено в Україні. Мінінформполітики також здійснюватиме моніторинг загроз національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері.

Крім того, Міністерство має формувати поточні пріоритети державної інформаційної політики та здійснювати контроль їх реалізації, координувати діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України, урядових комунікацій, кризових комунікацій, зокрема під час проведення антитерористичної операції та в особливий період.

Участь у забезпеченні захисту українського інформаційного простору від пропагандистської аудіовізуальної та друкованої продукції держави-агресора; розробці пріоритетів і стимулів розвитку українського кіно, телевізійного контенту, книгодрукування, зокрема щодо висвітлення героїчного спротиву Українського народу російській агресії також братимуть Міністерство культури України, Державне агентство України з питань кіно, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Державний комітет телебачення і радіомовлення України відповідно до їх компетенції.

«Інформаційна стратегія держави має бути побудована таким чином, щоб не рефлексувати хаотично на викиди противника, а навчити кожного члена суспільства адекватно і ефективно відбивати інформаційні атаки ворога. Суспільство має функціонувати як імунна система організму: завжди напоготові, завжди з потужним арсеналом протидії ворожим «вірусам»», - сказав один із її розробників - заступник міністра інформаційної політики України Дмитро Золотухін під час проведення майстер-класу у Військовому інституті.

Як приклад у Польщі створено неурядову організацію, яка буде займатися виявленням і протидією російській пропаганді, - «Центр аналізу пропаганди та дезінформації. «Фундація» Центр аналізу пропаганди та дезінформації «є першим такого роду інститутом в Польщі, діяльність якого буде спрямована на аналіз і пошук системного підходу до ідентифікації та протидії російської дезінформації в польському інформаційному просторі», - заявив директор фонду Адам Леленек. За його словами, крім науково-дослідницької та аналітичної роботи, фундація співпрацюватиме з іншими суб'єктами, щоб створювати фундамент розуміння в польському суспільстві загроз, оскільки інформаційна та

психологічна війна проникає в різні сфери функціонування суспільства і держави. «Ми хотіли б стати одним з фундаментів нової системи захисту польського інформаційного простору від впливів Росії. Ми розуміємо характер ворожих дій з боку Росії щодо Польщі та її союзників, але не дивлячись на те, що пройшло багато часу, в Польщі досі не було ні єдиного інституту, який би протидіяв російській пропаганді на різних площинах», - констатує директор центру.

Інформаційна доба кидає нові виклики як цивільним людям, так і військовим. І в умовах гібридних агресій відповідати на них треба фахово, з повним розумінням процесів, які відбуваються в світі загалом і в українському суспільстві зокрема. Інтуїтивно-волонтерський підхід, який використовувався в інформаційній боротьбі ще кілька років тому і який виявився дуже ефективним під час Майдану, нині не працює: противник оговтався від викликаного опором несподіванки і переформатував свої агресії, зробивши їх ще більш професійними, завуальованими, більш тонкими. Тож необхідно протиставити йому системний професійний підхід, достатній рівень знань, який потрібен для оперативного відбиття інформаційних агресій ворога – тим більше, що наразі вже йдеться не про «інформаційну війну» в класичному розумінні цього терміну, а саме про комунікаційно-контентні агресії, в яких використовуються не лише платформи діючих ЗМІ, а більшою мірою потужності засобів масової комунікації, тобто різні месенджери, чати, соцмережі та інші нові форми комунікації.

У Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка ще у 2015 році було створено кафедру військової журналістики з метою узагальнення досвіду інформаційно-ментального протистояння в рамках АТО, створення єдиного центру з підготовки військових фахівців з питань стратегічних комунікацій, комунікаційно-контентної безпеки та науково-прикладної координації роботи фахівців в галузі медійних та інформаційно-комунікаційних технологій.

За неповних два роки науково-педагогічними працівниками кафедри видано чотири навчальних посібники, започатковано проведення Міжнародного науково-практичного форуму з кризових комунікацій в умовах гібридно-месіанської агресії путінської Росії. Розробки кафедри пройшли апробацію в шести університетах країни та презентовані під час роботи багатьох міжнародних наукових конференцій.

Науково-педагогічними працівниками кафедри військової журналістики Військового інституту Київського національного університету

імені Тараса Шевченка для курсантів за спеціальністю Журналістика з дисциплін спеціалізованої професійної підготовки розроблено навчально-методичні комплекси, зокрема за освітнім рівнем бакалавр: «Стратегічні комунікації в безпековому секторі», до якого входять наступні дисципліни: Основи теорії і практика військової журналістики, Кризові комунікації у воєнній сфері, Стратегічні комунікації в безпековому секторі, Інформаційно-медійні технології у військовому управлінні, Менеджмент і маркетинг військових ЗМІ.

За освітнім рівнем магістр навчально-методичний комплекс «Комунікаційно-контентна безпека» у складі навчальних дисциплін: Психологія творчості військового журналіста, Основні засади інформаційної політики в галузі оборони та безпеки, Прогнозна аналітика інформаційного простору, Засоби масової комунікації та сучасні інформаційні війни, Геополітика та геостратегія в сучасних мілітарно-комунікаційних процесах.

В освітньо-наукову програму підготовку докторів філософії (аспірантів, ад'юнктів) за спеціальністю журналістика введено навчально-методичний комплекс «Комунікаційно-контентний індикатив безпекового сектору» у складі навчальних дисциплін: Аналітичні сервіси комунікаційно-контентних середовищ національного безпекового сектору, Комунікаційно-контентний індикатив безпекового простору, Інструментарій та комунікаційно-контентні рішення в мережевому просторі.

Окрім того на кафедрі запроваджено цілий перелік ексклюзивних навчальних дисциплін, які не викладаються в жодному іншому вишій країни. Серед них Армія і медіа та Креативні індустрії в безпековому секторі.

Світ живе в процесі активних динамік, тому в навчальному процесі кафедри військової журналістики використовуються інноваційні форми обміну інформацією між викладачами і курсантами (слухачами); всі дисципліни розглядаються в динаміці, в режимі онлайн. Під час навчання курсанти (слухачі) мають можливість апробації нових знань і вдосконалення отриманих навичок на практиці в своїх підрозділах та під час загальноуніверситетських заходів. Кожен модуль є продовженням і розширенням інших, що дозволяє розглядати проблемні питання під різним кутом, в різних вимірах, на прикладах різних дисциплін.

Заняття на кафедрі журналістики ВІ КНУ не є лекціями чи семінарами в класичному вигляді: це комплексний інтегрований процес комунікації між викладачем та курсантами (слухачами), своєрідний

майстер-клас, в якому курсанти (слухачі) отримують потрібну їм теоретичну інформацію і практичні навички, а викладачі – багату інформацію з досвіду роботи військових підрозділів в умовах бойових дій, для подальших досліджень і розширення спектру викладання, розробки нових курсів.

В процесі навчання курсантів і слухачів викладачі кафедри військової журналістики використовують новітні методики, що враховують особливості психології та професійної підготовки кожного курсанта, для загального збагачення досвідом не тільки окремого слухача, але й всієї групи. Синергетичний ефект в навчанні тут досягається тим, що викладач, по суті, стає модератором дискусії, в ході якої народжуються нові креативні ідеї, виявляється ексклюзивний досвід слухачів курсів, багато хто з яких є досвідченими журналістами військових ЗМІ та прес-офіцерами бойових бригад. Цей досвід після доопрацювання та адаптації може ефективно використовуватись для організації інформаційного процесу у всіх підрозділах ЗСУ, допоможе в здійсненні інформаційної підтримки підрозділів на фронті, в умовах бойових дій.

Одним з пріоритетних напрямків діяльності кафедри військової журналістики є відновлення підготовки військових фахівців тактичного рівня в галузі знань 06 Журналістика, за спеціальністю 061 Журналістика, спеціалізацією Зв'язки з громадськістю.

Дискусію щодо механізмів протидії російській інформаційній агресії, що розгорнулася в українському експертному середовищі, можна звести до двох ключових тез: протиставляти пропаганді потрібно або пропаганду/контрпропаганду або щось інше, наприклад, як пропонує євроатлантичний досвід – стратегічні комунікації.

У найбільш широкому розумінні стратегічні комунікації є процесом інтеграції досліджень сприйняття аудиторії та зацікавлених сторін («стейкхолдерів») і врахування отриманих результатів під час планування й реалізації інформаційної політики держави та вживання окремих заходів.

Стратегічні комунікації, по суті, означають обмін (тобто під час спілкування) смислами/ідеями на підтримку національних цілей (тобто стратегічно).

Указом Президента України № 555/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Воєнної доктрини України” вводиться поняття «Стратегічні комунікації – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадські-

стю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави».

Вивчення досвіду наших зарубіжних партнерів показує, що в країнах-членах НАТО діяльність щодо стратегічних комунікацій охоплює такі основні напрями: зв'язки з громадськістю та зв'язки з громадськістю у війсьній сфері; зв'язки зі ЗМІ; публічна дипломатія та військові заходи на підтримку публічної дипломатії; внутрішня комунікація; інформаційні операції; психологічні операції; інформаційні заходи міжнародного військового співробітництва; залучення ключових лідерів до проведення інформаційних заходів; інформаційна складова цивільно-військового співробітництва; інформування про ситуацію, тощо.

Відповідно до вимог вищезазначених керівних документів та з урахуванням досвіду застосування ЗСУ в АТО постає необхідність внесення змін переліку спеціальностей за якими здійснюється підготовка майбутніх офіцерів інформаційно-медійних структур.

Провідним вузом в Україні з підготовка фахівців у сфері стратегічних комунікацій є Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який здійснює підготовку фахівців у галузі знань 06 Журналістика, за спеціальністю 061 Журналістика, спеціалізації Зв'язки з громадськістю (освітні програми Журналістика та соціальна комунікація, або Реклама та зв'язки з громадськістю).

У Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка кафедрою військової журналістики до 2016 року здійснювалась підготовка військових фахівців тактичного рівня в галузі знань 06 Журналістика, за спеціальністю 061 Журналістика, спеціалізацією Зв'язки з громадськістю, що відповідає завданням Управління комунікацій та преси Міністерства оборони України та функціонально підпорядкованих йому структур, а також Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України, які мають реалізовувати стратегічні комунікації у сфері безпеки та оборони.

Відновлення підготовки військових фахівців з галузі знань 06 Журналістика, спеціальності 061 Журналістика, спеціалізацією Зв'язки з громадськістю дозволить використати напрацювання Університету із стратегічних комунікацій для підготовки військових фахівців, оптимізує підготовку військових фахівців у ЗСУ (наявність відповідної ВОС), дозволить на новому, більш високому рівні реалізовувати стратегічні комунікації у сфері безпеки та оборони.

Наукове видання

Матеріали міжнародного форуму
з кризовості комунікацій

Тексти матеріалів представлено в авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей

Комп'ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Король Г.В.
Фото обкладинки з мережі Інтернет

Підписано до друку 16.05.17. Формат 60х84/16.
Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк ризограф. Тираж 25.
Умов. друк. аркушів 10,75. Замовлення № 23-17.

Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
03680, Київ, вул. Ломоносова, 81
т. 521-32-89

